

**NARODNI
KALENDAR**

1947

IZDANJE „HRVATSKE RIJEČI“ SUBOTICA

zkmh.org.rs

Maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito

NARODNI
KALENDAR

1947

IZDANJE „HRVATSKE RIJEČI“ SUBOTICA

zkh.org.rs

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
S 1			19	Mčk. Bonifat	1	7,53	16,15	3,56	13,32
Č 2			20	Dam., Ignjat Bogon.					
P 3			21	Mčc. Julijana					
S 4			22	Mčc. Anastasija	10	7,50	16,25	9,38	19,12
N 5			23	Tucin dan — Ocevi	20	7,44	16,38	16,44	2,21
P 6			24	Mčc. Evg. - Badnji dan					
U 7			25						
S 8			26		31	7,32	16,55	21,24	7,08
Č 9			27						
P 10			28	20 tis. muč. u Naz.					
S 11			29	14 tis. dece u Vitl.					
N 12			30	Mčc. Anisija					
P 13			31	Prp. Melanija					
U 14			1						
S 15			2	Silvestar (Pr. B.)					
Č 16			3	Pr. Malahije i Gordije					
P 17			4	Jefstatije aep. srp.					
S 18			5	Mčk. Teop. (Krstov dan)					
N 19			6						
P 20			7						
U 21			8	Prp. Georgije					
S 22			9	Mčk. Polijevkto					
Č 23			10	Grigorije, 23 tis. m. Srba					
P 24			11	Prp. Teodosije					
S 25			12	Mčc. Tatijana					
N 26			13	Mčk. Jermil i Stratilat					
P 27			14						
U 28			15	Pavao Tiveiskij					
S 29			16	Čas. ver. ap. Petra					
Č 30			17	Antonije Veliki					
P 31			18	Maksim aep. srp.					

MIJENE MJESECA :

- ☉ Pun mjesec 7. I u 8,46 s.
 ☾ Poslj. četvrt 14. I. u 22,21 s.
 Mladina 22. I u 20,56 s.
 Prva četvrt 29. I. u 20,26 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—3 prijatno, 4 mraz, 5—6 oblačno, vjetar, 7—8 promjenljivo, 9—15 hladno, 16—20 malo snijega, 21—22 vjetar, 23—24. vedro, hladno, malo vjetra, 25—27 snijeg, mećava, 28—31 vedro hladno.

Bilješke

Narodna vojska — naš ponos. Ona je potekla iz naroda, ona je garancija naše slobode i našeg mirnog razvitka.

Veljača

Februar

Ima 28 dana

Dan	Rimski Kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
S	1	Ignjatije	19	Makarije Egipćanin	1	7,31	16,57	22,07	8,07
N	2	Svjećnica	20	Jeftimije Veliki	10	7,17	17,11	5,44	15,44
P	3	Blaž b. m.	21	Maksim Ispovednik					
U	4	Veronika	22	Ap. Timotej					
S	5	Jaga	23	Klimentije	20	7,00	17,28	9,50	19,50
Č	6	Doroteja	24	Ksenija Rimljanica					
P	7	Romualdo	25	Grigorije Bogoslov					
S	8	Ivan Mat. pr.	26	Pr. Ksenofon	28	6,46	17,40	18,38	4,38
N	9	Apolonija	27	Pr. mošt. Jov. Zlatoust.					
P	10	Skolastika dj.	28	Efraim Sirin					
U	11	Ulaz. Bl. Di. M.	29	Pr. mošt. Ignj. Bogonos.					
S	12	Eulalija	30	Tri Jerarha					
Č	13	Katarina	31	Čudotvor. Kir. i Jov.					
P	14	Valentin m.	1	feb. Mčk. Trifun					
S	15	Anastasije	2	Srjetenje Gosp. (Zd.)					
N	16	Poklade	3	Simeon Bogopr. (M. p.)					
P	17	Julijan, Donat m.	4	Prpd. Izidor					
U	18	Simeon bp.	5	Mčk. Agatija					
S	19	Pepelnica	6	Vukol ep. sir.					
Č	20	Eleutez bm.	7	Partenije ep. dan.					
P	21	Eleonora	8	Sava II. aep. srp.					
S	22	Petrova slava	9	Mčk. Nikifor					
N	23	Čista		Mčk. Haralampije					
P	24	Matija ap.	11	Georgije Kratovac					
U	25	Viktorin	12	Melentije aep.					
S	26	Aleksandar m.	13	Simeon Mirotočivi					
È	27	Leander	14	Prp. Avksentije					
P	28	Teofil, Roman ap.	15	Ap. Onisim					

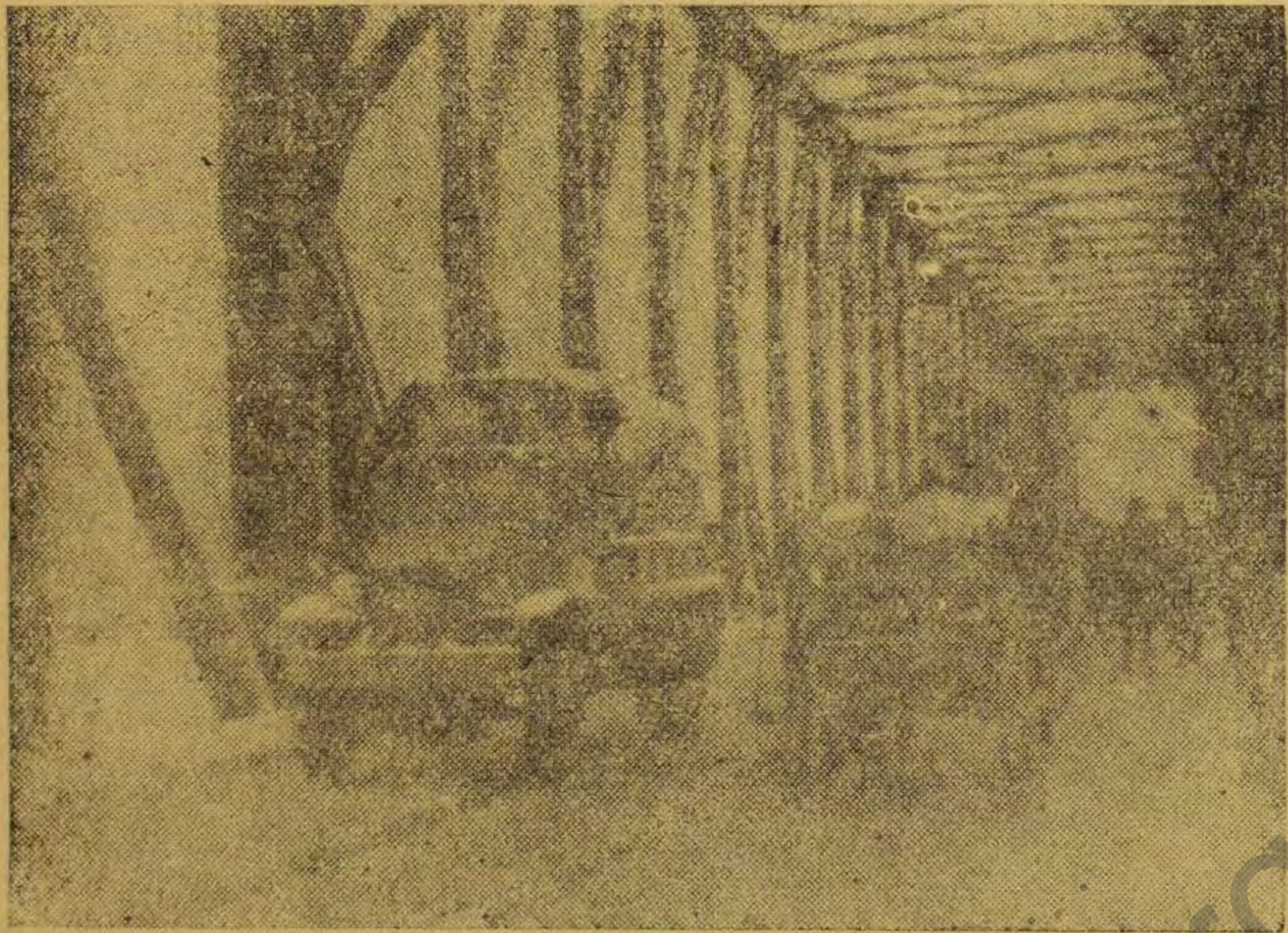
MIJENE MJESECA :

Pun mjesec 6. II.
u 13,00 s.
Poslj. četvrt 14. II.
u 14,40 s.
Mladina 21. II.
u 10, 36 s.
Prva četvrt 28. II.
u 4,36 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—2 vedro, 3-6 oblačno vjetar, malo snijega, 7—8 vedro, hladno vjetar, 9—13 snijegovito, hladno, 14—17 oblačno, 18—22 promjenljivo, 23-26 oblačno, toplije, kiša, 27-28 vedro, hladnije, malo vjetra.

Bilješke

Most maršala Tita kod Novog Sada, izraz velikog heroizma u radu naših trudbenika, veliki dokaz upornog zalaganja naših narodnih vlasti za obnovu saobraćaja. On je uz ogromne poteškoće u materijalu, zahvaljujući samo upornom savladjivanju svih prepreka od strane radnog naroda i njegovih vlasti, izgradjen za 160 dana.

Ožujak

Mart

Ima 31 dan

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
S	1	Albin bp.	16	Mčk. Pamfil (Teodor. S.)	1	6,44	17,42	19,37	6,04
N	2	Pačista	17	Teodor Tiron	10	6,26	17,56	2,52	13,46
P	3	Kunigunda	18	Lav papa					
U	4	Kazimir	19	Arhip i Filimon					
S	5	Eusebije	20	Lav ep. Katan.	20	6,06	18,11	10,37	22,07
Č	6	Perpet i Felicit	21	Prp. Timotej					
P	7	Toma Akrinsti	22	Obret. mošt. mčk. u Jevg					
S	8	Ivan od Bega	23	Polikarp	31	5,43	18,27	14,08	2,11
N	9	Bezimena	24	I. i II. obret gl. Jov. Krst.					
P	10	40 mčk.	25	Tarasiie aep. carig.					
U	11	Eulogije	26	Porfirij aep. gaski					
S	12	Grgur Veliki	27	Prokopij Dekapolit					
Č	13	Rosina	28	Vasilije i Marina					
P	14	Matilda	1	mart Mčk. Eudokija					
S	15	Longin	2	Teodat eep. Kirin					
N	16	Srijedopsna	3	Mčk. Eutropius					
P	17	Gertruda	4	Gerasim jordanski					
U	18	Eduard	5	Mčk. Konon					
S	19	Josip zaručnik	6	42 mčk. iz Amoreje					
Č	20	Niceta dj.	7	7 sveć. mčk. herzonskih					
P	21	Benedikt opat	8	Teofilakt ep.					
S	22	Oktavijan	9	40 mčk. (Mladenci)					
N	23	Gluna	10	Mčk. Kodrat					
P	24	Gabriel ark.	11	Sofronije patr. jerus.					
U	25	Blagovijesti	12	Teofan, Grigorije					
S	26	Emanuel	13	Nikifor patr. carig.					
Č	27	Rupert	14	Benedikt					
P	28	Ivan Kapistran	15	Mčk. Agapij i zd.					
S	29	Eustahije	16	Aristovul ep.					
N	30	Cvijeti	17	Aleksij čov. božji					
P	31	Balbina, Amos pr.	17	Kiril aep. jerus.					

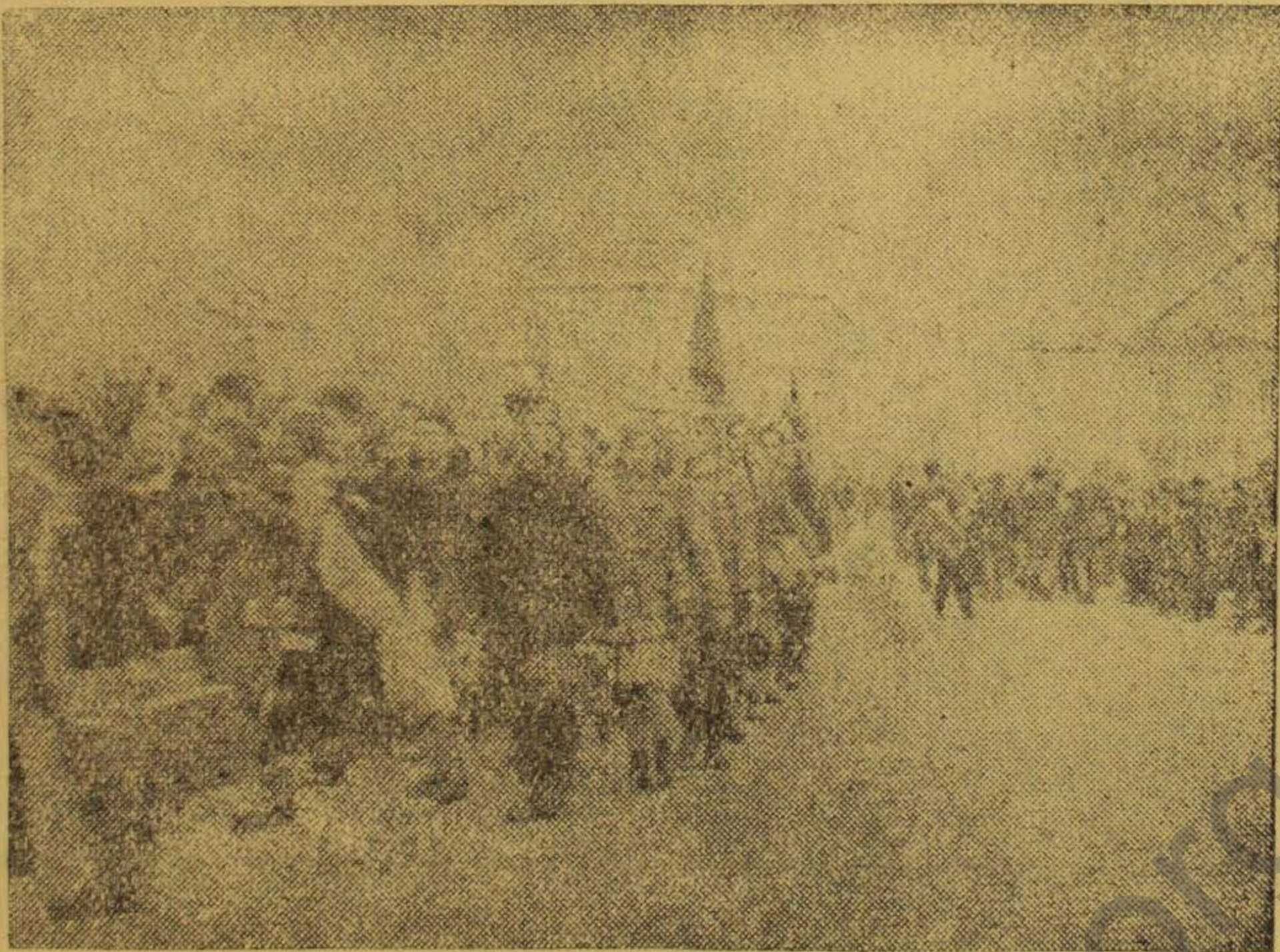
MIJENE MJESECA :

- ☉ Pun mjesec 6. III. u 0,16 s.
- ☾ Posli. četvrt 14. III. u 16,38 s.
- ☽ Mladina 21. III. 22,07 s.
- ☾ Prva četvrt 28. III. u 13,14 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—3 oblačno, 4-6 kiša, 7—8 danju toplo, noću hladno, malo kiše i vjetra, 9—11 promjenljivo, 12—15 snijeg, kiša, vjetar, 16-18 oblačno, 19—20 vedro, hladno, vjetar, 21-23 poluoblačno, toplije, 24-26 vedro, hladno, 27—28 oblačno, s aba kiša, 29—31 oblačno, hladno, malo snijega s kišom.

Bilješke

Omladina je bila prva u borbi za oslobodjenje, ona je medju prvima i u obnovi naše mile domovine. Brigade za brigadama odlaze na dobrovoljni rad.

Travanj

April

Ima 30 dana

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
U	1	Hugo	19	Hrisant, Darije	1	5,41	18,28	14,42	2,54
S	2	Franjo	20	Mučen. iz man. sv. Save					
Č	3	Rihard bp. V. Č.	21	Jakov ispov., Toma patr.					
P	4	Veliki Petak	22	Vasilije Ankirski	10	5,23	18,41	21,50	10,17
S	5	Vinke, V. Subota	23	Lazarova subota					
N	6	Uskrs	24	Cvijeti	20	5,03	18,56	5,45	13,42
P	7	Uskršnji pon.	25	Blagovijesti					
U	8	Makarij	26	Sabor arhg. Gavrila					
S	9	Marija Kleopova	27	Matrona Solunska	30	4,45	19,10	13,24	3,01
Č	10	Jezekilj	28	Ilarijon Novi, Vl. Četv.					
P	11	Leon papa	29	Veliki Petak					
S	12	Julije papa	30	Velika Subota					
N	13	Mladj Uskrs	31	Vaskresenje Hristovo					
P	14	Justin	1	Vaskrs. ponedjeljak					
U	15	Anastazija	2	Vaskrs. utrak					
S	16	Mčk Kalist	3	Nkita Ispov.					
Č	17	Rudolf	4	Josif pjesmopisac					
P	18	Apolonije	5	Teodul i Agatopod					
S	19	Ema	6	Eutihije patr.					
N	20	Agnesa	7	Georgije ispov.					
P	21	Anzelmo	8	Ap. Irodijon					
U	22	Soter i Kajio m.	9	Mčk. Eupsihije					
S	23	Adalbert	10	Mčk. Terentije					
Č	24	Djurdjevo	11	Svmčc. Antipa					
P	25	Marko ev.	12	Vasilije ep.					
S	26	Marsel	13	Atenon					
N	27	Nar. ust Slovenije	14	Narodni ustanak Sloven.					
P	28	Pavao od Križ. V.	15	Aristarh					
U	29	Petar m.	16	Agatije					
S	30	Katarina S.	17	Simeon, Akakije					

MIJENE MJESECA:

- Pun mjesec 5. IV. u 4,21 s.
- Poslj. četvrt, 13. IV. u 8,26 s.
- Mladina 20. IV. u 6,45 s.
- Prva četvrt 27. IV. u 0,45 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—3 promjenljivo, malo vjetra, 4—6 oblačno, malo kiše, 7—10 vedro, toplo, 11—13 oblačno, malo kiše, 14—16 vedro, toplo, 17—18 oblačno, 19—20 kiša, 21—23 vedro, toplo, 24—26 poluoblačno, toplo, 27 kiša 28—30 vedro, tiho, toplo.

Bilješke

Omladina krči ruševine, da bi počistila mjesto za nove temelje koji će u punom poletu naše izgradnje izrasti u obnovljene zgrade i postrojenja. Nova omladina — temelj naše sretnije budućnosti, odstranjuje zna-ke pustošenja.

Svibanj

Maj

Ima 31 dan

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
Č	1	Sve u praz rada	18	Svenarodni praznik rada	1	4,44	19,12	13,52	4,01
P	2	Atanazije	19	Jovan Vethopešt					
S	3	Obret. č. Križa	20	Teodor Trihina					
					10	4,29	19,23	19,52	10,02
N	4	Florijan	21	Januarije i druž.					
P	5	Pijo V. papa 	22	Teodor Sikeat					
U	6	Ivan ap. ev.	23	Mčc. G. (Durdiev d.)	20	4,17	19,37	2,39	17,11
S	7	Stanislav	24	Mčk. Sava Stratilat					
Č	8	Mihovil	25	Marko evang.					
P	9	Dan Pobjede	26	Dan Pobjede	31	4,06	19,50	9,36	0,57
S	10	Antonin bp.	2	Spalj. mošt. sv. Save					
N	11	Franjo Hier. p.	28	Jason i Sosipater					
P	12	Pankracije 	29	Devet mčka i Kil.					
U	13	Servacije	30	Jakov brat Jov. Bogos.					
S	14	Bonifacije	1	maj Pror. Jeremija					
Č	15	Spasovo	2	Atanasije patr. alk.					
P	16	Ivan Nepomuk	3	Timotije. Mavro					
S	17	Paskal	4	Mčc. Pelagija					
N	18	Liberat	5	Mčc. Irina					
P	19	Celestin 	6	Pravedni Jov.					
U	20	Bernandin	7	Mčk. Akakije					
S	21	Feliks	8	Jovan evang.					
Č	22	Julija dj.	9	Voz. G. Pri. mošt. sv. N.					
P	23	Želko bm.	10	Ap. Simon Zilot					
S	24	Drž. praznik	11	Drž. praz. Ćirilo i Met.					
N	25	Rođ. dan maršala Tita	12	Rođ. dan maršala Tita					
P	26	Duk ponedjeljak 	13	Mčc. Glikeriija					
U	27	Marija Magd.	14	Mčk. Izidor					
S	28	German	15	Pahomije Veliki					
Č	29	Makso	16	Teodor osvijećeni					
P	30	Ferdinand	17	Ap. Andronik					
S	31	Petronela	18	Mčk. Teodat (zaduš.)					

MIJENE MJESECA:

- Pun mjesec 5. V. u 6,31 s.
- Poslj. četvrt 12. V. u 21,38 s.
- Mladina 19. V. u 13,57 s.
- Prva četvrt 26. V. u 9,24 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—3 oblačno, kiša,
4—7 vedro, 8—9 oblačno,
10—13 oblačno, kiša,
17—18 lijepo, 19—20 oblačno,
21—23 oblačno, kiša, vjetar,
24—27 lijepo, 28—31 oblačno, kiša hladno.

Bilješke

Orači sa zapregama ulažu sve napore za dobro oranje. Blagovremeno i dobro oranje je za usjev kao i dobar temelj za kuću.

Lipanj

Juni

Ima 30 dana

Dan	Rimski kalendar	Grčki kalendar	Novi datum	Sunce		Mjesec	
				izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
N 1	Sv. Trojstvo	19 Silazak sv. Duha	1	4,05	19,50	10,15	1,37
P 2	Erazmo	20 Duhovski ponedjeljak					
U 3	Klotilda	21 Duh, utorak C. K. i cr.					
S 4	Kvirin	22 Mčk. Vasilisk	10	4,00	19,57	17,59	9,37
Č 5	Brašanjevo	23 Prep. Mihajlo					
P 6	Norbert	24 Simeon Stolpnik					
S 7	Robert	25 Nal. gl. sv. Jov. Krstit.	20	4,00	20,02	22,05	13,36
N 8	Medardo	26 Ap. Karpo (Petr. pokl.)					
P 9	Kolumban	27 S. Terapont (Petr. post)	30	4,03	20,03	0,51	19,19
U 10	Margita	28 Pr. Nikita					
S 11	Barnaba	29 Prep. Teodosije					
Č 12	Ivan Fak.	30 Pred. Isakije					
P 13	Antun Paduanski	31 Ap. Jermije					
S 14	Bazilije Veliki	1 Mčk. Justin					
N 15	Vitus, Jolanta	2 Nikifor patr.					
P 16	Srce Isusevo	3 Mčk. Lukilijan					
U 17	Srce Marijino	4 Mitrofan patr. car.					
S 18	Efrem	5 Petar Koriš					
Č 19	Julijana	6 Visarion čudotv.					
P 20	Silverij	7 Smčk. Teodat					
S 21	Alojzije	8 Vimč. Teodor Stratil.					
N 22	Pavlin	9 Ciril aep. aleks.					
P 23	Sidonija	10 Timotije ap.					
U 24	Rodj. Ivana Krst.	11 Vartolomije i Varnava					
S 25	Vilin	12 Petar i Onufrije					
Č 26	Pr. Jeremija	13 Mčk. Akilina					
P 27	Ladislav	14 Fr. Jelisej					
S 28	Lav. II. papa	15 Kn. Lazar (Vidov dan)					
N 29	Petrov dan	16 Tihon čudotv.					
P 30	Spom sv. Pavla	17 Manail i Savel					

MIJENE MJESECA:

☉ Pun mjesec 3. VI. u 1,57 s.

☾ Posli. četvrt 11. VI. u 10,07 s.

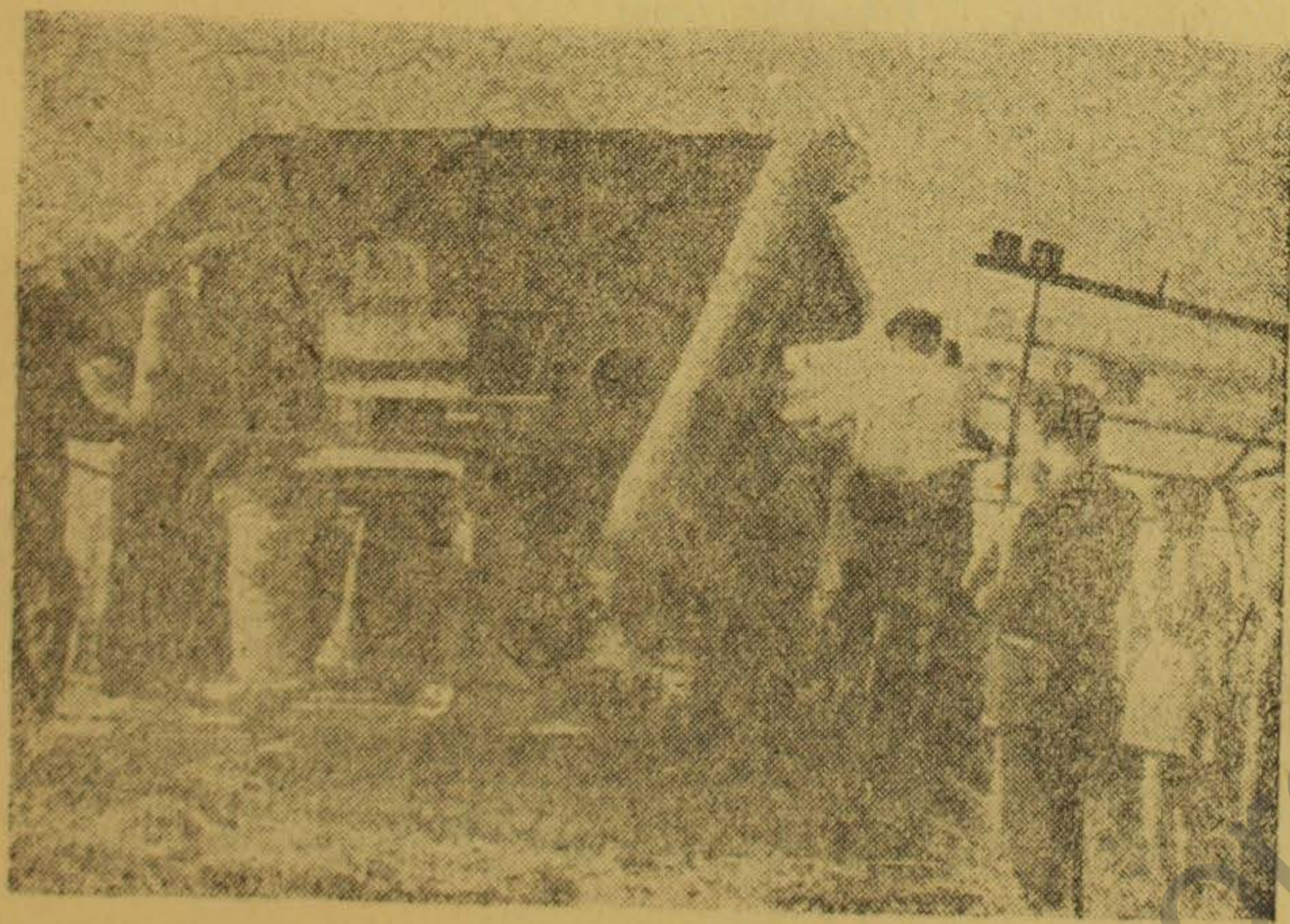
☽ Mladina 17. VI. u 21,24 s.

☾ Prva četvrt 24. VI. u 23,19 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—3 oblačno, kiša, 4—6 oblačno vjetrovit, 7—12 lijepo, 13—15 kiša, hladno vjetar, 16—19 promjenljivo, 20 plaha kiša, 21—24 lijepo, 25—29 oblačno, 30 kiša.

Bilješke

Mašine unose ogromni napredak u poljoprivrednu proizvodnju. Među ostalim mašinama koje se sve više upotrebljavaju u našoj poljoprivredi su i kombajni

Srpanj

Juli

Ima 31 dan

Dan	Rimski Kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
U	1	Pijesv. Krv. Isus.	18	Mčk. Leont. Ipatije	1	4,04	20,03	1,07	16,13
S	2	Pohod. Bogor.	19	Juda brat Gosp.					
Č	3	Heliod	20	Metodije ep. patar					
P	4	Ulrik	21	Mčk. Julijan tars.	10	4,11	19,56	9,53	0,51
S	5	Ciril i Metod	22	Evsevije ep. sam.					
N	6	Izaijas	23	Mčk. Aripina	20	4,21	19,50	15,56	6,33
P	7		24						
U	8	Elizabeta, Kilijan	25	Mčk. Fevronija	31	4,34	19,37	1,43	15,32
S	9	Roman, Viktorija	26	Prp. David					
Č	10	Amalija	27	Prp. Šampson					
P	11	Pijo I. papa	28	Pren. mošt. Kira i Jov.					
S	12	Ivan gv.	29						
N	13		30						
P	14	Bonaventura	1	Vrač. Kuzm. i Dami.					
U	15	Rastanak apostola	2	Polag halj. Bogor.					
S	16	Gospa Škap	3	Mčk. Jakint					
Č	17	Aleksij	4	Andrija atp. krit.					
P	18	Miroslav, Arnold	5	Atanasije Atonski					
S	19	Vinko Pavle	6	Prp. Sisoj Veliki					
N	20		7						
P	21	Ilija pr.	8	Tomo i Akakije					
U	22	Danijel	9	Vlnčk. Prokepije					
S	23	Marija Magdalena	10	Mčk. Pankracije					
Č	24	Apolinar	11	45 mčk. u Nikop					
P	25	Kristina dj.	12	Eufimija, Olga					
S	26	Jakov ap.	13	Proklo i Hilarije					
		Ana m. bl. Marije		Sabor arhg. Gavrila					
N	27		14						
P	28	Inocenc I	15	Kirin, Julita					
U	29	Marta	16	Sv. mčk. Afinogen					
S	30	Abdon, Judita	17	Marina (Ognjena Mar.)					
Č	31	Ignacije Lojola	18	Jakint i Emilijas					

MIJENE MJESECA:

 Pun mjesec 3. VII.
u 1,57 s.

 Poslj. četvrt 10. VII.
u 0,31 s.

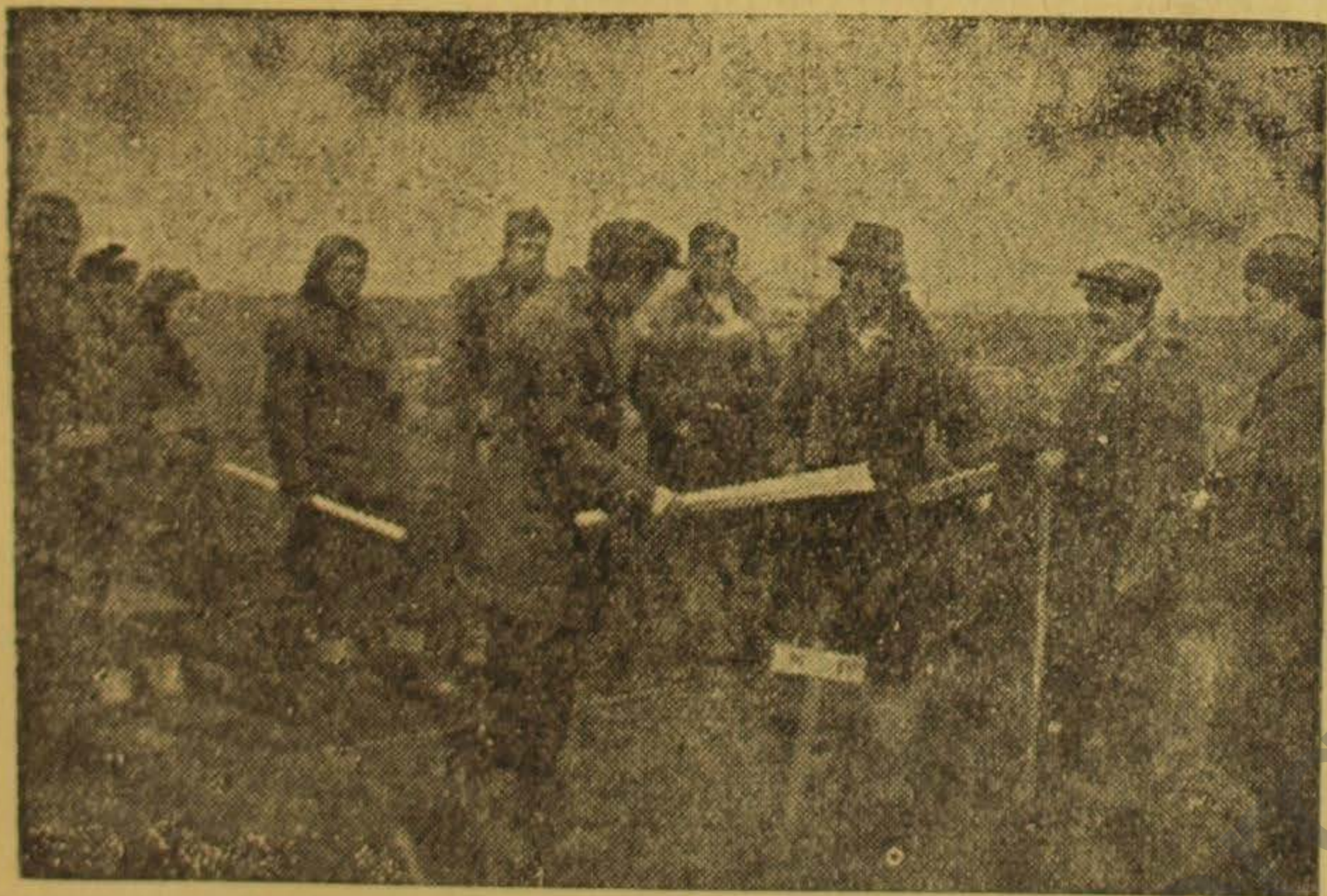
 Mladina 17. VII. u
5,04 s.

 Prva četvrt 24. VII.
u 18,00 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—2 lijepo, 3—5 promjenljivo, 6—9 lijepo, 10—11 oblačno, kiša, vjetar, 12—18 lijepo, 19 pljusak, 20—24 lijepo, 25—26 promjenljivo, 27 kiša, 28—31 lijepo.

Bilješke

Zemlja pripada onome ko je obradjuje. Ova velika tekovina narodno-oslobodilačke borbe je ostvarena u potpunosti. Bivši bezemljaši i siromašni zemljoradnici su doživjeli najsretniji dan, kada ih je predstavnik narodnih vlasti uveo u posjed zemlje.

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
P S	1 2	Petar u okovima Porcijunkula	19 20	Makrena Pr. Ilija	1	4,35	19,36	3,24	16,37
N P U S C P S	3 4 5 6 7 8 9	Stjepan Dominik Sniježna Gospa Prjeobraženje Kajetan Cirijak Ivan Vianej	21 22 23 24 25 26 27	Simeon, Jezekilj Marija Magdalena Trofim, Teofil V mčc. Hristina Uspenije sv. Ane Jermolaj, Paraskeva Vlmčk. Pantelejmon	10 20 31	4,47 5,01 5,17	19,21 19,04 18,43	5,58 6,48 16,06	18,49 19,04 3,34
N P U S Č P S	10 11 12 13 14 15 16	Lovro Suzana Klara Hipolit Euzebije Vel. Gospa Roka	28 29 30 31 1 2 3	Prohor, Nikanor Mčk. Kalinik Matj Angelina Jevdokim 2vz. Makaveji Prien. mošt. arhdj. Stj. Isakije, Dalmat					
N P U S C P S	17 18 19 20 21 22 23	Liberat Jelena Lajčo bp. Stjepan Kralj Franciška Timotije Filip	4 5 6 7 8 9 10	7 djece u Efesu (P. G.) Mčk. Evsignije (P. p. G.) Preobraženje Gospodnje Mčk. Dometije Emilijan ep. Kiz. Ap. Matija Lavrentije arkdj. k.					
N P U S C P S	24 25 26 27 28 29 30	Bartul ap. Lajčo Kr. Samuilo, Zefirin Josip. K. Augustin Ivanovo pog. Rozalija	11 12 13 14 15 16 17	Evplo i Sosana Fotije, Anikita Makso ispovjed. Pr. Mihej Usp. Bog. (V. Gospejina) Prien. ubrusa Gospod. Miron, Straton					
N	31	Rajmund	18	Mčk. Flor. Lovro					

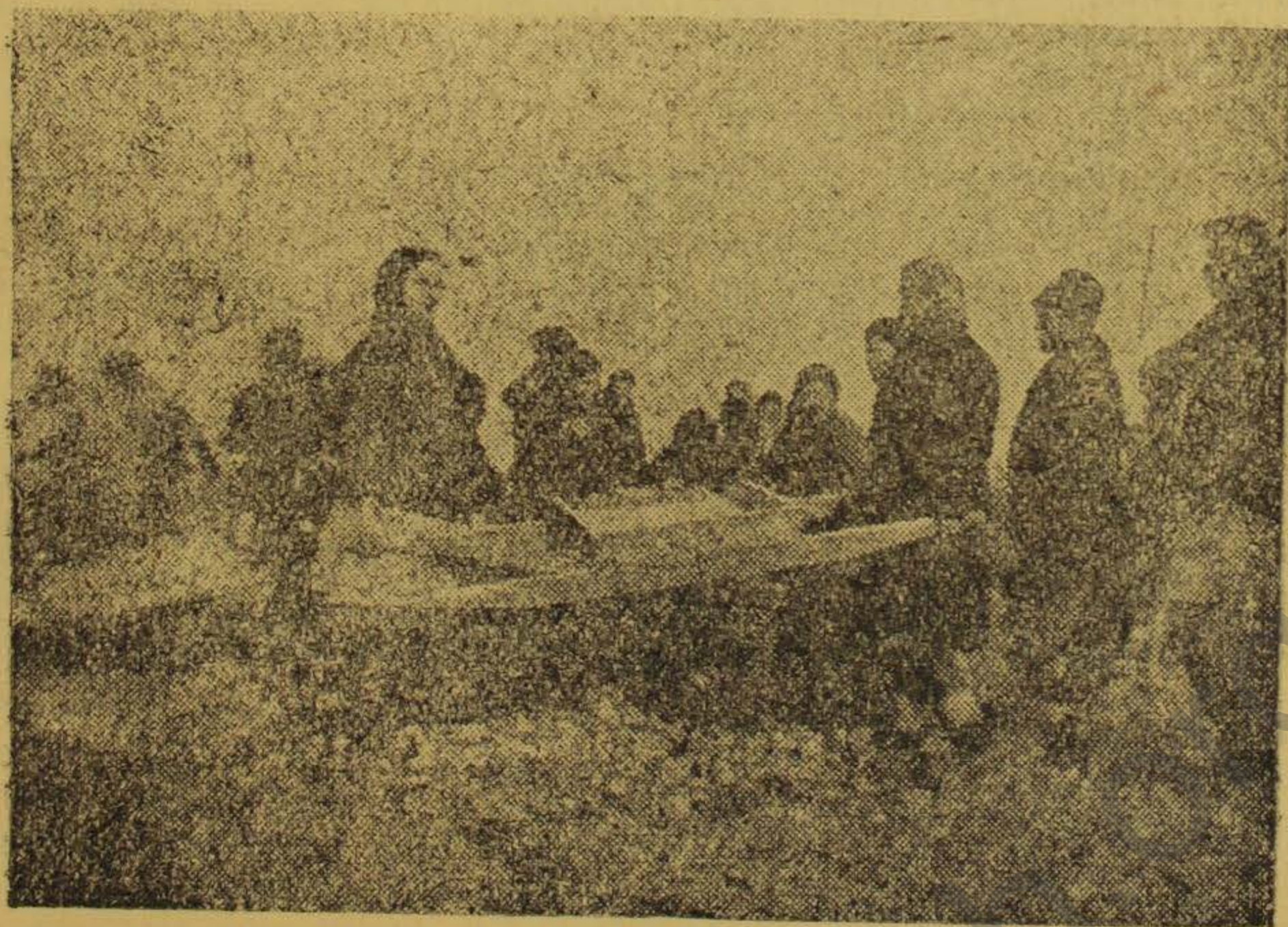
MIJENE MJESECA:

- ☉ Pun mjesec 1. VIII.
u 16,07 s.
- ☾ Poslj. četvrt 9.
VIII. u 18,16 s.
- ☽ Mladina 15. VIII. u
14,40 s.
- ☾ Prva četvrt 23.
VIII. u 7,14 s.
- ☉ Pun mjesec 31.
VIII. u 3,24 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—4 lijepo, 5 oblačno
kiša, 6—13 lijepo a
povremeno vjetrovit.
14—15 oblačno sa ma-
lo kiše, 16—28 lijepo,
29—31 oblačno sa ma-
lo kiše.

Bilješke

Naše žene daju sve od sebe u obnovi kao što su to činile u borbi

Rujan

Septembar

ima 30 dana

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
P	1	Egidije	19	Andrija Stratilat	1	5,18	18,42	17,14	4,04
U	2	Antun	29	Pr. Samujilo					
S	3	Serafin	21	Ap. Tadija					
Č	4	Rezalija dj.	22	Mčk. Agatonik	10	5,30	18,23	19,55	6,29
P	5	Lovro	23	Irinej ep.					
S	6	Zaharije 	24	Sv. mčk. Eutih					
N	7	Regina	25	Vartolomej, Tit.	20	5,44	16,02	22,56	9,21
P	8	Mala Gospa	26	Adrijan, Natalija					
U	9	Petar Klaver	27	Prp. Pimen	30	5,58	17,41	4,18	14,13
S	10	Nikola T.	28	Mojsije Murin					
Č	11	Prot i Hiac	9	Usekov. glav. Jov. Krst.					
P	12	Ime Marijino	30	Aleksa, Jovan					
S	13	Amat	31	Polag. pojasa Bogorodice					
N	14	Uzvišenje sv. Križa	1	sept. Simeon Stolpnik					
P	15	7 žal. bl. dj. Marije	2	Mčk. Mamont					
U	16	Kornelije, Ludmila	3	Joanikije II, Antonije					
S	17	Rane sv. Franje	4	Vavila, Mojsej					
Č	18	Toma, Sofija	5	Zaharija, Jelisaveta					
P	19	Januarije	6	Mčk. Evdoksije					
S	20	Eustahije	7	Mčk. Sozontije					
N	21	Matej ap. i evang.	8	Rođj. Bogor. (M. Gosp.)					
P	22	Mavricije 	9	Joakim i Ana					
U	23	Tekla	10	Minodora i Nimrod					
S	24	Bl. dj. Mar. z. o. s.	11	Prp. Teodora					
Č	25	Kleoša	12	Svmčk. Avtonom					
P	26	Ciprijan	13	Satnik Kornilije					
S	27	Kuzma i Damjan	14	Vozvižd. č. Kr. (Kr. d.)					
N	28	Većeslav Kr.	15	Vlmčk. Nikila					
P	29	Mihovil Arhanđel 	16	Vlmčc. Eufimija					
U	30	Jeronim	17	Sofija i 3 kćeri					

MIJENE MJESECA:

- Posli. četvrt 6. IX. u 22,50 s.
- Mladina 14. IX. u 7,26 s.
- Prva četvrt 22. IX. u 4,07 s.
- Pun mjesec 29. IX. u 13,29 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1 lijepo, 2—3 kiša, 4—5 oblačno, hladno, 6—11 lijepo, 12—13 oblačno, kiša, 14 lijepo, 15—18 promjenljivo kiša sa pehuljicama snijega, 19—20 hladno, 21—23 lijepo, 24—26 vjetrovito, 27—30 promjenljivo pa i kiša.

Bilješke

Ravnopravna žena daje svoj doprinos na svim poljima obnove, uzima vidnog učešća u svim granama javnog života. Kako su nosile oružje u borbi za oslobodjenje, spašavale ranjenike, davale krv za borce, tako i sada naše herojske žene stoje postojano na svim mjestima: u tvornicama, uredima, njivama, prednjače u svim dobrovoljnim akcijama. One su uzimale velikog učešća u sprovođenju velike tekovine narodno-oslobodilačke borbe u sprovođenju agrarne reforme.

Listopad

Oktobar

ima 31 dan

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
S	1	Remigije	18	Otac Eumenije	1	6,00	17,39	4,25	13,51
Č	2	Andjeli čuvari	19	Trofim, Savatije					
P	3	Terezija od m. Is.	20	Vlmčk. Eustatije					
S	4	Franjo Asiškij	-1	Ap. Kedrat	10	6,12	17,2	5,10	14,42
N	5	Placidije	22	Foka, pr. Jona	11	6,18	17,02	11,49	21,18
P	6	Bruno	23	Začeće Jov. Krst.					
U	7	Sv. Krun. bl. dj. M.	24	Prp. Simon					
S	8	Demeter	25	Prp. Eufrosinija	31	6,45	16,42	14,26	0,02
Č	9	Dionizije	26	Smrt Jov. evang.					
P	10	Franjo Borgia	27	Mčk. Kalistrat					
S	11	Nar. ustanak Mak.	28	Nar. ustanak Makedonije					
N	12	Maksimilijan	29	Kirijak (Miholjdan)					
P	13	Eduard	30	Grigorije ep. jer.					
U	14	Kalist	1	Pokrov Bogor.					
S	15	Terezija dj.	2	Kiprijan i Justina					
Č	16	Hedviga	3	Dionisije Areop.					
P	17	Margareta Mar.	4	Stjepan Štiljan.					
S	18	Luka evange. ist	5	Mčk. Haritima (Zaduš.)					
N	19	Petar Alkant.	6	Ap. Toma					
P	20	Irena dj.	7	Sergije, Vakho					
U	21	Uršula	8	Prp. Pelagija					
S	22	Kordula dj. mčc.	9	Stjepan despot					
Č	23	Ignacije bp.	10	Mčk. Eulampije					
P	24	Rafael ark.	11	Ap. Filip					
S	25	Blanka, Hrizant	12	Mčk. Prov i Tarah					
N	26	Amadeus	13	Karpo, Papija					
P	27	Florencija	14	Prp. III. Paraskeva					
U	28	Simon i Juda	15	Jeftimije, Lukijan					
S	29	Krist. Kr. Eusevije	16	Mčk. Longin					
Č	30	Alfons Rodr.	17	Pr. Osija					
P	31	Volfgang (Vuk)	18	Petar I cetinjski					

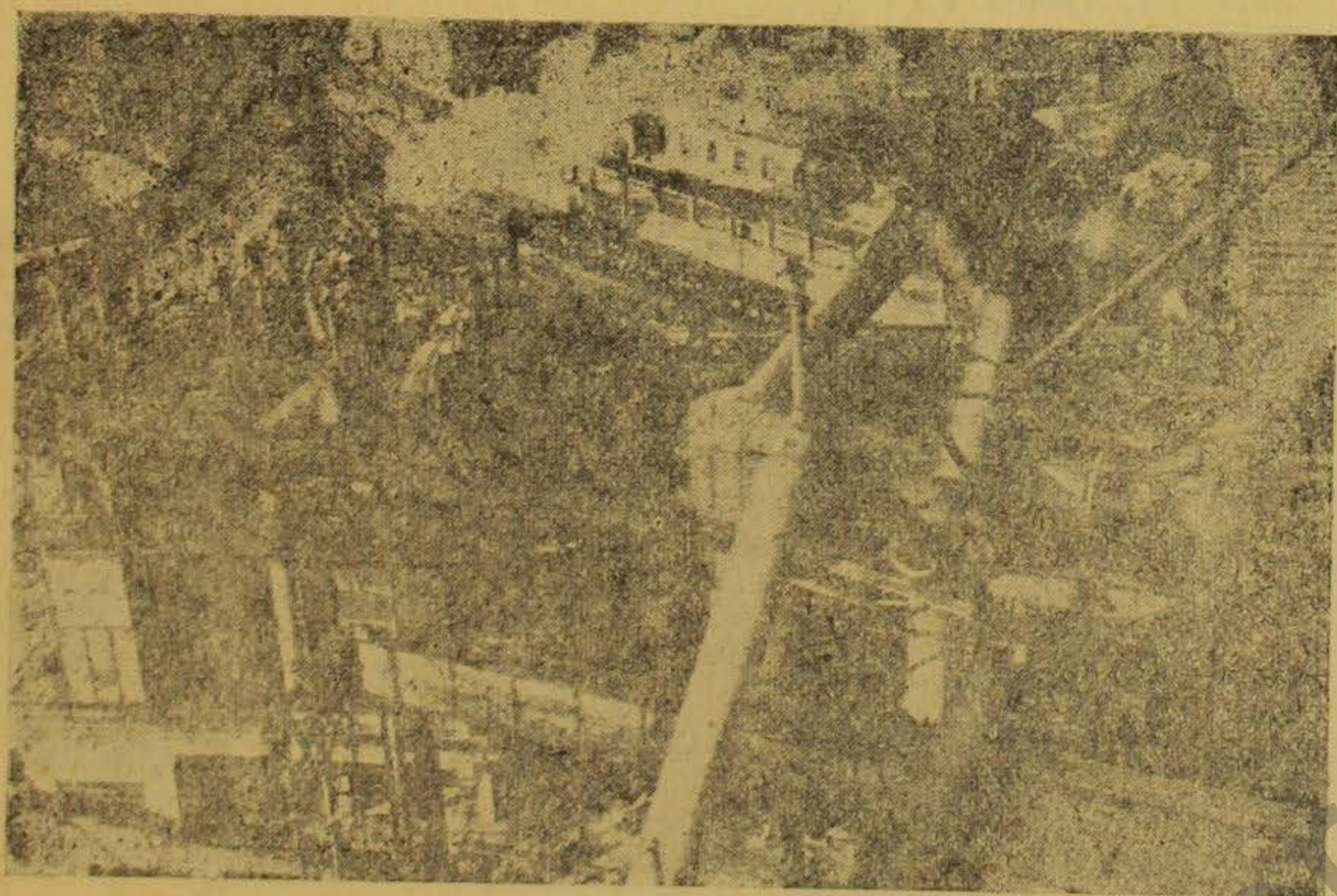
MIJENE MJESECA:

- ☾ Poslj. četvrt 6. X.
u 5,19 s.
- ☽ Mladna 13. X. u
5,19 s.
- ☾ Prva četvrt 21. X.
u 22,07 s.
- ☀ Pun mjesec 28. X.
u 23,33 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—2 lijepo, 3—5 oblačno, 6 kiša, 7 lijepo, 8-10 promjenljivo, 15-18 magla, mraz, 19—22 oblačno, hladno, maglovito, 23—26 po uobičajno, malo toplije, 27—31 vjetar, hladno.

Bilješke

Proizvodna sredstva su svojina radnog naroda. Ključ naše privrede se nalazi u našim rukama. Radni narod sopstvenim snagama izgradijuje svoju milu domovinu u kojoj uživa plodove slobode. Radni narod obnavlja i svoju industriju, pa je obnovio i veliku željezaru u Jesenicama.

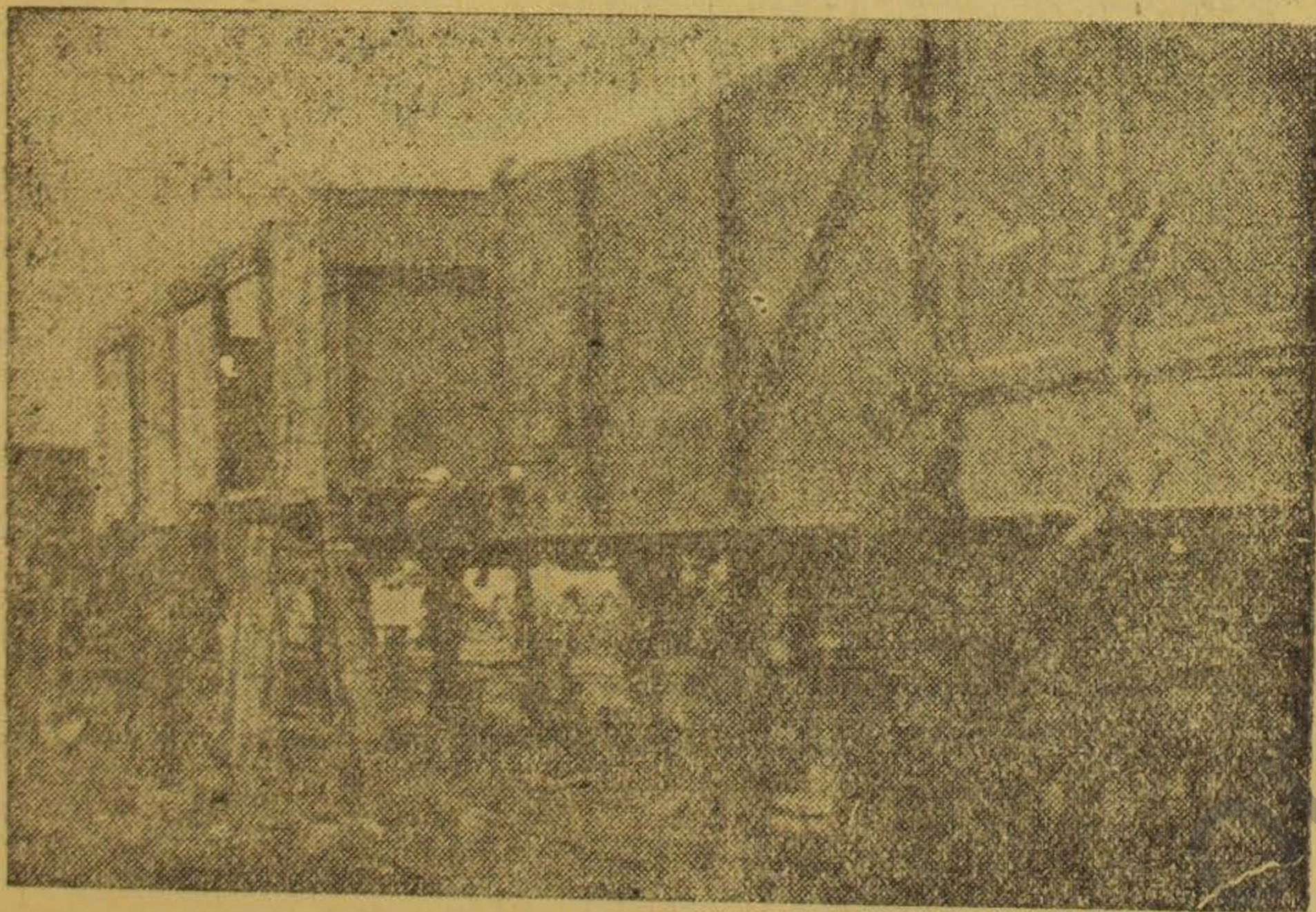
Studeni

Novembar

Ima 30 dana

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
S 1	Svi sveti		19	Prohor pčinjski	1	6,46	16,40	4,54	14,50
N 2	Mrtvih Dan		20	Vimčk. Artemije	10	7,00	16,27	9,24	19,25
P 3	Hubert, Silvija		21	Iarijon Veliki					
U 4	Karlo Boromejski		22	Averkije ep. jer.	20	7,15	16,16	15,36	1,53
S 5	Emerik-Mirko ☉		2	Jakov, brat Gosp.					
Č 6	Leonard		21	Mčk. Areta i dr.	30	7,29	16,07	1,58	12,44
P 7	Engelbert		25	Markijan, Martirije					
S 8	Gotfrid-Bogomir		26	Vimčk. Dim. (Mitrov c.)					
N 9	Teodor		27	Mčk. Nestor	MIJENE MJESECA: ☾ Posli. četvrt 4. XI. u 14,40 s. ☽ Mladina 13. XI. u 10,50 s. ☾ Prva četvrt 20. XI. u 14,40 s. ☀ Pun mjesec 27. XI. u 9. 38 s. Kakvo će biti vrijeme: 1—3 oblačno, povremeno kiša, 4—5 lijepo, 6 magla, 7—10 promjenljivo, 11—13 oblačno, hladno, 14—19 vedro, vjetar, 20—23 oblačno, hladno, 24—26 vedro, magla, 27—28 oblačno, kiša, pohladno, 29—30 oblačno, povremeno snijeg.				
P 10	Andrija		28	Arsenje aep.					
U 11	Martin		29	Anastasije, Avramije					
S 12	Kunibert		30	Milutin Stjepan					
Č 13	Lucije, Stanko ☉		31	Stahije i Amplije					
P 14	Veneranda		1	nov. Kuzman i Damjan					
S 15	Albert		2	Mčk. Akindin					
N 16	Gertruda, Otmar		3	Obn. hrame (Djurdjic)					
P 17	Grgur		4	Joanikije Veliki					
U 18	Roman		5	Galaktion, Epistima					
S 19	Elizabeta		6	Pavle Ispovednik					
Č 20	Feliks ☽		7	Lazar, 33 mčk. u Melitini					
P 21	Prik. B. dj. M. u hr		8	Sab. arhg. Mihajla					
S 22	Cecilija dj. m.		9	Mčk. Onisifor					
N 23	Klementije		10	Erast, Olimp i dr.					
P 24	Ivan od Križa		11	Stjep. Deč. (Sv. Mrata)					
U 25	Katarine dj. m.		12	Jov. Milostivi					
S 26	Ivan bp., Konrad		13	Jov. Zlatousti					
Č 27	Virgilije bp.		14	Ap. Filip (Bož. pokl.)					
P 28	Sosten uč. Pav.		15	Mčk. Garije (pč. bož. p.)					
S 29	K. u Jaicu - Pr. FNRJ		16	Kongr. Jaicu - Pr. FNRJ					
N 30	1 ned. Advente		17	Grigorije, čudotvorac					

Bilješke

Radnici u našim radionama za popravku vagona takmičarski rade za što bržu obnovu i izgradnju željezničkog saobraćaja.

Prosinae

Decembar

Ima 31 dan

Dan	Rimski kalendar		Grčki kalendar		Novi datum	Sunce		Mjesec	
						izlazi	zalazi	izlazi	zalazi
P U S Č P S	1	Eligije	18	Platon, Roman	1	7,32	16,07	2,14	13,42
	2	Bibijana	19	Pr. Avdija					
	3	Franjo Ksaver	20	Grigorije Dekapolit					
	4	Barbara dj. 	21	Vhod Bogor (Vavedjenje)	10	7,42	16,05	3,32	14,56
	5	Sava opat	22	Ap. Filimon					
	6	Nikola bp.	23	Amfiloh, Aleksandar					
N P U S Č P S	7	2. ned. Adventa	24	Vlmčc. Katarina	20	7,49	16,06	4,20	16,05
	8	B. z. bl. dj. Marije	25	Klimentije, Petar					
	9	Leokadije	26	Prp. Alimpije	31	7,53	16,04	11,35	0,04
	10	Judixa	27	Jakov Perzijanac					
	11	Damas papa	28	Prp. Stjepan Novi					
	12	Sinesije 	29	Mčk. Paramon					
13	Lucija, Otilija	30	Ap. Andrija						
N P U S Č P S	14	1. ned. Adventa (M)	1	1. dec. Naum, Ananija					
	15	Kristina dj.	2	Car Uroš Stjepan					
	16	Ade hajda	3	Pr. Sofonije					
	17	Lazar b. mčk.	4	V mčk. Varvara					
	18	Graca	5	Sava osvijećeni					
	19	Nemesije	6	Sv. Nikola					
20	Amon 	7	Amrosije ep.						
N P U S Č P S	21	4. ned. Adventa (O)		Prp. Patapije					
	22	Zenon	9	Začće Bogorodice					
	23	Viktorija dj. m.	10	Jovan Despot					
	24	Badnjak	11	Dan lo Stolpnik					
	25	Božić 	12	Spiridon ep.					
	26	Stjepan Pr. M.	13	Eustrat. i Auksent.					
27	Ivan ap. i evang.	14	Tirs, Levkije i dr.						
N P Đ S	28	Mladenci (Ento)	15	Mčk. Elevterije (Mat.)					
	29	Toma bp.	16	Prp. Agej. Marin					
	30	David Kr.	17	Pr. Danilo					
	31	Silvestar papa	18	Mčk. Sevastijan					

MIJENE MJESECA:

 Posli. četvrt. 4. XII. u 3,21 s.

 Mladina 12. XII. u 5,48 s.

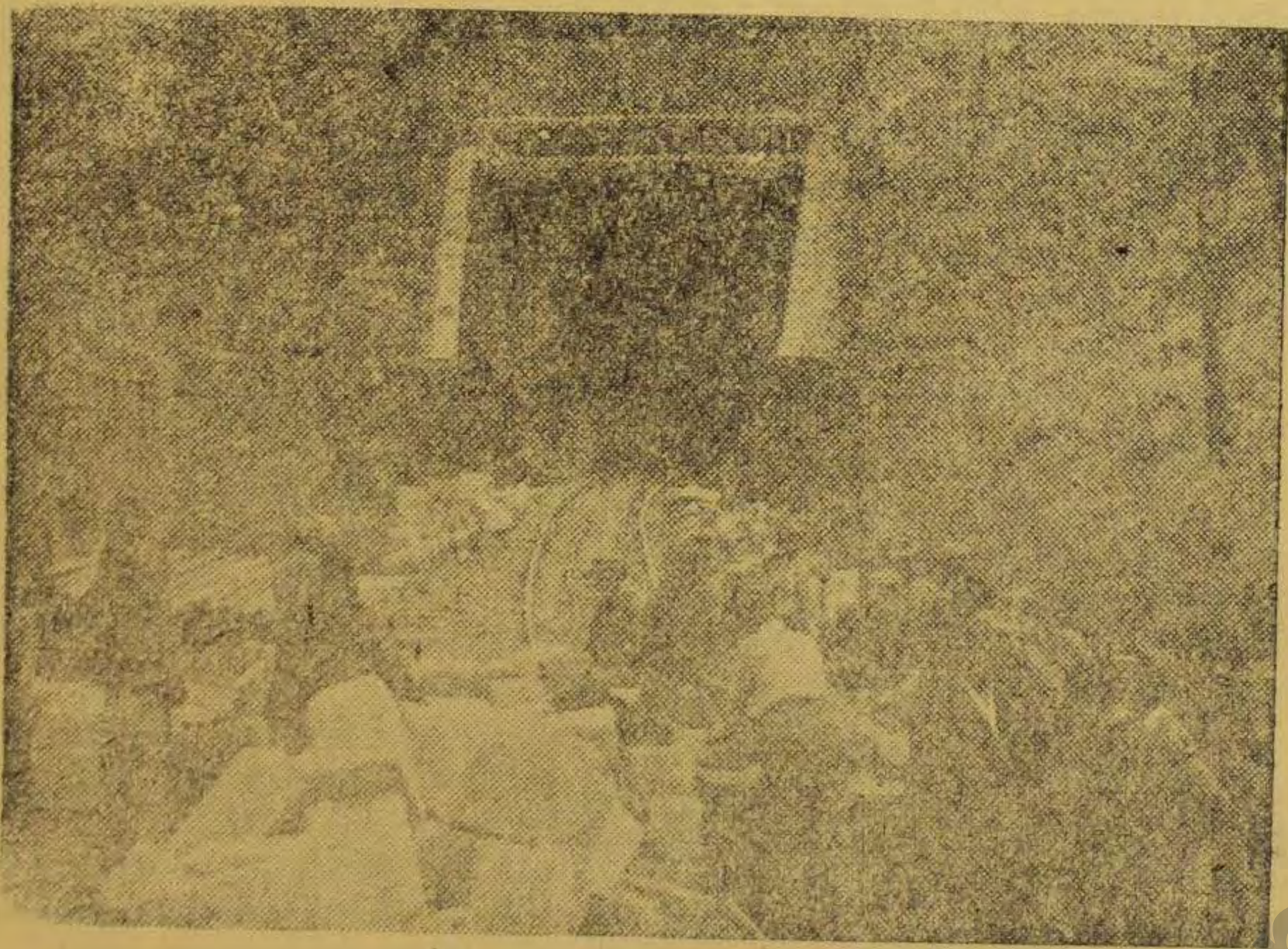
 Prva četvrt 20. XII. u 4,21 s.

 Pun mjesec 26. XII. u 8,26 s.

Kakvo će biti vrijeme:

1—4 ob'ačno, hladno, 5—6 vedro, vjetar, hladno, 7—9 oblačno, kiša, snijeg, 10—13 promjenljivo, 14—17 vedro, mraz, 18—19 oblano sa malo snijega, 20—22 vedro, mraz, vjetar, 23—24 snijeg, 25—28 vedro, hladno, vjetar, 29 lijepo, t.ho, 30—31 promjenljivo.

Bilješke

Borbu za obnovu zemlje naše narodne vlasti su vodile uporedo sa bitkama za slom mrskog fašizma. Još su topovi grurali kad se čortanovački tunel počeo obnavljati. Radni narod i njegove vlasti su i obnovom čortanovačkog tunela poželili veliku pobjedu o obnovi našeg saobraćaja.

O radu Narodne Skupštine FNRJ

Naše prvo narodno predstavništvo — AVNOJ obavilo je svoju dužnost sa zavidnim rezultatom do dana kada se skupilo naše narodno predstavništvo — Narodna Skupština, koje je došlo izbornim putem. Mi prvi puta u državi imamo široko-demokratske izbore na kojima je uzeo učešće do sada zabilježeni najveći procenat birača.

Naša Narodna Skupština je bila zastupljena sa nacionalnog i socijalnog gledišta, a politički je sadržavala u sebi sve političke partije koje su u sastavu Fronte saradjivale u prvom redu na oslobodjenju zemlje a u drugom redu na izgradjivanju njenom nakon oslobodjenja. Te sve političke partije bile su u Narodnoj fronti, kako se tada nazivala, Jedinstvena Narodno-oslobodilačka fronta, što je i danas slučaj.

Pa kada imamo tako odabrano predstavničko tijelo onda nam je potpuno jasno da i rezultat toga zakonodavnog tijela mora biti mnogo pozitivan i da radovi koje obavlja moraju biti na zavidnoj visini. Otuda dolazi da se zakoni koje donosi naše zakonodavno tijelo najpovoljnije primaju u širokim narodnim slojevima i da je narod zadovoljan sa radom koji obavlja predstavništvo kojega je on na svojim izborima ovlastio za pomenutu svrhu. Mora se priznati i to da naša Narodna Skupština ima bogato iskustvo koje je naslijedila i stekla u toku Narodno-oslobodilačke borbe. To bogato iskustvo se sada samo prenosi u djelo putem naših zakona koji su odraz volje širokih narodnih slojeva. Jasno je da u zemljama u kojima nije došlo do oslobodjenja na način na koji se oslobodila Jugoslavija, da o ovakvim povoljnim uslovima ne može biti ni govora. Mi znamo da je Jugoslavija oslobodjena od širokih narodnih slojeva, da je na njenom oslobodjenju učestvovao svaki časni antifašista. Eto to su razlike i činjenice koje govore u prilog toliko pozitivnom radu naše Narodne Skupštine koja je očistila pojmove još za vrijeme borbe, tako da danas ona ide svijetlim putevima i donosi naše najpozitivnije zakone.

Kod donošenja naših zakona imamo i tu činjenicu da učestvuju i narodni slojevi u diskusiji i da svoje prijedloge odnosno amandmane može da daje svaki onaj koji je mjerodavan da može dati svoj glas u našoj zemlji. To je velika podrška zakonodavnom tijelu koje na taj način koristi iskustvo naših naroda i primjenjuje najbolje slučajeve za donošenje pojedinih zakona. Eto i ta razlika je velika između naše države i ostalih država gdje je državno uređenje postavljeno na drugim osnovama, na takvim osnovama koje ne daju širokim narodnim slojevima da uzmu aktivnog učešća u pretresanju svojih najosnovnijih zakona koji regulišu njegova pitanja i koji su od presudnog značaja u njegovom životu. Eto to su odlike našeg zakonodavnog tijela koje koristi znanje i

iskustvo svih onih u državi, koji su dostojni da mogu upravljati i rješavati kao i donositi odluke po pojedinim pitanjima kojima se reguliše zakonodavnost.

Između prvih i najkapitalnijih radova u našoj zemlji bilo je donošenje odluke o ukidanju monarhije i proglašenju Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Da je to već odavno želja naroda Jugoslavije nije potrebno tumačiti jer nam je svima poznato da je naš narod iz dna duše mrzio monarhiju koja mu nije davala nikakva dobra nego samo nevolje. Mislim da nije potrebno tumačiti na kako kukavički način se monarhija sa svojom nenarodnom klikom povukla iz zemlje u onim časovima kada je to najpotrebnije bilo za našu zemlju. Ne mislim ovdje reći da je bilo potrebno da ta nenarodna vlastodržačka klika ostane, ne, na suprot tome, hoću samo uporedjenja radi da prikažem kako nisu bili dostojni da rukovode sa sudbinom našega naroda. Već iz tih činjenica se vidi kako su oni mogli upravljati sa svojim narodom i kakve su mogle biti odluke u pogledu korisnosti za narod. Dakle može se slobodno reći, da je to bilo štetno i da je narod imao od takve vrste državnog uredjenja samo štete, a nikako da mu je nešto išlo u prilog. Naši rukovodioci koji su preuzeli na sebe dužnost da se država oslobodi od fašističkih zavojevača dokazali su da je Republika zaista onaj sistem državnog uredjenja koji je naš narod odavno želio. Oni su dokazali kako treba saradivati sa narodom i da se sa sudbinom naroda ne smije niko šaliti, nego da su to najkrujniji problemi naši i da onaj koji se ovlasti da može donositi odluke po pitanju odvijanja životnog toka i privrednih problema naših naroda mora biti zaista na visini i dostojan one dužnosti koja mu je povierena. Odluka kojom je Republika proglašena bila je jedna od naših naisvečanijih odluka bio je naš naisvečaniji praznik, bio je dan koji će ostati vječno zabilježen u našoj historiji, kada narod putem svojih predstavnika izvištava da želi i da će živjeti pod takvim državnim poretkom koji se naziva Republike FNRJ. Vidjeli smo toga dana kada je proglašena Republika koliko se zadovolistva donelo našem narodu i sa kakvim veseljem je narod primio tu odluku koja je bila željno očekivana.

Isto jedan od naisvečanijih momenata bilo je donošenje Ustava koji je bio istinski pretresen u narodu i po kojem je narod donio svoje najšire komentare i mišljenja. Imali smo prilike uvjeriti se koliko svesrdno narod prati donošenje Ustava jer su u cijeloj državi bile održavane široke konferencije prilikom pretresanja istog, a svakodnevno su stizali amandmani Zakonodavnom odboru, koji je upoređujući amandmane sa originalnim tekstom došao do zaključka da je narod mnogo dragocjenih prijedloga podnio koji su bili u najviše slučajeva usvojeni i koji su naš Ustav upotpunili tako da je on danas jedan od najdemokratskijih Ustava iz kojeg izvire sve želje naroda i koji će biti dobar temelj za donošenje naših novih Zakona, koji treba da regulišu sva pitanja u našoj državi. Dakle taj naš najosnovniji zakon je betonirao temelje budućnih radova u našoj Narodnoj državi i on nam je puna garancija, da će se poslovi koje predviđamo obaviti zaista onako kako to najviše iziskuju interesi našeg radnog naroda.

Zakon o Narodnim odborima je jedna novina u našem Zakonodavstvu i ako je on dosada bio nama nepoznat u primjeni, mi smo ga vrlo brzo primili jer smo vidjeli da je on zaista od koristi i samo za koristan rad našega naroda. On reguliše mnoga pitanja i odnos između vlasti i naroda na najpozitivniji način. On je učvrstio temelje i potkrepio našim Narodnim vlastima radove koji su u interesu svog naroda.

Skupština je pretresala i ugovore o saradnji i prijateljstvu sa bratskim državama kao: Sovjetski Savez, Poljska, Češka i prijateljska susjedna zemlja Albanija. Iz tih ugovora izvire volja našega naroda za saradjivanje i učvršćivanje mira među narodima i za što bolji privredni rad i obnovu zemlje i čovječanstva uopće.

Na privrednom polju Skupština je donijela niz značajnih zakona između kojih Zakon o privrednim planovima i planiranju. Tim zakonom su regulisani važni problemi naše privrede koja je za vrijeme bivših režima oslanjala se na sisteme kapitalističke privrede dok će sada po ovom zakonu ona prijeći na jedan potpuno nov sistem koji odgovara najviše našem narodu. Zakon o agrarnoj reformi i unutrašnjoj kolonizaciji regulisao je jedno među najkrupnijim pitanjima naše privrede. On je na jedan od najpozitivnijih načina riješio probleme koji su bili postavljeni pred njega i doveo u posjed one koji su vjekovima obradjivali svoju zemlju, a nisu joj mogli biti u posjedu jer bivši režimi sa svojim zakonima to nisu htjeli regulisati. Zakon o zadrugama je regulisao jednu ustavnu normu koja je na polju regulisanja naše privrede dobila vidno mjesto. Zakon o učenicima u privredi je izljujeo jednu odavno bolesnu osobinu stare Jugoslavije na taj način što je regulisao odnose učenika prema poslodavcu i što je uzeo te naše osnovne privredne elemente u zaštitu. Zakonom o općoj državnoj kontroli mi dolazimo do jednoga novoga tijela koje ima mnogo šire i pozitivnije zadatke nego što je imala njegova prethodnica za vrijeme bivše Jugoslavije, Glavna kontrola. Dok Zakon o državnoj kontroli ima za cilj da vodi evidenciju u svakom pogledu na našem privrednom polju dotle je Glavna kontrola imala dužnost samo kontrole sa računskog gledišta.

Jedan među najkrupnijim zakonima koji je Skupština donijela jeste Zakon o socijalnom osiguranju radnika, namještenika i službenika, koji reguliše nekada bolne probleme socijalnog osiguranja. Od ovoga Zakona se mnogo očekuje jer on u sebi sadržava gro ostalih krupnih problema. S obzirom na njegove postavljene norme mi očekujemo, da će u bliskoj budućnosti njegov rad već i na djelu se pokazati kao najpozitivniji.

Zakon o državnim i samoupravnim službenicima reguliše pitanja i odnose državnih službenika prema narodu pozitivnije nego što je to činio bivši Zakon o državnim činovnicima.

Prikazao sam samo nekoliko zakona koje je naša Narodna Skupština do sada donijela sa kratkim komentaram. Svakako da je donet još jedan velik niz zakona sa kojima se na ovom mjestu ne upoznajemo, koji isto tako pozitivno regulišu kao što i pomenuti zakoni, probleme i pitanja shodno svrsi zbog čega su i donijeti. Mi vidimo, da je rad naše Narodne Skupštine bio lijepo plodonosan u toku od svog zasjedanja nakon izbora pa na ovamo.

Pred našom Narodnom Skupštinom FNRJ stoje još mnogi krupni zadaci i problemi koji treba da se regulišu putem zakonitosti. Mi očekujemo sa puno povjerenja da će se problemi koji se postavljaju pred naš radni narod regulisati onim redom kako to najbolje bude odgovaralo i da će ih naša Narodna Skupština regulisati onako kako se to najbolje može očekivati. Radi donošenja naših Zakona kao što se do sada služilo sa iskustvom širokih narodnih slojeva služiti će se i u buduće i zato je poželjno, da narod i u buduću kao što je dosada, kada se postavljaju pred njega problemi na polju našeg zakonodavstva rješava ih na isti onakav način i sa istom voljom i objektivnošću kako je rješavao dosadašnje zakone, jer će na taj način samo plodonosnost naše Skupštine moći biti na onoj visini koju to od nie narod iziskuje. Mi znamo, da se naša Skupština danas pokazala visoko dostojnom kod rješavanja zadataka koji su postavljani pred nju i imamo puno povjerenja u rad koji je obavila i koji će obaviti, da će biti učinjen u cilju najpozitivnijeg donošenja rješenja kako u pogledu zaštite samih državljana tako u pogledu regulisanja odnosa naše državne zajednice prema trećim licima i da će biti zaštićeni interesi naše zajednice onako kako će to najbolje odgovarati.

Milanković Ivan
narodni poslanik

Ivan Tikvicki: Orasi

Pjesma mrtvih proletera

... A trinaeste, mračne i kišovite noći, nekoliko desetina krajiških proletera, opkoljenih kod bolnice u planini, podjoše na posljednji juriš protiv deset puta jačeg neprijatelja i junački padoše u neravnoj borbi...

(Po jednom izvještaju)

U našem kraju žita klasaju, rukama našim sijana
žetva nas čeka i pjesma djevojačka;
večernja, sjetna, tijana
a mi smo pali, družo.
palo je žito, mlado, zeleno, proljetna žetva rana,
maglene tuge, uz šapat kiše, nad mrtvom pjesmom kruže.

Mrtve su ruke i mrtve puške,
u smrti se postrojavamo,
drug je uz druga svoga;
a njih je bilo ... a njih je bilo —
deset na jednoga.

Deset na jednoga u kišnoj noći, a mi smo umorni bili,
bili smo gladni i mokri, na jednog — deset zvijeri.
Jedan na deset, jedan na deset! O, zar se i to može?!

Kad smo od kuće krenuli, suze nas mnoge prate
i rodne gore brižno šumore:
O, da l' će da se vrate?
Čekaju starice majke, kaplju besane noći,
i pogled niz drum stražari:
glasnik će od nas doći.

Doći će nova mladost, donijeti nove dane
i nastaviće naše pjesme nedopjevane,
u živoj vatri iskovane. —
O, te smo pjesme počeli mi, kroz njih zborimo iz daljina,
poznaće u njima sestra brata, djevojka dragog,
a tužna mati sina.

I dan će slave doći, pobjeda biće naša,
nestaće divljih zvijeri,
s četama Slobode marširaće tada
i mrtvi proleter.

NARODNA FRONTA

pokretač narodnih masa u ratu i miru

Na našim političkim konferencijama, bilo je slučajeva da su se javljali ljudi iz naroda i pitali, kakva je organizacija Narodna fronta, govoreći da i pored toga što su prisustvovali mnogim konferencijama nije im dovoljno jasno šta su ciljevi Narodne fronte. Ovo su mahom nepismeni ljudi koji nisu mogli pročitati statut i program Narodne fronte, radni ljudi iz kvartova i reiona, kao i naselja izvan gradova, gdje su aktivisti Narodne fronte uložili manje truda, da objasne širokim narodnim slojevima, ciljeve i političke smjernice ove opće političke narodne organizacije.

Radi toga ću ukratko izložiti i objasniti politički program Narodne fronte, baš takvim ljudima, koji se do sada nisu upoznali sa ovim programom.

Kad govorimo o Narodnoj fronti, moramo znati da se ona začela u razdoblju najtežih dana historije naših naroda, u doba pojave fašizma prije rata, a iskristalisala se u masovnu političku organizaciju za vrijeme fašističke okupacije, u toku Narodno-oslobodilačkog rata.

Poslije dolaska Hitlera na vlast u Njemačkoj, fašizam je porobljavao narode u Evropi. Tada su sve demokratske snage u našoj zemlji morale potražiti platformu zajedničke borbe.

Fašisti su još prije početka rata, preko svojih agenata sijali mržnju među naše narode, kako bi se međusobno istrebljivali, a isto tako povijedali su apsolutnu slobodu vladajućim slojevima da ugujetavaju radno maso sela i grada, obećavajući, a isto tako i na djela sprovodeći odvratnu fašističku diktaturu sile i terora na svima koji se pokažu ma i najmanje nezadovoljni. Pred pojavom takve opasnosti za slobodu radnog čovjeka pa i čitav h naroda morala je nići kod naš politička organizacija, koja će se svim silama suprotstaviti sprovođenju fašističkih ciljeva u našoj zemlji. Morao se napraviti jedinstveni blok počev od radnika i seljaka pa sve do poštene narodne inteligencije i demokratskih srednjih slojeva, bez obzira na političku pripadnost pojedinaca, jer su se samo na taj način naši narodi mogli odupirati stranim osvajačima i boriti se protiv domaćih profašista koji su izdašno pomagali porobljavanje svoje vlastite zemlje, da bi ma i sa tuđom pomoću mogli održati svoje vodeće političke i ekonomske pozicije u državi. Strani agenti i reacioneri svih boja u predratnoj Jugoslaviji, počev od najistaknutijih Maček, Stojadinovića, Cvetkovića i drugih, pa do najsitnijih profašista među narodom, trudili su se svim silama da stvore što veći jaz među našim narodima, da raspire nacionalnu mržnju do najvišeg stepena kako bi anutar razjedinjena naša zemlja postala što lakši plijen stranim osvajačima. Radi toga je iskrivljeno i naglavačke postavljeno »hrvatsko pitanje«, radi toga su i uzvikivali srpski profašisti: »Na okup Srbija!« Docnije kada su fašisti sa svih strana nagnali u našu zemlju stvorena je tobože nekakva nezavisna država Hrvatska, odijeljena drže-

va Srbija i td., koje su sve po riječima domaćih izdajica bile samostal-
ne i nezavisne, a u svakoj od njih je bio jedan te isti apsolutni gospo-
dar: mrski germanski okupator. U tim »nezavisnim državama« radilo
se sve one što su Njemačka i Italija naredjvale i što su one htjele
• one su tek tada, boraveći sa svojom vojnom silom, sa svojim agen-
tima i fašističkim ideolozima na našoj teritoriji, raspirivale nacionalnu
mržnju i pomoću svojih slugu: Pavelića, Nedića i Rupnka slale naše
narode da kidišu jedan na drugoga, da pale domove jedni drugima,
jednom riječju da se međjusebno istrebljuju. To je bilo sve po planu
njemačke i italijanske fašističke ideologije da se Slaveni satiru i što
prije unište.

U takvim sudbonosnim i teškim danima za naše narode, morale se
brzo i odvažno raditi, ako se htjelo nakon sramotnog »trojnog pakta« i
beznačajne borbe stare jugoslavenske armije od 6 aprila 1941 povra-
titi ponovo vjeru u nepokolebljivu odlučnost, da se bore za svoja s'o-
bođu i da u toj borbi junački istraju do posljednjih mogućnosti, do ko-
načne pobjede nad stranim osvajačima. Za sve to je trebalo jedinstvo
naših naroda, kako sa gledišta politike različitih stranaka tako i sa
gledišta nacionalnih razlika medju našim narodima.

Na mjesto stranačkih borbi koje su razrovale i iscrpile predratna
Jugoslavija, potkopale je ekonomski i vojnički, trebalo je ostvariti po-
litičko jedinstvo svih naših naroda, trebalo je stvoriti jedinstvena i
masovna politička organizacija koja će u svojim okvirima obuhvatiti sve
napredne političke partije u zemlji. Nasuprot nacionalnoj mržnji trebalo je
na zastavu nove političke organizacije ispisati plamenu parolu bratstva i
jedinstva medju našim narodima, nasuprot staroj eksploatatorskoj formi
vlasti na čelu sa monarhijom, uspostaviti nove narodne vlasti u Narod-
noj Republici koja će donjeti punu slobodu radnim ljudima sela i grada.

I ovdje je proslavljena Komunistička partija odigrala ulogu organi-
zatora i rukovodioca nove i široke političke organizacije — koja se za
vrijeme narodnooslobodilačke borbe zvala: Jedinstvena narodnooslobodi-
lačka fronta. Ova politička organizacija je za vrijeme oslobodilačkog
rata okupljala u svoje redove sve poštene i redoljubive građane naše
zemlje kojima je bilo mrsko živjeti u ropstvu i pod okupacijom stra-
nih osvajača. Okupila ih je da poveda borbu protiv domaćih izdajnika
i mrskih stranih fašista. Za vrijeme narodno-oslobodilačke borbe Narodna
fronta je mobilisala široke narodne slojeve da pomažu narodnooslobo-
dilačku borbu; hranom, novcem, obučom i odjećom, a na oslobođenoj
teritoriji je pomagala da se uspostavi istinska narodna vlast, da se or-
ganizuju narodni odbori.

Po završetku oslobodilačkog rata Narodna fronta je u novim usle-
vima razvoja borbe naših naroda preuzela ulogu pomagača i mobiliza-
tora širokih narednih slojeva za učvršćivanje narodne vlasti, za borbu
protiv ostataka fašizma u našoj zemlji. Ona je svim silama vodila bor-
bu protiv reakcije, koja je pokušala da nakon završetka rata putem
strane intervencije unšti sve tekovine narodnooslobodilačke borbe i da
dovede na vlast narodu tako omrznutu monarhiju. Narodna fronta je
radi toga sa jedinstvenim programom izišla pred narod na izbore za
Ustavotvornu skupštinu iskluči svoje glavne političke ciljeve: proglaše-
nje Narodne Republike i čuvanje svih tekovina narodnooslobodilačke
borbe za koje su nebrojeni sinovi i kćeri naše zemlje položili svoje
živote. Narodna fronta se naročito zalagala za produbljivanje bratstva
i jedinstva medju našim narodima, zatim za očuvanje i daljem razvi-

zajedničke vlasti u sve bolju sadržinu, kako bi ta najveća tečajevina borbe naših naroda bila glavna snaga i čvrst fundament nove državne zajednice.

I Narodna fronta je časno izvršavala sve postavljene zadatke. Ona je na izborima odnijela takvu pobjedu nad monarchijom i reakcijom kakvu ni jedna demokratska zemlja na Zapadu nije zabilježila u svojoj historiji. Tako je jedan teški teret spao sa leđa naših naroda konačno i nepovratno, a reakcionari su bili potučeni do noga, iako su pokušali na sve moguće načine da izboru sreću okrenu na svoju stranu.

Poslije proglašenja Narodne Republike Narodna fronta je dalje rješavala ogromne zadatke, koji su stajali pred našim narodima, pred našom narodnom vladom na čelu sa maršalom Titom — pred zahtjevima obnove ratom opustošene zemlje. Vitalna snaga naroda se u daljnjim naporima pokazala u izvorima ne iscrpna, i naši narodi su nezapaćenim elanom napregli svoje sile da čine daljnja junačka djela na obnovi ratom opustošene zemlje.

Narod je bio spreman da uložiti nove napore da bi izgradio novu narodnu državu, ali je trebalo narodu postavljati konkretne zadatke, trebalo je radno oduševljenje naroda pravilno koristiti po jednom odredjenom planu, tako da se prvo izgradi ono što je najnužnije, pa zatim sve redom. To je naša narodna vlada preuzela na sebe. Ona je rukovođala sa svim tim radovima, a Narodna fronta je stajala kao pomoćna sila, koja pomaže da se narodne mase pokreću, dizala u ljudima polet i radno oduševljenje rasvijetljujući radnom čovjeku, da sada prvput udarničkim radom izgradiju sebi bolji i ljepši dom, a ne za druge kao što je to prije bilo. Naši narodi su nezadrživo krenuli putem, koji im je pokazivala Narodna fronta, pošli su kroz izgradnju nove državne zajednice u nove pobjede i trijumfe.

Tako je Narodna fronta preko radničkih sindikata, preko svjesnih radnika graditelja naše zemlje pridonio, da se postignu veličanstveni rezultati u obnovi željezničkog saobraćaja, te važne železnice svake savremene države. Sa velikim radnim oduševljenjem i prije vremena sagrađeni su veliki željeznički mostovi kod Novog Sada i Beograda; za srazmjerno vrlo kratko vrijeme probijen je veliki tunel kod Čortanovaca, a važna pruga Beograd—Zagreb povezana je za neverovatno kratko vrijeme. Narod je svugdje pomagao da se raskrće ruševine da se poprave i osposobe za rad mnogih fabrika, u rudarskim krajevima da se otpočne sa iskopavanjem uglja, željeza i drugih metala, a u plodnim ravnicama Vojvodine da se na vrijeme i uspješno obradi zemlja. U svim gradovima i selima Narodna fronta je promovirala udarničke radove na čišćenju ulica, vadijenju cigala i gradjevnog materijala iz ruševina, osposobljavanju sanitetskih i drugih javnih ustanova. Osim toga veliku pomoć je pružila Narodna fronta vlastima u suzbijanju crne berze i špekulacije. Omladina, čija organizacija radi u okviru Narodne fronte, učinila je veličanstvene podvige u izgradnji zemlje, među kojima najljepše mjesto zauzima gradjenje »Omladinske pruge« — to grandiozno djelo sa kojim se ponose svi naši narodi, to manifestaciono stjecište demokratske omladine iz cijele Evrope.

U svim ovim historijskim djelima obnove i izgradnje zemlje koje se dešava poslije teškog i krvavog otadžbanskog rata, Narodna fronta je imala najvećeg udjela. Ona je pokazala, da kao svenarodna politička organizacija, zasnovana na principima bratstva i jedinstva naših naroda, na principima čavanja svega što je stečeno po cijenu nebrojane palih

žrtava u neravnoj ali slavnoj borbi, može voditi kroz rad, izgradnju i velika djela naš narod u mir, blagostanje i sreću. Ona ujedinjuje naše narode ne samo zato da ulože napore na tuzarnoj obnovi i izgradnji naše zemlje, nego isto tako daje pravac slobodoljubivoj vanjskoj politici naše zemlje u kojoj na prvom mjestu stoji kao svemoćni oslonac Sovjetski Savez. Ona neumorno produbljuje uspostavljanje što čvršćih bratskih veza sa ostalim slavenskim narodima i zajedno sa njima i svim demokratskim narodima nastoji sprovesti borbu za uništenje ostataka fašizma u svijetu, borbu protiv izazivača rata svih vrsta, a za uspostavu čvrstog i pravednog mira među narodima. Zato naša zemlja uporno traži, da se udovolji pravednim zahtjevima za oslobođenje naših krajeva, koji su stotinama godina bili okrivani u lance ropstva stranih osvajača, mahom Germana i Talijana. Ona se bori za oslobođenje naših krajeva, Istre, Julijske Krajine i Trsta, za oživotvorenje i sprovođenje u djelo principa Povelje Ujedinjenih nacija: o samoopredjeljenju naroda poslije sloma fašizma. Ovu politiku je naša vlada i sprovođila dosljedno potpomagana od strane Narodne fronte i na Mirovnoj konferenciji u Parizu.

Naša zemlja se poslije Sovjetskog Saveza najbrže oporavila od ratnog pustošenja, najsigurnije pošla jednim određanim putem u ekonomskoj obnovi, a isto tako u konsolidovanju međunarodnih odnosa, pošto se naša narodna vlada u svom upravljanju oslanja preko Narodne fronte, na najšire narodne slojeve, koji joj daju podršku radnog naroda sela i grada. Narodna fronta je mogla i zato dati tako snažan potstrek našoj narodnoj vladi što na njenom čelu stoji, kroz nebrojeno teških bitaka prokušana i u pobjedama proslavljena Komunistička partija, sa najvećim snom naših naroda maršalom Titom.

Narodna fronta će i dalje biti nesalomljiva sila u političkom životu naroda, u daljnoj obnovi i izgradnji države, u jačanju njene moći na privrednom polju, u uzgajanju i jačanju naše narodne Armije, čuvara spokojsva i mira građana naše zemlje, u oživotvorenju svega što je bolje i naprednije u društvenom životu, jer njena snaga proizilazi iz nesalomljive odlučnosti radnika, sela i grada — slobodnih graditelja nove državne zajednice, Demokratske Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

ANTE VOJNIĆ PURČAR

Rad je danas postao ponos za svakog čovjeka zato što u našom novom Jugoslavijom provejava novi duh rada

TITO

TAKMIČENJE

— put radnog naroda Jugoslavije u obnovi i izgradnji —

— put radnog naroda Jugoslavije u obnovi i izgradnji —

U periodu mirne izgradnje zemlje, naši narodi su sa velikim radnim oduševljenjem prišli obnovi nove državne zajednice Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Širom čitave naše divne otadžbine, snažno su odjeknule u srcima ljudi riječi našeg omiljenog druga Tita: »Učinimo sve da 1946 godina bude godina velikih pobjeda u obnovi naše zemlje«. Odjeknule su te riječi širom cijele zemlje, prožele su silinom sve gradove i sela, zadržale se u svakom kutu naših gora i planina, naših beskrajnih vojvodjanskih njiava, a radni narod je sa još do sada nevidjenim oduševljenjem počeo obnavljati i izgrađivati sve što je iza rata i pustošenja okupatora ostalo porušeno i u razvalinama.

Ovaj veliki krvavi rat, najkrvaviji u historiji čovječanstva, srušio je i bijedu sve narode Evrope. Još i danas u mnogim zemljama ostale su otvorene rane, pričinjene ratnim razaranjima, ali kod nas, zahvaljujući snažnom radnom poletu širokih radnih masa, zahvaljujući takmičenju svih radnih slojeva, stvoreni su takvi uslovi za normalizaciju života, kakvi su nakon bratskog Sovjetskog Saveza jedinstveni u čitavom svijetu.

Radni narod Jugoslavije, sam vlastitim sretstvom obnavlja zemlju. Jugoslavija se izgrađuje iz onoga što je ostalo nakon rata, iz ruševina. Dižu se fabrike tamo gdje su bile ruševine, obnavlja se saobraćaj iz porušenih objekata, i sve to ne bi bilo moguće, da nije visoka svijest naših radnika, da se izgrađuje vlastita narodna država, država radnika, seljaka i poštene inteligencije.

Prvomajsko takmičenje

Shvatajući značaj radnog takmičenja u obnovi i izgradnji zemlje Sindikati radnika i namještenika Jugoslavije, pokrenuli su takmičenje koje je zahvatilo period od prvog januara do prvog maja. — prvomajsko takmičenje. Poziv naših sindikata na prvomajsko takmičenje prihvatile su radne mase svesrdno. Razni sumnjivi »veliki prijatelji radničke klase« pokušavali su odvracati ljude od takmičenja, isto onako kao što su ih u prošlosti odvracali od štrajkova — od borbe za bolji i slobodniji život. No ove niko nije poslušao. Tako je počelo takmičenje, najznačajnije djelo radničke klase Jugoslavije.

Kao u čitavoj zemlji, radnička klasa Subotičkog okruga je također prišla takmičenju. Da vidimo samo nekoliko primjera šta se postiglo kod nas u toku prvomajskog takmičenja.

Radnici željezničke koške radionice u Subotici premašili su svoju novo uspostavljenu normu za 9%. Dobrovoljnim prekovremenim radom, kao svoj poklon državi za prvi maj, osposobili su 21 vagon za brzi voz, koji saobraća između Subotice i Beograda. Proizvodne troškove na srednjoj reviziji kola su smanjili za punih 45%.

Radnici Glavne elektrotehničke radionice državnih željeznica odmah po svršetku rata, osposobili su i uredili svoje preduzeće. te je ono danas jedno od

najbolji te vrste u državi. Svoju strogo postavljenu normu premašili su za 6.3%, a mnoge dijelove mašine, koji su ranije nabavljani iz inostranstva, sada prave sami.

U preduzećima »Sever«, »Rotman«, »Metalija« i »Hana« koje su oskudjevale u materijalu, podignuta je proizvodnja, usavršena organizacija rada, smanjeni proizvodni troškovi, a nekeleina radnika postali su pronalazači i inovatori.

U prehrambenoj industriji u fabrici »Bačka« koja izrađuje konzerve i suhomesnatu robu, 100% je zaveden akordni sistem, postignuta ušteda u materijalu 10%, kapacitet proizvodnje povišen za 35%, a proizvodni troškovi smanjeni za 15.95%. Jedan radnik premašio je normu za 75% a drugi za 60%.

Grupa udarnika u fabrici suhomesnate robe i konzervi »Bačka« u Subotici, koji su u novembarskom takmičenju dobili prelaznu zastavu preduzeća kao najbolje odjelenje.

Narodna mesara premašila je proizvodni plan za 32%.

U ostalim mjestima Subotičkog okruga preduzeća su u takmičenju pokazala vrlo lijepe rezultate.

Dok su se radnici u preduzećima takmičili na polju proizvodnje dotle je stanovništvo čitave zemlje učestvovalo na dobrovoljnim radovima na izgradnji puteva, uređenju ulica, dječijih domova i raznih javnih zgrada, koje su za vrijeme rata mnogo stradale.

Ponikla u plamenu narodno-oslobodilačke borbe, obikovana i organizirana u potpunosti poslije oslobodjenja, svenarodna politička organizacija Narodna fronta, razvijala je nakon proglašenja prvomajskog takmičenja pored sindikalnih organizacija, takmičarski duh u narodu, da bi svi narodni slojevi bili obuhvaćeni u takmičenju za prvi maj, za što bržu obnovu i izgradnju zemlje.

Narod obuhvaćen u frontovske organizacije, sa velikim poletom je ispunjavao obaveze, sa kojima je brzim tempom obradio zemlju, da sa boljim plaćanjem poreza pomogne državi u sredjivanju finansijskih prilika, da se putem analfabetskih tečajeva odlučno pridje likvidaciji nepismenosti, da se aktivnim radom kulturno-prosvjetnih društava i njihovih pojedinih sekcija doprinese općem podizanju kulturnog nivoa našeg naroda.

Pojedina mjesta u Okrugu dala su više hiljada radnih dana za obnovu zemlje, a medju svima najviše Bačkotopolski srez. Koji je dao 2510 dobrovoljnih radnih dana, Bačkotopolski srez je također popravio dobrovoljno najviše drumova: 84 km od ukupno 99 km u cijelom Subotičkom okrugu.

Djevojke udarnice

Najbolje rezultate u prvomajskom takmičenju u Bačkotopolskom srezu dalo je malo mjesto Bajša. Stanovnici Bajše su najviše postigli u razvijanju bratske ljubavi, jer su svi složno, Mađjari, Srbi i Slovaci učestvovali na sprovođenju obaveza prvomajskog takmičenja, dokazavši da nacionalne razlike ne mogu razdvojiti da izgrade svoje mjesto i zajedničku domovinu. Oni su između ostalog popravili Narodni dom, artesički bunar, sagradili malu centralu, popravili 16 manjih i većih mostova itd.

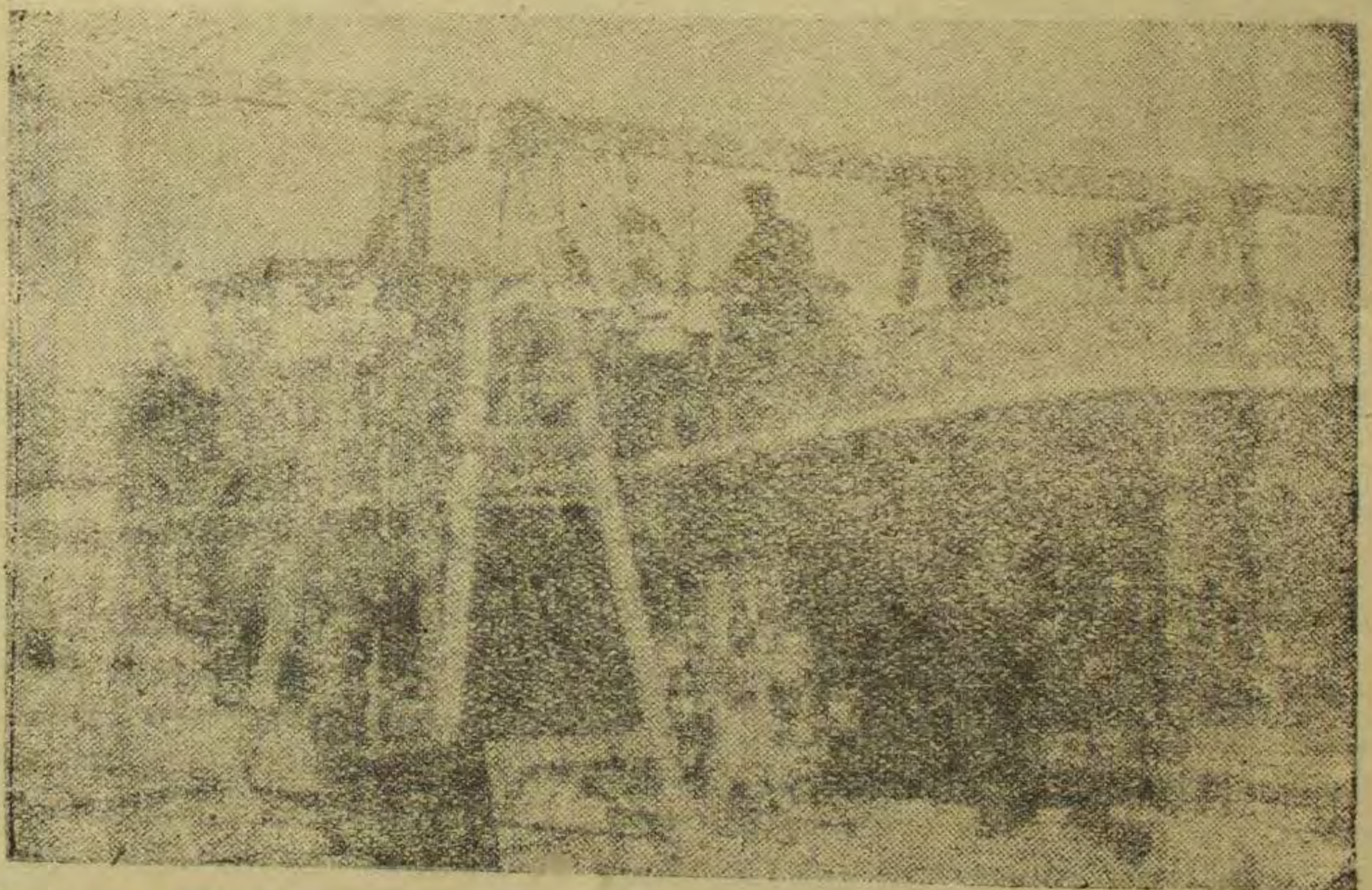
Shvativši ciljeve i značaj takmičenja, narod Senčanskog sreza i grada Sente popravio je 50,883 metara ulica i puteva, sakupljeno je 20,747 kilograma tekstilnih otpadaka, a u prvom kvartu u Senti je još naknadno sakupljeno 8,800 kg. Novčanih priloga za izgradnju srijemskog sela Ra-

kovca sakupljeno je dobrovoljnih priloga u novcu: u Senti 630.000 din, u Adi 281.944 dinara, u Moči 220.000 dinara, u Martonošu 82.000 dinara i u Staroj Kanjiži 300.000 dinara. Ukupno je u senčanskom srezu u toku prvomajskog takmičenja sakupljeno 1.513.944 dinara za selo Rakovac.

To je samo jedna sličica iz radova koje su izvršile frontovske organizacije. Stotine i stotine kilometara puteva je popravljeno u čitavoj zemlji. Najdivniji primjer radnog heroizma su dali frontovci stanovnici Kule, koji su danju noću radili na izgradnji velikog betonskog mosta kod Kule.

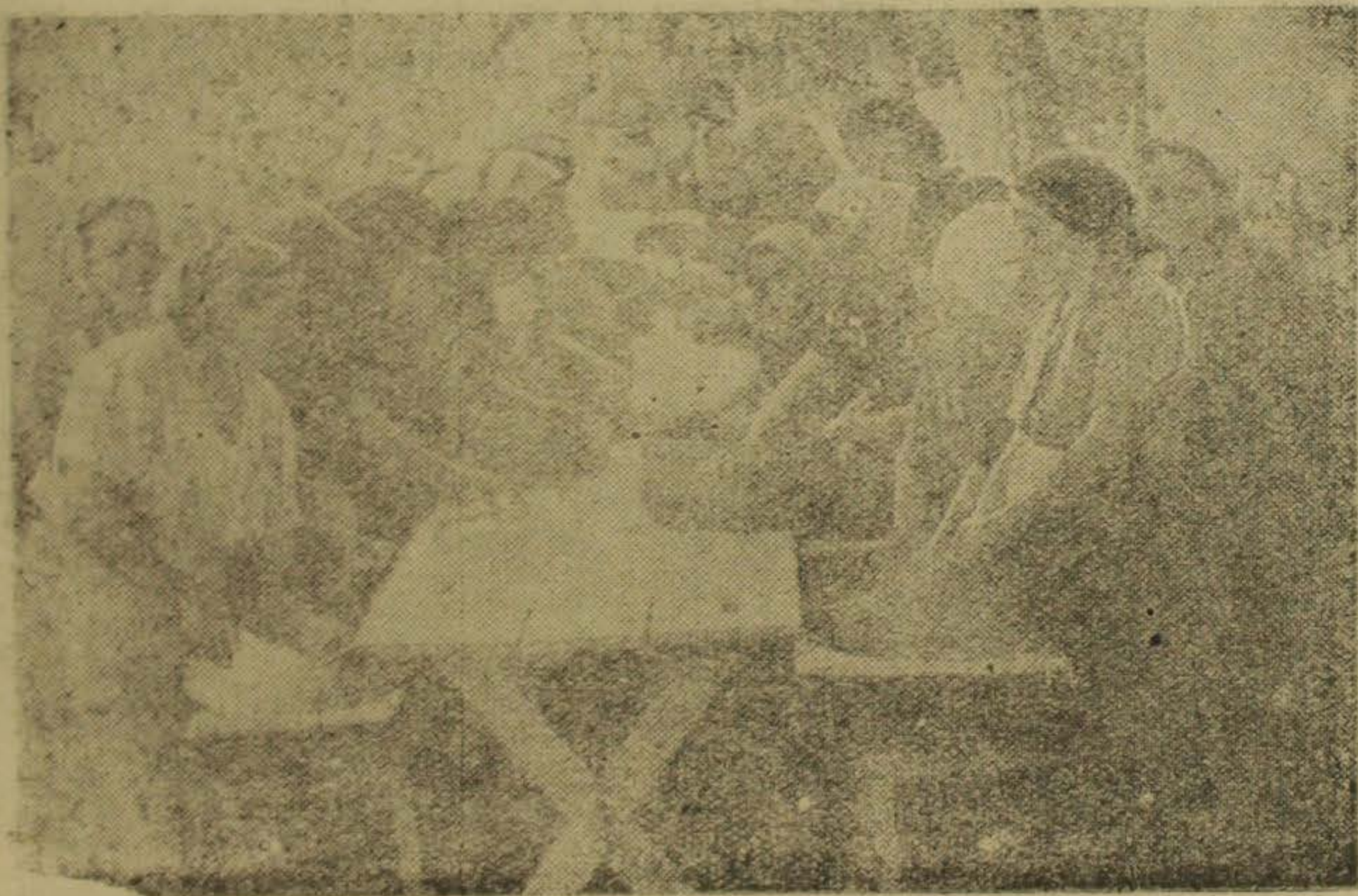
Omladina radi na obnovi mosta

Državno brodogradilište u Apatinu je izradilo četiri remorkera u prvomajskom takmičenju, a omladina je izradila jedan u prekon- gresnom takmičenju

Vrijedno je napomenuti obaveze koje su priliči na sebe frontovci u cijeloj zemlji za izgradnju puteva. Pod parolom »Izgradimo naše puteve« pokrenule se velike mase frontovaca u našoj domovini i za 20 dana koliko je akcija trajala popravljeno je i uređeno mnogo stotina kilometara puteva.

Divan je radni polet sa kojim stanovnici Zagreba u okviru takmičenja za poljepšavanje naših gradova, uređuju nasip na Savi. U ovim velikim radovima učestvuju kvartovne frontovske organizacije, omladine, fiskužurna društva, sindikati, državne ustanove i nadležstva. Svi se oni takmiče među sobom tko će više dati u obnovi svog grada, kako bi osvojili prelaznu zastavu. Istodobno stanovništvo Beograda vrši radove na rasčišćavanju ruševina i podizanju novih parkova. I u ovim radovima na svakom mjestu prednjači omladina i Sindikati.

Subotičke antifašistkinje se takmiče u spremanju zimnice

Frontovci u Subotici također ne izostaju iza ovog takmičenja. Stanovnici ili lovaca u Subotici su iz dobrovoljnih priloga izgradili lijep bazen za kupanje kod Stadiona, frontovci Palića su u okviru takmičenja uređili parkove, kako bi Palić već ove godine dobio izgled lijepog i uređenog kupališta.

Takmičenje u proljetnoj sjetvi i žetvi

Pored takmičenja koje su sprovodili naši sindikati i antifašističke organizacije, zahvatio je takmičarski duh i naše poljoprivredne radnike, naše seljake.

Jedan od krupnih zadataka naših narodnih vlasti je bila proljetna sjetva. U izvršenju ovoga zadatka su prionuli sa takmičarskim poletom svijesni svog položaja u izvršenju općeg privrednog plana organi narodnih

vlasti na poljoprivrednom sektoru, seljaci, povjerenici, imanja, mašinske traktorska služba, kao što je pružila pomoć i narodna vojska i omladina.

Napore narodnih vlasti za ostvarenje sjetvenog plana je naročito pomoglo sitno seljaštvo i traktorska služba, koji su: prvi i pored manjka u zapregama, drugi i pored organizacionih poteškoća i poteškoća u pojedinim sretstvima, pokazati ozbiljan napor u prvomajskom takmičenju. Čemu je najveći dokaz, da je 20 aprila ove godine u Subotičkom okrugu uzorano 98% površina predviđenih za proljetnu sjetvu.

Naročite napore u proljetnom oranju su uložili seljaci sa zapregama, koji su uzorali preko osam devedina površina. Oni su pokazali upornost za popravljjanje brojnog i kvalitativnog stanja zaprežnih grla, koja su popunili priplodom i nabavkom iz ostalih krajeva.

Sve zaprage izlaza napolje kod ja u pitanju blagovremena obrada polja. Naši zemljoradnici su takmičarski obradili sva polja i postigli zavišne uspjehe

U proljetnoj sjetvenoj kampanji su se istakli naročito zemljoradnici: iz Aleksandrova Franjo Vojnić i Lajčo Vuković, koji su uspješni da sa jednom zapregom uzoru 24 jutra zemlje. U Moškom Gunarašu najbolje su rezultate pokazali: Petar Barta, koji je sa jednom zapregom uzorao 40 jutara zemlje, Antal Kovač, koji je uzorao 32 jutra i Vilmoš Odor, koji je sa jednom zapregom uzorao 31 jutro zemlje. U Tomislavcima su se istakli na proljetnim sjetvenim radovima: Milka Uzelac, koja je uzorala 31 jutro, i Djura Vladašić, koji je uzorao 39 jutara sa jednom zapregom.

U proljetnoj kampanji oranja je i naša narodna vojska pružila pomoć, gdje je za to bilo mogućnosti. Tako je vojska iz Bačke Topole za koloniste iz Karadjordjeva dala 40 kompletnih zaprega, i zahvaljujući tome, ova kolonija je blagovremeno obavila proljetnu sjetvu.

Srednjoškolska omladina je dobrovoljnim radom pomogla na rasčišćavanju ekspropnisanih posjeda od kukuruzovine, da bi zemlja bila čista za oranje traktorom.

Od svih mjesta u okrugu Cantavir je prvi završio proljetnu sjetvu.

Takve primjere zalaganja za što uspješnije sprovođenje proljetne sjetve imamo u cijeloj našoj zemlji. I baš zahvaljujući velikom radnom poletu našeg seljaštva, njihovom nastojanju da svojim radom pomognu iz-

građnju naše nove države, ove godine nije ostao ni pedelj zemlje nezasijan u Jugoslaviji.

Mašinsko traktorska služba u kampanji proljetnog oranja

Učešćem u kampanji proljetnog oranja traktorska služba je izvršila zamašne zadatke. Principi kojim se rukovode danas naši nadležni državni organi, da se mehanizuje i modernizirira cjelokupna naša privreda, a između ostalog u prvom redu i naša poljoprivreda, omogućili su nabavku velikog broja traktora, i poljoprivrednih mašina za potrebe naše poljoprivrede.

Iako još bez dovoljnog iskustva u oranju traktorima, naši traktori su takmičeći se pokazali vrlo lijepe rezultate, kako po kvalitetu, tako i po količini uzoranog zemljišta. Najviše poteškoća je bilo oko organiziranja i sklapanja ugovora za oranje. Tu je u prvom redu bio razlog nedovoljno iskustvo traktorske službe, a u drugom redu nepovjerenje imalaca zemlje, koji su smatrali da je traktor samo sredstvo koje nadopunjuje zaprege, u kojima je još sada oskudica i da je prolaznog karaktera. No kada su naši seljaci vidjeli odličan rad traktora, i koristi koje proizlaze iz brze obrade zemlje, oni su odmah u velikom broju pristupili sklapanju ugovora za oranje traktorima. Tako su imaci zemlje ubrzo uvidjeli da traktor nije prolazna novost, nego da će se on u potpunosti plasirati u našoj poljoprivredi i da njemu treba prići sa punim povjerenjem.

Na primjer samo u subotičkom okrugu je traktorima uzorano 26.352 katastarskih jutara zemlje, od čega je državnim traktorima uzorano 15.032 katastarska jutra, a privatnima 11.320 katastarskih jutara.

Prema tome u čitavoj našoj zemlji traktorska služba je izvršila ogromne zadatke. Ako se uzmu u obzir i oni krajevi naše zemlje, u kojima se obrada zemlje do sada vršila zastarjelim sredstvima i alatom, onda je traktor podigao kvalitet obrade zemlje kod nas na do sada neviđen stepen.

Žetveni radovi su kod nas zbog toplote koja je nastupila prije vremena, otpočeli mnogo ranije nego inače. Za uspješno sprovođenje žetve i vršidbe, mašinsko traktorska služba je ponovo pokazala da je odličujuća u ovim radovima.

Glavni zadatci koji su se postavljali kako pred naše narodne vlasti, tako i pred mašinsku službu, bili su, da se blagovremeno osigura ljudstvo za izvršenje žetvenih radova i osigura momčad na vršalice. Isto tako bilo je važno izraditi raspored radova koji treba da se izvrše mašinom, kako bi se na terenu što manje dangubiho premještanem mašina sa jedne mive na drugu.

Naročito se u žetvenim radovima pokazale dobro kosalice, koje su prvi put ove godine ubačene u rad u većem obimu. U mnogim mjestima Vojvodine vršeni su pokusi da se kosi u agregatima. To je sistem sa kojim se kosi odjedanput sa više mašina, a vuče ih jedan traktor. Ovakav način košenja je pokazao vrlo lijepe rezultate, tako da se u kratkom roku pristupilo na više mjesta gdje je trebala biti pokošena veća površina zemlje, kosidbi u agregatima.

Takmičeći se naši su traktori više puta i danju i noću brektali po njivama, samo da bi se vršidba na vrijeme mogla završiti. I zahvaljujući takvom svestranom zalaganju naših traktorista u kosidbi, žetveni radovi su na vrijeme završeni, tako da se moglo pristupiti vršidbi.

Ioš prije nastupanja vršidbenih radova, vršalice su bile već spremne i u potpunosti osposobljene za rad. To se postiglo zahvaljujući

takmičarskom poletu radnika Mašinsko-traktorskih stanica, koji su ispravno shvatili ogroman značaj dobro popravljenih vršalica za uspješno odvijanje vršidbenih radova.

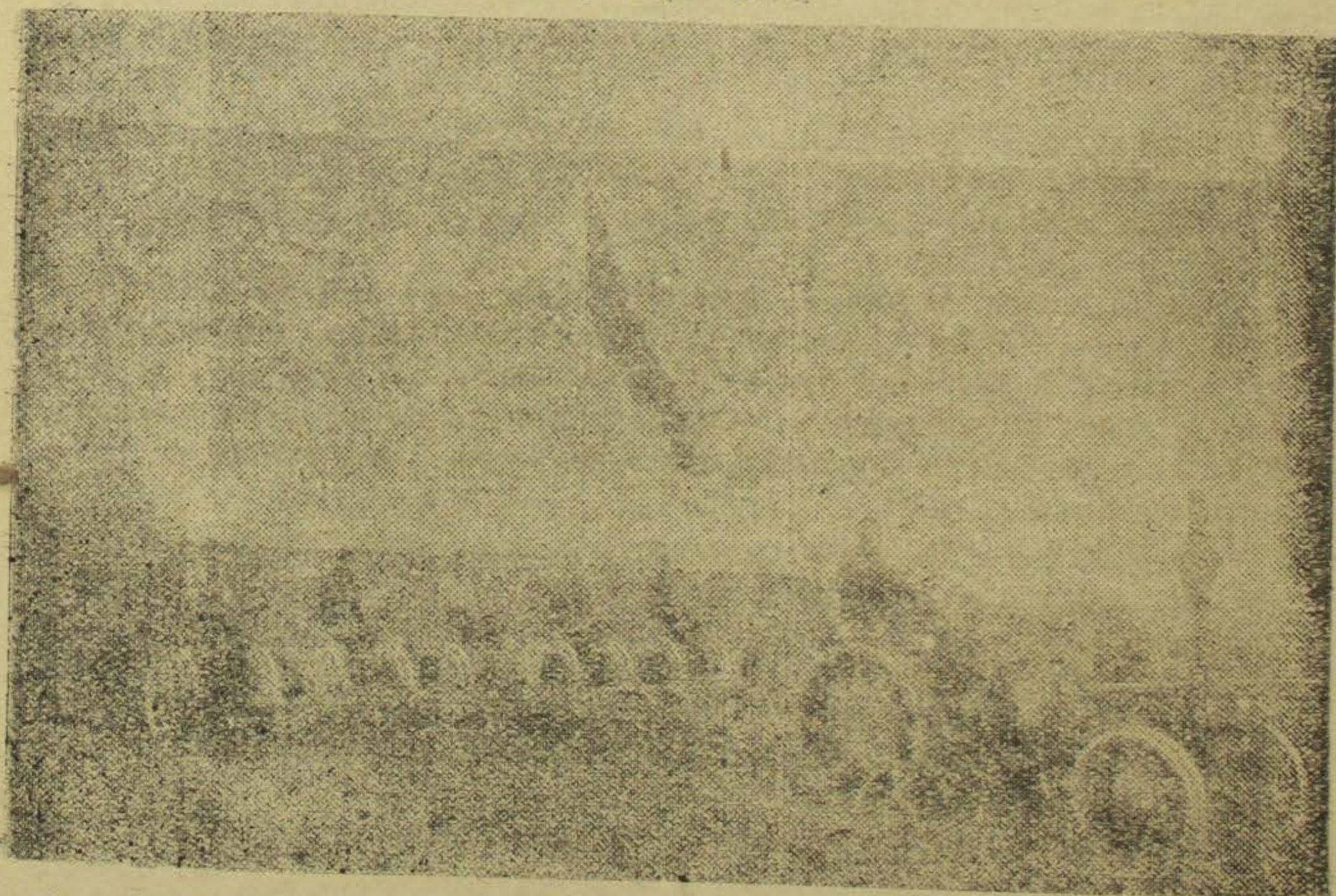
Odmah nakon nastupanja vršidbenih radova, pozivana su momčad pojedinih vršalica na takmičenje. Tako se takmičilo u tome, koja će vršalica ovrći više žita (prema kapacitetu vršalice), koja će vršalica manje prosipati žito, koja će momčad najmanje dangubiti pri premještanju mašina, koja će mašina imati najmanje kvara, koja će momčad ljepše sadjeti slamu u stogove i iza koje će vršalice ostati najčistije guvno.

Ne čekajući na nagovaranja, momčad na vršalicama je pokrenula takmičenje, čiji rezultat je bio da se vršidba bez zakašnjenja i na više mjesta prije predviđenog roka završila, sa vrlo dobrim kvalitetom vršidbe.

Još je jedna novost uvedena na našim njivama, što do sada nisu imali, a to su kombajni. Kombajn je mašina koja istodobno kosi i odmah ovrše žito. Ovakve mašine — kombajni — su kod nas u Vojvodini ove godine upotrebljavani u vršidbi na Saveznom poljoprivrednom dobru u Crvenki. Primjenjivani u radu, pokazali su vrlo lijepe rezultate, i oni su dokazali da se njihovom primjenom otišlo u agrikulturi za mnogo godina unaprijed, u odnosu na naše prošle prilike.

Tako je takmičenje na svim poljima privrede kod nas uzelo velikog maha i ono je i donijelo svoje rezultate. Zahvaljujući radnom poletu naših radnika, u toku takmičenja je program proizvodnje u prosjeku premašen za 18,85%, a troškovi proizvodnje smanjeni su za 10,75% u čitavoj zemlji.

Medjutim na ovome se ne ostaje. Radni narod naše zemlje nastavlja i dalje sa takmičenjem, znajući da izgrađujući našu privredu, izgrađuje svoju ljepšu i sretniju budućnost u ovoj novoj demokratskoj zajednici, Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Traktorska služba sve veći doprinos pruža za unapredjenje naše poljoprivrede. Mladi traktoristi sa oduševljenjem vrše svoje velike zadatke

Obnova i izgradnja

Nakon oslobodjenja ispod fašističke okupacije, pred naše narodne vlasti su se postavljali veoma teški i odgovorni zadaci. Nasljedjena je razrušena privreda, razrušeni željeznički objekti, mostovi, fabrike i ekonomski potpuno opljačkana zemlja.

Trebało je početi graditi. Moralo se početi sa onim što je ostalo. Radni narod naše zemlje je zasukao rukave i počeo je veliko radno djelo — obnovu i izgradnju domovine.

Iz ruševina su počele nicati fabrike, obnavljali su se gradovi i sela, podizani su mostovi i iz napora i znoja radnog naroda naše zemlje s dana u dan stvarana su čuda. Od 1000 porušenih mostova u zemlji do kraja ljeta 1946 godine podignuto je 950, od kojih tri najveća: Most maršala Tita preko Dunava kod Novog Sada, veliki željeznički most na Savi kod Beograda, Pančevački most isto kod Beograda i drugi.

Naročito su sa velikim poletom obnovljene fabrike u onim dijelovima naše zemlje kuda je najbezdušnije harao fašistički okupator. Tako je u kratkom roku obnovljeno mnogo fabrika u Dalmaciji, u Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.

U Vojvodini kao i u svim federalnim jedinicama pristupilo se izgradnji, koja je dobivala svoje najvidnije rezultate u prvomajskom takmičenju, kada su sve fabrike, preduzeća, ustanove i nadležstva, takmičeći se međusobno, nastojale što više i što bolje doprinijeti izgradnji naše domovine. U ovom takmičenju došla je do potpunog izražaja svijest radničke masa. Da je to tako, najbolje nam potvrđuje da su čitav jedan niz preduzeća, fabrika, mostova, tunela, komunikacija izgradili sami radnici, omladina, široke narodne mase. Tako su na primjer sami radnici i namještenici fabrike konzerve »Merkur« u Srijemskoj Mitrovici obnovili i osposobili svoju fabriku. Ona sada radi punim kapacitetom i učestvuje u produkciji te tako doprinosi snabdijevanju radnog naroda.

Električna centrala u Srijemskoj Mitrovici bila je potpuno uništena. Ali zalaganjem radnika i namještenika ona je obnovljena i danas omogućuje rasvjetu grada i obližnjih mjesta, rad čitavom nizu preduzeća koja su bila vezana za ovu električnu centralu.

Prilikom bombardovanja u septembru 1944 godine bila je Vojvodlanska livnica u Novom Sadu potpuno uništena. Proslečno oštećenje iznosiće je 75% čime je preduzeće bilo potpuno onеспособljeno za rad. Pa ipak obnova je započeta bez ijednog dinara, i zahvaljujući svijesti i požrtvovnosti radnika urodila je uspjehom. Na ovaj način izgrađen je livnički hol koji ima 6200 kubnih metara, a dug je 62 metra. Postavljen je velik broj mašina i drugih postrojenja.

Za sve vrijeme izgradnje Vojvodlanske livnice radnici su se neumorno takmičili međusobno i na taj način prevazišli postavljene norme.

U Apatinu su također obnovljena dva preduzeća. Apatinsko brodogradilište izgrađeno je i obnovljeno na inicijativu samih radnika. Brodogradilište sada već radi punim kapacitetom i u njemu je opravljen naš prvi remorker, kao i ostala plovna sredstva koja je neprijatelj potpuno opljačkao i uništio.

Apatinski radnici su također postigli značajne rezultate prilikom iz-

gradnje tvornice piva, koja je punih 13 godina pauzirala. Ova pivara je jedna od najvećih u našoj državi, a najveća i najmodernija u Vojvodini.

Voljom i trudom radnika savladane su sve poteškoće i tako su sva postrojenja dovedena u ispravno stanje i sada Državna fabrika piva radi punim kapacitetom.

Prvomajsko takmičenje u ovoj fabrici je bilo dobro organizovano i ono je dalo pozitivne rezultate. Kraj povećanja produkcije, poboljšanja kvaliteta i sniženja proizvodnih troškova radnici su dali 23% dobrovoljnih radnih sati.

Ne zaostajući iza radnika omladina, članice AIFŽ i aktivisti Narodne fronte izgradili su čitav niz saobraćajnih veza: drumova, puteva i željezničkih pruga. Danas se, zahvaljujući požrtvovnosti širokih radnih masa saobraćaj kod nas u Vojvodini, i u svim federalnim jedinicama nesmetano razvija.

U Somborskom, Novosadskom i drugim okruzima poravnani su ratom oštećeni putevi i komunikacije. Naša pokrajina ima odlične veze sa svim federalnim jedinicama. Danas imamo direktne veze sa Beogradom a preko njega dalje i sa ostalim dijelovima naše države.

Opravljajući porušene mostove naši radnici su pokazali takovu svijest, koja je vrijedna svakog divljenja. To najviše dokazuje naporan i udarnički rad radnika prilikom izgradnje Mosta maršala Tita kod Novog Sada.

Poslije 160 dana truda i napora radnika završen je ovaj most. U besprekidnom radu, danju i noću, radnici iz raznih krajeva naše zemlje dokazali su svoju veliku ljubav prema novoj Jugoslaviji.

Trebalo je mnogo uložiti truda da se ovo veliko djelo izvede. Kada su radovi otpočeli nije bilo skoro nikakvog materijala. Vrijeme u koje su otpočeli radovi, bilo je vrlo teško. Čitava zemlja je bila razorena. Saobraćajne veze bile su oskudne. Mogućnosti za nabavljanje materijala i alata bile su problemi za sebe.

Radnici i rukovodioci na mostu odlučili su da se bore protiv svih teškoća i njihova je odlučnost pobijedila. Oni su stupili u borbu sa prirodnim preprekama i danas slave svoju pobjedu, koja je ravna velikim pobjedama na bojnopolju.

Za betonske radove upotrebijeno je 36 vagona cementa. Od ovog cementa izliveno je oko 1.200 kubnih metara betona. Beton je upotrebijen za izradu tri nova betonska rama sa temeljima i dva obalna stuba od kojih je stub na petrovaradinskoj obali bio teško oštećen.

Uporedo sa zidanjem stubova vršena je nabavka metalne konstrukcije. Gradnja velike rešetke predstavljala je najteži posao u podizanju mosta. Ali ipak, upotrebivši jedan dio porušenog mosta, radnici su uspjeli da riješe ovaj problem i tako je most maršala Tita pušten u saobraćaj.

Za svoj naporan i požrtvovni rad radnici i rukovodioci na radovima na mostu dobili su odlikovanja i pohvalu od maršala Tita.

Isto tako sa velikim naporima radnika izgrađen je Čortanovački tunel.

Ima još veliki broj preduzeća, fabrika, i drugih radova koje su podigle i izvršile vrijedne ruke našeg naroda. No, široke radne mase neće se zadovoljiti samo sa dosadašnjim rezultatima nego će nastaviti sa izgradnjom svoje pokrajine a tim i jedno i oljše naše domovine.

Tako izgrađujući svoju novu državu, radni narod Jugoslavije ide putem koji je započeo još narodnoslobodilačkom borbom i nastavlja se sada u mirnoj izgradnji — putem ka boljoj i srećnijoj budućnosti naroda čitave zemlje.

NARODNO SUDSTVO

Borba naših naroda za slobodu i demokraciju nije se ograničavala samo na uništenje okupatora i njegovih domaćih pomagača, već joj je bio glavni cilj rušenje starog i stvaranje novog društveno-političkog uređenja. Ta promjena poretka nužna je posljedica Narodno-oslobodilačke borbe pošto je stara Jugoslavija bila tako uređena da je sva vlast bila u rukama jedne neznatne manjine koja je eksploatisala i tiranisala ogromnu većinu naših naroda. Uspješno završujući oslobodilačku borbu radni narod sela i grada postavio je sebi kao prvi zadatak, da zavede takav poredak u novoj Jugoslaviji koji će svu vlast predati u ruke radnika, seljaka i narodne inteligencije.

Radikalne promjene životnih i društvenih prilika u našoj novoj državi nisu mogle ostati bez uticaja i na sudstvo. U životu svake države sudstvo igra jednu od vrlo važnih funkcija, o čemu smo se naročito osvjedočili u staroj Jugoslaviji gdje je ono bilo i te kako važno orudje u rukama nenarodnih režima u borbi protiv naprednih i demokratski nastrojenih građana. Sudstvo je uvijek nosilo na sebi obilježja odgovarajućeg društvenog i državnog uređenja. Zato je radni narod preuzimajući nakon oslobodjenja cjelokupnu vlast u svoje ruke preuzeo i funkciju vršenja pravosuđa. Novo sudstvo je dakle po svome postanku istinski narodno i demokratsko pošto je stvoreno u ognju i borbi odnosno odozdo iz naroda kao organ jedinstvene narodne vlasti i uporedo sa ostalim narodnim vlastima.

Novo sudstvo je narodno ne samo po prirodi svoga postanka, već i po tome što je kroz njega prvi put došla do izražaja duboko ukorenjena težnja naših naroda za pravdom i pravednošću. Naši narodi su oduvijek nastojali da se oživotvori njihov davnašnji san, da se sudi po narodnom shvatanju, da se poklapa ono što je pravedno sa pravilnim i da sudske odluke budu u skladu sa društvenim shvatanjem one sredine u kojoj su donešene. Sva ta narodna nastojanja i želje ostvarene su u današnjem sudstvu.

Da bi sudstvo bilo narodno nije dovoljno da se sudi samo po zakonima donešenim u interesu radnog naroda, već je isto tako potrebno da te zakone primjenjuju ljudi koji uživaju neograničeno povjerenje širokih narodnih masa. U prošlosti sudija je bio profesionalni činovnik, koji se zabarikadirao sa paragrafima, zakonima i uredbama tako, da nije mogao da vidi šta se u životu zbiva oko njega i razumljivo je da nije mogao suditi po narodnim željama i shvatanjima. Ako se tome još doda, da su mnoge sudije nastojale da svojim radom u cjelosti zadovolje svojim naredboдавcima, kako bi očuvali sebe i svoj položaj, onda je lako shvatiti ono veliko neraspoloženje širokih narodnih masa prema sudstvu u staroj Jugoslaviji.

U današnje vrijeme to se ne može dogoditi pošto su naši sudjovi sastavljeni ne samo od sudija-pravnika, već i od sudija-po-

rotnika. Sudije pravnici nisu više profesionalni činovnici niti njihova sudbina zavisi od samovolje i hirova jednoga čovjeka, već ih bira narod preko svojih predstavničkih tijela i od ljudi koji su u svemu shvatili duh današnjice. Stalnim sudijama od neprocjenjive pomoći u radu su sudije — porotnici koji se odabiraju iz najširih narodnih slojeva i koji se odlikuju prirodnom bistrinom i smislom za pravno rezonovanje i koji u tačine poznaju kako duh tako i bitne odlike narodnog pravnog shvatanja. Nerazdruživa veza između sudija-stručnjaka i sudija-porotnika bitna je odlika današnjeg sudstva i sigurno jamstvo da će radni narod u svako doba naći pred sudom punu zadovoljštinu za svoje opravdane zahtjeve.

Današnje sudstvo je narodno i po tome što se nalazi pod strogom narodnom kontrolom. Narod je što se tiče pravde i pravičnosti nepogriješiv i vrlo lako i brzo uočava svaku i najmanju nepravilnost, birokratizam i suvišan formalizam u vršenju pravosuđa. Nastoji se da se mane iz prošlosti iskorijene u potpunosti jer je samo tako moguće da građani što prije i jednostavnije dođu do željene pravde i zadovoljštine pred sudom. Današnjim sudijama poznato je da se nad njima nalazi stroga i pravedna narodna kontrola, a isto tako im je poznato kako i na koji način trebaju da rade, zato oni nastoje svim silama da se stručno što više osposobe, da se otresu svega suvišnog i nepotrebnog, i da u cjelosti udovolje onoj dužnosti koja im je od naroda povjerena.

Prema napred izloženom današnje sudstvo je narodno po svome postanku, načinu sudovanja, sastavu i kontroli i ono će ovako ostati dok je naroda, jer je on život i smrt današnjeg sudstva.

Marko Horvacki
sudija

Boletna omladina izlazi na poljoprivredne radove, da i svojim radom doprinese boljoj žetvi.

Agrarna reforma-jedna od najvećih tekovina narodno-oslobodilačke borbe

Agrarna reforma je vjekovni problem, koji je i u našoj zemlji napredne seljačke mase potsticao kroz sva historijska zbivanja na borbu za ostvarenje svojih prava, za oživotvorenje načela, da zemlja pripada onome ko je obradjuje. Narodno-oslobodilačka borba je medju ostalim krupnim tekovinama ostvarila i ovu. Naše narodne vlasti su poslije oslobođenja zemlje sprovele agrarnu reformu i danas su hiljade bivših bezzemljaša i siromašnih zemljoradnika u posjedu svoje zemlje, koju im je vratila njihova narodna vlast — najveća tekovina borbe u kojoj su oni i njihovi sinovi lili krv i podnosili najteže žrtve.

Federativna Narodna Republika Jugoslavije je donijela ostvarenje vjekovnog sna bivših bezzemljaša: zemlja je u rukama trudbenika, koji su je uvijek obradivali, a time je zemlja ujedno prestala biti predmet špekulacije i iskorištavanja tuđe radne snage. Oni koji su tu zemlju s koljena na koljena obradivali za druge, danas će sa poletom dati sav trud i svu ljubav zemlji, da bi na njoj proizveli što više plodova za sebe i trudbenike grada, da bi u ostvarenju saveza radnika i seljaka dali svoj puni doprinos za procvat svoje mile domovine. Novi vlasnici zemlje su svjesni pred kakvim zadacima stoje u svojoj zemlji, koja im je danas zaista njihov rođeni dom i oni će te zadatke uz podršku svoje narodne vlasti ne samo ostvariti nego i premašiti.

Sprovođenjem agrarne reforme su se desile krupne promjene i u vojvodjanskoj poljoprivredi. Te promjene se ogledaju u pogledu onoga ko zemlju radi a takodjer i u načinu kako se zemlja radi. Dok nije sprovela agrarnu reformu Federativna Narodna Republika Jugoslavija na vojvodjanskoj zemlji se zlopatio, bio predmet iskorištavanja onaj koji je radio, koji je prinos na zemlji stvarao, a ujedno je i proizvodnja u poljoprivredi bila okrnjena i sputavana.

Već nekoliko desetina godina u poljoprivredi je naglo nadirao kapitalistički način proizvodnje, koji je urodio time da su bezzemljaši koji nisu imali sretstava za kupovanje zemlje postali najamni radnici, robovi zemlje, koji su nemilosrdno bili cjeđeni od onih koji su gramzivo ostvarivali svoje težnje, da što više zemlje okupe u jednoj ruci. Što su više tlačili oni koji su u poljoprivrednu proizvodnju ulagali samo svoj novac, oblici iskorištavanja poljoprivrednih radnika su bivali sve teži i okrutniji. Ovo nije ostalo samo na razornom dejstvu u društvenom smislu, nego je to bilo skroz štetno i na način proizvodnje. Mašine su teže prodirale u poljoprivredu izmedju ostalih razloga i zato što su špekulanti sa zemljom u većini slučajeva jeftinije dolazili do radne snage skroz iskorištenog poljoprivrednog radništva. Da bi došli do korice suhog kruha, u tim uslovima se moglo desiti čak i to, da su se baš radnici morali zalagati za zabranu žetelica i tako sebe osudivati na najteži poljoprivredni rad, na kosidbu. Protuprirodno, ali su se oni morali pod uslovima sve težeg iskorištavanja boriti i za to, da im ma i najteži rad ostane, jer bi inače bili izloženi gladovanju u potpunom smislu.

Kapitalistički način proizvodnje u vojvodjanskoj poljoprivredi je od-uzimao mogućnost poljoprivrednom radniku da živi životom dostojnim naprednog čovjeka, sve više i više ga je gurao u bijedu i potpuno siromaštvo. Kolikom brzinom je išlo nagomilovanje zemljišnih posjeda u jednoj ruci i osiromašenje zemljoradnika to se može vidjeti i iz toga, da je neposredno prije ovog rata, dakle preko dvadeset godina poslije takozvane agrarne reforme u prijeratnoj Jugoslaviji broj bezemljaša u Vojvodini po nekim procjenama iznosio oko sto hiljada. Svega posjednika, zemljišnoknjižnih vlasnika bilo je 393.047 sa svega oko 3.000.000 kat. jut. obradive zemlje. Od toga je bilo posjeda ispod 2. kat. jutra 248.975, dakle skoro tri četvrtine svih vlasnika, a imali su svega 459.898 kat. jutara, dakle svega 15 procenata od ukupne površine obradivog zemljišta. Uporedimo sa njima posjednike sa preko 50 kat. jut. kojih je bilo svega 5.539, tojest svega ni jedan i pol procenat od svih vlasnika, a imali su 574.608 kat. jutara, tojest jednu petinu od ukupne površine obradive zemlje u Vojvodini. Bilo je takvih okruga u kojima je svega nešto oko 400 veleposjednika-nezemljoradnika držalo četiri puta više zemlje nego li skoro 13.000 agrarnih interesenata! Bilo je sela gdje je dvije trećine stanovnika bilo medju agrarnim interesentima.

Sprovođanjem agrarne reforme nestali su svi veliki posjedi i tako se posjedovna suština Vojvodine mijenja. Umjesto velike množine sitnih pogleda i velikog broja bezemljaša sa znatnim brojem većih i velikih posjeda, imamo posjede prilično izjednačene veličine, a što je i najbitnije, zemlja je vraćena u ruke onih koji je obraduju. Mijenja se i način proizvodnje u poljoprivredi, jer su proizvodna sretstva u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji svojina radnog naroda i poljoprivredne mašine dolaze do sve prostranije primjene. Zajednička primjena poljoprivrednih mašina i drugi uslovi povišenja proizvodnog nivoa dovode do udruživanja u zadruge za zajedničku obradu zemlje, te će i ovim načinom proizvodnje nastati veliki napredak u vojvodjanskoj poljoprivredi. Nova pojava su i zemljoradnici iz drugih krajeva koji su naseljeni u Vojvodini. Oni se obučavaju u načinu obrade u ovdašnjim krajevima, da bi se što skorije mogli u potpunosti uključiti u proces za postizanje što jačeg prinosa. Pored ogromne pomoći koju su u granicama mogućnosti naše narodne vlasti pružile novim kolonistima, domorodci su počev od njihovog dolaska uvijek pokazivali bratsko razumijevanje za pružanje podrške koja je bila potrebna novim naseljenicima.

U postizanju što većeg prinosa u poljoprivredi značajnu ulogu će odigrati i državna poljoprivredna dobra i poljoprivredne ustanove koje se ostvaruju u velikom broju.

Prelaskom zemlje u ruke onih koji je obraduju, malih i srednjih vlasnika ruši se zemljišna renta, omogućuje se veliko povećanje prinosa. Koriste u punoj mjeri proizvodna sretstva za savremeni način rada, zemljoradnik se rasterećuje posla koji mogu obaviti mašine, uživa punu korist od svoga rada, živi životom doličnim radnog čovjeka današnjice.

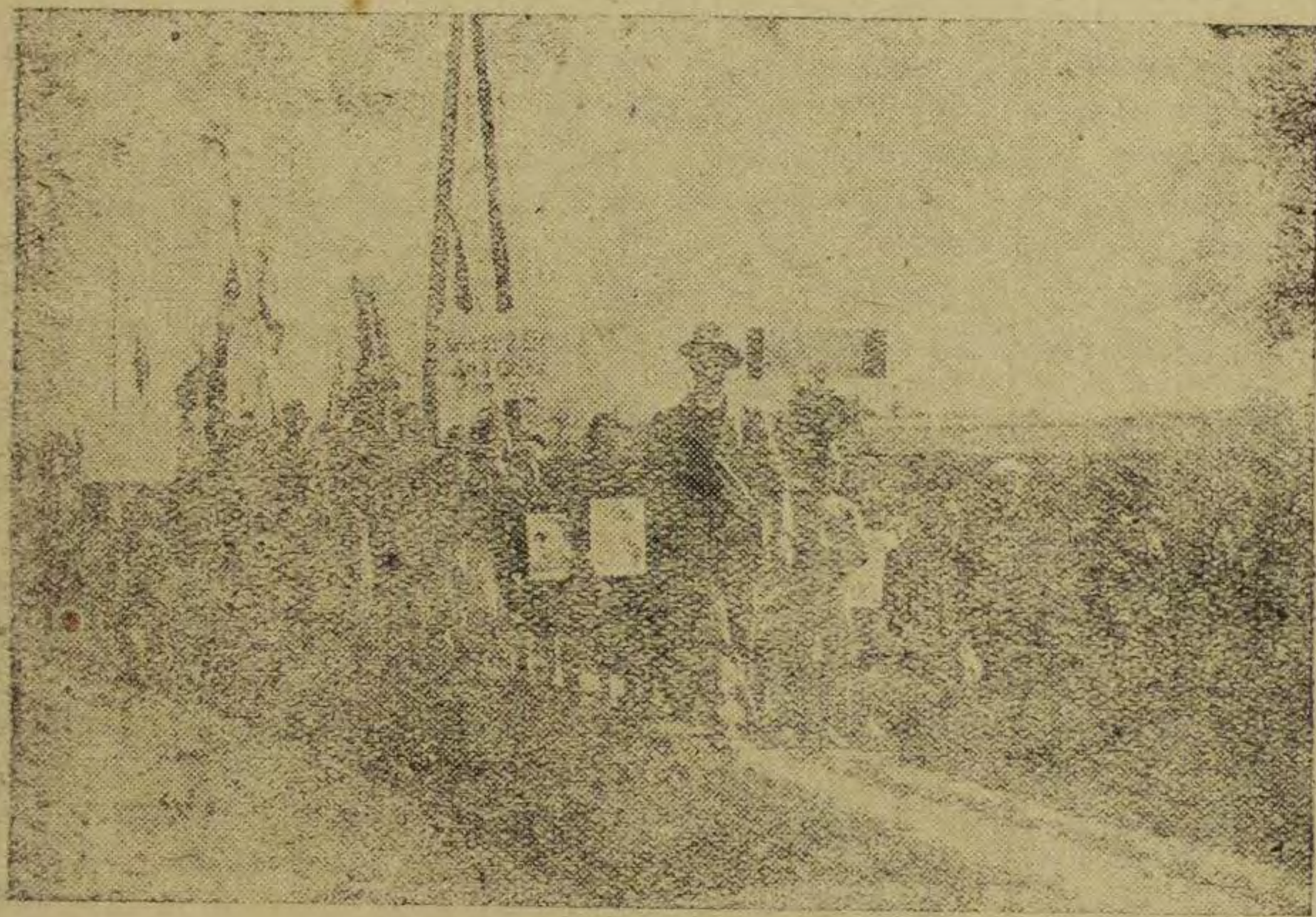
Novi vlasnici zemlje su shvatili veliki zadatke pred kojima stoje i oni su zato i proslavljali sa ogromnim oduševljenjem dane kada su im predstavnici narodne vlasti predavali zemlju, kolijevku njihovog života, u posjed, proslavljali zajednički praznik prve žetve sa njihove rodjene zemlje.

Narodne vlasti su danonoćnim radom omogućile sprovođanje agrarne reforme u relativno najkraćem vremenu. Pored ogromnim poteškoća, sa relativno malim aparatom, uz nesredjeno zemljišnoknjižno stanje, narodne

vlasti su uložile napor koji je zaista svakog mogao zadiviti, ali je i uspjeh bio zavidan, jer su posjedi za nekoliko nedjelja eksproprisani, agrarni sudovi su odlučili u hiljadama predmeta i prije žetve su bivši bezemljaši i siromašni zemljoradnici bili u posjedu svoje zemlje i zahvaljujući naporima narodnih vlasti skinuli svoju prvu žetvu.

Tako je na teritoriji naše Narodne Republike Srbije eksproprisano od veleposjednika i narodnih neprijatelja 268.000 hektara zemlje, a 125.000 siromašnih porodica je dobilo zemlju iz ruku države. Ovu zemlju su dobili besplatno, jer je ona njihova.

Velika tekovina narodno-oslobodilačke borbe, agrarna reforma je ostvarena: zemlja je u rukama onih koji je obrađuju.

Agrarni interesenti Tavankuta odlaze da prime zemlju u posjed

Seljačke radne zadruge - savršeniji oblik poljoprivredne proizvodnje

Kao krupni dokaz koliku je veliku brigu pokazala naša narodna vlast da otvori put blagostanju stotinama hiljada seljačkih porodica bezemljaša i siromašnih seljaka, a naročito onima iz postradanih krajeva, jeste samo u Vojvodini preko poldrug stotine hiljada novih seljačkih gazdinstava koje su stvorili mjesni agrarni interesenti i kolonisti.

Vlasnici novih gazdinstava su duboko shvatili veliku odgovornost koju nose u izvršenju poljoprivrednih zadataka koji na njih padaju. Uspjeh u izvršenju tih zadataka će se postići, jer se radi po planu, jer država pruža svu moguću podršku za izvršenje plana, jer se primjenjuje zajednički rad.

Narodno-oslobodilačka borba je snažno razvila u širokim masama radnog naroda osjećanje zajedničke stvari, svijest o vrijednosti udruži-

vauja narodnih snaga i privrženost narodnoj demokraciji i novoj narodnoj državi. Ogroman je radni polet na djelu privredne obnove koji zahvaća sve veće radne mase. Osjećanje solidarnosti se ispoljava i u težnji za zajedničkom obradom zemlje, za stvaranjem zadruga za zajedničku obradu zemlje. Inicijativa je u najviše slučajeva dolazila baš od onih naprednih seljaka koji su učestvovali u narodno-oslobodilačkoj borbi i uvidjeli prednosti udruživanja i zajedničkog rada. Svakako je radi osiguranja uspjeha ovih zadruga bitno, da su pokretači ozbiljni, radini i poštenji seljaci, koji će svojim predanim radom postići uspjeh u gazdinstvu i svladati poteškoće koje se pojavljuju u početku rada zadruga. Država pomaže zadruga jer one pretstavljaju jedan savršeniji oblik seljačkih gazdinstava. One treba da budu primjer vjere u zadrugarstvo i aktivnost zadrugarskog rada.

U ovim zadrugama naš seljak nalazi mogućnosti da upotrebom savršenijih alata proizvede bolje i raznovrsne kulture, da najbolje iskoristi mogućnost svog rada, da najviše da zajednici, a samim tim i sebi i svojoj porodici. Kod ovog načina rada glavno mjerilo nagrade je produktivan rad, a to je najbolje jamstvo za uspjeh.

Na taj način, zadrugarskim radom, u kojem zadrugari uz pomoć narodnih vlasti postavljaju i svoj proizvodni plan, koji ima svoje odgovarajuće mjesto u općem poljoprivrednom proizvodnom planu, u mnogome pomažu našim narodnim vlastima za izvođenje državnog privrednog plana.

Naš narod je pravilno shvatio, da će zadrugarstvom ublažiti i odstraniti posljedice nastale teškim ratom. Samo međusobnom uzajamnom pomoći mi ćemo suzbiti špekulacije pojedinaca. Zajedničkom pomoći mi ćemo najbolje proizvesti i plasirati naše proizvode, doći do potrebnih artikala. Ovoga su narodne mase svjesne i seljaci u rješavanju svojih proizvodnih pitanja baš zato ulaze u zadruga za obradu zemlje.

Zadruga je jedan savršeniji oblik seljačkih gospodarstava, jedan viši i savršeniji način u poljoprivrednoj proizvodnji. Baš zato je razumljivo zašto napredne seljačke mase i teže osnivanju ovog oblika poljoprivredne proizvodnje.

Naši radnici i namještenici po tvornicama, naši udarnici, svakim danom traže i pronalaze nove i savršenije načine za povećanje i usavršavanje proizvoda na kojima oni rade. Radni polet kod našeg radnog seljaka nije manji nego kod njegovih drugova u gradu. Savez radnika i seljaka se svakim danom sve više produbljuje i trudbenici sela u svom poletnom radu se trude da ne izostaju iza svojih drugova u traženju i nalaženju viših i savršenijih oblika u njihovoj proizvodnji, da bi drugovima u gradu dali što više i jeftinijih poljoprivrednih proizvoda za one, koje dobijaju iz fabrika i radionica. Ovaj radni polet je srce inicijative za osnivanjem radnih zadruga za zajedničku obradu zemlje, polet koji je svojstven naprednom seljaku koji je prožman narodnom demokracijom i ljubavi prema narodnoj državi.

Zadruga za zajedničku obradu zemlje, pored mjera koje država preduzima, ima da doprinese što bržem osposobljavanju vojvodjanske poljoprivrede za savremeni način proizvodnje u poljoprivredi i za što jaču upotrebu svih proizvodnih sredstava u cilju što jačeg povećanja prinosa.

Sa jedne strane zadruga, a sa druge strane u ovom pogledu će značajnu ulogu odigrati državna poljoprivredna dobra i poljoprivredne ustanove. Njih je prije rata bilo malo, a sada su stvorene i stvaraju se u velikom broju, jer je i njihova uloga velika u unapređenju poljoprivrede i ostvarenju što većeg doprinosa. Stvorena je već čitava mreža poljoprivrednih ustanova širom cijele Vojvodine. Ove ustanove sa velikim držav-

manjima imaju da preuzmu na sebe zadatak u pogledu proizvodnje oplemenjenog sjemena i oplemenjene stoke, i one će svojim naučno istraživačkim, oplemenjivačkim i oglednim radom biti od ogromnog značaja.

Već sada se osjeća veliki značaj ovih ustanova. Na sve strane se vrše radovi za oplemenjavanje sjemena i stoke, plemenita priplodna stoka sa odabira na sve strane i stavlja na raspolaganje proizvođača. Razumije se, da će i uspjehe ovih ustanova u prvom redu i najbolje moći koristiti seljačke zadruge za zajedničku obradu zemlje, jer su one viši tip poljoprivredne proizvodnje.

Seljačkim radnim zadrugama u prvom redu će pružati podršku poljoprivredna mašinska služba, koja je za kratko vrijeme svog postojanja na izvršenju krupnih konkretnih zadataka stekla već dragocjena iskustva. U ovogodišnjoj jesenjoj sjetvi poljoprivredna mašinska služba je prvenstveno pružila svoju pomoć seljačkim zadrugama i to se listom ogledalo u tom krupnom uspjehu, da su radne zadruge sada već bile među prvima u setaru koji su sa uspjehom završili jesenju sjetvu.

Jedan od najvažnijih zadataka agronoma u narodnim vlastima je pružanje pune podrške seljačkim radnim zadrugama. Na agronomima je da u punom opsegu izvrše ove velike i plemenite zadatke, da sve svoje raspoložive snage posvete ovom načinu podizanja poljoprivredne proizvodnje i da na ovom mjestu časno izvrše svoj udio u ostvarenju općeg proizvodnog plana, a na seljačkim zadrugama da pravilno koriste pomoć saradnju agronoma.

Veliki značaj seljačkih zadruga za zajedničku obradu zemlje sve više uviđaju radni seljaci, naročito poučeni i prvimi uspjesima onih zadruga koje su prebrodile prve poteškoće. Razumije se, da seljačke radne zadruge sada još nisu mogle da pokažu i postignu sve one uspjehe koji su na vidiku njihove svijetle perspektive, ali je sigurno, da će pravilno rukovodjene zadruge iz godine u godinu pokazivati sve zavidnije rezultate, naći sve novije puteve za povišenje proizvodnje kako u pogledu količine tako i u pogledu kakvoće. Sve obimnijim korišćenjem modernih proizvodnih sredstava ostvarivat će sve veći stepen blagostanja svojih radnih članova i davati sve veće doprinose radnom narodu.

623

Prva sjetva u zadrugi

Jedinstveni sindikat radnika i namještenika - stup naše nove države zajednice

Zahvaljujući ogromnim žrtvama naših naroda u borbi protiv fašističkog okupatora, pobjedom narodno-oslobodilačkog pokreta, nastale su u našoj zemlji temeljite promjene na svim područjima narodnog života. Iz osnova je promijenjen položaj narodnih masa, i to zato, što se danas vlast nalazi čvrsto u rukama naroda, a to znači da su interesi države čvrsto ujedinjeni sa interesima naroda. S ovim temeljitim promjenama, koje su nastale u životu našeg naroda, korjenito se izmijenio i položaj radničke klase, koja zajedno sa seljaštvom sačinjava glavnu snagu Narodne fronte i glavni izvor narodne vlasti.

Kako su jedinice narodno-oslobodilačke vojske oslobađale zemlju i gonile fašističkog okupatora, na oslobodjenoj teritoriji, radnici i namještenici organizovali su se u sindikate. Sindikalne organizacije od svog osnivanja, odnosno obnavljanja, do danas, postigle su usprkos svim poteškoćama, ogromne uspjehe. One su okupile većinu radničke klase u sindikate, te na taj način radnička klasa radi organizovano na općem planu izgradnje naše zemlje i stvaranja boljih uslova za život čitavom radnom narodu. Radnici se danas mnogo žrtvuju za izgradnju naše privrede i za učvršćenje narodne vlasti. Radnici i namještenici su na prvome mjestu u naporima za obnovu i izgradnju naše zemlje. Sa druge strane su pak sindikalne organizacije u granicama mogućnosti u mnogo čemu pridonijele poboljšanju položaja radnika.

Sindikati su sproveli organizovano raspodjelu racionaliziranih artikala među svojim članovima, i na taj način spriječili da najpotrebnija roba dodje u ruke onima koji bi eventualno špekulisali sa njom. Preko sindikata, članovi su snabdjeveni tekstilom i obućom, a organizovanjem radničko namješteničkog povrstarstva radnici su dobili bašte, koje su sami obradili i na taj način došli do potrebnog povrća za svoje domaćinstvo.

Sve odredbe socijalnog osiguranja radnika i namještenika, kao: plaćeni godišnji odmor, dopust majkama prije i poslije porođaja itd. donijete su u saglasnosti sa sindikatima.

Sindikati su ujedno doprineli velikim uspjesima na brzom sredjivanju općih privrednih prilika u našoj zemlji, na obnovi transporta, željeznica, cesta i mostova, što omogućuje spajanje industrijskih centara s poljoprivrednim područjima odakle se mogu, u granicama mogućnosti, snabdjeti ne samo radnici i namještenici, nego i čitavo građanstvo. Svojim iskustvom sindikalne su organizacije već do sada mnogo pomogle na organizaciji rada u državnim preduzećima i na državnim imanjima. I ne samo to, već je radnička klasa, organizirana u svojim sindikatima, mnogo pridonijela i na sredjivanju političkih prilika u našoj zemlji. Ona je, ujedinjena i kompaktna, mogla da utiče i na građanstvo i na seljaštvo u borbi protiv šovinizma i ostataka reakcije.

Veliki je udio sindikalno organizovanog radništva u borbi protiv špekulacije i crne berze. Komisije protiv špekulacije i crne berze koje su osnovane pri sindikalnim podružnicama, mjesnim odborima i sindikatima

nim vijećima, najodlučnije vode borbu protiv ovakve štetne društvene pojave, čime se postiglo, da je mnogim artiklima danas na pijacama mnogo niža cijena, nego što bi bila, da je došla u ruke špekulanata.

Preko sindikalnih organizacija provedena je široka kampanja za udarnički rad i takmičenje, koje je već sada postalo stalan sistem rada u proizvodnji. Od svog obnavljanja do danas, sindikati su rukovodili sa nekoliko velikih takmičenja, putem kojih su se stvorili mnogo bolji uslovi u proizvodnji, i zahvaljujući tim takmičenjima, u mnogim granama naša privreda je dostigla prijeratni nivo. Isto tako kroz sindikate je radništvu objašnjen značaj udarništva i zahvaljujući baš tome, radnička klasa s dana u dan izbacuje na površinu nove i nove udarnike, istinske prvoborce za bolju i sretniju budućnost čitavog našeg naroda.

I dalje. Osim svih tih konstruktivnih akcija, koje predvode sindikati kod nas, i pored mnogih zadataka koji danas stoje pred sindikalnim organizacijama, jedan od najvećih je davanje pune pomoći narodnoj vlasti, na stvaranju solidnog privrednog i trgovinskog aparata. I u tom pogledu su sindikalne organizacije dosta uradile, ali još uvijek nisu pružile — i to u nekoliko slučajeva — onu pomoć koju su trebale pružiti, kako bi narodne vlasti svoju tešku dužnost na otklanjanju smetnji u privredi mogle izvršiti. — Tu nije toliko krivica do samih radničko namješteničkih masa, nego do sindikalnih funkcionera. Mlad i neiskusni rukovodeći kadar u našim sindikatima, više puta nije načisto sa ogromnim značajem sindikata u učvršćivanju narodnih vlasti. No neprekidnim praktičnim radom oni stiču iskustvo i već danas možemo reći da su organizaciono sindikati mnogo jači nego što su bili prije godinu dana.

Danas je već svakome jasno, da položaj radničke klase kao i čitavog naroda može se popraviti samo u onom slučaju, ako naši radnici u preduzećima idu putem povećanja proizvodnje. U tome pravcu sindikalne organizacije, kao i do sada, daju sve od sebe, i do kraja se zalažu da svojim organizatorskim iskustvima, i stručnim znanjem pomognu podizanje cjelokupne privrede.

Koristeći se dosadašnjim iskustvima, radničko-namještenički sindikati postizu sigurne uspjehe idući putem uklanjanja dosadašnjih nedostataka, kojih je sve manje i organiziranjem svih snaga radnika i namještenika u povećanju proizvodnje, što je osnovni uslov da se zemlja što prije i temeljitije obnovi i podigne, te ostvari bolji život za čitav radni narod.

„Omladinska pruga” - djelo velike ljubavi narodne omladine prema otadžbini

Naša omladina je bila među prvima koji su na svojim ramenima poneli sve tegobe narodnog ustanka, koji su nesebično davali sve od sebe da iz naše voljene otadžbine istjeraju horde fašističkih okupatora i zemlju očiste od domaćih izdajica i zlotvora. Cvijet naše sretnije budućnosti, naša herojska omladina je u neravnoj, teškoj, ali slavnoj i pobjedonosnoj borbi davala nebrojene živote za ostvarenje nove Jugoslavije, koja je slobodni dom svakog radnog člana naših naroda. Naša omladina je časno i herojski dala svoj ogromni udio u borbi za oslobodjenje, ona je u temelje Titove Jugoslavije dala na žrtvu mladu, plemenitu krv stotine hiljada mladih pobornika slobodne, ljepše i sretnije budućnosti naših naroda.

Takva omladina, garantija naše sretnije budućnosti, naš ponos i naša snaga, očeličena u plamenu narodnog ustanka, poslije oslobođenja je u novom vidu borbe, u borbi za brzu obnovu i izgradnju naše zemlje postojano koračala i korača među prvim redovima pokazujući cijelom svijetu, da je ona ne samo bila među prvima koji su svojom krvlju zalivali kamene temelje nove Jugoslavije, nego da je među prvima koji će na tim skupo i pre-skupo stečenim temeljima sve više i gradivati i usavršavati tu grandioznu građevinu, otadžbinu slobodnih trudbenika. Na svim dobrovoljnim radovima, rame uz rame sa starijim drugovima i drugaricama i prednjačeći, stoje cijeli nizovi omladinskih brigada, kao gorući izraz velike ljubavi naše narodne omladine prema svojoj otadžbini. Na svakom koraku naše obnove i izgradnje osjeća se bilo snažnih srca naše omladine; poletni napon stotine hiljada mladih mišića ispisuje plamena slova velikih uspjeha na putu ka boljoj i sretnijoj budućnosti naših naroda. Zato se širom slobodoljubivog i naprednog svijeta na prvim mjestima spominje naša narodna omladina, kada je riječ o ponosu Titove Jugoslavije.

Neizmjerita i neiskorjenjiva je ljubav naše omladine prema svojoj otadžbini, prema svom narodu, prema drugu Titu, ali je bezgranična i ljubav naših naroda na čelu sa svojim najvećim sinom drugom Titom prema svojoj narodnoj omladini. I najskromnije učešće svakog pojedinog narodnog omladinca u obnovi i izgradnji je plemenita manifestacija te plamene ljubavi.

Ta ljubav je ponijela našu omladinu na sve dobrovoljne radove, kojima su ostvarena i kojima se ostvaruju velika postignuća u obnovi i izgradnji objekata i radnih dana koje je omladina nošena velikom ljubavi prema svom narodu i otadžbini dala za napredniji život naših radnih ljudi, a među njima najveće djelo, najveći dosadašnji dar otadžbini je pruga Brčko-Banovići.

Svaki prag, svaki zavrtanj, komad tračnica, skretnica, usjek u padini brda, tračnice tuneli, sve to najrječitiji govori o velikoj ljubavi koju je omladina unijela u ovaj svoj grandiozni poklon otadžbini. Na »Omladinskoj pruzi« je naša uzdanica ponovno izvršila veliku smotru svojih snaga, potvrdila svijetle smjernice naše budućnosti, pokazala cijelom svijetu naše vedre poglede u budućnost.

»Omladinska pruga« je postala stjecište napredne omladine ne samo iz naše zemlje, nego je tu došla omladina iz bratskih i susjednih zemalja da se napaja demokratskim idejama, da produbljuje tekovine naprednog čovječanstva.

Heroizam koji se visoko razvio u oružanoj borbi, iskristaliso se kod narodne omladine ne manje u radu na obnovi i izgradnji voljene otadžbine i on će iz dana u dan davati sve krupnije rezultate. »Omladinska pruga« je jedan od tih krupnih rezultata kojim se ponosi cijela naša otadžbina.

Kakav treba da bude rukovodilac pionira

III. kongres Narodne omladine Jugoslavije konstatirao je, uz postignute uspjehe, i niz slabosti pionirskih organizacija. Jedna od tih slabosti je nedostatak kadrova za rad s pionirima, dakle nedovoljan broj pionirskih rukovodilaca. »To nam najbolje ilustrira činjenica da je prosječno svaki deseti pionirski odred imao rukovodioca, a da je svega 1% njih prošao kroz kraće kurseve za pionirski rad«, kaže se u Izvještaju o radu III. komisije na kongresu. Isti izvještaj navodi: »Komisija je ustanovila krajnju nebrigu omladinskih rukovodilaca prema Savezu pionira.« Jedan uzrok te nebrige je svakako podcjenjivanje pionirske organizacije. Mnogi omladinac misli da je svaki drugi omladinski rad ugledniji od ovoga, kao što je, uostalom, i među odraslima dosta prošireno krivo i reakcionarno mišljenje da je odgojni rad neka igrarija, natezanje s djecom i slično. Zato treba najprije razbiti takva kriva gledanja na pionirsku organizaciju i uvući veći broj omladinaca u rad s pionirima.

Pionirska organizacija ima neprocjenjivu važnost za našu državu. U njoj su okupljena djeca od 7.—14. godine, koja su dakle veći ili glavni dio svoga života provela pod okupacijom u borbi. Ona su ili jednim dijelom zaostala u svom razvitku, ili su bila pod utjecajem fašističkih prisilnih organizacija u dobi koja je presudna na čitav život. Od te djece bit će sutra omladinci, a poslije niza godina građani u čijim će rukama biti sudbina naše zemlje. Kroz pionirsku organizaciju ta se djeca sad odgajaju u pravom narodnom duhu i što se bolje odgajaju to bolje po našu narodnu državu. Zato pionirska organizacija ima državnu važnost.

Savez pionira je dakle odgojna organizacija. Savez pionira uči svoje članove vjernosti i ljubavi prema domovini — Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji u duhu bratstva, jedinstva i ravnopravnosti njenih naroda, razvija kod svojih članova ljubav prema slobodi, napretku, radu i učenju. — kaže se u novom Statutu Saveza pionira.

Odgaj je nemoguć bez odgajatelja. Savezu pionira potrebni su rukovodioci odgojnoga rada. Zato Statut Saveza pionira Jugoslavije u članku 64. određuje: »Glavni organizatori, suradnici i odgajatelji Saveza pionira jesu stariji omladinci i omladinke — pionirski rukovodioci. Njih imenuju sekretarijati odbora Narodne omladine.«

Kakav treba da bude pionirski rukovodilac? Član 83 Statuta Narodne omladine Jugoslavije odgovara na ovo pitanje kratko: »Organizacije Narodne omladine dužne su da za rad s pionirima odrede najbolje i najsposobnije svoje članove.« Odgovor je pravilan i potpun, ali veoma kratak i sažet. Valja ga raščlaniti i vidjeti kakva svojstva treba da ima dobar pionirski rukovodilac. Pri tome ćemo najprije razmotriti kakva svojstva mora da ima takav omladinac kad postaje pionirskim rukovodiocem, a onda — koja svojstva mora u toku rada s pionirima steći ili ih razviti i pojačati. Dobrim rukovodiocem se postaje s vremenom, u praksi, razvojem svoje ličnosti, učenjem i radom.

Šta to znači da za rad s pionirima treba odredjivati »najbolje i najsposobnije članove omladinske organizacije?« Koji su to članovi? To su prvo, oni članovi koji su u organizaciji najaktivniji i samostalni,

okretni u radu. Rukovoditi ne mogu nepokretni, neaktivni pojedinci, pa makar bili na riječima veoma obrazovani, politički i inače, jer su djela konačno mjerilo za vrijednost čovjeka. Omladinska organizacija ne smije žaliti što odvaja svoje najbolje kadrove, najaktivnije omladince za rad s pionirima, već treba da za sebe izdiže nove rukovodeće kadrove.

Drugi uvjet za dobrog pionirskog rukovodioca je *politička svijest, viša od prosječne omladinske svijesti.* On mora biti osvjedočeni antifašist i razumjeti dublji smisao borbe demokracije protiv fašizma, poznavati glavno iz historije Narodno-Oslobodilačke borbe i karakter naše narodne vlasti. Razumije se da će mu onda biti jasan cilj organizacije Narodne omladine Jugoslavije i Saveza pionira, ali nije dovoljno da poznaje samo suštinu, smisao, nego mora *poznavati i statute* jedne i druge organizacije, naročito Saveza pionira. To mu je potrebno, jer će u svom radu nastojati da ostvari zadatke pionirske organizacije držeći se njezinih organizacionih principa i služeći se svim oblicima rada kojima se može djelovati na pravilan odgoj pionira. Političko znanje potrebno je pionirskom rukovodiocu i radi toga što će on uvoditi pionire u razumijevanje politike, tumačiti pionirima političke događaje, stvarati kod njih političku svijest.

Dalje svojstvo koje mora imati dobar rukovodilac pionira je njegov *pravilan odnos prema školi i učenju.* On lično mora biti dobar djak i voljeti knjigu. Bez obzira na to da li pioniri s kojima on radi idu ili ne idu svi u školu, rukovodilac mora u njima razvijati ljubav prema školi i nauci, jer je drugi glavni zadatak Saveza pionira: pomoć školi i nastavnicima, širenje kulture i prosvjete među članstvom. Ako rukovodilac sam izostaje iz škole, ako ima loše ocjene i ružno govori o nastavnicima, pioniri će se ili povesti za njegovim primjerom ili će se odvracati od njega. Štetu će trpjeti pionirska organizacija.

Jasno je, dalje, da pionirski rukovodilac mora biti dobrog vladanja, marljiv, savjestan i točan. Osobito je važno da ne puši, da ne pije i da ne psuje. To i ne bi trebalo posebice isticati, ali se događa.

Takodjer ne bi trebalo posebno navoditi, jer se razumije samo po sebi: *treba voljeti djecu.* Maršal Tito, ljubimac naše omladine i djece, je primjer kako treba voljeti djecu. Od njega se treba učiti toj važnoj osobini dobrog pionirskog rukovodioca. On je rekao pionirima u Novom Sadu: »Vi ste naš najdragocjeniji kapital, vi ste najdragocjenije što naša zemlja ima.«

Djeca su kao cvijeće — lijepa su i donose ploda, ako ih pravilno odgajamo. Još nedirnuta od ljudske pokvarenosti, djeca pokazuju divnu sposobnost da prihvate sve što je dobro. Ljubav izvlače odanošću i privrženošću. U djeci su sakrivene beskrajne mogućnosti, od njih mogu postati, pravilnim odgojem, ljudi sa najraznovrsnijim sposobnostima. Zato je Tito i nazvao djecu najdragocjenijim kapitalom.

Pionirski rukovodilac može imati uspjeha samo ako voli djecu, ako vidi u njima vrijednost budućeg čovjeka. Uvijek vedar, veseo i prijazan, rukovodilac ne smije krivo prosudjivati dječji nestašluk, situo nevaljanstvo i zloću, već sve to uzimati kao prirodne pojave kod djece koje treba pravilnim odgojnim postupkom spriječiti, ukloniti ili iskoristiti za koristan rad. Imat razumijevanja za psihologiju djece, ne biti umišljen i ne pokazivati svoju nadmoć, ne vrijeđati se, poznavati glavne odgojne postupke — to se traži od dobrog rukovodioca pionira. To mu neće biti teško postići, ako voli djecu.

Od pionirskog rukovodioca traži se nadalje *da se razumije u fiskulturu.* Ne mora biti nikakav istaknuti fiskulturnik, ali se mora baviti fis-

kulturom i poznavati je. Naš odgojni ideal je skladno razvijen čovjek, a ne tjelesno kržljav omladinac krećući znanjem niti rekorder bez kulture duha. Razvitak djeteta je u velikoj mjeri tjelesni razvitak. Dijete tjelesno raste i voli se kretati, jer kretanja razvija i jača tijelo. Zato je bavljenje fizikulturom neophodan uvjet za dobrog pionirskog rukovodioca.

Tko se hoće baviti s djecom kao rukovodilac mora biti *dobar organizator* i poznavati razne vještine kako će uposliti djecu. Savez pionira je organizacija u kojoj se djeca od malih nogu uče društvenom životu. Takav život se ne da zamisliti bez organizacije, bez reda, plana i sistema odgovornosti. Rukovodilac pionira je organizator pionira. On povezuje zadatke pionirske organizacije sa potrebama i problemima života i raspoređuje pionire kako bi zadatke najbolje ispunili. To znači da rukovodilac mora imati sposobnost da sastavi plan rada, zatim da raspodijeli rad na pojedince pazeći da zaposli sve prema njihovim sposobnostima, i konačno mora voditi kontrolu da li su zadaci izvršeni. Pri tome njemu se može dogoditi da zapadne u dvije pogreške: da nastupa kao diktator, spretavajući inicijativu pionira naredjivanjem i strogošću, a može mu se dogoditi da se rad rasplinje, jer ne umije držati sve niti u svojim rukama. Radom i samokritikom, stalnim učenjem na svojim i tuđim pogreškama, savjestan rukovodilac nalazi pravi put. Pionirski rukovodilac treba da prije svakog posla na vrijeme promisli kako bi najbolje uradio i šta treba pripremiti da mu posao uspije. Znači da mora misliti unaprijed, planirati. Ipak on treba da bude spreman i na nepredvidjene slučajeve, mora imati inicijative, biti domišljat, samostalno prosuditi šta mu je činiti ako se dogodi nešto izvan njegovog plana. Na primjer: ako se sprema s pionirima za kakav izlet, rukovodilac ne smije ništa prepustiti »sreći«, slučaju, već promisliti šta treba uraditi, spremiti, naručiti ili ponijeti da izlet uspije, šta će raditi s pionirima kad stignu u prirodu, i ostalo. Ali ako, recimo, počne padati kiša i pioniri se sklene u kakvu napuštenu zgradu, kolibu i slično, rukovodilac se mora smjesta snaći i ispuniti vrijeme dok ne prodje kiša, makar trajala cio dan, nekim zanimljivim i korisnim poslom, na pr. čitanjem, pričanjem priča ili doživljaja, rezbarenjem, igrom ili kakvim drugim odgojnim poslom.

Iz ovoga se takodjer vidi da pionirski rukovodilac mora znati različite vještine: zanimljivo pripovijedati, lijepo i živo čitati, pjevati ili svirati, izradjivati različite ručne radove, znati napamet dosta pionirskih pjesama i igara za razne prilike i t. d. Takve rukovodice pioniri veoma vole, njima je otvoren put do dječjeg srca i mogu lako djelovati na pionire u duhu pionirske organizacije. Razumije se samo po sebi da rukovodilac mora biti dobar govornik.

To su glavna svojstva koja treba da ima omladinac, jedan od »najboljih i najsposobnijih članova« Narodne omladine, kad ga njegova organizacija odredi za pionirskog rukovodioca.

Mnogi će takav pomisliti da su ovo preteški zahtjevi. Zajista, malen je broj omladinaca koji imaju sva ova svojstva u jednakoj ili velikoj mjeri. Jedan je aktivan i voli djecu, zna različite vještine, ali nije dobar djak ili ne umije raditi s djecom, organizirati im rad, ili se ne bavi fizikulturom, nije osobit govornik i tome slično. Ali to za početak ne smeta. Ako je njegova omladinska organizacija njega odredila za pionirskog rukovodioca, to znači da ga smatra jednim od svojih najboljih i najsposobnijih članova, to znači da on svih tih sposobnosti za pionirskog rukovodioca ima, možda ne svih u dovoljnoj mjeri, ali toliko da ih voljom i radom može razviti. Ne smijemo zaboraviti da su pionirski rukovodioci omladinci i omladinke. Od njih se dakle ne može odmah očekivati nešto

naročito, gotove sposobnosti kao u odrasla odgajatelja. Ali zato omladina ima jedno svojstvo koje je karakteristično za omladinu: sposobnost brzog razvijanja. Stalin je rekao u jednom svom govoru kolhoznicima i udarnicima: »Ali znanje-to je stvar koja se može steći. Danas ga nema, a sutra će ga biti.« Zato treba učiti, razvijati svoje sposobnosti, ići naprijed.

Mislím dakle da bi trebalo reći koju riječ o tome *kakav treba da bude pionirski rukovodilac da bi postao dobar rukovodilac pionira*. Koja svojstva treba da u sebi razvija i u kojem smjeru?

Tko je mlad po godinama i po životnom iskustvu taj treba da uči mnogo i stalno. To posebno vrijedi za pionirskog rukovodioca. On radi s djecom, a djeca su takva da mnogo pitaju. Treba im odgovoriti, i za to je potrebno znanje. Pionirski se rukovodilac zato interesira za sva područja života, osobito za nauke i politiku. Uči sam, čita novine, ide u kino i kazalište, razgovara sa starijim drugovima i uz pomoć svoje omladinske organizacije diže nivo svoga znanja. Osobito treba naglasiti da je čitanje i proučavanje značajnih govora i izjava naših najviših državnih rukovodilaca obavezno. Usto vrijedi za čitanje časopisa »Pionirski rukovodilac« i ostalu omladinsku i pionirsku štampu.

Budući da rukovodjenje pionirima nije samo politički nego i odgojni rad, potrebno je da se pionirski rukovodilac *upoznaje sa naukom o odgoju*, sa pedagogijom i pedagoškom psihologijom. On mora poznavati glavne zakone duševnog i tjelesnog razvitka djeteta od 7.—14. godine i glavne načine odgojnog djelovanja na dijete ove dobi. Ne traži se i ne može tražiti specijalno znanje već samo glavne stvari iz tih nauka u koliko se tiču rada sa djecom školske dobi. Korisno je da se pionirski rukovodioci povezuju sa odgajateljima i roditeljima i da održavaju posebne odgojne satsanke.

Od samog početka rukovodiocu mora biti poznato barem jedno od osnovnih pravila pedagoške nauke: *snažno djelovanje primjera*. Na djecu jače djeluje primjer nego riječ. Djeca se povode i za dobrim i za lošim primjerom, jer oponašaju sve što vide da rade stariji. Zato možemo mirno daše reći: kakav rukovodilac-takav pionirski odred. Dobar pionirski rukovodilac nastojat će da uvijek daje dobar primjer svojim držanjem, postupcima i riječima. Eto zato ne valja ako rukovodilac puši, pije ili psuje, jer to djeca poprimaju od njega, a valja ako je dobar djak, ako poštuje svoje u tuđe roditelje i nastavnike, ako je točan u dolaženju na sastanke, uredan u odijevanju, čist, ako govori pravilnim jezikom, a ne satrovački, ako ne laže već je istinoljubiv, savjestan, discipliniran i pun odgovornosti. Svojim primjerom takav rukovodilac djeluje jače nego desetorica drugih koji jedno govore a drugo rade.

Ovo pedagoško pravilo vrijedi i kao organizacioni princip: u radu treba prednjačiti a ne samo naredjivati. Nažalost, toga se pravila ne drže svi i onda se čude što djeca ne rade s voljom ni kako treba.

Samo rukovodilac koji je ispravan i služi kao primjer može se korisno poslužiti drugom snažnom odgojnom mjerom: *kritikom*. Svakome je jasno da pravo kritikovati ima samo onaj koji dobro radi. Kritikom se treba služiti veoma oprezno, jer su pioniri djeca, dakle osjetljivi i nježniji od odraslih. Prema sebi mora da bude dobar pionirski rukovodilac samokritičan i oštar. Samo se po sebi razumije da se od njega zahtijeva *pravednost* u prosudjivanju dječjih pogrešaka ili uspjeha, jer ništa ne može tako razoriti rezultate odgojnoga rada kao nepravednost. Zato rukovodilac pionira mora stalno razvijati svoju sposobnost zapažanja, kako

bi mogao opaziti svaku psihološku promjenu u vladanju pojedinih pionira i pravilno je ocijeniti.

Stalno se usavršavati — to je pravilo za pionirskog rukovodioca. Učiti, naučeno iskušati u praksi, iz stečenog iskustva izvlačiti zaključke i ponovno ih u praksi provjeriti — to je put kojim se takav rukovodilac usavršava. Povezivanje teorije i prakse u radu sa pionirima je najbrži put da se postane dobar, veoma dobar pionirski rukovodilac. Isto tako treba postupati kod usavršavanja u potrebnim vještinama: čitanju, pripovijedanju, pjevanju, igrama i t. d. Prvi put učiniti po svom najboljem znanju (prethodno se pripremiti), izvesti to pred pionirima i paziti kako reagiraju, pa onda drugiput izbjegavati pogreške a više istaknuti ono što je donijelo uspjeh, i tako ne samo učiti djecu nego se i učiti od njih, provjeravati svoju sposobnost u praksi.

Tim putem postaje se dobar pionirski rukovodilac. Ali to nije sve: tim putem razvija se vlastita ličnost, postaje se boljim i boljim omladin-
cem, sposobnijim za veće zadatke. Omladinska organizacija pojačava se tako sposobnijim rukovodiocima koji su provjereni na praktičnom radu. Ne bi bilo čudnovato i bilo bi veoma dobro, kad bi ovako prokušani kadrovi omladine zavoljeti odgojni rad i kasnije izabrali poziv prosvjetnog radnika odgojatelja. Naša zemlja treba mnogo takvih radnika imajući u vidu svoju budućnost svoje djece.

prof. Dragutin Franković

Pioniri u Subotici pred svojim domom

Borba protiv nepismenosti - jedan od prvih kulturnoprosvjetnih zadataka

Medju najosnovnijim kulturnoprosvjetnim zadacima na selu prvo mjesto zauzima uporna borba protiv nepismenosti do potpunog opismenjavanja. Uporedo sa ostvarenjem ovog zadatka i iza njega se postavljaju zadaci kulturnoprosvjetnog rada na selu za svestranim i sistematskim širenjem štampe i zasnivanja čitaonica i biblioteka, koje treba da budu stecište kulturnoprosvjetnog rada na selu. U ovim čitaonicama za metod rada treba uzeti u prvom planu zajedničko čitanje i proradjivanje plodova štampe kako dnevne tako i povremene. Ali razumnije se da se ovi potonji zadaci mogu izvršiti masovno i obuhvatiti, cjelokupno stanovništvo, zahvatiti potpuno u širinu samo u tom slučaju, ako se temeljno ostvari prvi zadatak: opismeni svaki radni čovjek sela.

Od kolike je važnosti pismenost u svakidašnjem životu nije potrebno naročito isticati za one koji zbog nepismenosti često i u najsitnijim stvarima moraju tražiti pomoć drugih. Nepismenost je teška prepreka i u svakidašnjem saobraćaju sa ljudima, ali je najteža prepreka za uživanje kulturnih tekovina. Nepismen čovjek stavlja neprobojnu branu na najširi i najsigurniji put, kojim mu dolaze kultura i prosvjet. On je čovjek koji sve to može da primi samo na sluh, dok u naprednoj štampi, toj riznici kulture nepismen čovjek vidi za njega nerazumljive mrtve znake. Radi toga se i mora u potpunosti izvesti opismenjavanje na selu, da bi se u svojoj širini mogli ostvariti i drugi osnovni kulturnoprosvjetni zadaci: širenje štampe i osnivanje čitaonica i biblioteka.

Kulturnoprosvjetne tekovine su u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji svojina širokih radnih masa. One nisu više prigrabljene za izvjestan sloj ugnjetavača i izrabljivača, koji su baš ulagali sve sile da široki slojevi ostanu daleko od prosvjete i kulture. Vrhovi nenarodnih režima u predratnoj Jugoslaviji su u pravom smislu otimali od radnog naroda mogućnost za svestranim uživanjem kulturnih tekovina naprednog dijela čovječanstva. Preprečili su radnom narodu puteve ka prosvjeti, koliko su to samo mogli i zamaskirano i javno, jer je kultura i prosvjeta nosila u sebi jačanje saznanja i svijesti radnog naroda, nosila u sebi opasnost raskrinkavanja svog protunarodnog rada tadašnjih vlastodržaca kojima je jedini cilj bio bez odmazde opljačkati i ogoliti radni narod.

Narodnooslobodilačka borba je uništila ne samo spoljne neprijatelje naše voljene otadžbine nego je zemlju očistila i od unutrašnjih neprijatelja i kao vječni kamen temeljac za sretniju budućnost radnog čovjeka ostvarila najveću tekovinu narodnu vlast. Naše narodne vlasti u svom neumornom i svestranom zalaganju za dobrobit radnog čovjeka od svojih prvih začetaka su počele rješavati ovaj osnovni zadatak za podizanje i rasprostiranje kulture i do najzabotnije kolibice. Još dok je tekla borba za istjerivanje spoljnjih i istrebljanje unutrašnjih neprijatelja, naše narodne vlasti su rješavale kulturnoprosvjetne probleme prema mogućnostima tadašnjih uslova. I u tom periodu su postignuti znatni rezultati, a potpunom suzbijanju nepismenosti pristupilo se poslije oslobodjenja. Za vri-

U jenu 1945 i 1946 godine je na tečajevima za nepismene u Narodnoj Republici Srbiji obuhvaćeno je 231.588 nepismenih, a u ovoj godini je rad postavljen na temelju plana za likvidaciju nepismenosti.

U ovoj godini su na sve strane vršene temeljne pripreme za kampanju borbe protiv nepismenosti. Prikupljana su sredstva za fondove za suzbijanje nepismenosti iz kojih će se pokriti izdaci za razna sredstva koja su potrebna na tečajevima, održavanj su tečajevi za nastavnike i instruktore, sama organizacija tečajeva je koristila sva ranija iskustva tako da će se prema terenu i okolnostima koristiti najbolji način za suzbijanje nepismenosti. Napori narodnih vlasti su po pomognuti saradnjom masovnih organizacija i sveopći napori će uroditi krupnim plodom: opismenjanjem svakog nepismenog.

Žene na tečaju za nepismene

Nova „dožijanca” - veličanstveni praznik radnog seljaka

Prošle godine su širom naše otadžbine bezemljaši i siromašni seljaci koji su dobili iz ruku države svoju zemlju, doživili veliko slavlje praznika prve žetve sa svoje zemlje. Naročito u krajevima gdje se praznik žetve tradicionalno proslavljao, ove tradicije su oživljene sa novim, istinskim sadržanjem.

U Subotici i okolini se praznik svršetka žetve »dožijanca« proslavljao od pamtlivijeka. Razumije se, da u ranijim vremenima kada je bezemljaš i siromašni zemljoradnik robovao na zemlji i ogromni dio plodova njegovog rada tonuo u nezajaživim rukama

izrabljivača, ovaj praznik bio je iznakažen, bio pravo ruglo za
trudbenika zemlje. To je bio podrugljivi smijeh onih koji na zem-
lji radili nisu nego je imali u rukama kao sretstvo špekulacije, kao
sretstvo kojim su iskorišćavali trud i muku bezemljaša, koji je bio
prisiljen da gladan i žedan, gol i bos nadniči ili živi životom go-
dišnjeg sluge. Tadašnja proslava žetve je sadržajno bila parada
onih koji su kroz zemlju koristili tuđu muku i na ovoj paradi be-
stidno pokazivali koliko su opljačkali tokom jedne godine radnog
seljaka-bezemljaša ili siromašnog seljaka.

Nova Jugoslavija je u sebi donela i novi sadržaj rada. Rad je
postao ponos svakog poštenog i čestitog čovjeka, jer je rad po-
stao jedino mjerilo vrijednosti ljudi. Ko koliko daje u obnovi i iz-
gradnji, on toliko i vrijedi kao rodoljub. Nov sadržaj rada je me-
đutim i u tome, da svaki ko radi, radi za sebe i za zajednicu, a
ne za nesavjesne izrabljivače kao što je to bilo u vremenima ne-
narodnih vladavina.

Pod takvim uslovima života sa novim sadržajem je proslav-
ljan i praznik žetve, praznik »dožijanca«. Njega su proslavljali
prvi puta oni koji su zemlju uvijek obradivali. Sada su ga pro-
slavljali zato, jer je ove godine država predala zemlju koju su
obradivali u njihovu svojinu. Zemlja onome ko je obradjuje, praz-
nik žetve proslavlja onaj ko je u žetvi znojio za svakdanji kruh
trudbenika.

Ove godine je »dožijanca« bila parada, ali veličanstvena, po-
nosna parada napora i uspjeha koje su trudbenici sela ostvarili za
sretniji život radnog narodu u slobodnoj otadžbini. Praznik žetve
je bio produbljavanje saveza radnika i seljaka, manifestacija brat-
stva i jedinstva naših naroda, ljubav naroda prema svom ponosu i
garantiji slobodnog razvitka, prema Jugoslavenskoj armiji, prema
najvećoj tekovini narodno-oslobodilačke borbe, prema narodnoj
vlasti.

Na tim veličanstvenim proslavama su se zajedno sa radnim se-
ljacima radovali njihovom uspjehu radnici tvornica, oficiri i voj-
nici naše narodne Armije, pretstavnici narodnih vlasti i svaki poš-
teni građanin naše zemlje.

U tome je ova tradicija dobila svoj novi, plemeniti, istinski
sadržaj Praznik svršetka žetve je postao smotra napora i uspjeha
radnog seljaka u toku jedne godine i dan kada se zavjetuje za
postignuće još većih uspjeha u idućoj godini.

Zato su proslave »dožijance« bile tako veličanstvene i tako
značajne u ovoj godini, zato su one bile praznik velike radosti
radnog naroda sela, koju radost je s njim dijelio radni narod grada.

U okolini Subotice, na Tavankutu je »dožijanca« bila izraz
veličanstvenog narodnog praznika i veselja. Narod je u svečanoj
povorci prolazio njivama kojima je u tako svečanom raspolože-
nju išao samo tada kada je doživio oslobodjenje i kada su mu
pretstavnici narodne vlasti predavale zemlju u posjed. Uspomena
prve istinske »dožijance« će narodu vječito živiti u duši uz duboko
saznanje da je nju samo zato mogao doživiti, jer je ostvario svoju
narodnu vlast, izvor svoje sretnije budućnosti.

Naša kasarna — naša škola

Stara kasarna, Podignuta još ko zna kada, sa istom namjenom kojoj i danas služi, — za smještaj vojnika. Njen veliki krug kao da je stoga veliki da bi se u njegovom redu ogledao vojnički red, u njegovoj čistoti vidjeo vojnika. U danima kada je njega čistio vojnika stare jugoslovenske vojske — služio je češće za to da se i tu nadje kakav razlog za maltretiranje vojnika, za srozavanje njegovog dostojanstva kao čovjeka, za ispoljavanje bolesne pedanterije narednika i kaplara. Bio je kao stvoren da se iz njega slamka iznosi na čebetu...

Danas, naš krug je čist, čistiji nego što je bio prije 1941 godine. Čistiji je i u materijalnom pogledu, jer u njemu nema ni hartijice da poremeti izgled, niti rječnika starih podoficira da ruše i kvare dostojanstvo vojničke kasarne. U našem krugu se danas zelene aleje i travnjaci, cvjeta rano proljetno cvijeće, presijavaju se na ranom apriliškom suncu amblemu, grb FNRJ, crvena petokraka — postolje jarbola za zastavu.

Nigdje nereda, nigdje ni kamena koji bi svojom veličinom kvario red i izgled kruga. Nigdje ružne riječi da bi se to postiglo. Zdrav polet, takmičarski duh, samoinicijativni zamah — pokretači su svega što je lijepo i smišljeno u našoj kasarni.

Tu svaki detalj djeluje vaspitno: tako će naš borac, kada se bude vratio u svoje selo, učiniti i sam od svoje kuće, od svog dvorišta, od svoga sefa. Uredit će ga jer je ovdje stekao naviku da red smatra kao nešto što je sastavni dio kulturnoga čovjeka, jer taj smisao za redom nije stekao pod pritiskom kazne ili psovke, jer je za njega taj smisao stečen, usvojen a ne naturen, nametnut silom. Tako će on sutra uređivati svoju staju, svoje dvorište, tako će isto ograditi diubrište, zasejati travu, zasaditi cvijeće, posuti stazu šljunkom, prokopati kanal za suvišnu vodu...

I u sobi svaki detalj uči, vaspitava, uzdiže. Skromni, zategnuti kreveti, besprekorna čistoća poda, zidova, navikli su ga da u svojoj kući ne trpi prašinu na stolu. Zaštrt pod, svijetli, redovno oprani prozori, navikavaju ga na svijetlo, toliko potrebno našem radnom čovjeku, na higijenske uslove života. Radio — kulturna potreba svakoga čovjeka, stekao je kroz vojničku sobu i naše radio-emisije više prijatelja nego kroz sve reklame svijeta.

Oružje — složeno, poravnato, samo po sebi uliva smisao za ljubav prema državnoj imovini, narodnoj imovini, narodu. Brižljivost sa kojom se ono redovno čisti svjedoči o tome. Poravnati karabini, sa oslobodjenim zatvaračima liče na crtež lenjirom načinjen. U drugom slogu — automati — i oni se takmiče sa karabinima u ravnanju, čistoti, blistanju. Čisti naš vojnika oružje ne stoga što će biti kažnjen ako nije čisto, već što je to njegova imovina, narodna imovina, sretstvo za odbranu Republike od napadača. Sja se njegov puškomitraljez jer on zna da jedino čisto oružje tuče neprijatelja, zna on kako diše njegov »Maksim« — postao je on majstor svoga oružja.

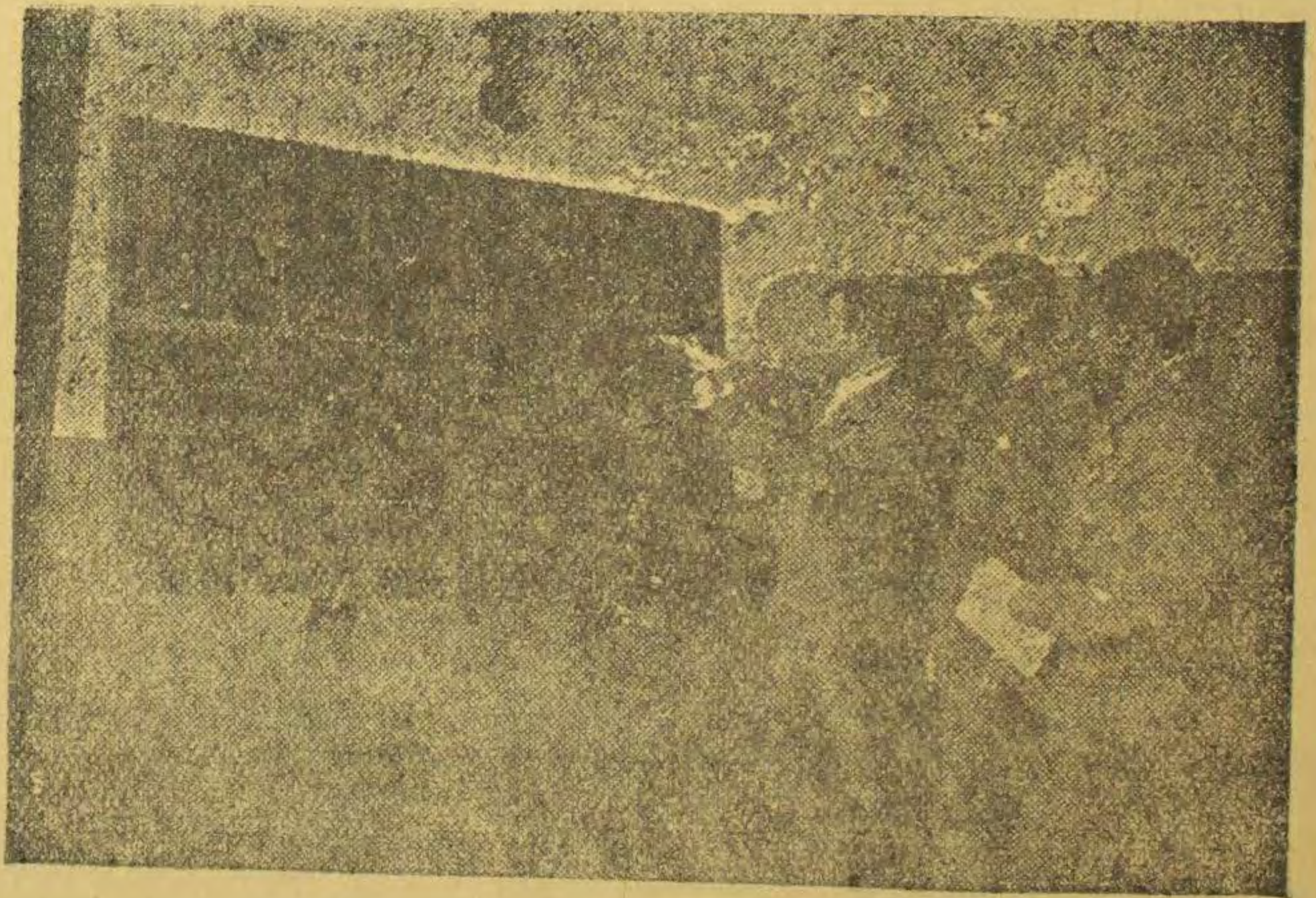
A u rano jutro, poslije kratkog časa gimnastike, belasaju se na ranom jutarnjem svijetlu mlada i snažna tijela, — gola do pojasa, prskaju mlazevi hladne i bistre vode. Osvježava se tijelo da bude orno za nove

napore u savladjivanju vojne vještine, u uzdizanju teornog i upotpunjavanju praktičnog znanja.

Pažnja sa kojom naši borci učestvuju na političkim i vojničkim teoretskim časovima, takmičenje u diskusijama, savladjivanju znanja, zdrava utakmica u dotjerivanju zidnih novina, uredjenju soba, čišćenju oružja, disciplini, na egzercirštu, u brzini sklapanja i rasklapanju oružja, majstorstvo u tome svjedoče nam da su naši ljudi pravilno shvatili takmičarski duh.

Svuda provejava takmičenje: i kroz nastavu, i kroz slobodne časove — ostavljene borcu da ih sam upotrebi kako želi i kroz čitaonicu, šah, nogomet, odbojku. U velikoj školi života — našoj Armiji — naši građani stižu sve ono što im treba kroz život. Ista kasarna u kojoj je učio i vojnič bivše jugoslovenske vojske, a sasvim drugi duh, način ophodjenja. Naša Armija je danas jedna od najboljih kovnica bratstva i jedinstva naših naroda, ljubavi prema Republikanskoj domovini, i mržnje prema napadačima, pa ma koji to bili...

MOMČILO MILIĆ

Naši vojnici marljivo uče teoriju

Veliki značaj poljoprivrednih mašina

Utlaskom mašine u poljoprivredu nastaje prekretnica u poljoprivrednoj proizvodnji i životu zemljoradnika. Mašina je jedva prije pola vijeka ušla u poljoprivredu, a u našu i kasnije, i danas ona igra vrlo krupnu ulogu u poljoprivredi. Svi glavni i krupni poljoprivredni radovi se mogu obaviti upotrebom mašina. Mašina ore, kopa, kosi, vrše, sije vadi krompir, repu, čupa lan, prevrće i kupi sijeno i tako redom. Sve ove poslove mašina obavlja brzo i sa neobično visokom proizvodnošću. U poljoprivredi mašina zamjenjuje veliku ljudsku i stočnu radnu snagu i daje uštedu u vremenu, osigurava blagovremenost sezonskih radova. Kolika je radna snaga pojedinih mašina koje se upotrebljavaju u poljoprivredi, najbolje vidimo ako je uporedimo sa proizvodnim mogućnostima ljudske i stočne radne snage. Dok tako za jedno jutro oranja treba da radi cijeli dan jedna stočna zaprega i jedan radnik, traktor će za to vrijeme uzorati i 6—8 puta više. Kada uzmemo u obzir i to, da mašina sa smjenom vozača u slučaju potrebe nastavlja rad i preko noći, onda je naročito kod sezonskih radova ogromna korist i otuda što mašina udvostručuje radni dan. Ona može da radi bez prekida i dan i noć u čemu i jeste velika pogodnost za blagovremeno obavljanje pojedinih radova.

Nije svejedno kada će se obaviti oranje i sjetva, kada će se obaviti žetva i vršidba. Mukotrpnim radom dospjeli plod često mnogo gubi baš neblagovremenim sklancanjem, žetva je često osudjena na podbacivanje baš neblagovremenim oranjem ili sjetvom. Upotrebom mašina se ove opasnosti izbjegavaju.

Uloga mašina je obzirom na to velika u sezoni nagomilanih radova, kada se i najvećim naporom ljudske i stočne radne snage ne može postići potpuna blagovremenost potrebnih poljoprivrednih radova. Planskim ubacivanjem potrebnog broja mašina i dobro izvježbanog stručnog osoblja se može postići blagovremenost i visoki kvalitativni rad, koji stvara uslove za maksimalni doprinos žetve.

Mašina osigurava dobar doprinos sa jedne strane tim što se sa njom na vrijeme mogu obraditi usjevi, a sa druge strane visokim kvalitetom rada. Pored toga što je sijanje mašinom brže, ono je uz to i bolje i donosi uštedu u sjemeni. Također je žetva mašinom daleko brža nego ljudskom snagom, jer dok 3 radnika požanju za dan jutro pšenice, žetelica će sa dva radnika požnjeti preko 15 jutara, a sa druge strane je i rasip mnogo manji. Naročito se izbjegava opasnost da se vrši žetva kod prezrelih usjeva, koje gube jako mnogo od prinosa.

Usljed ovih osobina mašina u poljoprivredi omogućava podizanje proizvodnje, stvara uslove za podizanje naše poljoprivrede. Danas je uloga mašina u našoj poljoprivredi veoma značajna naročito obzirom na to što je ratom opustošena zaprežna vuča u stanju obnove. Danas poljoprivredna mašina nužno mora odmijeniti stočnu vuču, koja još nije popunjena, ali uloga mašine u poljoprivredi nije samo privremena nego će ona sve intenzivnijim mehanizovanjem u poljoprivredi stalno rasti. Ona će u rukama naroda doprinijeti stvaranju mehanizovane poljoprivrede u kojoj će se

produkcija visoko podići za zadovoljenje potreba radnog naroda.

Mašina u poljoprivredi otvara puteve boljoj proizvodnji, većem doprinosu, odmičući čovjeka i stvarajući mu mogućnost da i pored svog rada na poljima dobije vremena i za druge korisne i plemenite radove. Mašina seljaku stvara vrijeme, u pravom smislu riječi pruža mu jedan od uslova za kulturni razvitak.

Poljoprivrednim mašinama u rukama radnog naroda, trudbenika polja stvara vrijeme za političko i kulturno podizanje seljaka. Dok je bez mašine seljak i osvanuo i omrknuo za ručicama pluga, dok se od zore do mraka znojio u otkosima, sve većim mehanizovanjem radova u poljoprivredi seljak će dobiti vremena da uživa blagodeti kulturnih tekovina koje zahvaljujući narodnooslobodilačkoj borbi pripadaju širokim slojevima radnog naroda. Dok ranije seljak i poljoprivredni radnik u pravom smislu riječi nije imao u sezoni velikih poljoprivrednih radova vremena ni da se čestito opere preko cijele nedjelje, upotrebom mašina u poljoprivredi on će pored ostalih krupnih koristi imati i tu ogromnu prednost, da će sa trudnicima tvornica i grada biti sudionik svih kulturnih tekovina radnog naroda.

Poljoprivredne mašine i sva proizvodna sredstva su svojina radnog naroda, one će u službi radnih ruku poslužiti ostvarenju boljeg i sretnijeg života trudbenika, a u ovom slučaju trudbenika zemlje. One će doprinijeti boljoj jeftinijoj, većoj proizvodnji poljoprivrednih produkata i doprinijeti kulturnom podizanju trudbenika zemlje.

Razaranja koja su u ovom ratu počinili fašistički banditi u Sovjetskom Savezu

Razaranja koja su fašističke borbe posijale tokom ovog rata napredno čovječanstvo nikada ne može zaboraviti. Pustoš koju je fašistička neman prouzrokovala ostat će kao vječna opomena za miroljubive narode, da budu uvijek na oprezu i spremni da zatru otrov razaranja koji nosi u sebi fašizam, agresija i nasilje.

Dovoljno je samo istaći krupne podatke o pustošenju koje je varvarstvo fašističkih bandi, Njemačke i njenih satelita, ostavilo za sobom u bratskom Sovjetskom Savezu, pa da se pretstavi sva strahota puta kojim su prokazile ove razbojničke bande. Njemačka i njeni sateliti potpuno su ili djelomično razorili ili spalili 1.710 gradova ili preko 70 hiljada sela, spalili su ili razrušili preko 6 miliona zgrada i lišili krova nad glavom oko 25 miliona ljudi. Među razrušenim i najteže oštećenim gradovima se nalaze najveći industrijski i kulturni centri kao Staljingrad, Sevastopolj, Lenjingrad, Kijev, Minsk, Odesa, Smolensk, Novgorod, Pskov, Orel, Harkov, Voronjež, Rostov na Donu i mnogi drugi.

Njemačka i njeni bivši sateliti uništili su 31.850 industrijskih preduzeća koja su uposljavala oko 4 milijona radnika. Uništili su ili opljačkali 239 hiljada električnih motora, 175 hiljada strugova za obradu metala. Oni su razorili 65 hiljada kilometara željezničke pruge, 4.100 željezničkih stanica, 36 hiljada poštanskih, telegrafskih, telefonskih ureda i drugih uređaja za vezu. Uništili su ili razorili 40 hiljada bolnica i drugih zdravstvenih ustanova, 84 hiljade škola, viših prosvjetnih zavoda, instituta za istraživanje i 43 hiljade javnih čitaonica.

Razorili su 98 hiljada kolhoza, 1.876 državnih gazdinstava i 2.890 mašinsko-traktorskih stanica. Zaklali, zaplijenili ili odveli su u Njemačku 7 miliona konja, 17 miliona grla stoke, 20 miliona svinja, 27 miliona ovaca i koza, 110 miliona komada živine.

Ukupna svota neposredne štete nanijete narodnoj privredi SSSR-a i pojedinačnim seoskim i gradskim stanovnicima procjenjuje se na 679 milijuna rubalja. Takve su nesreće koje je Sovjetskom Savezu nanio banditski napad Njemačke i njenih bivših satelita.

Od 17.000 kuća u centru Varšave uništeno 12.000

Na lijevoj obali rijeke Visle od 17.000 što javnih što privatnih zgrada 9.100, tojest 55% je sasvim razoreno, 3000 ih je oštećeno, ali će moći biti obnovljeno, dok je 4.200 zgrada manje oštećeno.

Centar grada kao i zapadni dijelovi Varšave su bili teško oštećeni, dok predgrađe Praga na desnoj obali Visle nije pretrpjelo mnogo štete. Od 9.100 zgrada koje su posve uništene 6.500 ih je izgorjelo. 8.800 zgrada, dakle preko polovice svih zgrada na lijevoj obali Visle izgorjelo je djelomično. Varšava je djelomično demolirana, a najteži gubici i štete nastali su od paleža koje su fašističke horde vršile sa zločinačkim prednamjerama.

U namjeri da grad unište, Nijemci su razorili sve železnice koje svršavaju u Varšavi, sve železničke mostove i stanice.

Poljski narod i cijelo napredno čovječanstvo nikada ne može zaboraviti bjescinačna razaranja fašističke nemani.

Seoska medicina u Sovjetskom Savezu

Za posljednjih 28 godina u SSSR-u su se desile velike promjene u oblasti seoske medicine. Hiljade bolnica, porodilišta, sanatorijuma, odmorilišta i mnogo drugih medicinskih ustanova, koje su stvorene u godinama sovjetske vlasti o državnom trošku pružaju stanovništvu besplatnu liječničku pomoć.

U predrevolucionarnoj Rusiji po selima je radilo svega 6.500 liječnika. To je značilo da je na svakog seoskog liječnika dolazilo po nekoliko desetina hiljada ljudi. Naročito u Penzenskoj guberniji koja se nalazila u centru Rusije, svaki seoski liječnik je morao da liječi 59.000 ljudi. Prirodno je da je samo mali procenat bolesnika mogao da računna na liječničku pomoć. Temeljne promjene su se desile u oblasti medicine u selima za posljednjih 28 godina.

Broj sela sa liječnicima je porastao u odnosu na 1913 godinu tri puta. Broj sanitetsko-babičkih stanica skoro 8 puta, a broj porodilišta u selima je porastao za 41 put.

Ovaj ogroman napredak u seoskoj medicini je posljedica ogromnog staranja sovjetske vlasti za narodno zdravlje seoskog stanovništva.

Opet se radja Dnjeprostroj

Jedan od prvih zadataka sovjetske vlasti poslije rata bio je obnova slavnog Dnjeprostroja gorostasne brane na Dnjepru, koja daje električnu energiju cijeloj Ukrajini.

Gradnja Dnjeprostroja započela je 1927 godine u okolici Dnjepropetrovska. Trebalo je pet godina za njegovo dovršenje, a u više desetaka hiljada radnika radilo je na njegovoj gradnji. U maju 1932 godine brana je bila gotova. Bila je 767 metara duga, 62 metra visoka, a konstrukcija, da bi mogla da zadrži s lnu snagu Dnjepra, bila je u svojim temeljima 40 metara široka. Gradnja je stajala 230.000.000 rubalja. Dnjeprostroj je ispunio očekivanja, koja su u njega polagali njegovi graditelji: dotada neiskorištene brzice Dnjeprovih pragova potjerale su devet gorostasnih turbina, od kojih je svaka davala po 90.000 KS. U isto vrijeme cijeli je jedan rukav rijeke postao plovni i mogla se je natapati stepa na prostoru od više hiljada kvadratnih kilometara.

Crvena armija je 25. oktobra 1943 oslobodila Dnjeprostroj. Toga dana je Crvena vojska nadirući strelovito za hitlerovcima ušla u Dnjepropetrovsk. Istoga je časa započela rekonstrukcija Dnjeprostroja. Najprije je trebalo izvršiti ogromne radove čišćenja i odstraniti ruševine i razorene dijelove, što je sve iznosilo 125.000 kubnih metara cementa, 10.000 tona čeličnih dijelova i 18.000 tona razorenih mašina i uređaja. Poslije toga moralo se dovesti ispod brane 175.000 novih tona cementa i novi uređaji.

Ništa nije moglo zaustaviti volju sovjetskih naroda da podignu iz ruševina slavni Dnjeprostroj. Još prije svršetka rata u Evropi, na obali Dnjepra, na mjestu gdje počinje brana, nastao je sasvim novi grad. Hiljade i hiljade radnika u njemu stanuju, a kao da su iz zemlje niknule, pojavile su se zgrade, restoracije, različite radionice i ateljeri i velika tvornica cementa. Vodjstvo svih radova ima inženjer Inckentij Kandalov, koji je vodio radove i na prvom Dnjeprostroju. On se je zakleo da će uz pomoć ogromne mase trudbenika, koji su stavljeni na raspolaganje iz svih krajeva Sovjetskog Saveza, podići još moćniji Dnjeprostroj od onoga, koji je bio uništen u teškom Otačbinskom ratu protiv rušilačkog njemačkog fašizma.

Stahanov o stahanovskom pokretu

Stahanov je prvi udarnik. On je daleko premašio radnu normu u svem ugljenokopu u Donbasu i tako pokrenio legije stahanovaca — udarnika. Njegovo ime postalo je pojam udarničkog natjecanja. Stahanovci — udarnici koriste se naprednim i pravednim načelom: tko više i bolje radi, ima pravo na veću nagradu.

Povodom desetogodišnjice pokreta Stahanov je u listu »Trud« napisao:

Uskoro po oslobodjenju Donbasa pregledao sam fašističke listove, koje su okupatori tamo izdavali na ruskom jeziku. Između svakojakih laži

o Sovjetskom narodu naročito je bilo raznih izmišljotina o stahanovskom pokretu i stahanovcima. Nijemci su kao divlje zvijeri mrzili i nepobjedivi stahanovski pokret. Gebelsova propaganda vikala je kroz cio svijet da u Sovjetskom Savezu nema više stahanovaca. Jeste, Nijemci imaju jake razloge da mrze Staljinove učenike stahanovce. Budući historičari napisat će mnogo knjige o velikom radnom podvigu Sovjetskog naroda u dane Demovjuskog rata. U usporedbi sa ogromnim uspjesima sadašnjih stahanovaca, vrlo skromno izgleda ono što smo ja i moji drugovi postigli pred 10 godina. Ispunilo se proročanstvo velikog Staljina, da »stahanovski pokret« jeste budućnost naše industrije. Za vrijeme prve poslijeratne pentaljetke naši herojski radnici istaći će novih stotine hiljada boraca za povećanje proizvodnje rada, dostojno Staljinove epohe. Kulturni nivo sovjetskog radnika neizmjereno se podigao za posljednjih deset godina. Hiljade naprednih stahanovaca postali su inženjeri, tehničari, rukovodioci proizvodnje. Ovaj proces kulturno-tehničkog podizanja radnika napredovat će sve brže i brže. Suprotnost između umnog i fizičkog rada bit će uništena. Ostvarit će se davnji san naprednih boraca za sreću čovječanstva. Nedavno, za vrijeme susreta sa jednom inostranom sindikalnom delegacijom prišao mi je dopisnik jednog inostranog lista. »Mister Stahanov — rekao je on sa osmjehom — koliko mi je poznato, vama je u svoje vrijeme pošlo za rukom, da pokažete kako jedan čovjek može raditi za šestoricu. Zemlja, čiji sam predstavnik, mora riješiti mnogo težji zadatak. Hoćete li vi da nam pomognete savjetom, kako ćemo naučiti šestoricu da rade za jednog?« Moj sagovornik govorio je o nezaposlenosti koja je nastala u pojedinim zemljama poslije svršetka drugog svjetskog rata. Ovo usporedjenje kao munja osvijetlilo je prisnu vezu stahanovskog pokreta sa sovjetskim uređenjem, sa socijalističkim sistemom. Samo kod nas morao je niknuti ovaj svenarodni pokret za visoku proizvodnja rada. Velika je sreća biti građanin naše moćne socijalističke države, biti savremenik Staljina.«

ANA ILJIČEVA

stara radnica kombinata, inicijator, stahanovskog takmičenja u tvornici prediva. Sada radi kao instruktor metoda stahanovskog rada. Za njen rad je nagrađena orde nona Lenjina.

Sovjetski zidar sazidao kuću za pet sati

Zidar Odjeljenja za održavanje i zidanje zgrada stanice Briansk I, Konstantin Gavrilov, sazidao je sa pomoćnicom Lazarevom za 5 sati i 55 minuta kuću od dva stana od šlako-blokova. To je vrsta građevinskog materijala napravljenog od pjene koja se stvara pri topljenju ruda.

Odmah poslije toga su Gavrilov i Lazareva postavili nov rekord. Takvu istu kuću oni su sazidali za 5 sati rada, utrošivši 69 kubnih metara šlako-blokova.

Ljudi koji hodaju bez nogu

Konstruktoru Borisu Fjodoroviču Jefremovu su i samom amputirane, otsječene obe noge. On se teško kretao na starim protezama i da bi i sebi i mnogima olakšao kretanje, rad i uopće život, on je konstruisao nove proteze na kojima se kreće bez štapa i štaka.

Ove proteze su mnogo lakše nego što su nekad bile, za njihovu upotrebu nijesu potrebni uprtači koji su se ranije namicali na ramena, nego je dovoljan samo opasač. One su mnogo lakše i konstruisane su sa vještačkim mišićima, koji omogućavaju protezi, vještačkoj nozi kretanje, savijanje i naprijed i ustranu.

Boris Fjodorovič Jefremov sa svojim pomoćnicima radi u eksperimentalnoj radionici pri jednoj bolnici, da bi ovim velikim i korisnim poslom pomogao mnogim ratnicima koji su se iz rata vratili kao invalidi na nogama. On radi na tome, da oni mogu na »Jefremovskim nogama« hodati i raditi.

KREMLJ

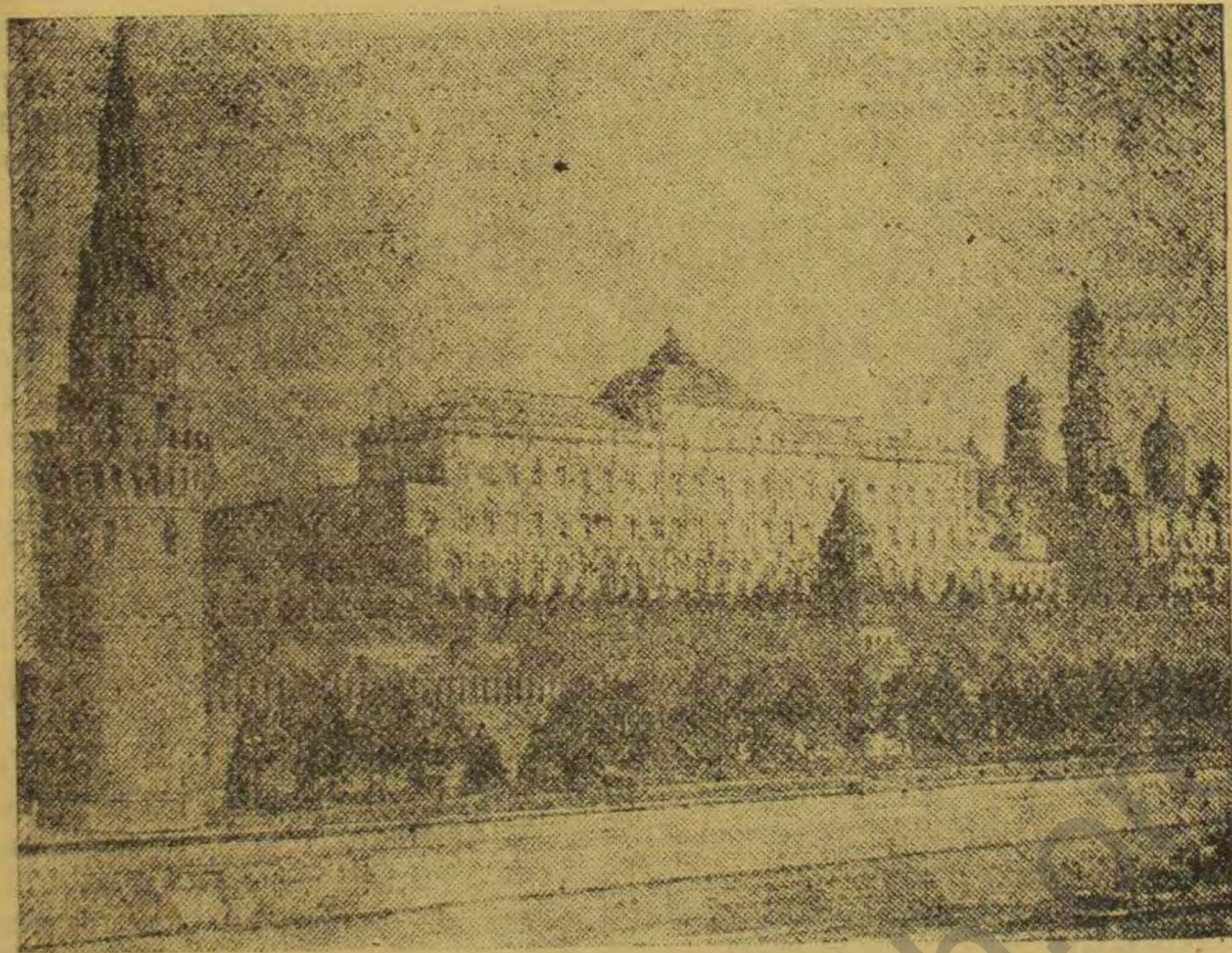
Na brezuljku Borovickij, 40 metara nad razinom Moskve, diže se najstariji dio grada, Kremlj. Divan je to stari grad, prepun palata i starih crkvenih građevina. Od 1918 Kremlj je sjedište sovjetske vlade, posvećeno time što je 1918—1924 u njemu stanovao Lenjin. Od 1928 Kremlj je sjedište vrhovnih državnih ureda SSSR-a.

Po svom vanjskom obliku Kremlj je tvrđava izgrađena u obliku nepravilnog trokuta s promjerom od 2 kilometra. Kremaljska tvrđava je ograđena zidinama visokim 20 metara, a u sastavu zidina se nalazi 19 velikih kula. Kroz historiju Rusije nikla su u Kremlju uporedo crkvena i državna zdanja i tako je Kremlj u carsko vrijeme oličavao onu usku povezanost između carstva i pravoslavne crkve. Carevi su pozivali brojne strane graditelje da okušaju svoje znanje na Kremlju, ali najljepše i arhitekturnski najinteresantnije spomenike su sagradili ruski graditelji. Veliku i ne baš najsretniju rekonstrukciju Kremlja provela je carica Katarina II. — kao obično pri takvim rekonstrukcijama propao je ogromni dio starodrevne ljepote i vrijednosti.

Pet velikih vrata vodi u Kremlj. Najvažnije su crkvene građevine Blagovješćenski Sabor, Arhandjelski Sabor i Uspenski Sabor. Takodjer

znatniji Čudovski manastir iz 14 stoljeća. Sjajan dokument ruske građevne umjetnosti je Blagovješćenski Sabor, koga je sagradio graditelj iz Pskova.

Od civilnih zgrada najveća i najmonumentalnija je Boljšoj dvorec — Veliki dvorac — iz 19 stoljeća, zatim Oružejnaja Palata u kojoj je danas Centralni muzej dekorativnih umjetnosti. Jednako kao što su nekad bili usko povezani dvor imperatora i ruski patrijarhat, tako su danas čvrsto međusobno povezani politička vlast i kulturni život naroda. Jednako snagom i silom, kojom su carevi nastojali da spriječe prosvjetu naroda, nastoje danas rukovodioci velike sovjetske države da prosvjeta udje u svaku republiku, svaki zavod, svaki kolhoz, svaki dom i u svakog sovjetskog čovjeka.

Pogled na Kremli

Mičurin veliki tvorac novih vrsta biljaka

Mičurin je govorio da čovjek može i mora da stvara nove oblike biljaka bolje i brže od prirode. On je neumorno radio na tome i stvorio nove vrste, ostvario visoki žetveni prinos na dobrobit radnog naroda.

Poslije smrti Mičurin je ostavio nasljedje čija se vrijednost ne može ocijeniti. Stvorio je stotine vanrednih vrsta voćaka. Pomakao je granice do koje su rasle južne kulture, groždje, kajsije, kruške, trešnje. Njegov rad je urodio tim plodom, da se teritorija uspijevanja ovih voćaka proširila daleko na sever i istok sve do Lenjingrada, Vologde, Urala i Sibira. Njegove teoretske postavke su izrasle neposredno u životnoj praksi. Svojim dugotrajnim i neumornim radom on je dokazao čvrstinu Darwinove teorije, otkrio zakonomjerni razvitak biljaka.

Kao prvi naučnik-eksperimentator Mičurin je živio progresivnim revolucionarnim idejama. Svoju neumornu energiju on je davao velikoj ideji obnoviti zemlju, prekriti je cvjetajućim, mirišljivim baštama. On je živio za narod, volio ga plamenom dušom ruskog čovjeka, davao njemu svoj rad i prodoran um naučnika. Sa njim su bile stalno u vezi široke mase kolhoznika, radnika-oglednika.

Zahvaljujući brigama partije i lično druga Staljina o razvitku nauke u sovjetskoj zemlji, Mičurin je razvio ogroman rad na pomjeranju novih kultura na sever i istok. Na bazi njegovih postignuća organizovane su naučne istraživačke ustanove. Njegove vrste biljaka su uključene u standard 22 oblasti i zauzimaju desetine hiljada hektara. Stvar Mičurina je postala stvar širokih masa koje se bore za visoki žetveni prinos polja i voćnjaka.

Mičurinove vrste otkrivaju neiscrpne mogućnosti za stvaranje novih poljoprivrednih kultura. Postignuti su veliki uspjesi u razvitku severnog vinogradarstva, što predstavlja divno ostvarenje najdražeg sna Ivana Vladimiroviča Mičurina. Berba vinograda dostigla je 15 tona sa hektara. Mičurin je duboko vjerovao da će stvar selekcije primiti široki masovni karakter. On je učio svoje sljedbenike da svim snagama kreću naprijed selekcijom, odabiranjem vrsta, da stvaraju nove vrste na dobrobit i napredak otadžbine. Život je najbolje opravdao nade velikog baštovana. Po njegovim metodama su radnici laboratorijuma stvorili u toku posljednjih godina 74 selekzione vrste jabuka, krušaka, višanja, šliiva, kajsija, bresaka. Mičurinske sadnice su uspješno podnijele surove zime posljednjih godina.

Sa dalekovidnošću eksperimentatora primjenjivao je u svom radu Mičurin učenje Darvina. Hiljade neumornih trudbenika-mičurinaca nastavljaju djelo svog učitelja, stvaraju mjesne poboljšane vrste voćaka. Svaki dan stižu saopćenja iz cijelog Sovjetskog Saveza, iz svih krajeva zemlje o vanrednim uspjesima mičurinaca. Sovjetski Savez je najbogatija zemlja na svijetu po obimu svojih biljnih fondova. One služe kao polazni materijal za stvaranje novih vrsta biljaka za obnovu zemlje.

Dva pokoljenja ruskih vojnika-heroja. Mladji je 30 godišnji heroj
Sovjetskog Saveza Ivan Stepanov koji je lično uništio 8 njemačkih
tenkova tipa »Tigar«.

Otađbina sa neizmjernom radošću dočekuje heroje, demobilisane
crvenoarmejske.

Štampa na selu u Sovjetskom Savezu

Sovjetske vlasti poklanjaju ogromno staranje kulturnom radu po selima Sovjetskog Saveza. Pored svestrano razgranatih kulturnih ustanova preko kojih stanovnici sela postaju dionici svih kulturnih tekovina sovjetskih naroda, u sela stalno zalaze umjetničke i kulturne ekipe iz gradova, a medju njima na stotine hiljada širitelja štampe vrše kulturni rad po sovjetskim selima.

Oni vrše jedan od osnovnih kulturnih zadataka na selu, rasprostiru štampu kako dnevnu tako i povremenu. Ne samo da donose štampu u sela, nego čitaju seljacima novine, donose im knjige, saopćavaju im posljednje novosti i daju sva potrebna i korisna uputstva i objašnjenja.

Ovi trudbenici kulturnog rada neumorno izvršuju svoj veliki zadatak na pronosjenju kulturnih tekovina i u najmanje i najzabitije selo, do svake kuće, do svakog čovjeka po sovjetskim selima. Oni utiru puteve kulture i na najmanjoj stazici, aktiviziraju u kulturnom radu svakog sovjetskog čovjeka na selu.

Širitelji štampe S. Tarnopoljskaja i E. Ivančenko iz grada Stavropolja su stigle u selo sa svežim novinama i knjigama.

Fiskultura u Sovjetskom Savezu

Fiskulturni život u Sovjetskom Savezu je usko povezan sa načelima i odredbama Ustava Sovjetskog Saveza. Postojanje i razvitak fiskulturnog pokreta u Sovjetskom Savezu zagaranтован je najdemokratskijim Ustavom svijeta — Ustavom SSSR. Velike fiskulturne manifestacije i parade koje se održavaju u srcu Sovjetskog Saveza u Kremlju su odraz i jačine volje fiskulturnika Sovjetskog Saveza. Nema ni jedne grane fiskulture koja nije u Sovjetskom Savezu rasprostranjena. U doba Otadžbinskog rata Sovjetski fiskulturnici su bili oni koji su dostojno i sa najvećim samopožrtvovanjem branili granice svoje majke-Sovjetskog Saveza, i tekovine Velike oktobarske revolucije. Sovjetski Savez je jedina zemlja na svijetu u kojoj su ostvareni osnovni principi fiskulture. Kadar instruktora i rukovodilaca je u Sovjetskom Savezu na najvećem stepnju. — Odgoj omladine je briga države.

Fiskulturna parada na Crvenom trgu u Moskvi

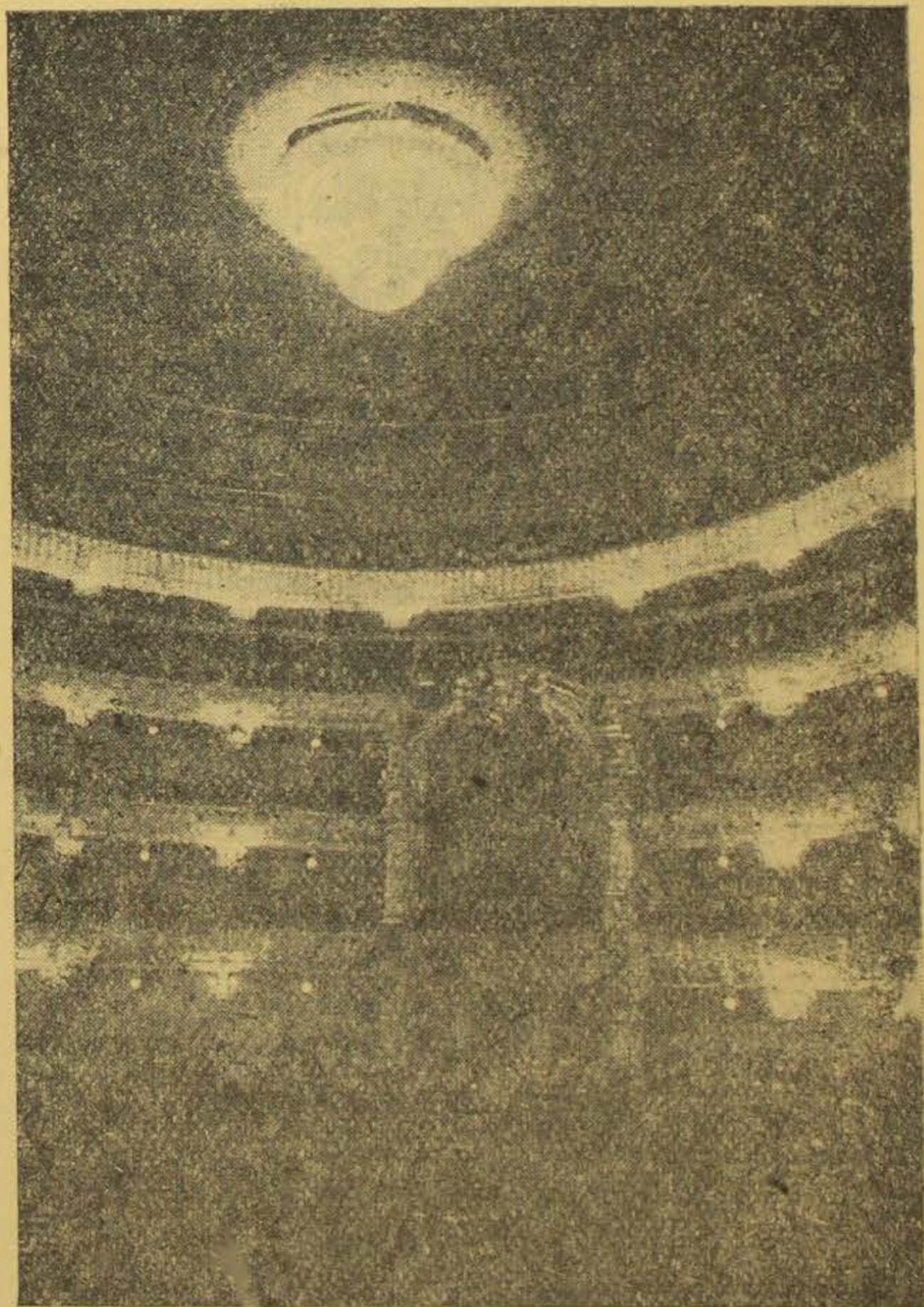
VLADIMIR MAJAKOVSKI:

PJESMA o sovjetskom pasošu

Ko vuk bih
zagrizo
birokratizam.
Za činove
nemam ni slova
pošte.
Do sto vrazjih vragova
nek ide
svaka hartija.
Al' ova ...
Po dugom frontu kajita
dolazi
činovnik
smjeran u licu.
Daju pasoše,
i ja
dajem
svoju
purpurnu knjižicu.
Na ledne pasoše —
smješe se nježno.
Na druge —
pokažu nemar.
S poštovanjem
uzmu engleski
na kom je
lavovski
bračni par.
Uz pogled
dobrog djede duha,
ne prestajući
da se klanja,
prima,
kao da bakšiš prima,
pasoš
Američana.
Na poljski —
zure k'o koza u plakat.
Na poljski —
iskolače oči
u tupoj
policijskoj slonovosti —
otkuda, molim,
šta treba da znače
te
geografske novosti?

Ne okrećući kupusnu glavu,
 i tupa, prazna pogleda,
 uzmu, ne trećuć, pasoše Danaca
 i raznih drugih Šveda.
 I gle. kao da kopriva usta
 iskrivi gospodinu.
 To gospodin činovnik uzima
 moju crvenokožu pasošinu.
 Uzima — k'o bombu, uzima — k'o ježa,
 k'o britvu s dvije oštrice.
 uzima k'o zmiju od dva kilometra,
 što palaca s triestri žalca.
 Nosač značajno miga, kao da bi
 džabe da skine stvari.
 Agent upitno gleda na žandare,
 na njega upitno — žandari.
 S kakvom bih nasladom šiban, raspet bio
 da padnem šaka toj kasti,
 što u ruci držim svoj sovjetski pasoš
 srpasto-čekićasti.

K'o vuk bih
zagrizo birokratizam.
Za činove
nemam ni slova
pošte.
Do sto vražjih vragova
nek ide
svaka hartija.
Al' ova...
Ja
iz pantalona
vadim
i duplikat —
dragocieni teret
purpurna poveza.
Čitajte,
zavidite —
ja sam
gradjanin
Sovjetskog Saveza!

Velika dvorana kazališta, opere i baleta, nazvanog imenom Kirov
u herojskom gradu Lenjingradu

MAKSIM GORKI

PJESMA O SOKOLU

Ogromno more, dišući lijeno tu uz obalu, — usnulo je i nepomično je u daljini, obliveno plavičastim sjajem mjeseca. Nježno i srebrnasto, slilo se tamo sa modrim južnim nebom, i tvrdo spava odrazujući u sebi prozračno tkanje, nepomičnih paperjastih oblaka koji ne zaklanjaju zlatne šare zvijezda. Čini se da se nebo nadnosi sve niže nad more, želeći da dozna o čemu to šapuću nestašni talasi što sneno klize obalom.

Brda, obrasla drvećem što ga je sjeveroistočnjak fantastično izvio, ustremila su oštrim zamasima svoje vrhove u plavu pustinju nad sobom, i njihove oštre ivice zaoblile su se pod plaštom tople i nježne magle južne noći.

Brda su ozbiljno zamišljena. Sa njih padaju crne sjenke na raskošne zelenkaste grebene talasa i zaogrću ih, kao da žele da zaustave taj jedini pokret i da zaglušne vječiti pljusak vode i uzdahe pjene, — sve zvuke koji remete tajanstvenu tišinu što se prostrla unaokolo zajedno sa plavičastim srebrom mjeseca, koji se još krije iza planinskih vrhova.

— A-ala-ah-a-ak-bar! . . . — tiho uzdiše Nadir-Rahim Ogli, stari krimski čobanin, visok, sijed, opaljen južnim suncem, suh i mudar starac.

Nas dvojica ležimo na pijesku kraj ogromnog kamena što se otrgao od rodne gore, prekrivenog sjenkom, obraslog mahovinom, kraj tužnog, sumornog kamena. Sa strane okrenute moru talasi su nagomilali na njemu mulj i vođeno bilje, i zastrt time kamen izgleda kao da je privezan uz usku pjesčanu prugu koja odvaja more od brda. Plamen naše vatre osvjetljava ga sa strane okrenute brdu i podrhtava, a po starom kamenu, izbrazdanom gustom mrežom dubokih pukotina, prelijeću sjenke.

Rahim i ja kuvamo čorbu od tek ulovljenih riba i obojica smo u onom raspoloženju kada sve izgleda sablasno, oduhovljeno, kad čovjek lako zagleda u sebe, kada je u srcu tako čisto, lako, i nema drugih želja osim želje za maštanjem.

A more se ulaguje obali, i talasi zvuče tako umiljato, kao da mole da se ogreju uz vatru. Pokatkad se u općoj harmoniji šumova čuje i neki povišen i nestašan ton — to nam se neki smjeli talas prikrao bliže.

Rahim leži grudima na pijesku, glavom okrenut moru, i zamišljeno gleda u nejasnu daljinu, odupirući se laktovima i položivši glavu na dlanove. Čupava ovčija šubara spala mu je na potiljak, i sa mora bije svježi dah u njegovo visoko čelo, sve izbrazdano sitnim borama. On filozofira, ne obazirući se da li ga ja slušam, kao da razgovara sa morem.

— Čovjek vjeran bogu ide u raj. A onaj koji ne služi bogu i proroku? Možda je on — evo u ovoj pjeni . . . A one srebrnaste mrlje po vodi, možda je i to on . . . ko zna?

Tamko, nedogledno, silno more postaje svjetlije, tu i tamo niču nemarno rasute svijetle pjegice mjesečine. Mjesec se već pojavio iza čupavih planinskih vrhova, i sada zamišljeno sipa svoju svjetlost na more koje mu tiho uzdiše u susret, na obalu i kamen kraj koga mi ležimo.

— Rahime! . . . Pričaj mi neku priču . . . — molim ja starca.

— Zašto? — pita Rahim, ne osvrćući se na mene.

— Pa tako! Volim tvoje priče.

— Sve sam ti već ispričao . . . Ne znam više . . .

To on hoće da ga molim, i ja molim.

— Hoćeš li da ti kazujem pjesmu? — pristaje Rahim.

Hoću da čujem staru pjesmu; sjetnim recitativom, nastojeći da sačuva osobenu melodiju pjesme, on priča.

I.

»Visoko u goru uspuzao se Smuk i legao tamo, u vlažnom klanacu, savijen u klupko i zagledan u more.

Visoko na nebu sijalo je sunce, i gore su vrelinom odisale u nebo, a dole, u podnožju, udarali vali o kamenje . . .

A niz klanac, kroz tamu i uz prskanje vode, jurio je potok u susret moru, tutnjeći kamenjem . . .

Sav u bijeloj pjeni, sijed i silan, sjekao je goru i uz srđitu riku padao u more.

Odjednom, u taj klanac gdje se Smuk savio, pade Soko s neba, razmrskanih grudi, krvavoga perja . . .

Sa kratkim krikom srušio se na zemlju, i u nemoćnom bijesu udario grudima o tvrdi kamen . . .

Smuk se prepade, otpuza hitno, ali ubrzo shvati da ptici ostaje još svega koji časak života . . .

Prikrade se bliže ranjenoj ptici i prosikta joj pravo u oči:

— Šta je, umireš?

— Da, umirem! — odgovori Soko uzdahnuvši duboko. — Divno sam proživjeo! . . . Znam za sreću! . . . Hrabro sam se borio. Vidjeo sam nebo . . . Ti ga tako blisko nikad nećeš vidjeti! . . . Eh, ti, bijedniče!

— Šta — nebo?? — Prazan prostor . . . Kako tamo da gmižem? Meni je ovdje divno . . . toplo i vlažno!

Tako je Smuk odgovorio slobodnoj ptici i u duši se potsmjehnuo njenom buncaju.

I pomislio ovako: Ljeteo ti ili gmizao, kraj je znan: svi će leći u zemlju, sve će postati prah . . .

Ali se Soko smjeli odjednom prenu, pridiže se malo i predje pogledom klanac.

Kroz sivo stenje probijala je voda, zagušljivo je bilo u tamnom klanacu i zaudaralo na memlu.

I kriknu Soko sa čežnjom i bolom, sakupivši svu snagu:

— O da mi je još samo jednom da se vinem u nebo! . . . Stegnuo bih dušmanina na grudi . . . na rane . . . zagušio bi se on u mojoj krvi! . . . O, blaženstvo borbe! . . .

A Smuk je pomislio: mora da je na nebu uistinu lijepo živjeti, kad toliko čezne za njim . . .

I predloži on slobodnoj ptici: — A ti se primakni ivici klanca, i baci se dole! Možda će te krila ponijeti i proživjet ćeš još časak u stihiji svojoj!

I uzdrhta Soko i, kriknuvši gordo, podje ka ponoru, klizeći kandžama po vlažnom kamenu.

I, valjajući se niz stene kao kamen, padao je brzo, lomeći krila, gubeći perje . . .

A morski vali udarali su o kamen uz tužnu jeku . . . I lješ ptice nestao je bez traga u morskom prostranstvu . . .

II.

Ležeći u klancu Smuk je dugo razmišljao o smrti ptice, o strasti za nebom

I pogleda on u tu daljinu što vječito miluje oči maštom o sreći.

— A šta je vidio poginuli Soko u toj pustinji bez dna i kraja? Zašto takvi kao što je on, i mrtvi, uznemiruju dušu svojom ljubavlju ka lijetu u nebo? Šta oni tamo vide? I ja bih mogao sve to da doznam, uzletivši put neba ma i za kratko.

Reče i — učini. Savivši se u klupko odbaci se on u vazduh i kao uska traka zablista na suncu.

Rodjen da gmiže — letjeti ne može! . . . Zaboravivši na to, pao je na kamen, ali se nije povrijedio, no prsnuo u smjeh . . .

— U tome li je, dakle, čar lijeta u nebo? Dakle — u padu? . . . Smiješne ptice! Ne poznaju zemlju, tugujući na njoj, streme visoko u nebo, i traže život u pustinji žarkoj. Tamo je samo pustoš. Tamo je mnogo svjetlosti, ali nema hrane, i nema oslonca živome tijelu. Čemu ponos? Čemu prijekori? Da bi prikrila njima ludost svojih želja i skrila iza njih svoju nesposobnost za život? Smiješne ptice! . . . Ali me njihove riječi neće više obmanuti! Sada znam sve! Vidjeo sam — nebo . . . Uzletjeo sam u njega, izmjerio ga, poznao pad, ali se nisam smrskao no samo još više vjerujem u sebe. Nek žive u obmani oni što zemlju ne mogu da vide . . . Ja znam istinu. I njihovim pozivima neću povjerovati. Zemaljski stvor sam — na zemlji ću da živim.

I on se sklupčea na kamenu, ponosan na sebe.

Blistalo je more u jarkoj svjetlosti, i valovi su strašno udarali o obalu.

U lavovskoj rici njihovoj grmjela je pjesma o gardoj ptici, drhtale su stijene od njihovih udaraca, drhtalo je nebo od potresa pjesme.

Bezumlje hrabrih — mudrost je života! O, smjeli Sokole, u boju sa dušmanima prolio si krv . . . No doći će vrijeme i kapljice tvoje vrele krvi planut će kao iskre u mraku života, i mnogo smjelih srdaca zapaliti će se ludom žedji za slobodom, svjetlošću!

Ti si umro! . . . Ali u pjesmi smjelih i snažnih duhom uvijek ćeš biti živ primjer, smjeli poziv ka slobodi, ka svjetlosti!

Bezumlju smjelih mi pjevamo pjesmu! . . .

. . . Čuti opalna pučina mora, raspjevano biju talasi o pijesak, čutim i ja, gledajući na pučinu. Na vodi je sve više srebrnastih otsjeva mjesčevih zraka . . . Naš kotlić počinje tiho da ključa.

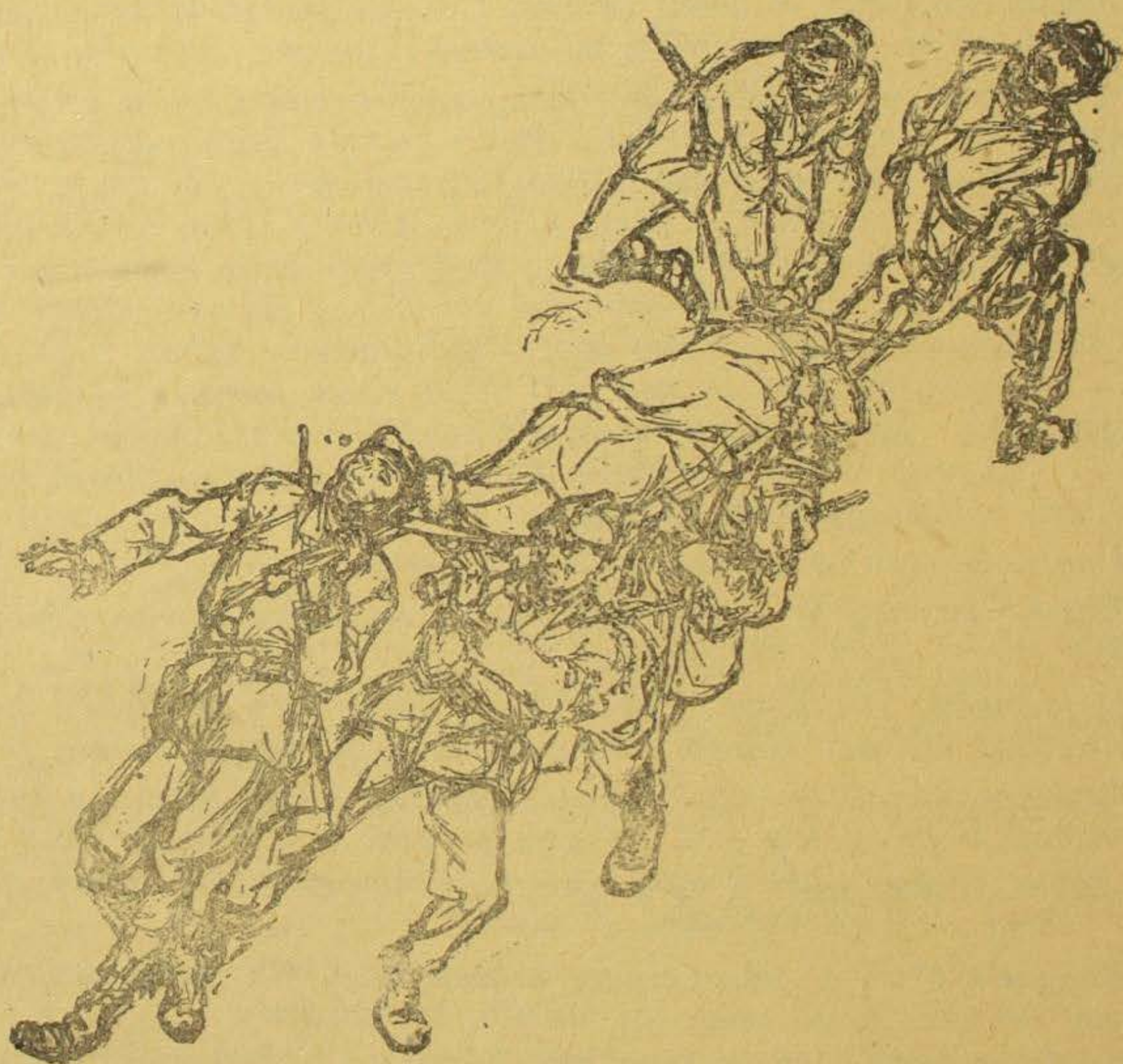
Jedan od talasa nestasno se penje na obalu i izazivno šumeći puži ka Rahimovoj glavi.

— Kuda ćeš? . . . Bjež'! — tjera ga Rahim rukom, i on se poslušno kotrlja natrag u more.

Nije mi ni malo smiješno ni čudno što Rahim, u šali, govori talasima kao živim bićima. Sve unaokolo gleda čudno živo, nježno, ljućko. More je tako svečano mirno, i osjeća se da je u njegovom svježem dahu, kojim

miluje planine još ne ohladjene od dnevne žege, skriveno mnogo moćne uzdržane snage. Po tamnoplavom nebu ispisano je zlatnim šarama zvijezda nešto svečano, što očarava dušu i uznemiruje um slatkim iščekivanjem nekog otkrovenja.

Sve drijema, ali drijema oprezno, i čini se kao da će se idućeg trenutka prenuti i zazvučati divnom harmonijom nepojmljivo slatkih zvukova. I ti će zvukovi otkriti tajne svijeta, objasniti ih umu, a potom ga ugasiti kao varljivi plamičak i ponijeti dušu visoko u tamnoplavi bezdan, otkuda će joj treperave šare zvijezda takodjer zazvučiti u susret divnom muzikom otkrovljenja.

Ismet Mujezinović: *Prenošenje ranjenika*

Otac porodice

On je bio jedan od onih ljudi za koje se veli »da psetu ni sekira ne škodj«. Zvao se Gavro. Kad je on svoje ime izgovarao, čovek ja nekud odmah pomislio na njegov vrat, koji je bio kao u bika. Posle pijanke bio je opet onako svež, žilav, kao da se čestito ispavao svaku noć. Večiti duvan u ustima, nemarno nabacano odelo i ruke u džepovima čakšira, to je bilo njegovo obično držanje.

Danas je nešto radio u svojoj sobi. Zavučen iza malog stola, u uglu između dva siva i vlažna zida, on je nešto kovao i turpijao. Njegov mehaničarski zanat mu je donosio ponešto od zgone do zgone, ali i to retko u kuću. Nikad se on nije vezivao za neki stalni posao. Lak novac je volio.

Gavro je bio prilično veseo. Radio je i zviždukao. Izuzetno ga nije čak ljutilo ni to što mu brat sedi na krevetu i mirno ga posmatra. Djuro je bio m'adji. Imao je malu radionicu u kojoj se zlopatio sa ženom. On i žena su se složili, da ne kupe decu u sirotinji. O tome nisu volili da govore, jer je Djuro jako volio decu. On je retko imao vremena da poseti Gavru, a i kad je mogao, tome se nije baš radovao. Gavro još manje i to je i pokazivao. Nije volio ozbiljnog brata, njegove savete i prekore koji su ponekad izbili iz njega.

I sad su malo govorili. Gavro je kuckao, pušio i pevuckao u jadnom stanu kao da je sam. Brat ga je posmatrao i zamišljen se često čudno smešio za sebe. S vremena na vreme pogledao je u pokrajnju prostoriju gde je na gomili starih vreća sedila Roska, žena Gavrina.

Sedila je zgrčena kako to čine bolesna čejad. Vidilo se na njoj, da tu nema nikakog posla, nego se tu sklonila. Djuri se učinilo, da ju je njen muž danas već tukao. Izgledala je stara, iako je bila mnogo m'adja od njenog muža, koji je tek prošao četrdesetu. Sve biće je odavalo izmučenost, zlopatničku bedu. Sa čitavog izboranog i suhog lica se slivalo neki čudni sjaj u oči, koje su bludile po polutamnom sobičku. Ona nije čula ni jednu reč koja je među braćom pala. Nije nju to već zanimalo. Sedeala je tu kao što to čini već godinama kad joj je muž kod kuće. Tako je za nju bilo najbolje.

Na Djurin pozdrav je odgovorila kratko i bez izraza. Nije ni sama znala zašto se je raspitala za zdravlje njegove žene i opet se zavukla ovamo. U polutamnom sobičku vlaga je odisala plešnjem i nejasni lik žene je izgledao kao natruli panj.

Muž je bio veseo i zackup'jen sam sobom. Samo s časa na čas pogledao je brata kao da mu veli, da je već davno mogao otići dodjavola. Tako je nekako došlo i vreme ručku. Žena se čudno namrštila, uzdahnula i izvukla iz svoje jazbine. Muž ju je pogledao sa nekom hladnom, strpljivom ironijom i počeo da zviždi još jače. Došla je pred njega i tiho izustila:

— Dete će uskoro doći iz škole. Nemamo hleba. Imaš li nešto novca? On je lupio alatom o sto. Podbočio se i počeo, da je odmerava pun izazivanja. Naglo je prosisao zube i opsovao:

Aha, dakle hleba?! Ja da ti dam hleba, ja?!

Njeno bolećivo lice se iskrivilo. Ona je bila jako umorna. Sav lik je davao utisak, da će se ona svakog časa stropoštat. Tako je stajala i nemo čekala.

Gavro je za čas stao uživajući u svojim rečima, a zatim je naglo skočio i povikao:

— Drugi te iskorišćuju, a ja da te hranim?! Je li?! Spavaš tu u kuhinji sa tom pevačicom i dva momka, je li?! Hleba da vam ja dam?! Donesla si mi bolest, ti.... Jedanput, drugiput, hoću li se s tobom desetputa šetati na injekcije?! Još hleba.... Daću ja tebi i svima!

Pun pretnje je kročio prema njoj. Bolesni lik žene se strese. Ona nije digla oka, niti je ustuknula. Počela je da se trese kao u groznici i da plače bez suza. Usta su joj se trzala i iz dubine grudi su navirali čudni glasovi.

Djuro je znao kako oni žive. Nije se iznenadio. Djipio je kao da je samo ovo iščekivao.

— Ti, ti propalico, — stegnuo je zube i stupio pred brata.

Sve se činilo kao da je nastavak svadje. A ko je poznavao ovaj dom, taj se i uverio o tome, da je tu jedan večni oganj svadje, tuče i jauka. Počne, utiša se i sa neumitnom sigurnošću se nastavi, samo se ne svršava.

Gavro se smrknuo i reskom hladnoćom procedi:

— Šta ti hoćeš tu?

Djuro se savladao i samo toliko reče:

— Da se nisi takao preda mnom ove žene. Zar je nisi dosta upropastio?

Počeo je da ide po sobi dole-gore i kadgod je došao do vrata, zastao je kao da se predomišlja da li da ode.

Roska je stajala na svom mestu, trzala rukama kao nedoklano pile i tresla usnama:

— B.. b.. b.. b.. b.. bbb....

Ona je kao i uvek bila prosto oduzeta od straha i ni maknuti se nije mogla. Čekala je samo, da muž na nju saspe bujicu udaraca. To je kod njega bio običan ishod stvari. Iznenada bukne i posle dve-tri reči izmlati ženu kao svinju u šteti. Mogla mu je ona ma i sreću zaželiti, on ju je mlatio kad se to njemu svidjalo. A svidjalo mu se često. Ona se nije ni branila, jer je otupila već na sve to i kao da je ubedila samu sebe, da to tako mora da bude. On je nalazio u tome nešto smešno. Uživao je da ju potenane iscuška kao da krpom mlati prašinu sa prozora. Nešto okorelo smešno je bilo u tome za njega. Uživao je, da pri tom stisne zube i sitno se smeje plaču žene.

Djuro je sa uzdahom posmatrao tu ženu i duboko gadjenje prema bratu i sažaljenje prema Roski se menjalo u bes prema njoj. Bio je kivan na nju, jer nije mogao da shvati, što ona sva skršena stoji i bez reči čeka Gavrine ispade.

Suzdržavao je bes, kada je opet pogledao Gavru, koji je mrko pripalio novi duvan i nastavio da kucka i turpija. Gavro je malo posle već zviždukao kao i pre. On je iz ovog malog posla čekao novac, a iz njega i neku rasonodu na njegov način. To se vidilo po njegovom poznatom zviždukanju.

Djuro ga je posmatrao i osećanja su kuljala u njemu. Otima se od sebe, ali ga je nešto strašno vuklo, da skoči na brata i da ga smrvi. Žalio je ovu ženu i bolilo ga što mu je Gavro rođeni brat. Hteo je da pobegne, jer mu je bilo teško da brata ovako gleda. Znao je svog brata

u tančine. Dosta puta je Gavro zagorčio život i samim roditeljima. Djuro ga je sad duboko mrzio.

»Bolest?! Drugi iskorišćuju?!« U Djuri je prekipila gorčina od ovih Gavrinih reči. On je znao, da mu je brat te »tajne« bolesti zapatio još u ranoj mladosti i da žena njemu duguje ove. A znao je i to, da je žena u ovu stračaru pustila neke potstanare, koji su jedva proznojili i to malo stanarine. Primila ih je i spavala sa njima u pokrajnjoj odaji, jer je muž ovu sobu držao za sebe. Ona je to činila, da bi barem nešto skrpila detetu, ali je Gavro obično i to isisavao.

Sve je to prezujilo kroz Djurinu glavu i on je gledao rođenog brata sa željom da ga zakolje. Zadržtao je od uzdržavanja. Oči su mu zasuzile, kad se je obazreo na Rosku i hteo da ode.

— Šta ti je?! Što stojiš tu?! — iznenada i resko je oslovio ženu Gavro.

Djuro je kročio sasvim pred njega. Čvrsto se uhvatio šakama za sto.

— Gavro, ti si pseto!

Po tvrdom licu Gavre se prokrao neki okoreli smešak. Zaškrgutao je zubima, žmirnuo i najedared počeo da se smeje iz sveg glasa.

Djuro je drhtao od uzbudjenja. Ruke su mu se grčile, kao da će smožđiti sto. Smeh je zvonio kroz malu sirotinjsku sobu i parao dušu.

Žena je naglo prestala da plače i drhti. Tiho je izašla.

— Ne treba mi. Neka crkne, neka ide otud ta veštica sasušena! — trglo se Gavrino lice u tvrde bore.

Brat ga je uhvatio levom rukom za prsa. Oči su im se usekle jedne u druge. Tako su se jedno vreme samo gledali, a onda je Djuro naglo klonuo. Njegovo lice je bilo bolećivo razočarano. Čudno je šapnuo:

— Ti li si moj brat?! Ti li si čovek?!

Onaj je stajao čvrst kao stena. Okorelo se smeškao i škrgutao zubima na razmake. Ispustio je čekić, koji je dotle čvrsto držao desnom šakom i grohotom se nasmejao:

— Hoćeš li mi reći: »Pravo je rekla naša pokojna majka, da te je barem zadavila čim te i rodila?!« Pa, što onda?

Djuro ga je naglo pustio. Uzeo je svoj šešir, još jedared pogledao brata sa dubokim gadjenjem i prezirom i sa patnjičkim beznadjem pošao.

Na vratima se udario o dete. Dečak, svojih desetak godina, usplahirenog lica piskutaivo je plakao. Našao se sa majkom i već je znao, da je otac uradio nešto po svom običaju. Dete je htelo da ostavi knjige.

Djuro je pogledao dete kao da se sad prenuo iz sna. Tako je zurio nekoliko časaka u mališana, ali ga onda naglo uhvati za ruku i reče:

— Gde je mama?

Dečak promumla, da je nekud otišla. Djuro se jedan časak premišljao, zatim se okrenuo bratu:

— Hoćeš li dozvoliti, da dete odvedem? Neka je neko vreme kod mene.

Otac se udario po butinama. Odmerio je Djuru i počeo, da se smeje. Djurino lice se grčilo. Onaj se sve jače smejavao.

— Dosta! Ti si ipak sa mnom ležao na jednom srcu — viknuo je Djuro ogorčeno i pogled mu se zamračio.

Onaj posprdno napući usne i bajagi se zabezeknu:

— Zaista?! A možda smo baš pod srcem ležali, — i udari opet u smeh. — Pa vodi, vodi ga. Šta se mene tiče ta kučka i njeno štene?! Šta ti misliš, ko sam ja?!

Djuro je oštro trgnuo vrata i sa detetom odjurio. Čuo je još smeh i glasove svoga brata, ali reči nije razumio. Ukućani su ga gledali sa čudjenjem, ali se on nije obazirao i do prvog čoška je tako jurio, da je mališana vukao za ruku iza sebe. Odahnuo je tu, umirivao uplakano dete, ali se nije mogao uzdržati, da ne otpljune kada se setio svog rođenog brata.

* * *

U to vreme je Roska već sedela na stepenicama jednog ulaza. Nije htela da ide u radnju kuda se zapravo uputila. Već nekoliko dana joj tamo nisu hteli dati na veresiju. Nisu ljudi bili grubi, ali i oni su kupovali na veresiju. I oni su morali čuvati poštenje tačnim plaćanjem dugova, a Roska o vremenu vraćanja nije mogla pouzdano govoriti. Na kraju krajeva, ona je tamo već bila dužna. Ništa to što nije dobila više. Roski je to svejedno. Svejedno joj je i što su se prvo deca počela da kupe oko nje, pa posle i drugi i što je sad čitava grupa posmatra i govori oko nje i njoj.

— Što je ovoj ženi?! — pitaju se medju sobom, a obraćajući se i njoj. Ona ne odgovara. Samo plače i čudno se trese. Usta drhte:

— Bbbbb... b.. b. bbb....

Ljudima se javlja u očima strava, pa sažaljenje, uzdasi se mešaju, snebivaju se, ali Roski je to svejedno.

Najedared se nekako digla i pošla klecavim nogama. Svejedno kuda. Pošla je u zimsku košavu. Ljudi su još gledali za njom i brzo se razišli, osećajući olakšanje što će je brzo izbrisati iz uspomene. Išla je gradom. Gledala je kuće, automobile, puste parkove, bogate izloge, mladež, zavrivala u kafane. Išla je kroz polja. Daleko negde je spazila zeca. Naišla je na lovce i seljake. Prolazila je pored pasa što su lajali na nju i preko jednog slabog zimskog žita izašla na željezničku prugu. Uz nju je došla do jezera.

Sela je na obalu i opet počela da plače. Talasi su drhtali, odisali hladnoćom, a žuta trava je bila smežurana od mraza. Rosku je privlačila ova voda i tračnice pored kojih je došla. Htela je da se odmori. Nije mogla više da nosi u srcu bol ni brigu, pa čak ni za detetom. Tražila je odmor svim bićem.

Najedared su joj sintule kroz glavu sve stvari koje je danas na svom mukotrpnom putu vidila i u čudu se pitala, čemu je sve to stvoreno kad ona ni mrvu slasti od toga nije osećala. Osetila je hladnoću vode i zemlje. Gorko se nasmešila i u grlu se javi slan ukus suza.

Dugo je držala neka tupost u osećajima, oduzetost u udovima i odnekud se zaplela u sećanja. Setila se, da je nekad muža volila. Učini joj se, da je s njim živila lepe dane i ni sama nije zna'la zašto, ali je dugo uveravala sebe, da su to bili baš lepi dani. Samo se nikako nije mogla prisetiti kada je to bilo, da li onda kada je prestala da bude služavka zbog udaje ili tada još, kad joj je muž dolazio noću kroz prozor, najeo se od prikrivene večere i mi'ovao je do zore.

Zaplela se u sećanje i najedared se opružila po smrznutoj zemlji. Klonula je pod teretom koji joj je celo telo neumitno vukao dole. Na časove se tresla od grcaja, a kad je nadošla na to, ona se nekim dubokim čudjenjem čudila tome. Htela je odmora. Nije pomišljala da traži pomoći ni kod ljudi ni u sebi. Jezovita mrzovolja je obujimala kad je pomišljala, da mora učiniti ma kakav pokret. Bilo joj je svega već previše. Nije o svemu tome imala ni približno jasne slike, ali nešto u dubini joj je vapilo za begom. Duboko, iskonski je vapilo. Sve njeno biće je bilo zaple-

teno i prožmano tim vapajem koji se kovitlao i mrsio pod svodom lubanje, u bezdanoj dubini grudi, kao zavijanje psa u pustolini pod mećavom.

Splelo ju je čak i pitanje izbora između vode i tračnica. Ona se mrcvarila nad time, što barem to neki drugi ne reši mesto nje. Mrcvarila se beskrajno i pred samo smrknuće njoj je glava pucala od nemoći da se isplete iz tog izbora i ni sama nije znala kako se digla i krenula.

Nije znala zašto, ali je pošla preko ravnice ka gradu. Tek kad je osjetila hladnoću, ona se strese i sa bistrinom osjeti gorčinu saznanja, da se vraća. Kao mnoge večeri ona se vraćala i pristala na stari jaram. Želila je da dugo, dugo prospava u svojoj postelji.

Umor je svaljivao. Utroba je pritezala kao da na njoj visi kamenje. Glad se iz nje propinjala i dosizala pod lubanju. Sve ju je božilo. Vapila je za privremenim odmorom. Kao ropac je zamirao duboki uzdah, kada joj je kroz svest sinulo, da se je pomirila sa starom sudbinom samo da se dočepa svojih krpa na ležaju, da malo prikloni glavu u zavetrini.

Zimsko poslepodne je bilo dosta meko, ali čim se suton krenuo, sa njim je nahrupio i vetar koji je prosecao kosti. Zimska noć je sejala stravu po pustoj ravnici. Roskine bolesne i izgladnele noge su se dizale što su brže mogle, da korak za korakom sastave, ali grad je bio daleko. Ona se zaplakala od umora i očaja. Bolećivo se vajkala sama pred sobom, da iz jednog ponora pada u drugi. Pita'a se, zašto je morala poći ovamo!? Samo zato da zaluta u vetrovito veče? Žile su se kidale od umora, a put se sporo skraćivao. Senke su bivale sve više mrke i sablasne, a kad se magla spustila, Roska se plašila svakog džbuna kao svog života.

* * *

Bilo je oko sedam sati kada se uvukla u stan. Sve je bilo otključano. Na stolu medju alatom njenog muža je čkiljila petroleumska svetiljka. Roska se uvukla u kuhinju i pala na postelju. Te'o joj se treslo a grudi sitno stenjale. U glavi joj se kovitla'a čudna buka. Kao da je celim telom pala na velike zvučne žice i raskinula ih. Nije mog'a da izdrži. Digla se i pošla u sobu svog muža.

Hrkao je izvaljen na krevetu. Iz njega je zaudaralo piće. Roska se trgla. Srce joj je udaralo u temenu. Setila se, da ga je tu videla čim je ušla. Prestrašila se. šta će biti ako se sad razbudi. Prestrašila se za svoj mir. Nagnula se i buljila u njega. Kad se prestrašila sama u sebi, ona je samo buljila i bila nemoćna i da palcom makne.

Ruke su se same klatile. Napipala je s'uzavu, zamazanu krpju. Htela je da vrisne od gadjenja, ali se vrisak za'edio na usnama. Stresla se i bacila krpju kao da se otrova otresa. Iz umvaonika nije bila bačena voda.

Rosku stisne nešto divlje, životinjsko, ispod samog srca, a drugi čas prostruji kroz celo biće stravična groza. Spazi u čošku prazne boce. Zavrti joj se sve pred očima. Znala je, da je poslepodne bi'a s njim neka ženturina. Osetila je trag žene na krpi, na bocama, na postelji, na svakom predmetu. Uobrazilja joj se bolesnički zapalila. Znala je šta može da sledi posle ovoga, ako se on probudi i nadje je ovde. A ona je tako htela malo mira.

I tada se on najedared pokrene i žmirne na nju. U njoj je zajaukala sva krv. Sledio se u njoj život. Buljila je u njega, a osećala je da sve pršti u njoj.

Nije se probudio, samo se u snu promeškolio. Opružio se na leđima i hrkao. Klonula je kad je videla da se nije probudio. Uzdahnula je kao da dušu pušta i osjetila želju da potone duboko, duboko u zemlju u neki beskrajni mir. Nije smela da se makne. Verovala je, da bi pala i probudila ga.

Buljila je i dalje u njega. Debelo hrkanje joj je deralo dušu. Setila se sina. Iznenada je zbolela neka strašna briga. Gde je dete i šta je s njega? Mislila je da se je obazrla sa strašno izbuljenim očima da traži sina po stanu, ali je ona sa tim pitanjem samo buljila u muža. Sat je najedared počeo da izbija. Prestrašila se. Do'azaj osam. Doći će stanari. On će se razbuditi, deteta nema, a ona je htela odmora. Htela je da potone nekud u ništavilo. Za mirom je vapila, a stvari naviru u sve crnoj bujici. Setila se opet da deteta nema u stanu. Njene oči se u čudnoj bludnji iskrive na plač i krete glavom da traži dete. Od bolesnih slutnja skoro zavriska, ali se zvuk slomi u njoj.

I najedared joj je postalo sve ravno. Neobična drhtavica besa je obuze u drugi čas. Prevukla je rukom po čelu i okrenula se. Zubi su cvokotali. Za nju neobična čvrsta odluka se javila, da sigurnim korakom ode u kuhinju. U sebi je naišla na neobičnu, osvetničku snagu. Oblilo je to za tren, razmililo se po žilama. Sve se zbrisalo, a nabujala je samo divlja odlučnost, za koju nije znala kud smeru. A zubi su cvokotali. Protresalo je i kidalo neravnomerno kao prkosni grč, neobično, njoj dosada nepoznato saznanje, da je ona biće, koje može da se usudi na sve.

Kročila je nogom. Krevet je u to zaškripao. Taj čas se u njoj pokidalo sve. Bolesni umor je opet zajaukao u njenoj nutрини. Zaurlikala je očajna nemoć u smrznutoj krvi. Besomučno je zavijao svaki delić mesa, da je njenom miru kraj. Nešto strahotno bedno je za čas smrvilo njenu odlučnost, za čas kako je i nadošla.

Roska se nehotice obazrela i nije se prevarila: muž se dizao na laktove. Besomučno je zavapilo patništvo u njoj. Pijane slike novog puta patnja su se vrtile pred njom i preplitale u sumanute magle. Zakrvaviše joj oči od tog kolovrta uobrazilje. Očajnički je zažalila što se nije odlučila za jezero ili tračnice, jer je resko osetila da je sad već zadocnila. Žmarci oduzetosti su ludo jurili niz telo. Osećala je kako joj čak i usne pretrnuše i tada očajno vrisne i nikako nije znala odakle je smogla snagu, ali je skočila kako ni uobraziti ne bi smela za sebe. Vrisak i skok se sliše.

Medju njegovim alatom je bila oštra, duga i vitka turpija.

Dok se on odupirao laktima i istezao kapke, bolesna, sablasna prilika je u mršavoj desnici osetila strašan grč i kad je zamahnula, kao da joj se šaka otkinula. S njenim krikom se smešao čudan zvuk turpije koja je zaprla za rebro. Mršava ruka se udarila o njegov veliki grudni koš i otkočila sa turpije.

Besomučnički je skočila u kuhinju, srušila ono malo posudja i u lupi pala medju njih. Sve se u njoj survalo uz ogromnu tutnjavu. Crkve, brda, reke, vozovi, gromovi, svirke, ljudi, sve se rušilo, lomilo, i taj pustoš je beskonačno odjekivao u njoj. Sve se to stravično orilo i grmilo po njenim grudima. I najedared je stalo. Ona je osluhнула. U susednoj sobi je sve bilo tiho.

Osluhнула je još jednom. Sve je bilo mirno.

Onda je opet strašno zaurlikalo, tutnjalo i grmilo u njoj. Ona je ležala u toj ornjavi i grmljavini.

* * *

Oko osam su došla dva mlada potstanara. Bila su to dva obučarska radnika. Spazila je ljude i ornjava je u njoj povelala orgijski penušavi ples. I Roska je najedared skočila i zaurlikala nekim muklim glasom, kao preklano goveče.

Njih dvojica su stali skamenjeni od strave. Urlik i slika sa kreveta u jedan čas nahrupiše na njih. Skoro su prolomili vrata kada su iskočili u mrak.

Kroz tamno hladno veče se čulo njihovo zapomaganje:

— Roska poludila, poludila! Zaklala muža....

Ukućani i susedi se sjatiše. Kad su se ljudi okupili pred stanom bilo je sve tiho. U zapomaganju dva mlada obučara je nestao njen urlak. Ljudi su bojazno provirili. Kad su se oslobodili i ušli, u kuhinji je jedno jadro, bledo, izobličeno stvorenje nešto šaptalo. U tom stvoru je nešto ljudsko umrlo.

Na krevetu se iskezio mrtvac probodenog srca.

Ljudi su se zgrozili nad njim i trnuti posmatrali zlopatnicu, koja je u svoj mozak vezala sve patnje i sabila ih turpijom u srce mrtvaca. Zakopala ih u to mrtvo srce.

Njen bleđi lik je tako jednolično, hladno, bezizražajno šaptao nešto kao da pod nakislim krovom kaplja kljuca zemlju.

Najedared se digla, mignula na zgranute ljude što su se sjatili i sa dubokom poverljivošću šapnula starom kovaču:

— Velečasni, imate li šta za mene? Vratiću vam. Znao, moj dobri muž je otišao u svatove, a ja za dete nemam hleba. Jeste li tako šta čuli, a?! Hi, hi, hi! Ko bi rekao, da sam ja sinoć u loncu medju svinjskim papcima skuhala božjeg dedu?! Hi, hi, hi! Žalim, baš žalim, što vas nisam pozvala u svatove mog oca.

Obišla je sve prisutne, zagledala posebice sve ljude koji su stajali kao za vreme nekog svečanog obreda, nešto gundjala u sebi, smejućala se i naglo ušla u kuhinju.

Malo posle počela je da tuče nečim po zemlji i iskrivljeno zapeva:

— Oj dodji lolo, oj dodji lolo, lolo,....

Na glas ove, mrtvacu omiljene pesme, ljudi se trgoše i shvatiše opet stvarnost.

* * *

Djuro je tek drugi dan doznao. Dugo se odlučivao, ali na kraju nije otišao na sahranu. Za Rosku se nije više brinuo, jer su je odneli u bolnicu. Starao se, da detetu ne kaže za majku dokle bude mogao.

Kada je dete uveče leglo, žena je pokazala na njega i prošaputala:

— A šta će sa njega biti?!

Djuro je ženu ošinuo naglim pogledom. Iz njega je sevala mržnja. Kao, da je i on stresao dugo nošeni teret, kao da se i on oslobodio, kao Roska, razbuktala su se u njemu za čas prigušivana čuvstva i razžestio se odjedared. Tiho, ali resko su padale reči:

— Zar ti je dete za ova dva dana pojelo koji čošak od kuće?!

Žena se iznenadila i ustuknula, a on je nastavio, kao da je sve to već odavno smišljao:

— Da znaš, da sad imam dete! Jest imam ga! Nije dosta nesreće prošlo iznad ovog deteta?! Nisi dosta tvojom kuknjavom, da nećemo imati šta jesti, prigušivala moje želje za decom?! Znaj, sad je sve stalo za čas, ali sve poskočilo, otrčalo napred.

Žena je gledala u njega bez reči. Bila je oduzeta. Njen muž se pokazivao u obliku u kakvom ga nije poznavala. Iz njega je posle stanke opet navrla bujica reči:

— Da je ta nesretnica pre i kako treba raskinula jaram, ne bi danas čamila u ludnici. A zašto je trpela i došla do tog?! Zar je morala?! Zar ja moram, da se plašim života?!

On je zaboravio, da dete spava. Kročio je prema ženi i skoro povikao:

— Nikada više! Zapamti. Neće uvek biti pasje vreme za nas. Neću više da živim samo zato, da se bojim za život i od života. Neću i ne po-

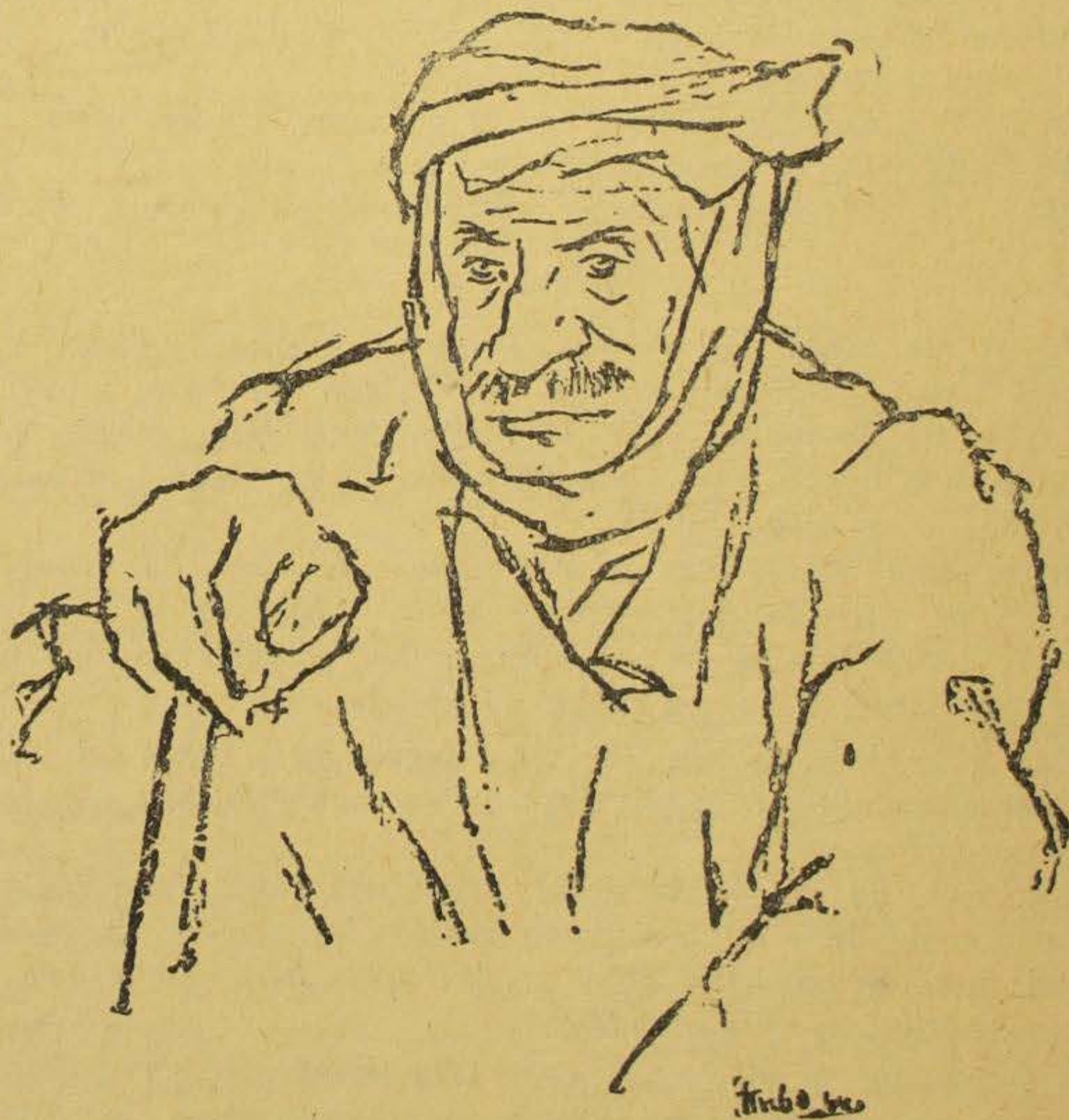
kušavaj, da me sputavaš, jer od danas neću više da trpim jaram. Nikakav! Ne živimo mi samo zato, da nas guta ludnica, robiija ili prosjački štap.

Žena ga je gledala netremice. Kada je kod Djure zamrla reč, on je još išao po sobi, a žena je tiho zaplakala. Djuro se stišao i često je bacao tople poglede na krevet gde je dete mirno spavalo. Najedared je zastao i gledajući u dete rekao za sebe:

— Ljudi smo mi i bićemo. Iza mene će ostati čovek, koji će sigurno i živeti kao čovek. Da.

Djuro nikada dotada nije toliko razmišljao o stvarima. On se često samo bunio, ali se uvek zapleo u neki očaj. Te noći je Djuro ostao bez sna. Razmišljao je i tražio zaključke. Proveo je noć bez odmora, ali ga je jutro zateklo svežeg kao retko i Djuro je znao, da nije dosta samo razmišljati.

Balint Vujkov

Pivo Karamatijević: *Stari partizan s Durmitora*

IVAN GORAN KOVAČIĆ

Kraljevstvo zlatnih brežuljaka

Ne srći tako zvučno juhu, ti, seljačko prasence. Sad si gimnazijalac! — opominjao me pred dvanaest godina potpuno gluhi stanodavac Feliks Aubek, gimnazijski podvornik u Karlovcu, strastveni čitač i obožavalac kralja Alkohola. Bijaše onizak, plećat, snažne šije, dugih, mišićavih ruku, a hodaše raskrečeno, naširoko, kao da nosi na pognutim plećima veliki teret. Taj hoć mu zacijelo ostao iz dobe njegovih cirkuskih nastupa, kada je žderao vatru, prevlačio oštrimice ljutu britvu preko gola jezika, dopuštao gledaocima da ga udaraju gvozdenim mlatom po nabreklih miškama i držao u zubima, stojeći vrh postolja, dva burena pive, spojena čvrstom kožom, dok je trećom bačvicom iz sve snage o njih udarao.

— Gle ga! Ne hrstaj lješnik zubima! — klimaše ljutito glavom, dok se kroz nakostrušene dugačke obrve točio na me blag pogled plavih očiju, koje postaje vodnjikave, izbljedjene od bezbrojnih rakija, kao modro platno na čestim perilima. Zatim bi otvorio stonu ladicu pred sobom i prstima žalostivo podigao debelu leću razmrskanu i smljevenu u prašinu, otkinuo dno litre i odgrizeni grkljan zelene boce.

— Tako, tu sam posijao zube. Ah, po četvoricu znao bih dignuti s njima na pojasu. A sada... — i zijevne, a ispod žutih brkova ukažu se crni izglodani zubi, gdjegdje prebiti na pola, a umjesto kutnjaka zacrveni se gola desnica.

Pročitao je čitavu karlovačku gimnazijsku biblioteku od nekoliko tisuća knjiga. Ali najviše uživaše u romanima, gdje se prikazivao život na plemićkim dvorovima nasuprot siromaškom životu, pa se najednom otkriva da je neki siromašak grofovski sin. Nije taj ukus bio uzrokovan njegovom nekulturom i nebiranošću. Ne, Feliks Aubek bijaše nezakoniti sin nekoga grofa, što mi često suznih očiju pokazivao u svom krsnom listu.

Osim strasti čitanja i rakijanja (šljivovicu, komovicu, travaricu, trešnjevku i t. d. već ni ne osjećaše, pio je čisti špirit), neobično je volio ribariti. Odlazio sam s njime noću na Koranu, da hvatamo iz čamca grgeče, šarane i somove. Bijaše izvrstan ribič. Svaki trzaj udice osjetio bi nevjerojatno medju jagodicama prsta. S njime se naučih mnogo šutnji (kod kuće sam dosadjivao svima strašnom brbljavosti), jer ako bih mu štogod htio da kažem, morao sam se ispeti na prste i zagrmiti mu u uho. A ribe bježe pred bukom.

Feliks je imao zadaću da otvara ulazna gimnazijska vrata, kad bi stizala gospoda profesori, i da čuva ulaz od nasrtljivih djaka, koji bi htjeli silom ući prije reda. U tim časovima padaše njegova strahovita pesnica po učeničkim glavama, dok sam ja već sjedio u razredu i gledao ponosno kroz okno na drugove. Kući bi mi donosio more olovaka, pera i tintarnica, koje su ostale po klupama:

— Još će i glave ostaviti, budale. Dobro će ti doći...

Pratio sam ga često u fizikalni laboratorij, gdje mi pokazivaše strojeve. Pratio je pokuse kao pravi profesor. U sobi za prirodopis tumačio mi životinjstvo, prateći svoja razlaganja brojnim bocama s gušterima kukcima, zmijama i najrazličitijim dijelovima tijela. Tako postadoh vječni stanar tih tihih soba, koje čudno mirišu; pa me kasnije, u trećem razredu, gospodin profesor zvao sa sobom preko dana u laboratorij, da perem epruvete, da čistim cijevi i oprasujem predmete. A ako mu nije koji pokus uspio, okrenuo bi se strogo k mojoj klupi:

— Vidi, Kovačiću, i opet nisi dobro oprao epruvetu!

Prve godine školovanja stizale su redovito mjesečne svote za moje uzdržavanje, ali kasnije pretvoriše se u naturalno plaćanje. Svakog petka dolazili bi naši konji s punim kolima u Rakovac. Napokon-i to prestade. Umjesto novih hlača, kaputića i lijepih cipelica nosio sam odijelo zakrpano kao školjka u kornjače. Tješio sam se tamburicom, koju mi jednoga dana razbije na glavi ljubomorna luckasta kći gazdaričina. Bijaše debela, ćorava, a svakoga ju tjedna jedamput propisno izmlatio njen suložnik, visok, koščat Bosanac, koji izjedaše zdjeletinu graha, par tanjura juhe i nekoliko riba, pa kolača. Jedinu moj zaštitnik u tim teškim danima bio je Feliks.

U trećem razredu morao sam uzeti instrukcije, da si nabavim knjige i odijelo. Trojica mojih pitomaca trećogimnazijalaca, uvukli me u čudno društvo, koje se borilo s karlovačkim šegrtima i okolišnim seljačićima. Znali bi otići na Koranu i dočekati protivnike, koji stajahu na drugoj obali. Splavi i čamej dodjoše u akciju, dok smo progonili neprijatelja, koji nas bombardirao kamenjem. Većina mojih suborilaca čitaše Karla Maya, pa bi uzvikivali glasno: uf! kod uzbudljivih scena, i vikali se međusobno raznim imenima, kao: Orlova pandža, Vjetрово krilo itd. Drugo bojište nalazilo se kod rakovačke pilane, a granica našega zemljišta bila je kod željezničkog mostića, prebačenog preko potoka. Divio sam se našem vodji Old Šaterhandu, koji se vrtoglavo prebacivao na klizaljicama i strelimice plivao Koranom. Kod jednoga juriša na švarčanske seljančiče dađu se naši u bijeg (makar su imali pračke, koplja i indijansko perje na glavama), dok sam ja ostao na bojnom polju, nišaneći iza masnoga stupa na protivnike. Mali seljaci opkole me, došavši mi po mostu za leđa. Nagnem u bijeg, a kamenje krupno i sitno odskakivaše s mojih pleća, bokova i nogu. Utečem u neki teretni vagon na pokrajnjoj pruzi, sklonim se u kočničarovu kućicu i čvrsto uhvatim kvake obih vrata. Goniči se objese izvana sa svake strane, te me tako rastezahu, dok su ostali gadjali kamenjem kroz uski otvor kočnice, da mi razbiju glavu. Ne preostade mi drugo, nego da pustim naglo obje kvake, pa se ovješeni srozaju jedan na drugoga, a ja preko njih dadoh petama vjetra, obilno darivan kamenim poljupcima. Mladu gospodu i junačnog vodju prezreh radi kukavičluka, jer sam jednom vidio, kako seljaci gorljivo oslobadjaju svojega suborioca, koji pade u naše ropstvo, dok su mene moji prijatelji, sakriveni daleko u pozadini, napali što nisam s njima pobjegao.

Medjutim, te crvenokožacke bitke stvoriše od mene pisca.

Gospodin profesor iz prirodopisa pozove jednoga dana Feliksa i pokaže mu bocu špirita sa zmijom:

— Čujte, Feliks, čudna stvar — ali nemoguće je, da ova zmija upija toliko špirita.

Bijaše to zadnjih dana mjeseca. Feliks se složi s profesorovim mišljenjem, ali špirit je ipak sve više hlapio. U neprilici, kada se profesor ozbiljno rasrdio, prizna Feliks meni, da je on ispijao alkohol iz boce sa zmijom.

U to vrijeme zapita me moj bogati pitomac i suučenic, ludi čitač Karla Maya, znadem li još bar jednu Mayovu knjigu, koju nije pročitao. Izreda mi velik broj naslova, a ja ću na to:

— Dragi moj, ima jedna knjiga Karla Maya, koja nije još prevedena na hrvatski. Pokazivao mi Feliks njemački original sa slikom Indijanaca, koji plešu svoj bojni ples, a u prijevodu glasi: Kraljevstvo zlatnih brežuljaka.

Slagah tako uvjerljivo, da se on lecne i porumeni od iznenađenja, dok meni, ne znam zašto, odjednom iskrсне pred oči tužno Feliksovo lice. Doduše on ne bijaše »pođ papučom«, ali onaj prokleti slučaj sa špiritom nije mogao povjeriti ni rodjenoj ženi, a lažom se nije rodio.

Moj suučenic prekine me u sanjarenju:

— A veliš, to je zanimljiva knjiga!

— No, slušaj, kako to misliš, dragi moj?! To je uvreda Karla Mayu.

On se oblizne, pogleda me čeznutljivo i zagrene se u žurbi:

— A kako bih ja to pročitao?

— Dragi moj — kažem ja mirno — Feliks čita njemački kao vještak, pa ću ga, ako hoćeš, zamoliti neka prevodi na glas, a ja ću točno zapisivati.

— Joj, hoćeš li zbilja. Znaš što... ja ću tebi sav trud naplatiti. A koliko ima roman stranica?

— He, mnogo, mnogo — učinim stanku, uzradošten njegovom ponudom — ima pet hiljada stranica, dvjestačetrdeset poglavlja. Prvo se zove: U spilji dragulja. Drugo: Plamena rijeka. Treće: Lovac smrti.

On se skutri i zijevne u čudu, pa po jeziku, koji titraše, vidim kako sriče za mnom: U spi-lji dra-gu-lja...

I tako utanačimo dinar honorara po stranici, a ja sjednem istu večer za stol i stanem nizati čudesne događaje u kraljevstvu zlatnih brežuljaka. Sjećam se spilja krcatih zlatom, koje su htjeli oteti bijeli razbojnici plemenima Caddao, Apalaki Tlinkiti. Sjećam se junaka Viracocha, što znači »pjena morska«, jer su ga našli djetetom kraj rijeke, a bijaše hrabar branilac prava svojih zemljaka. Borci su pisali uzlanim pismom, brojili čudnim znakovima i sporazumijevali se tajnim jezicima. Tomahavk, mustang, laso bijahu upotrebljavani u obrani Viracochine miljenice, krasne Amotkane, što znači »rodjena od djevice«. Moji indijanci poznavahu elektriku, vodovode, najfantastičnije strojeve, i u borbi uspijevali su da na najzagonetniji način ubiju ili ulove stotine bijelaca, koje bi onda s naročitom domišljatosti okrutno mučili. Sva moja simpatija bijaše na strani izrabljivanih crvenokožaca i jednoga Hrvata, koji se za njih zauzimao, a Viracocha ga cijenio i za uzdarje upoznao ga s njihovim plemenskim tajnama, te bogato nagrađivao. Ali nisam dopuštao, da taj naš zemljak bude slab spram taštine bogatstva. Imena sam vadio iz neke naučne knjige o Americi, koju mi Feliks dobavio. Naveo sam za vjerodostojnost i nekoliko indijanskih rečenica:

I nitko ne bi znao za taj moj rad, da nisam jedne noći usnuo u sobici nad svojim rukopisom, pa se probudi Feliks, začuđen što tako dugo gori svijetlo i znatiželjno pročita čitavu stvar. Nije me probudio, niti mi dao znati drugi dan o svom otkriću, već mi kaže, da je profesor silno ljut radi špirita, a on ga uvjeravaše, da će zmija kasnije sama od sebe pustiti alkohol opet u bocu, jer to mora da je zmija iz neke opasno pijane zemlje. Govorio je to ohrabrivši se prije još s nekoliko gulljaja preostaloga špirita, a sa željom, da prvom prilikom kupi špirit, ulije ga u bocu i zaprepasti profesora ispunjenjem svojih nagađanja.

Tako ja napišem pedeset stranica u dva dana (za što mi je danas potrebno par mjeseci, pola godine, pa i čitava). Ođnesem roman mom obožavatelju Maya i primim na ruku četrdeset i tri dinara, jer više nije imao. On odjuri u svoje skrovište, da proguta žudjenu lektiru, a ja odem Feliksu i dađem mu novce. Kad smo se sporazumjeli, uz gromko vikanje, otkuda mi novac — on me poljubi, digne i prizna da je stvar čitao i da je zanimljiva. Skoči u dućan, čvrsto se napije i odnese špirit u laboratorij; dok meni donese papir i knjigđ iz indijanskog života: »Posljednji Mohikanac« i druge.

Makar me moj čitač tjerao dnevice na rad, ja nisam nastavljao svoj započeti roman, nego ga poslah k vragu, dok mi ne dosadi, pa mu skrešem, da to nije Mayov roman, nego moj. On prasne u smijeh i proglasi me utvaralom.

Ali glavno je bilo to: moje bogato kraljevstvo zlatnih brežuljaka dalo mi je četrdeset i tri dinara za špirit, koji umiri dragog Feliksa, a začudi gospodina profesora. On je sada stao pomnjivo promatrati čudnu zmiju vijanicu, da otkrije neobičnu tajnu njene sposobnosti.

Ne znam, je li o tom ikad objavio naučnu raspravu.

Ismet Mujezinović: *Narod se povlači za vojskom*

Podzemna Bosna

(Priča) Iz knjige Vladimira Nazora: „S partizanima“.

Ima događaj, kojem dajem posebno mjesto u ovoj knjizi.

Sam ne znam jesam li ga doista proživio, ili sam ga samo prosanjao; nisam htio pomutiti bistru vodu kazivanja događaja maglovitom primjesom, koja bi se mogla pričiniti i previše fantastičnom.

Donosim ga zato ovdje, napose, kao priču iako možda bar u svojoj suštini-puka bajka nikako nije.

I.

Bilo je to kad sam — poslije dugog i gotovo neprestanog, ponajviše noćnog jahanja i hodanja preko još djelimice smrznutih planina i klanaea — u selu Dračama na jednom klonuo.

Nepriateljska nas je avijacija nadalje gonila, pa nam bješe naloženo da se preko dana raspršeni, negdje sklonimo. Mene dopade opet mlin, na dnu strmine, u klancu, na potoku. Mlin malen i neprijatan, prljav; mlinar pušta da u njemu i konji čekaju na mlivo, pa ne znaš, je li to mlin u štali ili štala u mlinu. Vani duše vjetar, koga se moram čuvati. Ležim na daski i osjećam da mi se temperatura diže. Pokatkad malko kunjam, i odmah me obilaze neki kratki veoma bizarni i groteskni sni.

Deskora sasvim klonem. Šaljem momka Žiku k vrhovnom zapovjedniku; tražim pomoć.

I pomoć dolazi. Doktorica i četiri momka s nosiljkom. Temperatura od 39 stupanja. Ponijet će me odmah gore u selo, dati mi poseban stan. Partizanku da mi kuha po dieti. Sve to čujem i razumijem, iako me drimež opet hvata, u glavi mi se vrti.

Nose me.

Al se meni čini da sva četiri nosača tako rastu, da se dižem i ja uvijek naviše, do golih grana visokih stabala.

— Niže. Past ću.

Oni me ne slušaju.

Kriknem i... probudim se. Obazrem se. Sve je u redu. Momci nisu divovi. Doktorica i Žika idu za nama.

No, na domaku sela bude još gore.

Doktorica i momak su nestali; četiri gorostasa, kojima medvjedja koža jedva krije runjava prsa, ne nose me u selo nego k liticama, što se dižu visoko na vrhu planine, gradeći dvore nalik na tvrđavu s bedemom i kulama.

— Stante! Kamo? Gdje smo?

Oni ne stoje, ne odgovaraju; svaki im korak duži od kilometra.

Strah me prožima, hladan me znoj probija. kad mi napokon uspije izbaciti krič iz grla; meni je kao da se iznova budim, i lišavam se more, postajem opet svoj.

II.

Bje mi lakše, al me novo čudo snadje.

Nestade i momaka-divova i nosiljke. —

Stojim pred otvorom u neku pećinu. Pred njom procvalo stablo, pod stablom vrutak, uz vrutak kamena klupa a na klupi sjedi na suncu starac s dugom ruđastom bradom, — sve kao u prčama.

On gleda u me i smiješi se.

— Dobro mi došao, brate Vladimire!

Više no riječi djeluje na me zvuk njegova glasa: u njemu je snage, radosti i dobrote.

Ja sam se razvedrio, umirio.

Sjećam se što neki grješnik i lutalac ispriča već davno o sebi u jednoj od najstarijih hrvatskih knjiga. Ode u planinu i nadje pred otvorom pećinskim, pred »bunjom« i nedaleko »vrulje«, prastaru Vilenicu, koja ga uvede u špilju i liši ga zla.

— Nisam ti se nadao, Vilenjače! rekoh mu.

— Jest. Ali si me tražio, a da toga i sam nisi znao. Ti si od onih, koji, ma gdje pošli, ne dađu se zavesti od tvari i obličja, no traže Duha toga kraja. Znaš da je svagdje po jedan od nas.

— Ja sada trebam Vilenjaka. Star sam i bolestan. Klonuo sam.

— Ne berem trava, ne otkrivam čarobna vrela, ne gatam i ne razbijam čini. A ti si mlad i zdrav.

Ja sam se mladim, uz njega, i osjećao. Brazde najdublje, vjekovne, starosti stajahu, usječene, na njegovu licu. Kaplja iz vrutka njegova nepresušnog zdravlja kao da je kolala mojim žilama i ne puštala da opet klonem, uspravljala mi kičmu, utvrđivala mi koljena.

— Od kada si? upitah ga.

— Od pradavna. Možda i od iskona. Sjećam se grčkih, ilirskih bogumilskih, turskih i austrijskih vremena.

— A tko si?

— Onaj koji ostaje. Kad me prozreš, prozvat ćeš me sam pravim imenom.

— Kako da te upoznam? Po čemu?

On ustade, okrenu se prema otvoru pećine, reče mi:

— Dodji!

III.

Prekoračismo prag, prodjosmo ispod luka visoka otvora. udjosmo u mračan prostor.

Šutnja. Duboka, teška.

Ipak nešto vidim, jer iz tijela tajanstvenog starca, koji ide preda mnom, izbija neko svjetlo, gradi mu se oreol oko glave, auru oko čitavog klpa, a na mahove tako jako da rasvjetljuje donekle svu širinu i dužinu te gluhe pustinje.

Sad vidim što je. Prolazimo nekim golemim grobljem: spočetka humci od zemlje, pa gomile od kamenja, pa ploče s urezanim znacima, stupovi sa čalmama na gornjem kraju, križevi i mramori s pozlaćenim plamenima. A sve je to trulo, rasklimano, povaljeno. Vide se trošne lubanje, kraljevske krune i žezla, plemićski grbovi, kolajne i medalje, topuzne, handžari, kubure i revolveri, sablje i bajoneti, sve porazbacano, zardjalo, prašnjavo.

— Povijest Bosne! kličem. Slavna...

— Rijetko kada; jadona i prečesto, prekida me Starac.

Očekivao sam da će se iz onih grobova dignuti kraljevi i junaci, o kojima sam tolko bio čuo i čitao; nadao sam se da ću neke i prepoznati, pa — kao Dante u njegovu Paklu — progovoriti prvi sjenama iz prošlosti ili odgovarati na njihova pitanja.

Ne bje ništa od toga.

Mrak i šutnja.

Želja nije popuštala. Stadoh zvati:

— Kuline bane! Kralju Tvrdko! Smail aga! Benjamine Kallayu! Spaho!

Moj se glas gubio bez jeke u praznom prostoru; nitko se ne odazvao; aveti se ne pokazaše.

Povijest Bosne i Hercegovine bijaše ondje doista mrtva.

IV.

Hodali smo polako, al smo — korakom sna — prevaljivali velik prostor.

Uđosmo u čudnovat kraj. U njemu je čitava gora sa šumama, sa potocima koji teku dolje u klanac, k rijeci. Svijetlo prodire odozgo, kroz pukotinu na svođu, a taj je orijaški svod ljuska krša i po kojoj sam ove zime jašio i lomio noge s Partizanima. Planina u planini. Zato su bosanske i hercegovačke gore nalik na goleme šatore, uznosite, veličanstvene.

I imam što gledati.

Podzemna je planina napučena vilama i hajducima. Vile sjede uz vratke ili lete od stabla k stablu; hajduci drže sastanak, da se doskora rasprše, sjednu u busiju, navale na koju kulu ili na Janičare što idu drumom. Borbe. Gonjanje.

Mnogo kretanja, a ipak, jedva čuti zamor, glas. Pjev vila dopire do mene kao daleka prigušena jeka; vidiš dim iz kubura, a ne čuješ pucnjave; konji otvaraju usta i biju kopitom krš, a hrzanju i topotu ni traga; momci kliču, a uzvik im je nalik na šuštanje suhog lista. I šuma je zanimila, požutjela je, ukočila se u zraku bez vjetra, u nepromjenljivoj svjetlosti nekog tmurnog sutona.

Ja se sjećam opjevanih dječa bosanskih hajduka; čini mi se da prepoznajem neke od njih u šarenim, tokama nakićenim, odorama, sa svijetlim oružjem, na ponosnim konjima, pa vičem:

— Mijat Mihević! Mal Radojica! Derdjelez Alija!

Al to nisu živi ljudi; izbljedjele su aveti, koje niti čuju, niti imaju glasa, da odgovaraju.

— Vilo Ravijojla! Jerisavlja s vlasima od zlata!

Al je njihov odaziv jeka neke prigušene daleke jeke.

Mene srce boli, velim:

— Prošlost, koja umire. Ipak, svijetla i junačka.

— Jest, veli Starac, svijetla i junačka, no, prečesto i okrutna, više životinjska nego ljudska, gotovo uvijek osvetnička, i u dobru nesvijesna, bez odredjena cilja. Nije se znala granica između Dobra i Zla. U borbi između Bjelih i Crnih bogova gledao sam dugo kako junakuju sad na jednoj, sad na drugoj strani. Vikao sam u njihovo nasljedstvo. Eto, i danas ...

Prekinu se sam. Kao da mi se prerano nešto samo ote iz ustiju.

— Ti mora da si jedan od drevnih bosanskih Bogumila, rekoh mu na to.

On zašuti; povede me naprijed.

V.

Ravnica s rjekom, brežuljci na rubovima, planine u pozadini. U voćnjacima voće, na njivama žito, na livadi trava; pašnjaci su punj stoke; po barama i lokvana uz rijeku plivaju i gacaju krupne ptice. Čeljad izlazi iz raštrkanih kućica; žanju, kose, beru i pasu u svijetlu nekog nevidljivog sunca.

— Ej, ljudi, beričetno!

Ne odazivaju se, iako bih rekao, da to nisu avoti nego živa b'ća.

— Čije su to njive?

— Begove, odgovaraju mi.

— Čije je to voće?

— Agino.

— A čija stoka?

— Samostanska.

— Čija perad?

— Grofova.

— Siljeno?

— Trgovčevo.

— A šta je vaše, radnici?

— Ništa.

Ja gledam u Starca, a njegovo lice biva tvrdo uz primjesu tuge; kao da veli:

— Jest, tako je.

— A kako ti ljudi žive?

— Sam ćeš vidjeti, odgovara mi.

Starac udahne duboko, pa pusti iz sebe dah.

Izdisao je spočetka polagano jedva naduvši obraze. Kao da se neke dosad nevidljive koprene džu trepereći s ljudi i sa stvari od toga dahanja. Ljudi kao da su povisili od muke, požutjeli od žuč, Sustegnuta ogorčenost u njima tnja, pritajena srdžba vri. Mršavi su, prignuti kao da ih breme tišt i kad ga ne nose; gologlavi su i bos, obučeni u dronjke. Trojica od njih nameću mi se, a ja ih prepoznajem.

Prvi je visok, kost i koža, pronicave mu oči bođu kao igle, usta mu se lukavo smiju, duboka brazda na čelu izdaje njegovu skrivenu srdžbu. Hoda k nekoj drugoj zgradi s grbom table s nadpisom, i nosi na leđima vreća, iz koje na dvor viri jazavčeva gubica.

— Davide, to si ti! A ja sam mislio da si samo plod nečjeg maštanja.

Odgovara mi:

— I bit će me, dok bude i tog lupeža, koji mi žito krade. Gonit ću ga i u najdaljnim pokoljenjima. Obaći ću sve sudove svijeta u sadašnjosti i u budućnosti.

— Hi! Hi! ču se rezak piskutljiv glas.

Bijaše nam se pridružio čovječuljak tankih nogu, okrugla trbušića, s kozjom bradicom i s fesom na glavi.

— Hi! hi, Davide! Kako tako govoriš, priznaj da želiš postati — besmrtnim.

Čovjek s jazavcem odmah plane:

— Šuti, ljudi hodža. Nalik si mi na vlnu što se pokvarilo i u ocat pretvorilo. Nasradine nevoljni, nisi ti nikakav predstavnik bosanskog duha!

— To sam ja, to sam samo ja! up'ete se iznenada treći čovjek s masnom kopicom na glavi, u istrošenoj ječermi, u okrpanim čakširama i s tako trošnim opancima da se vidjahu oba palca na nogama.

— Ha! Ha! Ja Hero, veseljak i šaljivdžija! smijao se izazovno, pokazujući trošne pocrnjele zube.

I svadlja između ta tri čudaka — Davida, Nasradina i Hera — bila bi još trajala, da iz Starčevih usta ne počeo duvati vjetar, od koga se usjevj talasali, grane se zibale.

Doskora udari iz njega takva snaga, da vihor dignu na cestj oblake prašine; otkinuto lišće zaleprša nad šumarcima, kamenje se na strmini zaljulja i zakotrlja u klanac; ljudi i stoka udariše u bijeg prema stajama i kućama.

— Ne tako! v knuh Starcu.

On me nije poslušao. Sad je duhao u stanove. Slama i drveni crjepovi na krovovima letjeli su u vis, prosipali se nedaleko; zidovi se ljuljali i rušili.

— Nemoj! Šteta je.

— Nije! odgovara mi. Vidjet ćeš odmah.

I ja vidjeh.

U svim je tim kućama vladala najveća prljavost; prašina, čadja, smeće; dvorište puno blata; staje smradne.

— Duni! Duni! vikao sam sada. Prozračiti! Pročistiti! Puhni u stanove njihove, u tijelo im, u dušu!

Klicao sam iz sveg grla, u svrdlovima od prašine, od osušenih izmetina i sagnjile truleži, s nosom punim ogavna vonja, s plućima u bolnu grču; a kad se taj oblak razrijedi i slegne, nadjoh se sa Starcem u drugom kraju.

VI.

Stadoh, začudjen.

Na raskršću sam četiriju dugih hodnika. Stijene su okomite, ali ispre-siječene udubinama nalik na katedrale; tvrdi mu podovi ravni, s korlitima kojim voda teče; svodovi su visoki; posvuda se nešto svjetluca crvenkastom, fosfornim i zlatnim odsjevima.

Najplemenitije kovine našle se tu na okupu i svaka progovara svojom bojom. Zrnca i listići od zlata trepereći sjaju, grumenje od bakra rame-ni se kao ruže kad cvatu, gvoždje kao da izbacuje iz sebe neke oštre tamnocrvene note, a mrki ugljen upliće u taj sklad kovinskih glasova svoju duboku mračnotu. I taj zbor kao da pjeva:

— Tu smo. Željni smo biti kidani, raskomandani, smrvljeni; hoćemo da izgorimo u pećima, i zablistamo na ognjištima, zasjamo na suncu, oko vrata djevojaka, na prstu nevjesta i snaša. Hodite! Čekamo vas!

Nitko ne dolazi.

Snaga i radost ljudima leži zakopana u zemlji; na njoj slabost, turob-nost i prljavost vladaju.

Silno je bogatstvo zatrpano pod nogama bijede i siromaštva.

Meni je kao da prolazim sjajnim tamnicama ili grobovima nečega što teži za životom.

VII.

Kakvo je b'će moj vodja?

To nije više nekij starac.

Brađa mu potamnijela, oči mu zasjale, udovi mu postadoše krepčiji, hitrij. Ima trenutaka kad mi se pričinja da maše nekim jedva vidljivim krilima.

Meni je sada za njima juriti, gotovo letjeti, a da mi to nije teško.

Koliko smo špilja, klanaca podzemnih dvornica međjutim još prošli? Šumor granja, žuborenje voda, glasovi ljudi i životinja.

Tlo se pod nama trese i ljulja, iz mračnih ponora plamsaju plamení jezici, diže se dim. Klicanje ratnika, praskanje pušaka, gruvanje topova.

Buknuo je rat.

Dva su grdna orijaša, praćeni naoružanim ljudima s vučjim i pasjim glavama, prodrla u podzemlje, pa pale kuće, kolju žene, starce i djecu

da požanju usjeve, uberu voćnjake i vinograde, provale u carstvo ruda, potjeraju stoku. Njihov je bijes i njihov je glad velik. Seku mačem, vežu lancima, gaze nogama. Ali se tlo, do sada pušto, hladno i nepomično, počinje tresti; gotovo se žari od vrućine; grči se i izbacuje iz sebe još nevidjene borce. Mladi su. Opanke im na nogama, crvena zvijezda na čelu,

Borba je ljuta, puna kretanja, poraza i pobjeda. A maleni pobjeđuju. Starac se pomladio kraljica mu narasla i stala da mašu. Izbija od njih vjehar, koji mota malenim borcima kao sjevernjak suhim lišćem; diže ih i baca na divove, na vučjad i na pasjad: stvara od svakog od njih težak kamen što probija kožu, lomi kost. A zemlja izbacuje iz sebe nove borce, uvijek mnogobrojnije, uvijek veće, snažnije i nasrtljivije.

Bitka je dobivena. Manji vuku lešine divovske, mrene vučje i pasje nadvor; izlaze kao borci, vraćaju se kao radnici, a »Starac« ih vodi, noseći rudarski alat.

Dokora čitavo podzemlje oživi.

Struganje grablj, Zveka motika i lopata. Kucanje čekića.

Pećinski su svodovi pukli; tlo se uzdiglo; sunce je prodrlo.

Nov rad i nov život vri i buja.

Nestade svih aveti, svih sjena iz prošlosti.

Sve se je u podzemlju izjednačilo; ljudi su jedan na drugog nalik kao mrav na mrava; istom voljom rade, istom se hranom hrane, na istome se suncu griju. A novo je sunce sve poplavilo! Pukle su i rasule se kore planinske: podzemlje je izbilo na površinu, izdiglo se visoko, praveći još veličanstvenije gore, prijatnije klance, kojim teku bistre rijeke, što se ne razdvajaju nego spajaju gazima, brodovima i mostovima.

Sve diše drugarstvom, zajedničkim radom i uzajamnim potpomaganjem.

Mir je između ljudi i stvari.

— Doveo s me do kraja, do posljednje medje, velim »Starca«.

— Nisam, odgovara mi on. Slijedi me.

VIII.

Kamo me to vodi?

Prava je Bosna otkrivena; granica je sadašnjosti prekoračena.

Ljuska je pala; jezgra je na suncu; pod plavetnim nebom obučena u zelenilo; dračave grmlje prometnulo se u voćke, što ovdje cvjetaju, ondje plod nose. Vječno je premaljeće. Nestade gradova, sela, raštrkanih koliba i pojata; ne vidiš no šatore sred pašnjaka gdje stoka pase, uz rijeku gdje djeca skaču, žene rublje peru, muškarci ribu love. Zadruga su to ljudi, koji se po svojoj volji sastaju i rastaju, sele od kraja u kraj, pa također iz šatora u šator, slijedeći samo želju srca, sklonost prema ovom ili onom. A gospodari su rada; muče se samo onoliko koliko im treba da sebe uzdrže. Neodvisnost od svega i od svakoga veza jedino s prirodom. Čisteća tijela i duše. I odnošaj je sa životinjama postao drugi: koliko daješ, toliko i primaš.

— Koji je to svijet? pitam »Starca«.

— Svijet Utopije, odgovara mi.

— Neostvarljiv san.

— Sve što se može sanjati, može se i ostvariti. Sanja je preteča djela. Ne poljavljuje se ni ona ni od čega i ni zašto.

— Ali čovjek...

— Nije gori od životinje. Svi su putevi k Dobru pred njim otvoreni. Ne dostaje mu samo jedno: vjera u se, pouzdanje u svoju snagu. Žrtva je Straha.

— Kakva?

— Straha iskonskoga pred nerazumljivim silama neizmjerne i veličanstvene Prirode.

— A kako nastade? Kad će ga nestati?

— Nastade kad čovjek počne da se osami, da se otkine iz krila Prirode, u ludoj nadi da će njom zagospodariti, zarobiti sve njene goleme snage; a nestat će ih, kad im se iznova poda, puštajući da one same na nj djeluju, skrito, blago, neprisiljeno u mjeri i načinom što ih jedino ona zna.

— Odricanje! Vraćanje! Uronjene u daleku prošlost!

— Nema ni u čemu Vraćanja u Prošlost. Ono je prividno. Što i tko zna da u svome vječnom pokretu samo naprijed hoda, ne može voditi opet natrag. Prošlost ne čeka na nas, da joj se vratimo; što bijaše u njoj dobro i živo koraca s nama naprijed, obogaćujući se neprestano, stvarajući nova neočekivana čudesa.

— Da. Ali gotovo uvijek uz borbu i patnju. Što onda?

— Primiti smjelo borbu! Blagosloviti patnju!

Tako on kliknu, i ja ga u taj trenutak v djeh u njegovu posljednjemu preobražaju.

Elo je obasjan mladošću. Jak, dobar, lijep.

I ja kliknuh:

— Sada znam tko si. Ti si Genij ove zemlje.

Jer je rastao mašući sve većim krilima, pružih prema njemu ruke, željan da ga dohvatim.

Ali me netko primi za ruku, probudi me.

Otvorih polako oči.

Našao sam se u nekoj sobici, na nekom ležaju.

Pređa mnom je stajala doktorica našeg bataljona; pipala mi bilo, gledala smješeći se u me i govorila:

— No, družo Nazore, kako si?

Odgovorih:

— Kao čovjek, koji prodje Paklom i Čistilištem, a obustaviše ga na vratima Raja.

Kruševo na Pivi,

10. IV. 1943.

Narodne rukotvorine naroda Sovjetskog Saveza

Narodne rukotvorine poznate su po cijelom svijetu. Bolji umjetnici i tkači trude se da stvore nove ornamentalne kompozicije za narodne rukotvorine.

Na slici je azerbejdžanski majstor narodne umjetnosti Ljatif Kerimov, koji radi skicu narodne rukotvorine.

IVAN GORAN KOVAČIĆ

J A M A

Krv je moje svjetlo i moja tama,
Blaženu noć su meni iskopali
Sa sretnim vidom iz očinjih jama;
Od kaplja dana bijesni oganj pali
Krvavu zjenu u mozgu, ko rana,
Moje su oči zgasle na mome dlanu.

Sigurno još su treperile ptice
U njima, nebo blago se okrenu;
I čutio sam, krvavo mi lice
Utonulo je s modrinom u zjeni;
Na dlanu oči zrakama se smiju
I moje suze ne mogu da liju.

Samo kroz prste kapale su kapi
Tople i guste, koje krvnik nadje
Još gorčom mukom duplja, koje
zjapi —
Da bodež u vrat zabode mi sladje;
A mene dragost ove krvi uze,
I čutio sam kaplje kao suze.

Posljednje svjetlo prije strašne noći
Bio je bljesak munjevita noža,
I vrisak, bijel još i sad u sljepoći,
I bijela, bjela krvnikova koža;
Jer do pojasa svi su bili goli
I tako nagi oči su nam boli.

O bolno svjetlo, nikad tako jako
I oštro nikad nisi sinulo u zori,
U strijeli, ognju; i ko da sam plako
Vatrene suze, s kojih duplje gori:
A kroz taj pako bljeskovi su pekli,
Vriskovi drugih mučenika sjekli

Ne znam, koliko žar je bijesni trajao,
Kad grozne kvrge s duplja rasti stanu,
Ko kugle tvrde, i jedva sam stajao.
Tad spoznah skliske oč. na svom dlanu
I rekoh: »Slijep sam, mila moja mati,
Kako ću tebe sada oplakati« . . .

A silno svjetlo, ko stotine zvona
Sa zvonika bijelih, u pameti

Ludoj sjevne: svjetlost sa Siona,
Divna svjetlost, svjetlost koja svijetli!
Svijetla ptice! Svjetlo drvo! Rijeko!
Mjeseče! Svjetlo ko majčino mlijeko!

Al ovu strašnu bol već nisam čekao:
Krvnik mi reče: »Zgnječi svoje oči!«
Obezumljen sam skoro preda nj klekao,
Kad grč m. šaku gustom sluzi smoči;
I više nisam ništa čuo, znao:
U bezdan kao u raku sam pao.

★

II

Mokraćom hladnom svijestili me.

Djelili, vatrom podigli me silom;
I svima redom probadali uške
Krvnici, tupim i debelim šilom.
»Smijte se!« — ubod zapovjedi prati —
»Oboce svima pred krst ćemo dati!«

I grozan smijeh, cerekanje, grohot
Zamnje, ko da grohoću mrtvaci;
I same klače smete ljudi hohot
Pa svaki bičem na žrtve se baci.
A mi smo dalje u smijanju dugu
Plakali, praznih duplja, mrtvu tugu.

Kad smo naglo, ko mrtvi, umukli
(Od straha valjda što smo ipak
živi),
U red za uške otekale nas vukli,
I nijemi bol na stranu sve nas privi;
(U muku čuli iz šume smo pticu):
Provlačili su kroz uške nam žicu.

I svaki tako, kada bi se mako,
Od bola strašna muklo bi zarežo.
»Šutite! — rikne krvnik — nije lako
Al potrebno je, da tko ne bi bježo.«
I nitko od nas glavom da potrese
I drugom slijepcu ljuti bol nanese.

Krvožednike smiri žičan lokot
I umorni su u hlad bliski sjeli,
I začuo se vode studen klokot
U žarku grlu, i glasno su jeli,
Ko poslije teška posla; zatim stali
Jedan sa drugim da se grubo šali.

Zaboravili kao da su na nas:
Zijevali, vjetre puštali su glasno.
»Eh, jednu malu vidio sam danas...«
Dobaci netko, uz primjedbe masne.
I opet klokot hladna vina ili vode
Trgne slijepce — žica me probode.

★

III

U mome redu počela da ludi
Neka žena. Vikala je: »Gori!
Ljudi, gori! Kuća gori! Ljudi!«
A žica ljuto počela da poriče
Nabreknute grozne naše uši,
Na tla se žena ugušena sruši.

»Dupljaši! Čore! Lubanje mrtvačke!
Sove! U duplje dat ćemo vam žere,
Da progledate! Vi čorave mačke!«
Zareži pijan koljač kao zvijere
I slijepcu nožem odcijepi lice
Od uha, što se zaljulja vrh žice.

Urlik i teški topot slijepce žrtve
(Što bježeć kroz mrak u vis noge
diže)
I brz trk za njom, sred tišine mrtve,
I tupi pad, kad lovca nož je stiže.
O, taj je spašen! — rekoh svojoj
tami,
Ne opazivši, da nas vode k jami.

Srce je muklo šupljom grudi tuklo;
Tad druga srca preko žice začuh.
Lupanje ludo naprijed nas je vuklo.
(Što srca skaču, kad u mraku
plaču!)
Od udara ovih progledah kroz rupe:
U jednom sjaju misli mi se skupe.

I vidjeh opet, ko još ovog jutra,
Duboku jamu, juče iskopanu.
Napregnuh sluh, da čujem, kad
unutra
Uz tupi udar prve žrtve panu.
Oštrom svjesti odlučih da brojim:
Ja, pedeseti, što u redu stojim.

I čekao sam. Skupljao sam točne
podatke: tko je već nestao straga,
Tko sprijeda — zbrajo, odbij, dok
počne

Udaranje, padovi. Sva snaga
Mozga u jasnoj svijesti se napregnu,
Da promjene mi pažnju ne izbjegnu.

Negdje je cvrčak pjevo; oblak pokri
Začas u letu sjenom cijelo polje.
Čuo sam, kako jedan krvnik mokri,
A drugi stao široko da kolje.
Sve mi to zasja u sluhu ko u vidu,
Sa bljeskom sunca na nožnome
bridu.

★

IV

Kad prva žrtva počela da krklja,
Čuh meki udar, i mesnata vreća
Padaše dugo. Znao sam: u grkljan
Dolazi prvi nabod, medju pleća
Drugi, a ruka naglo žrtvu grune
U jamu, gdje će s drugima da trune.

Netko se mrtvo ispred mene složi,
I iza mene, riknuvši od straha,
A ja udarce silnom svijesti množih,
Odbijajući pale istog maha,
Ma da sam svakog — što kriknu,
zagreca —
Čutio kao ugriz u dno srca.

Čovjek iz jame jeco je ko dijete,
Tek priklan; cikto jezivo mu
glasak,
Strepih, da račun moj se ne pomete.
Tad buknu u dnu bezdna bombe
prasad.
Tlo se zaljulja. Klouće me svlada.
Nestala u spas posljednja mi nada.

Al silna svijest pažnjom me opsjednu:
U sluh se živci, krv, meso i koža
Napregli. Zbrojih trideset i jednu
Žrtvu; šezdeset i dva boda noža.
Slušo sam udar, kojom snagom pada,
I meni opet vratila se nada.

Na jank iz bedna, sada nova prasne
Bomba uz tutanj. I mrtva tjelesa
Padahu sad uz pljuske manje glasne,
Kao u vodu, povrh kaše mesa.
U to oćutjeh, da po krvi bližem.
Protrnuh: evo, i ja k jami stižem!

★

V

O, vidio sam, vidio sve bolje,
 Ko da su natrag stavljene mi oči:
 I bijelu kožu, i nož koji kolje,
 I žrtve (kao jagnjad, što se koči
 Časkom pred klanje, al u redu bliže
 Korak po korak mirno k nožu stiže).

Bez prekidanja red se dalje mico
 — Ko da na čelu netko nešto
 dijeli —

Nit' je tko viko, trzo se, narco,
 Na žezi strašnoj tiho su nas želi,
 Ko mrtve klasje, koje jedva šušti.
 (To se čula krv, što iz grla pljušti).

Korak po korak smo pošli, malo
 stali:
 Krkljanje, udar, pad i opet korak.
 Začuh zvuk jače. Ukočen, ko propet,
 Stadoh. Na usni tuđe krvi gorak
 Okus oćutjeh. Sad sam bio treći,
 Što jamu čeka u redu stejeći.

Strašna mi tama, od sljepoće gora,
 Sav um pomutj i na čula leže,
 I za njom svetlost ko stotine ora:
 Iskro! Strijelo! Plamene! Sniježe!
 Silno svijetlo bez ijedne sjene,
 Ko oštar ubod igle usred zjene.

Drug se preda mnom natrag k meni
 nago,
 Kao od grča, onda je zastenjo,
 Naprijed posrno, uzdahnuo blago —
 I tihi uzdah s krkljanjem mu jenjo.
 Surva se, pljusnu kao riba, Zine,
 Preda mnom prostor bezdane praznine.

Sve pamtim: naprijed zaljuljah se,
 natrag,
 Bez ravnovjesja — kao da sam stao
 Jezive neke provalje na prag,
 A iza mene drugi ponor zjao.
 Bijela strijela u prsi mi sinu,
 Crna sinu s pleća. Padoh u dubinu.

★

VI

U bezdnu uma jezica me okrijepi.
 Osjetih hladno truplo, gdje me tišti,
 Hladnost smrti, da mi t'jelo lijepi,
 Strah sviješću sinu: Neka žena
 vrišti!

U jami sam: tom ždrijelu našeg mesa
 Ko mrtve r'be studena tjelesa.

Ležim na lešu: kupu hladetine,
 M'ohave, sluzne, što u krvi kisnu
 I spas sa jezom iz leda me vine:
 Svijest munjom sjevne, kada žen
 vrišti

Okrenuh se, u greznici tad k vršak
 Pružih ruku: napipah ranu sklisku.

I prvi puta sva životna snaga
 Nad leševima stala da se skuplja:
 Na vrisak skrenuh ruku i u duplja
 Lubanje zaboh prste: t'jela naga
 Ko da su sva zavrištala u jami —
 Sav pako jeknu jezivo u tami.

Bomba će pasti! Užasnuh se prvo;
 U grču strašnu zgrabih rukom niž
 Zakoljak nadjoh prozan. Leš se rvo
 Sa mnom i na me počeo da klize.
 Krkljo mu grkljan u krvavoj rani;
 Kerake začuh i glasove vani.

O bože moj, zagrlila me žena
 Sad zagrljajem druge svoje smrt
 Kako joj koža lica nagrbljena...
 Starico! Bako! i uzeh joj trti
 Koščate ruke, i žarko ih ljubih,
 Čin lo mi se: mrtvu majku ubih.

Čuo sam, kako umirući stenje,
 I poželio ludo da oživi.
 Sve leševe tad molih oproštenje,
 Oćutjev tvrdu usnu gdje se krivi-
 Obeznanih se. Kad sam opet skido
 Mrak nesvjesti, još sam gorko rido.

★

VII

Ušutjeh, Sam, Sam medj truplima
 hladnim
 A studen smrti na ledja mi sjela,
 Na ndove. U ledu mrtvih žednim
 Vatrarna nepca, jezika i ždrijela.
 Led smrti šuti, u njem pako gori,
 A ngdje vrisaka, da samoća ori.

Taj grozni teret, što na meni leži,
 Ni smrtnim ledom neće da priušt
 Hladnoću grlu; a biva sve teži;
 Odjednom skoro viknuh: voda
 pljušt
 Čujem gdje s vrha po truplima teče
 Ah, studen mlaz! — al peče peče peče

Po goljoj koži po lednome jarku,
Niz trbuh, prsa, slabine i bute
Petečić studen pali vatru žarku,
Dube u mesu kaničice ljute.
I kad na usnu mlazić žarki kapno,
Opaljen jezik kusnu živu vapno!

Puna je jama: na lešine liju
Vapno, da živim strv ne ne smrde,
O hvala im, nas mrtve sada griju
Plamenom svoje samilesti... Tvrde
Leševе ćutim: trzaju se goli,
Ko mrtve ribe, kad ih kuhar soli.

Taj zadnji trzaj umirućeg živca,
Taj čudni drhtaj, na kojem sam
plivo,

Učini, da sam blagosilje krivca:
O gle! još truplo kraj mene je živo
To starica me hladnom rukom gladi,
Jer zna, da moji ne prestaše jadi!

★

VIII

Kada se mrtvi val života stišo,
Korake začuh ko daleku jeku:
Netko je jamu par puta obišo;
I nasto mir, ko mir u mrtvu vijeku.
Pomakoh nogu, stegnuh lakta oba —
Ko grebar, kad se izvlači iz groba.

Zaprepastih se: leševj se miču,
Kližu nada me, polako se ruše —
Smiju se, plaču, hropoću i vču,
Pružaju ruke i bijesno me guše...
Osjećah nokte, stražnjice, bokove,
Trbuhe, usta, što me živa love.

Prestravljen stadoh. Stadoše i eni.
Sad je težina manja. Mrtva noga
Pala mi preko ramena. Ne goni
Netko me više! — Od penjanja moga
Ruše se mrtvi! !— rekoh sebi; —
To se
O vratu tvome splele ženske kose.

Prestrujo hladni zrak na moja usta
Kroz sloj leševa: Izlazu sam blizu!
I srknuh utopljenički: krv gusta
Kroz nosnice u grlo oštro briznu.
Smijoh sam se — al da me netko tako
Nakreveljena v.dje, taj bi plako.

Il bi od straha sledio se, nijem
Pred tom rugobom. Jer što da se
(ješim
Odsad će ljudi mislić da se smijem
Kad plačem, i da plačem, kad se
smiješ m.
Ta prazna duplja, gnijezda grozne
tame.
Sjećat će svijet na crno ždrijelo jame.

I sama sebe osjeću sam krivim,
Što ostavljam u bezanu te mrtvace,
Jer zrak je ovaj živ... a ja ne živim...
I čekah, da me opet natrag bace.
Al rana živim bolom: živ si! reče
Sabrah se. Vlaga! S njom se spušta
veče.

★

IX

O, nikad nisam očekivo tamu
S tolikom čežnjom. Pazi! rosa kliže
Niz trupla dolje do mene, u jamu!
Užaren jezik počeo da liže
Kaplje sa ruku, nogu mrtvih tijela,
Što su se na me kao žlijeb nadn jela.

Pomamno sam i divlje se penjo,
Gazio prsa i trbuhe grubo —
I kad bi mrtav zrak iz trupla stenjo,
Nisam već trno. Vuko sam i skubo
Dugačke kose, uspinjo se mesom
Podjaren žedom kao ludim bjesom.

Nisam osjeću bola, straha, stida;
Obarah leš za lešom, grabih, plazih
Po njima ko po zemlji, što se kida,
A možda svoju mrtvu sestru gazih,
Susjeda vukoh, lomih nježnu dragu,
Žedj mi je dala bezumlje i snagu.

Kad sam se divlje iz jame izvuko.
Zaboravih svijest, oprez, da l' je
mrko:
Tlom krvavim sam puze, tijelo vuko
Do trave: zvjerski, životinjski je
srko;

Uranjo u nju, jeo i guto
I ko po rijeci livadom sam pluto.

Dozvah se: usta punih trave, ležim,
Gerim, leden m: u teškoj sam mori.
Spašen! O, kamo, sad da bježim?

Zadrhtah: pjesma krvnikova ori,
Daleko. Našim mukama se ruga,
I mržnja planu, Ostavi me tuga.

★

X

Odjednom k meni miris paljevine
Vjetar donese s gar šta mog sela;
Miris, iz kog se sve sjećanje vine:
Sve svadbe, berbe, kola i sijela,
Svi pogrebi, naricaljke, opijela;
Sve što je život sijo i smrt žela.

Gdje je mala sreća, b'jesak stakla,
Lastavičje gnijezdo, z vrtića dah;
Gdje je kucaj zipke, što se makla,
I na traku sunca zlatni kućni prag?

Gdje je vretena zuj, miris hljeba,
Što s domaćim šturkom slavi život
blag;

Gdje su okna s komadićkom neba,
Tiha škripa vrata, sveti kućni prag?

Gdje je zvonce goveda iz štale,
Što, kao s daljine, zvuk mu kroz star
pod

U san kapne; dok zvijezde pale
Stoljeća mira nad sela nam i rod.

Nigde plača. Smijeha. Kletve. Pjesme,
Mjesec putujući na garište sja:
Ugasnuo s dola dalek jecaj česme,
Crni se na putu lešina od psa...

Zar ima mjesto bolesti i muka,
Gdje trpi, pati, strada čovjek ž v?
Zar ima mjesto, gdje ti sestra jeca,
I živiš s onim, koji ti je kriv?

Zar ima mjesto, gdje još vrište djeca,
Gdje ima otac kćerku, majku sin?
Zar ima mjesto, gdje ti sestra jeca,
I brat joj stavlja mrtvoj na grud krin?

Zar ima mjesto gdje prozorsko cvijeće
Rubi još radost i taži još bol?
Zar ima većeg bogatstva i sreće,
Nego što su škr nja i klupa i stol?

Iz šume, s rikom gora, prasak muko
Zatutnji. Za njim tanad raspršeno
Ciknu, ko djeca njegova. Pijuko
Nada mnogom zvuk visoko, izgubljeno.
Bitka se bije. Osvetnik se javlja!
Osvjetli me radost snažna poput
zdravlja.

Planu u srcu sva ognjišta rodna,
Osvetom buknu krvi prolivene
Svaka mi žila, i ko usred podna
Sunce Slobode razbi sve mi sjene
Držeć se smjera garišnoga dima,
Jurnuh, poletjeh k vašim pucnjevima.

Tu ste me našli ležati na strani,
Braćo rođena, neznani junaci;
Pjevalj ste, i ko kad se dani,
Široka svjetlost, kao božji znaci,
Okupala me. Rekoh: zar su snovi?
Tko je to pjevo? Tko mi rane povi?

Oćutjeh na čelu meku ruku žene;
Sladak glas začuh: »Partizani, družel
Počivaj! Muke su ti osvećene!«
Ruke se moje prema glasu pruže,
Bez riječi, i dosegnuh nježno lice,
Kosu i pušku, bombu vidarice.

Zajecao sam i još i sada plačem
Jedino grlom, jer očiju nemam,
Jedino srcem, jer su suze mačem
Krvničk m tekle zadnji puta. Nemam
Zjenice da vas vidim i nemam moći,
A htio bih, tugo! — s vama u boj
poći

Tko ste? Odakle? Ne znam, al se
grijem
Na vašem svjetlu. Pjevajte. Jer
ćutim
Da sad tek živim, makar možda
mrijem.

Svetu Slobodu i Osvetu slutim...
Vaša mi pjesma vraća svijetlo oka
Ko narod silna, ko sunce visoka.

Š T A K O R

Ovih dana dotrče trojica seljaka u Komandu kordunaškog područja i skoro bez daha poviču: »U pomoć, ljudi, ubijen Štakor!« Poskočili drugovi, ne vjeruju svojim ušima:

— Kako ubijen? Ne ludujte, ljudi.

— Ubijen, eto, jučer u šumi. Bili mi ovdje, da pitamo za onoga sreškog što je uhapšen, i pošlj kući. Kad u šumi udari e puške. Skočili mi u stranu i tu se izgubili. Ja se povratih kući, a njemu ni traga.

— Njemu ni traga, a tko veli, da je mrtav?

— Ma ubili ga, to je sigurno. Takva borca, a joj!

— Ajde, što pričaš. Tko će na Štakora?

— Tko? Četnici! Ne da im bog, što je Hrvat i borac.

— Ma kakvi četnici, bog s tobom, čovječe. Pa zar ti zaboravi, da je Štakor bio dobar s Talijanima i sastanak je imao s kolonelom, a Talijani i četnici braća. Zna se to, ne griješi duše.

— A onda su ustaše, a tko bit

— Otkud ustaše, a Štakor bio u Zagrebu, u saboru sjedi, pa gdje će svoga, ne budi lud!

— Da nisu Švabe, svete im nedjelje!

— Ma jest, oni bi mogli, ali ne će, ne će ni oni samo tako. Slušao sam ja, kad je Štakor divanio s njima i sve onako po njihovom: volen — volen....

— A tko onda, braćo? Ta valjda nisu naši?!

— Otkud naši ovako iz busije, i to još Štakora?! Doduše, vršlja on već dugo sad ovako, sad onako i sve više, da se ne bavi politikom, a ono spušta na svakom koraku, izjavu dao, da na sastanke ne ide, star sam, veli, a za petokolonaše već tri put u komandi bio, zna se to, no ipak ne ubija se čovjek samo tako....

— Ti sve »tako«, a tko ga onda ubi?

— Nitko. Zapucao netko, a vi ko zečevi. Zalutao čovjek u šumi, izgubio trag, a vi diglj uzbunu.

— E, da je tako. Zlo je, bojimo se, zlo. Nego vi učinite, što možete. Napišite proglas, da se potraži čovjek i da se javi, ako se nadje. Jer znate, žalost je to, a čovjek vidjen, učen, borac narodni.

Obećali drugovi, jedva ih smirili. Vratili se kući, a Komanda područja izdala slijedeću tjeralicu:

»Svima partizanskim jedinicama, komandama mjesta i područja. S našeg terena izgubio se ovih dana u nepoznatom pravcu čovjek poznat pod imenom »Štakor«. Prilažemo kratke podatke i lični opis. Javite hitno, da li je primijećen u vašoj sredini.

Lični opis: Lice okruglo, beznačajno. Usta pravilna, nos pravilan, njih neobično razvijen. Oči vodene, pune krokodilskih suza. Osobiti znaci: zaudara po mirisu poznatog parfema SAB-O-TER. Čuje na ime »Štakor«.

Kratki životopis: Rodjen u selu Rovaši 1885. Neporočan, otac petoro djece. U djetinjstvu bolovao na hrptenjači, operiran, danas čovjek bez kičme. Do Narodnooslobodilačke borbe općinski funkcionar HSS. Po dolasku okupatora odlazi u ustaški odbor, tobož, da spasi glavu, iako ga nitko nije progonio. Videći, da je sabor sumnjivo poduzeće, vratio se natrag. Na željezničkoj stanici pozdravili su ga ustaše s pozdravom:

»Za dom«, a on lukavac okrene se seljacima i odgovara: »pomozite bog, ljudi!« Navečer skupili se ljudi kod njega, da čuju, što će. Gore sela, borbe se vode, što da se radi? Štakor »mudro« savjetuje: »kad se veliki svadjaju, neka mali čute, a koga svrbi, nek se češe.« Po tome je narod zaključio, da je najbolje ostati kod kuće, i na račun toga ostali su mnogi bez kuće. Međutim, s vremenom, ljudi u obrani života i svoje sirotinje ipak su ulazili u borbu i napuštali Štakora. Videći, da ga narod ostavlja — a Kordun već davno oslobođen, odlučio i on da stupi u redove Narodno-oslobodilačkog pokreta, kako bi mogao i dalje produžiti protunarodnim radom. Čak je dao i pismenu izjavu, da se sa cijelom porodicom priključuje narednoj borbi. Okupljao je oko sebe stare prijatelje, koji su sad ponovo vidjeli u njemu »pravoga narodnog borca«. Išao je na seoske sastanke, i kad se tu zaključilo jedno, on je potajno širio drugo. Po danu javno je hvalio partizane, a potajice je pisao pisma u Zagreb, u kojima je krnjio ugled narodnih boraca. Noću je sanjario, kako je Crvena armija zaglibila u snijegu, zapela i ne može nikud, a Englezi su već došli, razoružavaju partizane, a pred svima jaše na bijelom konju gospodin Vlatko Maček i odmah za njim Košutić, Pernar, Reberski, Krnjević, Kemfelja, Jančković — cijeli eskadron. Mašu oni Štakoru sa svojim zaštitničkim klobucima i zovu ga k sebi, i to pred svima, njega Štakora, što mu se snilo.

Ukratko: za razliku od poštenih učesnika i boraca pristaša HSS — ovo je saboter i narodni štetočina prvoga reda. Ipak poduzmite sve, da ga pronadjete, jer je njegov nestanak nevjerovatno zabrinuo trojicu ovdašnjih seljaka, posljednjih slijepaca u ovome kraju.«

Tako je glasila tjeratica. I zaista, Komanda područja nije dugo čekala. Telefoni, radiotelegrafi, kuriri, releji, ordonanci, kad sve to poskoči, ide to, kako treba. Već za dva sata Komanda područja dobila je prvi odgovor:

KKP. HITNO! M o s l a v i n a: Štakor pronadjen. Podaci se slažu, ne će da prizna.

KALNIK: Pronadjen, podaci slijede.

BJELOVAR: Na vlas sve isto, samo još nije predao izjavu.

LIKA: Nije moguće. To je Brada, a ne Štakor. Živi već duže ovdje.

SLAVONIJA: Pronadjen medju našim uhapšenicama. Javite, što da učinimo?

Posljednji brzoglas stigao je danas iz KRAPINE. Javljaju, da imaju tamo zapravo dvojicu takvih, i traže detaljnije podatke.

I upravo kada su naši drugovi razbijali glavu nad tolikim Štakorima ne znajući, što bi započeli, i gledajuću već unaprijed, kako im se iz sviju krajeva skupljaju štakori u njihovoj komandi, stupi u sobu jedan od one trojice seljaka i sav radostan poviče: »Drugovi, sretna vijest, vratio se Štakor! Skrenuo čovjek do svastike, a onda zameo snijeg, i jedva se danas probi. Došao sam da vam javim, i da ne vodite brigu, jer znate, kako je.... šteta bi bila takva čovjeka. Ipak je naš.... jelte?«

Zagledali se drugovi, nitko ni riječi od čuda. I jedva nekako javi se jedan: »Slušaj, je li sigurno pravi, da nije koji drugi, ne bi mu bog!«

— Ma jest, kad vam kažem, ma znate ga.... naš eto.... naš!

— E, kad je naš, hvala ti brate, i nikog više ne trebamo — reče mu komandant područja, a zatim se obrati pisaru: »Predaj brže telegram, i to odmah i za cijelu zemlju. Napiši: Ne šalžite Štakore, naš pronadjen. Pripazite svoje!«

Graditelj budućnosti

Djeca sjede u sjeni kestenova stabla. Sja sunce, i zlatne pjege svijetla titraju i igraju se na dječjim licima, po redu, kojim lagani vjetar razmiče lišće.

Dječak prekrstio ruke u krilu i zagledao se nekud u — daljinu. Ali on ne vidi ni polje pšenice, koja dozrijeva na suncu, ni ženu s maršom na glavi, crvenom kao mak, ni plavo, beskrajno nebo sa prozračnim obrišom planine u daljini. Čudne su oči u dječaka: krupne i modre kao lanan cvijet! Ali pogled tih dječjih očiju oštar je poput noža, prodoran, tvrd i hladan — ovakav pogled nisu imali djeca u vrijeme našeg djetinjstva; ovakav pogled imaju samo odrasli, smioni ljudi, koji su podnijeli mnogo tegoba u životu, koji su mnogo puta gledali smrti u lice. Pa, ipak, zašto je takav pogled u dječaka? ...

Prije tri godine od užasa raširene zjenice upile su zauvijek u sebe jezovitu sliku: razdrljene su majčine grudi, koje su mu darovale život, zamire šapat na ustima, koje su ga naučile govoriti, a iz širokog reza na vratu teče gusta i crna krv; praska u plamenu suho drvo i težak tamni dim koluta, grize oči — u njemu nestaje sve: i drage stvari i draga bića — dok se surovi grohot palikuće i krvnika, koji briše okrvavljeni nož, udaljuje niz put ...

... Stevanu su tada bile tri godine. U kratkoj košuljici sjedi on na drvocjepu, pod granatom voćkom; otac, sopčući, silnim zamasima bradvilja teše vjenčanicu za staju, majčica spretno i poslovno, na loparu, vadi kruh iz krušne peći, a raženi hljebovi jakim mirisom potsjećaju na glad; baka hrani žute kvržice pačića uz jarugu i kune vragom i vražjim svecima drolje kokoši, koje nasrću kao slijepice na kašu; vri usijani ljetni zrak; cestom škriplju lijeno volujska kola i stric Dušan hrana polako pored kola šišući svoju vječno, gadnu, crnu lulu; muče tele iza parme; a jastrebi u stražarskim krugovima vreba visoko pod nebom ...

Malo toga još dječacić zna, život: složen i raznolik, pun vreve i buke, glasova i šumova, pun boja i šara, ljudi, stvari, životinja, mravi i gnjavica na zemlji, ptica i leptira u zraku, — taj život upija žedno mala dječja pamet, koja već štošta oko sebe počinje da polima.

Rodjeno selo nije za dječacića više čitav svijet. Ali tamo, gdje se nebo svija k zemlji, tamo je za njega još uvijek kraj — svijetu ...

Majka prilazi,

— Stevane, — veli, — mali moj, mili, lijepi Stevane! Mamica je ispekla kolača. Hoće li Stevan biti dobar? Ako hoće, dobit će kolača ...

— Neću ja kolaca, — veli dječacić otresito, — ocu kruva ...

A otac se smije ispod crnih brkova, bradvilj položio pred noge, sjeo, otire znoj s rutavih, razdrljenih prsa i smije se.

— E, takvog te ja volim, — veli on, — vidi se: čaćin sin! I čaća se njegov othranio hliebom. I djed čaćin. I čaća djedov. E, bit će vala, od Stevana sila-muž!

A baka:

— Samo mazite to derište, pametnijeg posla nemate! Šibom treba balavca po golom turu, šibom, vražji sveci ne došli mu na san!

No, baka to samo tako. Hiljadu bora oko njenog nosa rasteže se u smijehu, ali ona neće da itko vidi njezin smijeh, zato okreće glavu i odlazi ...

I onda se sve najedamput prevrnulo, razmrskalo. Sunce je pobjeglo s neba. Dim je prekrrio zemlju. Zalud je mali Stevan molio i plakao na krvavim grudima majke. Ona je, hladna, šutjela. Nestalo je oca, i bake, i pačiča, i očinskog doma, i strica Dušana koji sluša svoju vječnu, crnu lulu...

Zato je, eto pogled u djeteta tako ozbiljan, tako oštar i tvrd!

Strašna borba naučila nas je da stisnemo srce i zube do granice samozataje, koja od ljudi stvara heroje. Ali nije to borba naučila samo nas. Naučila je i djecu našu (dječicu posve nedužna i sitna), kojoj do tada vidokrug nije prelazio obor rođenog doma.

Igra se vjetar mrljama svijetla na licima djece ispod kestenova stabla. I svoj toj djeci stravična povijest njihovih malenih života istovjetna je, zajednička. U pogledu, u crtama lica, u pokretima, u glasu, u držanju vidi se to, kao što se vide na junaku brazgotine i ožiljci od rana.

Prolazi, eto, drug oficir; zlatne širite svjetlucaju na rukavu.

— Zdravo, družo kapetane! — pozdravljaju djeca potresnom ozbiljnošću.

— Zdravo, drugovi! — veli kapetan kao da odzdravlja koloni umornih ratnika, koja se odmara na putu iz boja.

Jedna djevojčica, posve sitna, izgleda kao da je tek prohodala. Ali izraz njena lica podsjeća na lice neke zamišljene majke, koju more teške brige. Dugo je šutjela djevojčica, sjedeći nepokretno na jednom mjestu; onda je zapjevala jasnim djetinjim glasom pjesmicu o majci, koja traži grob svoga sina...

Da, i mi smo bili djeca! Ali naše je djetinjstvo, u poredbi s ovim, bilo bezbrižno i vedro djetinjstvo; rezali smo vrbove svirale, tražili svračkova gnijezda, pravili čovjeka od snijega i bacali klip pod oblake, pa kad govorimo danas o tim prošlim danima, onda govorimo o-sreći djetinstva.

Što dakle reći toj dječici, koja su vidjela više grozota, nego što ih je stogodišnji starac vidio kroz čitav svoj dugi vijek? Što im pružiti za radost djetinjstva, koja ih je tako okrutno mimoišla?

Naskoro će se mir spustiti na tlo ranjene domovine, koju smo tako neograničeno voljeli. — htio bih im reći. — Pušku i top trebat će pretaliti u plugove; trebat će podići svijetle domove, sa svih strana obasjane suncem; zatim ceste, željeznice i moćne lokomotive, koje će približiti ljude i krajeve; trebat će sagraditi velebnne i nevidjene gradjevine...

— Oteli su vam radost djetinjstva, ali najveću radost koju čovječji život pozna: radost stvaraoaca i graditelja naše budućnosti, ne može vam oteti nitko. A ona upravo vas čeka!

Narod je stvorio svoj sopstveni program i sprovodi ga kroz našu Narodnu frontu.

TITO

Privukoh granu zarudjele trešnje — I htjedoh je dahom osvježiti

Odahni,
odmori se
naša zemljo,
više te ne gaze teški koracj ratnih tatara,
ne sahranjuju se napredni u vrh naših atara.

Tu su sinovi rodjeni
pa, zato kad i legnem, mjesečevi traci
i miris polja, večeri skladom vodjeni

Dižu me. Po ledini junskoj pun sanja, života,
hodim i pjevao bih: Našoj snazi,
marljivosti. Poletu. Svakom samoniklom sjemenu,
veselom radniku,
Svemu što ka napretku
polazi...

I čini se, da mi sve obzorje bliže dolazi
preko planina i usjeva po uskoj stazi...
Privukoh granu zarudjele trešnje
i dahom tjedoh osvježiti je,
privukoh klas žita, šaku razna bilja
a ono od mene je svježije...

Ja vidim kada te naša ruka obradjiva,
plodna si, život vri posvuda,
i susreće te pozdrav i pogled
da kuda kreneš,
da kreneš kuda...

Tilki povjetarac mrsi mi kosu. Lelujanje bilja.
Pa se sada sjetim onih strašnih dana
kada smo lupom na prozor — ti-to, ti-to,
hrabрили jedan drugog.
A danas glasno zvoni posvuda TITO, TITO...
Zlatan vijenac oko glave heroja sprema mu
rodno, žuto, lelujavo,
Žito...

BLAŠKO H. VOJNIĆ

Narodna fronta se stvorila odozdo u najtežim danima naše
historije — to je snažan, nesalomljiv savez svih rodoljuba.

TITO

JIRŽI WOLKER

O milionaru koji je ukrao sunce

Jirži Wolker rodio se 1900, a umro 1924 godine. Iako je umro vrlo mlad, poznati češki pjesnik je napisao osim mnogih članaka dvije zbirke poezije i proze. On se istakao pišući socijalnu liriku i prozu sasvim nov i originalan način. Socijalna nota naročito dolazi do izražaja u njegovim brojnim baladama, koje su svojim oblikom postale uzorom mnogim češkim pjesnicima. Jedna od njegovih najboljih novela je »O milionaru koji je ukrao sunce«, koja je jednako svojina nestašnog dječjeg srca kao i obespravljenog čovjeka koji trpi pod udarcima društvene bijede i ljudskog egoizma.

Živio je na svijetu neki ve'iki bogataš. Dogodilo se tako, da je on svojim rukama sakupio bogatstvo čitave zemlje. Nije bilo ničega, što sebi ne bi mogao da zaželi. Stanovao je u najljepšem dvorcu i svi su mu ljudi služili. Ali nesretni milionar bio je bolestan. Njegova bolest nije bila ni tako teška, kao što je bila odvratna. Po čitavom tijelu rasi su mu gadni žuti čirovi, iz kojih je preko dana curilo, a noću su strahovito pekli. Bila je to ružna bolest — tako ružna, da se je zbog nje sam milionar stidio i zato je nastojao, da je sakrije u haljine od finih tkanina i u krevete sa svilenim jastucima.

Njegov je imetak neprekidno rastao, ali je i njegova bolest napredovala. Postojala je bojazan, da će gadost zahvatiti i oči. Toga se je bogataš najviše bojao. Ako je već mogao prekriti dobro sva mjesta na svojem tijelu — to je bilo jedino mjesto, koje je moralo ostati neprikriveno, ako je htio živjeti, vladati i zaradjivati.

Bolesni milionar odluči da pozove liječnika. Dosad se nije ni s jednim liječnikom posavjetovao, štaviše, nijednoga nije pustio u svoju blizinu, jer nije htio da tko sazna, kako je on jadan u svojoj biti. Bojao se, da se ne bi ljudi, koji su mu zavidjeli na njegovoj velikoj sreći, obradovali zbog njegove bolesti i osjećali se sretnijim od njega. On je naime držao, da on, koji ima najviše novaca, mora imati i najviše sreće. I drugi ljudi su tako mislili, gledajući njegove krasne haljine, automobile i udobnosti. Pozvao je dakle najboljeg liječnika i rekao mu: »Gospodine doktore, pogledajte me dobro i savjetujte mi, šta da radim, da ozdravim. Moja bolest je tako odvratna, da o njoj ne smije nitko saznati. Zato ćete mi sigurno oprostiti, što ću vas poslije vašega liječničkog pregleda dati pogubiti. Ne vjerujem ni jednom čovjeku — osobito ne čovječjem jeziku. Historija kralja Mide naučila me je da budem dosljedniji nego on. Uostalom, vašoj će ženi biti isplaćena iz moje blagaine razmjerno visoka penzija, a vaša će djeca studirati na moj trošak.« Liječnik je uvidio, da je kucnuo njegov posljednji sat. Jer smrtonosna snaga ovoga čovjeka bila je ogromna. »Mojih životnih snaga naglo nestaje«, rekao je da'je milionar. — Radite brzo!»

Svukao se i stajao pred njim go, nalik napola na zgnječenu gusjenicu, a napola na pokvaren šupalj zub. Liječnika je obuzelo gadjenje. Odakle dolazim do toga, mislio je on u sebi, da budem zbog njegovih

čirova ubijen — ja, koji sam posve zdrav. Svaki čovjek može da usmrti drugoga čovjeka. Ako to može on — moći ću i ja. Dobro — dat ću mu lijek, koji će ga vraški skupo stajati. »Milostivi gospodine«, reče liječnik, znam lijek protiv vaše bolesti. Toliko je bolji, što ga jedino vi možete pribaviti. Vi trebate sunca. Ali ne samo malo, kao što dobivaju kao milostinju drugi, vi trebate čitavo sunce. Imate ogroman imetak i ja mislim, da vi možete za njega i sunce donijeti s nebeske putanje u svoju palaču. Kad se s njim samj na neko vrijeme zatvorite, kad budete izbliza dionikom njegove blagodatne dobrote, izaći ćete iz sunčane kupke ne samo potpuno zdravi, nego i besmrtni. To je jedini lijek, koji vam mogu preporučiti. Jer na vas je sišla bolest čitavog svijeta. A sunce je zdravlje čitavoga svijeta.«

Milionar je povjerovao liječniku. Kako da ne vjeruje čovjeku, koji je bio na domak smrti. Samo još zapita: »Ne znate li, koliko može sunce stajati?« »Sunce je dragocjeno za sve ljude. Može biti da je za pojedina jeftinije.« Kad je liječnik izrekao svoje, bio je odveden i pogubljen.

Udovici je bio predan ček na znatnu sumu, djeci gotovo nove školske knjige, dva potpuno sačuvana ravnala iz kancelarija milionarevih i pernica s natpisom:

»Uči sinko, da budeš mudar!«

Milionar je međutim razmišljao, kako da skine sunce što jeftinije.

Dao je podignuti ogromne skele. Stotinu je inženjera sačinilo veličanstvenu dizalicu. Graditelji su radili planove za zgradu, u koju je trebalo da bude smješteno sunce i zatvoreno ondje s milionarom i njegovim čirovima. Milijuni radnika iz svih zemalja svijeta udarili su čekićima; ne zato, da skinu sunce, nego da prehrane ženu i djecu. Jedne noći, koja je bila tamnija nego okorjelo srce, skinu i su milionarovi ljudi sunce s neba, smjestili su ga u ogromnu zgradu i zatvorili željezobetonskim zidovima s čeličnim pločama. Nijedna zraka nije mogla prodrijeti napolje.

Na svijetu je bila tama i milionar se radovao, što mu je sve pošlo za rukom. U tami neće ni Bog raspoznati, mislio je on u sebi, da je sunce skinuto. A ja ću međutim postati besmrtan — pa tko mi onda šta može! Neću se zadržati samo na suncu; skinu ću i sve zvijezde i staviti ih među svoje blago. Bit će moje, kao što i moji vrednosni papiri, uloženi u banci »Ego«. Naskoro će se desiti, da neće biti ničega, što ne bi bilo moje. Kupit ću i Gospodina Boga i učiniti ga svojim tajnikom. Bit ću mlad, lijep, besmrtan i najbogatiji. Tko će mi odoljeti? Mogu nanižeti zemlji silu kao ženi i njoj će biti drago, što joj je nanesena sila — jer žene vole jake i sirove muškarce. Hip — Hip!

Ljudi su se međutim probudili iza sna. Jako su se čudili, kad su vidje i, da sunce više ne svijetli. Na nebu se samo vidjela velika, crvena rana, koju su vatrogasci ličiocj uzalud nastojavali da ugase ili zastru. Ljudi su se kupili u hrpe i vikali: »Gdje je sunce? Tko nam je odnio sunce?«

Stražari s električnim svjetiljkama pravili su red. Bio je to težak posao! Ljudi su bili kao bezglavi i uzaludno bi bilo svako napominjanje da budu mirni ili da se razidju. Milionar je dao upaliti sva svjetla. Stotiljada lusteri gorjelo je na uglovima, u kavanama, barovima i kabinetima. U predgradju su svijetlila tri tužna fenjera, a po selima su vadići iz bruljih sanduka posvećene svijeće i gledali se prestravljeni. Nastala je smetenost, koju su uveličavali crni šišmši, što su doletjeli neznano otkud. Bludnice na ulicama već su bile premorene, jer je noć trajala predugo. Milionar je računao: kad ozdravim, praviti ću od sunca žigice »Helios«, mast

za opržine »Sunčanik« i sve, što se daje. Spretan čovjek može se lako obogatiti. Kako sam radostan, što to nije palo na um nikome prije mene. — Ali ljudi su u gradovima postajali sve sretniji. Srijali su jedni na druge kao preplašeno b'ago. Zato je milionar dao naljepiti plakate i u novine napisati uvodnike.

»Konačno tama! Vječiti neprijatelj svladan, najveličanstveniji primjer ljudske požrtvovanosti. Već od početka svijeta ljude je mučio najveći tiranin, kakav je ikad postojao, — sunce Njegovu okrutnu tiraniju na svojim je plećima osjećao najviše stalež ljudi radnih, koji su na milione padali zahvaćeni na poslu od njegovog zraka.

Liječnički je ustanovljeno i statistički dokazano, da punih 100% (slovima sto posto) ljudi, koji su se pod suncem rodili, pod suncem umriješ. Toj je strahovladi učinjen kraj. Poznati filantrop g. Posljednji Milionar (tko se ne sjeća njegove rijetke gotovosti, s kojom je osigurao ženu i dječicu tragično umrlog liječnika Iksa!) dao ga je o svom trošku skinuti s neba. Nastojanje je zaslugom njegove nadčovječne požrtvovanosti uspjele i sunca je nestalo sa svijeta.

Nezaboravna uspomena mu je osigurana.

Tražite prospekte!

Oni, koji su imali svijetla, to su pročitali i umirili se; oni, koji ga nisu imali, ostali su i dalje nemirni. Mnogo bakica (onih, koje su već 20 godina bile slijepe) govorilo je: doći će konac svijeta.

Jao draganu koji je u tami izgubio svoju ljubav. Nije ju više našao.

Medjutim, bogataš uklonivši svu poslugu otidje k suncu. Kad je ušao u ogromnu zgradu, dobro je zaključao vrata, uvjerivši se još o tom, da li stražari s revolverima i bajonetima čuvaju sve ulaze. Ključ je ostavio u bravi da ne bi niko mogao gledati unutra. Onda se je počeo svlačiti.

Sunce je palilo.

Ala to nebeski grije, mislio je milionar. Velika snaga ulazi u me. Sve nezdravo bit će spaljeno i pretaljeno u čistu kovinu. Izaći ću odavde kao mladi bog. Tolikim je ljudima sunce donosilo sreću i zdravlje. Sad je na meni red, da preuzmem sam sve, pošto sam ove ostale uklonio. Oh — kako je bezgranična sreća, prenijeti sreću svih na sebe i ponijeti je sam.

Sunce je palilo.

Nešto je prevruće. Ali ne škodi. Veliku dobrotu treba ne naučiti nositi. Samo da me ledja tako jako ne bole. I glava. I usta, oči prsa i noge.

Ah, žar je nepodnošljiv. Izgaram iznutra i spolja. Čini mi se, da se pretvaram u pepeo. Samo još časak da izdržim. Onda ću otići. Otići ću i skočiti u hladnu rijeku. Naći ću draganu od leda. Rastopit ću je u svome zagrljaju. Bit ću najjači, najbogatiji, besmrtan. Kako sam slab, siromašan i sve me boli, kao da umirem! Ne, više ne mogu izdržati! Idem. Valjda je bilo dosta. Idem — trčim — letim....

Nagi prosjak sa spaljenim čirovima i užarenim očima dotrča k vratima. Jao! Usijan ključ nabubrio je u ključanici, da ni sam Bogo ne bi mogao otključati, da je htio. Uzalud je potresao, uzalud trzao, uza nj nije bilo slugu, savjetnika i radnika — bio je sam, kao što je bilo samo njegovo srce u grudima, koje su već gnjile, kao što su bile same njegove oči usred gnoja i bolova. Milionar zadrhta. Njegovo se tijelo savijalo kao drvo u oluji. Čovječe, ne možeš ponijeti sreću svijet! Ne dostaješ ni za svoju.

Sunce je palilo.

Milionar se sroza.

Ostala je od njega hrpa pepela, veličine željeznog sitnog novca. Mala hrpa hvalisave bijede. Zgrada, koju je dao sagraditi sebi na ponos postala

je njegov katafalk, a sunce, koje je ukrala njegova bolesna častoljubivost, bilo je velika svijeća uz njegovo mrtvo tijelo. Nitko nije plakao.

A sunce je palilo.

Palilo je tako, da je naskoro propalilo sve zidove. I zidovi se srušise kao da su sagradjeni na pijesku. Propadoše na zemlju kao madjioničari, koji iščeznu poslije čaranja. Sunce je provalilo svojim sjajem na sve strane. — Ležalo je na zelenom travnjaku kao zlatan, ogroman balon.

Ljudi se obradovali. »Vidi se«, govorili su i smijali se. Sada se radilo samo o tom, kako da sunce prenesu opet na nebo da bi ga svi vidjeli i svi njegovom zaslugom, — uopće vidjeli. Ljudi se uozbiljili i vijećali. Tko će nam odnijeti sunce natrag na nebo?

Desilo se ondje dvoje djece, Manjička i Pepik. Možda su bili iz Vršovice, možda sa Smihova, ali sigurno su odnekud bili. »Mi ćemo ga odnijeti«, reče Pepik. »Ja sam često nosio ljudima prtljag s kolodvora. Onomad sam nekome gospodinu nosio tako velik prtljag, da su se svi čudili. No, to bi bilo krasno, kad sunce ne bih mogao!«

Manjička i Pepik odnijeli sunce na nebo. »Vratite se kući na ručak!« vikala je za njima majka.

»Vratit ćemo se, vratit ćemo se...«

I vratili su se.

Đ. Andrejević-Kun: *Tifusari*

LJUDMIL STOJANOV

Milosrdje boga Marsa

Ljudmil Stojanov, jedan od najpoznatijih bugarskih pisaca, koji je izdao zbirke pjesama, jedan roman, pripovjetke i knjige eseja.

Kažu da u Americi ubijaju električnom strujom. Nisam bio u Americi i ne čudim se dovrtljivosti Jenkia.

Električnom strujom! To je vjerovatno zabavna i prijatna smrt. Snažan udar u mozak, oštri grčevi po svim zglobovima, hladna jeza u kostima, najzad vrtoglavo propadanje u svijetlim koncentričnim krugovima i tišina, dublja od ćutanja međuplanetnog prostora....

Takva smrt mora da je prijatna, mora da je vanredno lijepa.

Ali ne, mi ubijamo jednostavnije. Nožem, kamenom, sjekirama, gotovo isto kao naši pećinski praoci. Jedan udar u ledja, kosti zaprašte, zjenice se izvrtu i čovjek pada kao panj. Ponekad žrtava ima veći broj — 10, 20, 30, 50; onda je operacija teža, ali ne i neizvršiva: svi su vezani i ne predstavljaju nikakvu teškoću da se čitava ta ljudska masa izbode. Poslije se žrtve bacaju u neku jamu i nad njima noću zavijaju čopori pasa.

Ali zašto baš na taj način — čudno, zar ne?

Zabranjeno je da se puca, evo zašto.

Inače bismo ih strijelali. Ali, mi smo u okupiranoj zemlji, nepokornoj i staramo se da sve izgleda kao za vrijeme mira. Nikakva pucnjava! Zašto da uznemiravamo mirno stanovništvo?

No, postoji li uopće mirno stanovništvo? Ono je ili pobjeglo ili uništeno. Stavljeno van zakona, ono se istrijebljuje kao što se istrijebljuju vuci ili skakavci.

Zašto ne? Osjećanje odvratnosti prema ljudima, prema svijetu, prema samom sebi, počinje da me uznemirava sve rjedje. Više ne osjećam nikakav stid. Ostavljam da me vuče tok stvari. Da li je zato gospod Bog uzeo ljudima pamet, što hoće ponovo da preuredi svijet usred ovog mora krvi, kao nekada — poslije velikog potopa? Razmišljam tako poslije svake čaše rakije.

Pijemo obojica — ja i kapetan. Upravo, piće je njegova stara navika. On kao da se rodio sa tom navikom. Oni su čovječuljak, s punim okruglim licom prošaranim crvenim žilicama, obrijanih brkova i velikih ušiju. On ispunjava zapovijesti sa sjevjernim strahopoštovanjem. Pas nema toliko vjernosti koliko je on ima u duši. Iskapljuje novu čašu, mršti se i briše usta nadlanicom.

— Tako, mladiću, svi su psi! Ne treba ih žaliti. Ne treba! Pij! Sve ćeš zaboraviti...

U njegov domen spadaju nekoliko sela čije ljudstvo mora da potpuno uništi. Ovu humanu dužnost ispunjava on dostojno i čvrsto. Čak tako čvrsto ni čašu ne drži. Veoma se obraduje kad sjednem pored njega. Osjeća se onda polaskanim i žuri da pokaže svoju nadmoćnost.

— Misliš li da će ti oprostiti ako im padneš šaka? Kožu će ti odenati...

Ulazi stara seljanka i klanja se duboko. Kapetan je dobar čovjek, sigurno i on ima djecu, neka joj dozvoli da uzme glave svoja dva sina, što se eno tamo kotrijaju iza brda — da ih pokopa u groblje.

Ustajem stegnutih zuba i izlazim — mozak mi, kroz raklijsku paru, nejasno shvata prisustvo neizrecivog užasa. Ta ovo nije, razmišljam, ni rat ni revolucija. Ovo je nekako besmisleno krvohoštvo, neka nijetka svečanost boga Marsa.

Napolju se zaustavljaju vojnici sa šest seljaka. (Medju njima je učitelj iz obližnjeg sela kod koga sam nedavno noćio. Vode ih k meni na isljedjenje. Treba ispuniti zakonsku formu.

Tek su mi dvadeset i dvije godine, a na sljepoočnicama već cvjetaju pramenovi sijede kose.

Uhapšeni ulaze jedan po jedan u kancelariju i započinje isljedjenje.

Ne znaju zašto su uhapšeni. Jedan je bio zadržan kada se vraćao sa salirane svoga djeteta. Drugi je navratio vodu u svoju baštu. Treći — tlerao djubre na njivu. Učitelj se čak čudi zašto je doveden. A ja — šta ja tražim ovdje? Kako sam ja dopao u ovaj pakao i da li sve ovo nije užasan san? Odlazim kapetanu da mu referišem.

— Nevini ljudi — kažem. — Potpuno nevini. Da se puste, neka gledaju svoja posla.

Kapetan diže novu čašu i počinje da se smije:

— Ha, ha, ha! Nevini, znači — krivi. U zapovijesti je rečeno: — nevinih nema — razumiješ? Nevini! A šta su radili u polju? Ko ti sada skitara bez posla tamo-amo? Nevini! I ti im s tvojom učenom glavom vjeruješ?

Razmisli jedan trenutak i reče:

— Deder, daj mi zapisnik!

U zapisniku se opisuje kako je bio uhvaćen svaki od njih pojedinačno, gdje i pod kakvim okolnostima. »E, evo« — mumla i prevrće strane. »Jataci, brate! Pseta! Nikome da ne vjeruješ!« Zatim uzima pero i pijan drhtavom rukom piše uskoro povrh otkucanog teksta:

— Saglasno zapovijesti: Br. 17. kao jataci.

— Ne! — vičem užasnut.

— Pisar! — krešti on i suhe mu staklaste oči ponovo oživljuju. — U štab pulka, na rješenje!

Dodaje akta pisaru koji stoji mirno, ćutke ih uzima, kaže »razumijem« i odlazi. Onda me kapetan gleda nekako snishodljivo i pobjednički, i u tom trenutku čini mi se kao da je on glavom krvavi bog rata.

Znaš li ti, prijatelju, da u Americi ubijaju električnom strujom? Ali tamo ubistvo jednog čovjeka je tako rijetka stvar da se za njegov lješ otimaju svi univerziteti. Znaš li ti to? Otkuda?

Kad će se povratiti akta? Suvišno je: znam šta će biti u njima.

Bježi mi san sa očiju. A kad zaspim muči me košmar — razrogačene oči pune smrtnog straha, krvavi noževi, sklupčane zmije, zavijanje gladnih pasa, ljudske kosti...

Izlazim na kraj puta, pored rijeke. Polje je tiho, mirno. Strnjišta se griju na jesenjem suncu. Kako je mirna zemlja, razmišljam. Naša zajednička majčica ne čini nikome zla, o svima se stara. A eto ljudi... Kad samo pomisliš... kolju se kao zvijeri!

U susret mi hita stara žena, pogrbljena, s teškim zavežljajem pod miškom. Ona ista koja je malo prije tražila da uzme glave svoja dva sina,

— Šta nosiš? — pitam je tek onako.

Ona se zbunjuje i bez volje odvezuje zavežljaj: dvije ljudske glave, upola izgledane od pasa.

— Pa kako si ih poznala, jadnice? — kažem brzo skrenuvši pogled ustranu.

Lice joj je suho, nepomično i niz njega nečujno teku suze same po sebi.

Šapnula je tiho:

— Može li majka da ne pozna svoj porod?

I ode.

Sada otpočinje ono najstrašnije. Treba da saslušam posljednje riječi osudjenika. Već ih jedan vod vojnika odvodi pored rijeke, ispod vrba, u usku dolinu, između strmih strana niz koje se odronjava šljunak.

Jesen je. Trava je požutila.

Pred dubokom i dugom jamom stoje šestorica vezanih ljudi u poluseoskom i polugradskom odijelu, s iznošenim kačketima, neobrijani — pravi živi zid, splet ljudi čiji čutljivi, očajni uzdah kao da cijepa svijet od istoka na zapad.

Ispijena, beskrvna lica. Ima li ikakve nade u tim očima? Tupia, bespomoćna mržnja prosijava u njima, ravnodušnost osudjenih. Stoje, uspravljani, pored jame, pored svog groba i evo ja im govorim drhtavim glasom:

— Ko bude kazao gdje je svratište razbojnika bit će pomilovan.

I dok govorim ovu laž ja ne smijem da ih pogledam u oči već gledam u zemlju. Onda učitelj odgovara muklo i prigušeno:

— Gospodine, zašto nam se rugate?

Pogledam ga. Vjedja mu nervozno igra, usne su mu ispucale. U očima tinja plašljiva molba, kao da hoće reći: pamtiš li ono toplo zvjezdano veče kad si noćio u mojoj kući? Večeru pod kestenima, moju skromnu, gostoljubivu ženu? I dijete sa plavom kosicom i veselim očima koje te zvalo »Čiko«? Ne pamtiš? A ono jutro kad ti je moja žena, kao dragom gostu, posipala da se umiješ?

— Hajdemo, nemamo vremena na gubljenje. — reče otsječnim glasom oficir, komandir voda.

Jedan stariji podoficir vezuje oči žrtvama. One pomažu drhtavim rukama jer je i za njih važno da se sve to svrši što prije. Primičem se učitelju i jako mu vičem u uho:

— Reci da znaš gdje se nalazi skrovište razbojnika, to će te spasti. On me gleda bespomoćno, upaljenih očiju, pokazujući na uši:

— Ne čujem. Ponovi!

Ponavljam riječi još jače.

— Gospode! Ništa ne čujem!

U očajanju širim ruke. Vezuju mu oči. Zatim ih podoficir okreće licem jami.

Čuje se komanda:

— Na bajonet!

Prekrivam oči rukama i okrećem se. Nije mi to prvi put, ali me ovaj prizor baca u studenu malaričnu jezu. Tresem se kao u groznici.

Opći prigušeni jauk, zatim tupi udari boda, krckanje prebijene rskavice, udari gvoždja o kost, slabo rvanje i — tišina. Šta je bilo? Tako brzo? Zbunjenost na licima vojnika i oficira...

Poluživi jadnici bacili su se u jamu u nadi da ih krvnici možda neće strijeljati, da će ih ostaviti. Ili prosto instiktivno, besvjesno. A jama je duboka i na dnu leži ova ljudska masa, potonula u krvi. I stenje. Nemoguće mi je da opet pogledam, poludio bih ili se bacio i ja tamo dole. Osjećam da me nešto guši u grlu, da me davi nemoćni bijes. Sjedam na iskopanu zemlju.

Na licima vojnika čita se nezadovoljstvo, odvratnost: odvratni im je zanat kojim se bave. Ali Mars je lukav: on traži njihov sopstveni život u slučaju nepokornosti. On zna da je skupa sopstvena koža. U sumraku večeri, u ovom gluhom, nepoznatom zemaljskom kutu kao jezivi sam izgleda ova mala grupa vojnika sa okrvavljenim noževima, i ja sam, i nesretnici ovi doli u jami. Puške drhte u rukama vojnika i sa njima kaplju crvene kapi na žutu travu.

Veče puzi nevidljivo, uskoro će pasti noć. Nastaje kratko savjetovanje. U drugoj prilici stvar je lakša: nekoliko metaka i — gotovo. Ali...
...Zabranjeno je da se puca — to je sve. Mi smo u okupiranoj zemlji, nepokornoj i staramo se da sve izgleda kao za vrijeme mira. Nijakva pucnjava!

Onda se jedan od vojnika spušta u jamu. Čuju se tupi udari, jedan, dva, tri, teško dahtanje, zveket noža o kamen. Najzad vojnik izlazi obuzet strahom. Nož mu je iskrvavljen, on se tetura kao pijan. Sa lica mu teče znoj. Teški rad u uzanom prostoru groba iscrpio ga je i on treperi kao list. A dole — novi jauci, mukli, dahki.

Silazi drugi vojnik. U tome kako on nestaje pod zemljom ima nečeg neopisivo užasnog. Kao da silazi u sam pakao. Ostali vojnici stoje kao hipnotisani: nijedne riječi, nijedne psovke kao inače u drugoj prilici. Sam oficir je nestrpljiv usljed neprijatnog i nepredvidjenog čekanja. Njegova je praksa opovrgnuta. Nervozno šeta tamo-amo. Najzad se naginje nad jamu i pita:

— Jesi li gotov?

Umjesto odgovora izlazi sam vojnik, s krvavim mrljama po odijelu, koje pokušava da očisti nervoznim i bolećivim pokretima. Nož mu je također iskrvavljen od udaraca, život se ipak pokazao jačim. No jauci se utišavaju, čuje se samo krkljanje u agoniji — sve slabije i slabije. Pa ipak, mora se učiniti kraj ovoj neprijatnoj historiji: i vojnici imaju živoe!

— Nema vremena za gubljenje! — kaže oficir običnim, prirodnim glasom: — Bacajte zemlju!

Ali još pri prvoj lopati dešava se nešto neobično. Kao da ispod zemlje, s onog svijeta, iz dubine groba dopire očajni, promukli i strašni učiteljev glas:

— Zaboga! Živ sam!

Skačem i nadvirujem se nelagodno nad jamom. Poluizdignut, sa strašno nazrogačenim očima, on se pridržava raskrvavljenim prstima za obe strane groba, s pogledom punim neizrecive muke, i molbe, i straha od smrti. Sjetih ga se iznenada — dobrog i krotkog, u njegovoj kući. Žena mu naliva crveni višnjak, njegov sinčić širi ruke prema meni i više smilješeći se: »Čiko«... Vadim revolver i upravljam ga u njega — to je još jedino dobro koje mogu da mu učinim.

Nečija snažna ruka me gurnu i ja ispuštam oružje. Kapetanova ruka!

Pijan, zloban, udarajući bičem po čizmama, on stoji iza mene i više tuđim, hrapavim nejednakim glasom:

— Dosta ste mučili ljude! Brže zasipajte jamu!

Kao da su svi to čekali. Muklo odjekuje zveket lopata i majka zemlja uskoro prima u svoju utrobu zemlju koju je izbacila. Otud dopire jedva — čujan, slab zvuk: »A-a«.

Poslije se sve utiša. Začas je jama zatrpana. Vojnici se postrojavaju. Čuje se komanda. Ubrzo noć guta u svoje proždrljivo ždrijelo i krvnike i žrtve njihove...

ALEKSANDAR PUŠKIN

Zlatna riba

(1883)

Na obali jednoj sinjeg mora
Živio je starac sa staricom,
Živio je u kolibi staroj
Već trideset i tri godinice;
Starac mrežom lovio je ribe,
Starca je mrežam' prela predju,
Jednom starac izadje da lovi,
Mrežu baci u to sinje more,
Digne mrežu, u njoj samo blato;
Drugi puta opet baci mrežu,
Digne mrežu, u njoj morska trava;
Baci mrežu i do trećeg puta,
Digne mrežu, u njoj zlatna riba,
Progovori tada zlatna riba,
Ljudskim ona progovori glasom:
»Pusti, starče, pusti me u more,
Skupo ću se otkupiti tebi,
Otkupi čime god zaišteš.«
Začudi se starac tomu čudu:
Mnogo ljeta lovio je ribe,
Ali nikad ne ču ni s daleka,
Da bi kako govorila riba,
Zlatnu ribu u to more pusti,
Pa ovako njojzi progovara:
»Idi s Bogom, zlatna ribičice,
Niti tvoga otkupa mi treba;
U sinje se sretno vratj more,
Plvaj po njem baš po svojoj volji.«
K starici se žurno starac vrati,
Pa joj kaže ono pravo čudo:
»Ja ulovih danas ribičicu,
Neobičnu zlatnu ribičicu;
Ona ljudskim progovori glasom,
Zaproši me, da ju prostu pustim,
Obeća mi dragi za to otkup,
Kakov samo poželjeti mogu,
Otkupa joj ne htjedoh uzeti,
Već ju pustih u to sinje more.«
Otrese se starica na starca:
»O ti luda muškaračka glavo,
Što od ribe otkupa ne uze?
Mogao si poželjeti naćve,
Naše su se malo ne rasule.«
Povrati se starac opet k' moru,
Ali eno zbunilo se more,
Pa on više ribičicu zlatnu;
Dodje riba, te će ga zapitat:

»Što najviše želiš starče?
Nakloniv se reče starac njojzi:
»Smiluj mi se velemožna ribo,
Žena me je jako izgrdila,
Meni starcu mirovati ne da,
Ona želi posve nove naćve;
Naše su se malo ne rasule.«
Tad mu vrati zlatna ribičica:
»Ta ne tuguj, već id s Bogom,
Nove ćete zadobiti naćve.«
K starici se opet vrati starac,
Al' starica kraj novih naćava
Još i gore na njega se dere:
»O ti luda muškaračka glavo,
Želo si ludo, nove naćve!
Koja korist od novih naćava?
Povrati se, ludo, odmah k ribi,
Nakloni se pa isprosi kuću.«
Povrati se starac opet k moru,
Ali eno, smutlo se more,
Pa on više ribičicu zlatnu;
Dodje riba, te će ga zapitat:
»Što najviše sebi želiš starče?
Nakloniv se reče starac njojzi:
»Smiluj mi se velemožna ribo!
Žena opet još me jače grdi,
Meni starcu mirovati ne da,
Kuću hoće, lajavica stara!«
Tad mu vrati zlatna ribičica:
»Ta ne tuguj, nego idi s Bogom,
Zbiti će se, imati će kuću.«
Kolibi se svojoj starac vrati,
Ali od nje nema već ni traga,
Pred njim stoji kuća sa sobicom,
Bijeli na njoj od opeka dimnjak,
Od hrastovih dasaka su vrata,
A starica pod prozorom sjedi,
Pa se grozno izlaje na muža:
»O ti luda muškaračka glavo,
Prosio si, ludo, samo kuću!
Odmah se vrati, ribi se nakloni,
Neću više da budem seljanka,
Sjajna hoću da sam vlastelinka.«
Tad mu vrati zlatna ribičica:
Ta ne tuguj, nego idi s Bogom,
Sjajna ona bit će vlastelinka.«

Povrati se ka starici starac,
 Što to vidi? Gradurinu krasnu,
 Na shodu joj šepiri se žena,
 Omotana samur-kabanicom,
 Pokrivena bijelim turbanom,
 Oko vrata biserni su nizi,
 A prstenja prepuni joj prsti,
 Cipele su njoj od safijana,
 Pred njom, za njom hrpe dvorjanika
 Pa ih tuče i za kosu vuče,
 Starici sad starac progovara:
 »Zdravo da si, milost va gospo,
 Sad ćeš imat što ti srce želi.«
 Razdere se nad njim huda žena,
 U štalu ga pošalje da služi,
 Jedva drugi minuo je tjedan,
 Još se ona i gore razljuti,
 Pa ti opet k ribi šalje starca:
 »Povrati se i nakloni ribi,
 Neću više da sam vlastelinka,
 Nego hoću kraljica da budem.«
 Uplašeni viknu tada starac:
 »Zar si bako, ludih jela gljiva?
 Ta već niti koračiti ne znaš,
 Ta već niti govoriti ne znaš,
 Cijela zemlja tebi se već smije!«
 Starca se na to ljuto srdnu,
 Pa po licu jadnog starca pljusnu:
 »Tj li, rdjo, smiješ odgovarat,
 Pa još meni, moćnoj vlastelinki?
 Tornjaj k moru dok je s tiha mira,
 Inače ćeš morati pod silu.«
 Povrati se starac opet k moru,
 Ali sinje pocrnjelo more,
 Pa on više ribičicu zlatnu,
 Dodje riba, tere ga zapita:
 »Što najviše sebi želiš starče?«
 Nakloniv se reče stadae njozi:
 »Smiluj mi se velemožna ribo!
 Žena mi je uprav' poludjela,
 Neće više da je vlastelinka,
 Nego hoće kraljica da bude.«
 Tad mu vrati zlatna ribičica:
 »Ta ne tuguj, nego idi s Bogom,
 Dobro, dobro, kraljica će biti!«
 K starici se opet vrati starac,
 Ali pred njim kraljevski je dvorac,
 U tom dvorcu starica mu sjedi,
 Na prijestolju baš poput kraljice,
 Dvore njozi dvorjani, gospoda,
 Rujno vino prekomorsko piju,
 Paprenjaka obilno zalažu,
 Naokolo grozna straža straži,

Sulice im na ramenu strše,
 Opazi to starac, te se zgrozi,
 Duboko se naklanjati primi,
 Pa ovako starici besjedi:
 »Zdravo da s, kraljice mogućna,
 Sad ćeš imat što ti srce želi.«
 Ali ona neće da ga gleda,
 Već ga dade otjerat od sebe,
 Priskočiše dveranska gospoda,
 Stanu starca goniti i tuć;
 Priskočiše pokraj vrata straže,
 Na sablje ga maj ne raznježe,
 Svikolici nad njime se smiju:
 »Tako valja luda stara glavo,
 To ti budi, ludo, sad na spomen!
 Ti li hoćeš trešnje jest s gospodom?«
 Minu tjedan, minu još i drugi,
 Još se gore razbjesnela baka,
 Dvorjanike pošalje za mužem,
 Nadju starca, k njozi ga dovedu,
 Tu starica progovori starcu:
 »Povrati se i nakloni ribi,
 Neću više kraljica da budem,
 Nego moćna vladarica mora,
 Da ja živim u širokom moru,
 Da mi služi zlatna ribičica,
 Da mi bude vjerna poslužnica.«
 Starac nije smio se protivit,
 Mukom muči, ne govori riječi,
 Već on podje k tomu snjem moru;
 Al' na moru crna je oluja,
 Od gnjeva su podigli se vali,
 Pa se gone strahovitim šumom,
 A on više ribičicu zlatnu,
 Dodje riba, tere ga zapita:
 »Što najviše sebi želiš starče?«
 Nakloniv se reče starac njozi:
 »Smiluj mi se velemožna ribo!
 Što da počnem s prokletnicom babom?
 Neće v še kraljica da bude,
 Nego silna vladarica morska,
 Pa da živi u širokom moru,
 Ti da jošte poslušna joj budeš,
 Da joj budeš vjerna poslužnica.«
 Na to ništa riba ne odvrat,
 Samo repom po vrhu zapljušti,
 Pa duboko zaronj u more,
 Dugo starac, jako dugo čeka,
 Odgovora ne dočeka jadan,
 Povrati se starac ka starici:
 Al' je pred njima opet kolibica,
 Njoj na pragu starica mu sjedi,
 A pred njome — razbijene naćve.

IVAN DONČEVIC

Nikola Željezni

Sa ženom se šutke rukova na pragu. Bucmastu curicu, što se uplašeno pribila uz materine skute, pomiluje nježno po kovrčavoj kosi, koja je imala boju ražene slame. I uputi se preko dvorišta zgrbljenih ledja, teškim korakom kao da oklijeva. Mati ga je čekala kod prijelaza — golema, mršava starica, obličjem i držanjem neobično nalik na sina.

— Nikola, sine, zbogom! — reče ona promuklo.

— E, pa zbogom stara! — odgovori sin i zakorakne nogom preko prijelaza.

Suton se spuštao nad livade. Na kraju ravnice plavio se dubokim modrilom, pun podmukle neizvjesnosti, tamni, turobni rub šume. Nikola htjede još nešto reći. I mati je također pokušala izustiti nekoliko riječi, nježnih i lijepih riječi, koje je čitav dan smišljala u glavi. Ali, začudo, govor je zatajio. Mučalo je mukom oboje.

Čvornata, široka, kao zemlja crna, šaka stisnula je iznenada kolac tako čvrsto, da je zaškripao među pleterom. I, lupnuvši okovanim cipelama po nogostupu, čovjek se odlučno prebaci golemim trupom preko plotu. Zatim je odmicao ravnim i sigurnim hodom jarčićem između gredica lana, kroz žito, pa dalje pašnjakom. Osvrnuo se nije ni jedanput.

A starica se uhvatila rukama za plot i ruke su joj drhtale. Gledala je spodobu sina, kako se lagano gubi u sutonskim sjenama. Naskoro ništa više nije vidjela. Zar je tako naglo pao mrak? Ili su gorke suze zamutile pogled majci?

Vratila se u dvorište. Dvorište joj se učini prazno i pusto, kao da je vihor pomeo sve.

— Maro! — zovnu snahu. A kad se ona nije pojavljivala iz mračne kuće, starica vikne ljutito: — Kravu treba napojiti, čuješ li? Ne jauči tamo, dangubo, gadna, jer ću te sad ja prutom...

I dugo je još ljutito mrmrljala starica, vrzući se bez cilja oborom i tragajući za nečim, čega u oboru nikad nije bilo...

Nikola je ujutro došao u logor partizanskog odreda. Prinesse dva prsta obodu svoga klobuka.

— Dojadilo zlo, — reče on, — i došao sam da se borim. Jak sam i zdrav. Umijem dobro gadjati iz puške, a i oko topova se razumijem.

— Da si jak, vidim! — Komandant, bivši bravarski radnik, pokaže u smijehu svoje plosnate, zdrave zube. — Vjerujem, da ti je zlo dojadilo, znači — pošten si čovjek! A kakav ćeš biti u borbi — vidjet ćemo.

— E, baš je tako!

— A topove, nažalost, moramo tek oteti od neprijatelja.

— Pa otet ćemo!

Pošuti časak, okrene se i ode. Komandant osta raskrečenih nogu na proplanku, gledajući začudjeno za slabo razgovornim gorostasom i počese se u neprilici po potiljku.

Ujutro je Nikola stigao u odred, a o podne provali iznenada neprijateljska konjica u selo. Nastia puškaranje. Partizani su vješto tražili za-

klona iza živica, u naborima njiva, u voćnjacima i jarugama zagrižljivo braneci svaku stopu zemlje. Naskoro je svijetli proljetni uzduh oštro zavonjao barutom.

Iz parohijskog vrta borba se vidjela kao na dlanu. Komandant je sabrano i kratko izdavao zapovijedi.

— A gdje je onaj novi? — upita iznenada.

— Puca, družo komandante, — odgovori bataljonski kurir. — Gdje ga zateklo, pružio se i — puca. Njegova se desetina povukla na bolji brijeg. A on: zašto da se povlačim, veli, dok imam pušku i metaka? I eno ga stalno na istom položaju, a svaki njegov metak, bogami, u puno pogadja...

I tako: u proljeće, mjeseca aprila 1942 godine, započeo je partizanski put Nikolin. Bio je on uvijek slabo razgovorljiv, gotovo nikako, pa ga u početku smatrahu nastranim. Ali vremenom su uvidjeli, da nije baš ni malo nastran, nego naprotiv, da govori samo onda kad treba. Osim toga, taj mučaljivi div svojim držanjem u borbi izazivao je poštovanje i kod starih, iskusnih ratnika. Nije on činio neka osobita junačka djela, ne! Ali mjesto gdje se zagrizao nije napuštao, pa da su baš hebesa, umjesto kiše, bljuvala sumpor i oganj po njemu. Zemlja je gorjela svuda naokolo, a on je nepokolebljiv u svom miru i tvrdokornosti, sabrano i duboko proračunato samo praznio pušku, koja rijetko promašuje. Poslije završene bitke mumljao bi zadovoljno sebi u bradu:

— E, pa tako, bratac moj! Košnja je završena, valja sjesti za večeru. — I odmah bi pitao: — Koliko ih je sada manje, a?

U jesen je odred uzmicao pred nagomilanim ruljama neprijatelja, koji je naumio da ga uništi. Dva dana i dvije noći, u oštrim borbama, krčio je on sebi put iz obruča. Bez hrane i bez sna, na pragu potpune iscrpljenosti, ljudi su spavali u hodu. Tada je Vida zaplakala.

Ona potsjećaše svojim slabašnim tijelom na krhku biljčicu, koju njiše vjetar. Puška je bila odviše glomazna za nju. Noge bose i smrznute, oštro grumenje raskrvarilo joj stopala. Savila se na zemlji i zaplakala grčevito.

Netko reče:

— Vido, saberi se! Sramota je, da partizanka plače.

— Još malo. Još sasvim malo napregni snagu, Vido, — doda netko drugi, — a ja ću ti pušku nositi!

Nikola, koji je išao posljednji, ne reče ništa. On samo digne rasplakanu djevojku sa tla i ponese je u naručju, oprezno i lako, kao dijete. Nosio ju je čitavu noć. A ujutro, u sivoj, prljavoj, kao zmijsa hladnoj zori, vidješe svi, kako na kraju kolone ide Nikola i u naručju nosi djevojku blijeda, djetinjasta lica, koja — spava...

Poput kurjaka dani su prolazili: divlji i krvavi dani...

U napadu na Garešnicu rasprsnula se mina u blizini Nikolinoj. On otare oči, na trenutak zaslijepljene dimom i prašinom, i čudno se osjeti: kao probušeni mjehur iz kojega izlazi zrak. Ali nastavi pucnjavom do posljednjeg metka. Tek mnogo kasnije, kada je bitka bila već završena, Nikola zaosta u hodu, i, stenjući, polako sjedne na zemlju. Vidješe tada, da mu je kaput na leđima sav crn i već okorio od zgrušane krvi.

Nakon četrdeset dana opet se pojavi u stroju; mršaviji nego prije, pognutiji i crniji, nalik stablu koga je opržio grom.

O topovima je razmišljao uvijek.

— Top ti je kao malj, — govorio je on uvjeren, — kad udari, zemlja jaukne od udara.

Bio je već tada komandir čete. Neke noći javiše, da prugom od Kutine dolazi oklopni voz — »grbo«. Nikola je dobro znao, da »grbo« na sebi nosi i nekoliko dobrih, brzometnih topova. I baš ta stvar s topovima zavede, inače nada sve razboritog i opreznog komandira čete.

Razvila se strahovita bitka između gvozdja i ljudi, pod jasnim studenim nebom, na poljani bez žbunja pokrivenoj snijegom. Prestala je tek onda kad Nikola, u slijepom jurišu na čelik, upadne u roj pčela metaka, koji su srdito zujali kroz noć. Pokupiše ga žalosni drugovi, misleći da je mrtav.

Na putu otvori oči.

— Topovi, — prohripa s mukom, — ostali su i dalje psima, a? No dobro! Uzet ćemo ih drugi put.

Doktor preboji na njemu sedamnaest rana. Od uzbudjenja smušenim pokretom snimi naočale i opet ih natakne na nos.

— Ovo je željezni čovjek, — izgovori brzim govorom. — Mislim, da se na sto hiljada slučajeva može naći ovakav jedan. Sedamnaest pegotaka razumijete? Nije to šala...

Ali nakon tri mjeseca Nikola je opet bio u stroju. Ovaj put izgledao je drukčije: bez jednog oka, pun brazgotina, glas mu je bio nekako piskav, prsti lijeve ruke ukočeni, a jednu je nogu malo povlačio u hod. Ali uporni, mučaljivi div još nije popuštao. Nadimak »željezni«, — Nikola željezni, — ostao mu je od tada.

U to vrijeme stigne mu i glas od kuće. Neprijatelj: bijesno pseto zakrvavljenih očiju, koje slijepo i nemoćno grize sve oko sebe, nahrumio i u njegovo selo. Kuće je sažgao, ljude poklao. Od doma mu ostala samo hrpa ugljevlja. Majku staricu objesili na šljivu, curicu (bucmasto malo stvorenje s kosom boje ražene slame) bacili s hihotom u oganj, a žena u ludilu pobjegla i kasnije se smaknula sama... Željezni čovjek slušao je taj glas bez riječi, jer riječi nisu bile dovoljne da izraze njegove osjećaje. Škripnuo je zubima i u grlu mu je zakrkljalo.

Čitavu slijedeću noć svijetlio je nepokretno u njegovoj šaci užareni crv cigarete. Stražar, koji se vratio sa straže, upita:

— Ne spavaš?

— Ne, — odgovori on mračno.

— Razmišljaš?

— Da.

— O svojoj nesreći razmišljaš?

— Da.

I opet je išao iz boja u boj — taj mučaljivi, golemi, željezni seljak. Još je nekoliko puta bio ranjavan. Ali on je, kao i zemlja koja ga je rodila, izgledao neuništiv. Partizanski odred, u međuvremenu, narastao je do snažne vojne formacije i, na veliko zadovoljstvo Nikolino, vukao je sada za sobom nekoliko tamnosivih, debelih, dobro njegovanih »hau-bica«. Često bi on na topovsku cijev položio čvornatu, široku, kao zemlja crnu, šaku, i govorio: »Top ti je kao malj; kad udari, zemlja jankne«. A poslije svakog boja ponavljao je hiljadu puta ponovljeno pitanje: »Koliko ih je sada manje, a?«

A dani su prolazili. Kao čopor divljih krvavih kurjaka prolazili su u trku. I nizali se u mjesece, u godine...

Zlma, početkom godine 1945. Žučkasti, mokri snijeg žderala je po-
lepno voda i sunce. Južnjak je duvao ravnicom.

Cestom u selo dojahao konjanik, ogrnut u široku kabanicu s kapom-
mačom na glavi; pognuta i golema njegova spodoba izgledala je neraz-

njerno velika prema vitkom konjiću zelene dlake. Na jednom mjestu konjanik stane. Prepoznao je stari, granati orah iznad ruševnog bunara — crno drvo u pustoši: žalobni spomenik. Tu sidje i priveže konja uz plot.

Nekoliko djece strčalo se iz susjednih bajti. Stari Ilija dolazio je polako, dimeći lulu u hod.

Čovjek gurne vrhom čizme pougljenjelu gredu; ona, napijena vodom, trulo odjekne... I u jednom času njemu se prividi plava, kovrčava glavica male curice (tako slikaju andjelčice u crkvi), vjerne oči ženine kako zabrinuto gledaju u njega, i koščata, ogromna spodoba starice, koja se tobože ljuti... Znoj-rosa probio mu na sljepočicama. Svuče kabanicu. Ali tjeskoba potraje samo tren.

Obrati se starom Iliji:

— Što veliš, kume, a? Pobjedili smo na koncu konca vraga! — Pošuti, gledajući u zemlju. — A muke je trebalo za to, — nastavi, žmirajući jednim okom, — i krvi, mnogo krvi.

— Pobjedili smo, da! A što sad? — reče djed i zagriže čvršće zubima u kamiš.

— Kako, što sad?

— Čeljad je izginula. Domovi su požgani. Stoke nema. Polja su zarasla u korov.

Nikola željezni uspravi se i dodje nekud još viši, golemiji. Jarosno pocrvenješe stari ožiljci rana; sijevnulo je čudnim sjajem jedino njegovo oko; a prazni rukav sa zlatnim širitima zalepršao prkosno na vjetru, koji je dunuo jače.

— Ne boj se, kume, poživjet ćemo; i sagradit ćemo sve iznova!

Izgledao je kao hrast u koga su udarali mnogi gromovi: nagorio crn, okljaštren. Ali hrast, koji još uvijek prkosi svim nepogodama — moćan i uspravan.

— Jest, sagradit ćemo sve iznova! Bolje i ljepše, nego što je bilo prije!

I ne reče ništa, jer ništa više i nije trebalo reći. Nego počne odmah onom jedinom svojom preostalom rukom odgrtati nagorjele grede, crepovlje i razne druge ostatke i smeće, praveći mjesta za — nove temelje.

Romain Rolland

Romain Rolland, veliki francuski književnik, neumorni borac na peru za mir, koji je svom snagom pozivao na ujedinjenje slobodoljubivog čovječanstva protivu nove prijetnje rata, protiv njegovog novog oblika fašizma.

On je umro u svojoj sedamdesetidevetoj godini, ali je stalno bio u pokretu, stalno kročio naprijed. Pisac velikih djela »Jean Christophe«, »Liluli«, »Colas Breunon«, »Bethoven« i druga, povezan i u dopisivanju sa Lavom Tolstojom, Rabindranatom Tagorom, prijatelj Maksima Gorkog, veliki prijatelj francusko-ruskog prijateljstva odmah je shvatio važnost novog faktora mira i čovječne plemenitosti, koju je donijela Oktobarska revolucija.

Romain Rolland bio je zajedno sa Henry Barbusseom prvi, koji je podstakao čovječanstvo, još dvije godine prije dolaska Hitlera na vlast, pozivajući na svjetski kongres protiv rata i fašizma.

Njegov glas se dizao uvijek protiv pokolja i nepravde. Njegov glas se podigao i za vrijeme leipciškog procesa povodom paljenja Reichstaga, na čemu mu se zahvalio G. Dimitrov.

Romain Rolland je u zbirci »15 godina borbe« objasnio zašto i kome je pisao. On je pisao:

»Zašto pišem? Za koga pišem? Ova dva pitanja ne bih mogao odvojiti. Dozvolite mi da na oba odgovorim odjedanput!

Zašto pišem? — Jer ne mogu drukčije. I kad ne bih pisao na papir, pisao bih u svojim mislima, da bi mi samom postale jasnije. Pisati — za mene — znači na glas misliti i djelovati. Jer pisati — za mene — to je disati, to je živjeti.

Nema u tom »zašto« nimalo idealističkog pesimizma. Svako diše vlastitim plućima, i svako ima svoje vlastite sposobnosti za rad. Djelo je isto kao i čovjek: ili je pesimističko, ili optimističko, egoističko, ili upravljeno kolektivnu.

Moje djelo je uvijek i u svim slučajevima bilo dinamično. Uvijek sam pisao za one, koji su u pokretu. I ja sam uvijek bio u pokretu i nadam se da se do smrti neću zaustaviti. Život mi ne bi bio ništa kad ne bi bio pokret — i zato — pravo naprijed!

Zato sam i ja, eto, sa narodom i klasama, koje krče put velikoj rijeci čovječanstva, sa masama organizovanih radnika proletera i njihovim SSSR-om. Oni su nošeni neodoljivim elanom historijske evolucije. Ja se pridružujem istoj sudbini.

Za koga dakle pišem? Za one, koji su »avangarda vojske i pokreta, za one, koji sudjeluju u velikoj internacionalnoj bitci čija pobjeda mora osigurati podizanje ljudske zajednice bez granica i klasa. Komunistička partija je danas jedina koja efikasno djeluje u smjeru socijalnih reformi, koja je univerzalna i koja bez ikakove skrivene misli i bez kompromisa nosi tu zastavu i hrli k osvajanju velikih visova sa jednom neustrašivom i promišljenom logikom.

Ostatak vojske će stići — iako u velikom razmaku. Mnogi od njih će se pokolebati, pa čak i povući. Mi, pisci, dajemo signal za prikupljanje onima, koji su zakasnili. Ali mi nismo dužni da ih čekamo. Neka nas oni stignu. Kolona u pokretu ne zaustavlja se nikada!«

Predaja odličja majkama-herojima u Sovjetskom Savezu koje su rodile i odgojile po deset i više djece.

Dug djavolu

U stara vremena bio jedan siromah lovac. Životario je on iz lova, ali je bio tako siromašan, da sa njim niko nije htio da ide u lov, nego on uvijek sam tumara po šumi. Tako jedared naidje na jednog krasnog jelena, pa se poraduje dobroj lovini. Jelen biži, a on za njim, jelen biži lovac ne popušta i tako je prošlo i tri dana dok lovac jelena nije pristigao i ulovio.

Raduje se on lipom lovu, ali kad je krenuo kući, a on vidi da je zalutao. Tri dana je trčao stopu u stopu za jelenom, ali se sad već nedilju dana vraćao, a puta nikako da nadje. Vidi on, da je zabasao i da nikako neće naći put, pa jedared vikne:

— Daću sve onom ko me izvede na pravi put!

Kako viknuo, a prid njim se stvori jedna crna ptica i kaže, da će ga ona izvesti na put, ako joj da ono što mu je kuća taj dan dobila. Misli se lovac: šta to može da bude što je njegova siromašna kuća dobila?! Ta baš ništa što bi mu za srce priraslo! Pristane on drage volje, a još više, kad mu je crna ptica rekla, da to ni ne mora dati odmah, nego posli dvadeset godina.

Pogode se oni lipo i crna ptica ga za čas izvede iz šume. Kad su se rastajali, ptica mu kaže:

— Ne zaboravi na dug, jer ja neću zaboraviti. A sad da znaš ko sam ja: djavolski kralj.

— Ne marim ja, ako si i car — nasmije se lovac i ode zadovoljan sa velikom lovinom.

Ode on kući, pa i zaboravio da pita šta mu je kuća taj dan dobila. Zaboravio on ili ne, ali ga prid kućom već čekaju i kažu, da mu je žena rodila sina.

Zaboravio je on dosada na obećanje, ali sad je zaboravio na veliki lov. Bacj on jelena kao da je gusinicu ulovio i ražalosti se tako, da ljudi nisu mogli da se načude. Drugi čovik se raduje kad dobije sina, a on počeo da roni suze, kao da su mu sina ubili. Čude se ljudi, čudi mu se žena, ali on ne kaže ništa nego samo plače.

Prošlo tu vreme, a lovac samo žalostan i na veliko navaljivanje žene on se lipo ispovidi njoj. Dosad je bio on žalostan, a sad i žena. Čude se ljudi, šta je njima. Sin lip, da ga u cijeloj okolini nema, a oni se suše kao suha voćka.

Raste momak, da bi svakom roditelju bio veselje i ponos, a njegovi roditelji kao dvi žalosne vrbe. Kad će dvadeseta godina, a oni svaki dan drhte kao u groznici. Dojadilo to i sinu, pa jedared lipo pita roditelje. Navalio on i roditelji na kraju kažu u čemu je stvar.

— I zato se vi žalostite? — nasmije se sin. — Oče ti bi se tribao žalostiti, što si se tako lako mislio, a ne za mene. Ne bojim se ja ni čitavog djavolskog kraljevstva, a ne samog njegovog kralja.

Umiri on roditelje i kaže, da on ni čekati neće da taj crni kralj dodje po njega, nego će ga sam potražiti. Roditelji ga mole, da on to ne čini, jer je djavolski kralj možda i zaboravio, ali se sin ne da osoliti. Obećanje je obećanje, a oni su valjda pošteni ljudi, a ne djavolski kraljevi.

Ide on sad kroz šumu i ide, ali nigdi da nadje živog čovika koga bi mogao da zapita gdi će naći djavolskog kralja. Tako je on prolazio kroz šumu i šume i jedared naidje na jednu oronulu kolibicu. Prid kolibicom bunar sa djermom, a na njemu gavran i grakće:

— Babin jezik, babin jezik!

Čudi se momak šta to gavran viče i pridje kolibici, ali kad tamo, a vrata se ne otvaraju. Upire on i nogom i ramenom, ali ne popuštaju, a niko živ se ne javlja. Čudi se on i već se okrene da podje, a gavran mu sleti na rame i samo grakće:

— Babin jezik, babin jezik!

Šta će čovik, kad ga gavran vuče vratima, nego se vrati, a kad tamo, vrata sad popuste. Udje on i šta vidi?! U kolibi jedna baba, a jezik joj velikim klinom zakovan za zid. Odmah on izvuče klin i oslobodi babu. Kako on nju oslobodi, a gavran sleti babi na rame, pa se poče milovati oko nje.

Zahvaljiva se sad baba momku i kaže mu, neka traži od nje šta hoće. Ne traži on ništa drugo, nego da mu kaže put do djavolskog kralja.

— Sinko, ja ti dobro dobrim hoću vratiti, a ne traži da ti se ovako odužim. Tamo ćeš izgubiti glavu — kaže njemu baba.

Ne da se momak osoliti, nego kaže, da ona njemu samo kaže. Nije se on dao odgovoriti ni onda, kad mu je baba rekla, da je njoj jezik zakovao baš djavolski kralj, zato što se ona mišala u djavolske poslove, pa i sina joj je eto pritvorio u gavrana za sedam godina.

Šta će baba na kraju, nego mu kaže, da ona ne smi da mu kaže kako će doći do dvorca djavolskog kralja, ali će ga njen sin odvesti do jedne zlatne reke, pa će tamo doznati šta mu treba.

Odmah gavran skoči momku na rame i dodoveče ga odvede do te zlatne reke. Kaže on momku, da se skrije u niku jamu i da sačeka ponoć, ali neka pazi da ga san ne uhvati, jer ko tu zaspi taj se nikad više ne budi.

Poslušao on gavrana i sačeka budan ponoć. U to dolete tri lipe ptice, ali tako lipe kakve ni usnuti ne možeš. Slete one, pa baš kod te jame i kako sletiše tako se i pritvore u tri lipe divojke. Na njima odilo zlatno i srebrno, a biserom i dragim kamenjem vezeno. Za čas se one skinu i odu u zlatnu reku. Priplivale one reku dvanaest puta tamo i natrag i dodju, da se obuku. Obuku se dve starije, ali kad će najmladja, a njenog odila nema. One dve kako se obukoše, tako se i pritvoriše u ptice i odletiše, a ova ostala pa traži odilo i plače. Plače ona i jedared kaže:

— Teško meni, ako me ovako zatekne i zora. Doći će sunce i kad me rastopi, pritvoriće me u zlato i saliti u reku.

Sažali se to momku i javi se iz jame. Dade on njoj odilo i kako se obukla, pritvorila se u pticu, ali nije odmah odletila, nego pita momka, šta on tu traži. Kaže on sve po istini.

— E da znaš, da sam ja kćer djavolskog kralja, a one dve ptice su mi starije sestre

Kaže njemu divojka, da bi ga ona odvela, ali ne smi jer bi je otac ubio. Odvesti ga ne može, ali neka joj istrigne iz repa jedno perće, pa će ga ono odneti dvorcu djavolskog kralja. Kad bude u nevolji, on neka dune na perce.

Momak tako uradi, a ptica odleti. Kako je ostao sam, perce se zatrese i ponese momka. Leti perce kao strila i momak uskoro ugleda čudan dvorac. Na kapiji mu stoje ogromne paroške vile i dva strašna roga. Momak je odmah znao, da je to dvorac djavolskog kralja. Na kapiji se ispleo cili vinac djavola, pa se od njih ni ne vidi kapija, samo vire ona dva roga.

Sleti momak prid kapiju i kaže, da bi razgovarao sa djavolskim kraljem. Neće djavoli, da puste, ali kad je rekao ko je i šta je, a rog drekne:

— Ulazi, kad si došao da odužiš očev dug!

Raspletu se djavoli i jedan ga uvede u veliku špilju. U jednom ćošku namišten trbušati kotao, pa pod njega loži dvanaest djavola, a u njemu sidi djavolski kralj.

— Došao si nevoljniče — zarezji onaj na momka. — Znaj, da si ti meni dosta skrivio. Još kad sam ti oca vodio iz šume, dobio sam takvu kijavicu, da se parim već dvadeset godina i nikad da se izličim, a dvanaest najjačih djavola loži i dan i noć pod kotao. Zato ćeš morati da mi izvršiš tri želje. Izvršiš li ih, neka ti je glava, pa ću ti još dati i najmladju kćer, ali ako ne ispuniš moje želje, ode ti glava u vatru pod kotao. Eto da ne bi čekali, prvo ćeš mi u olovnom dvorištu danas posijati proju, a ti se staraj kako će priko noći da nikne i sazri, jer ako mi je sutra u podne ne doneseš skuhanu, nagutaćeš se plamena ispod mog kotla.

Odvedu njega djavolske sluge u dvorište od olova i daju mu simo za proju. Gdi će čovik orati olovo i kako će i sijati proju, a kako li će ona da nikne i sazri do sutra u podne?! Žalosti se on, ali se pridveče siti perceta.

Dune on u perce i u taj čas se prid njim javi najmladja kćer djavolskog kralja. Kaže on koja ga je nevolja snašla, a ona se nasnije i lipo mu kaže da mirno spava. U zoru će proja već biti zriła i može da je kuha. Kako ona rekla, tako to i bilo.

Poranio momak, a na olovu sazrijala proja. Kad došlo podne, a on uneo djavolskom kralju skuhanu proju. — Rasrdio se djavolski kraj i umalo nije razlupao onaj veliki kotao u kojem se pario. Srdio se, ne srdio se, ali je proja tu i on se lati, da od srdžbe ne ostane gladan. Kad se dobro najio proje, smislio on drugu želju.

— E kad si proju tako dobro posijao, ti ćeš mi sigurno ispuniti i drugu želju. Eto oko moga dvorca je jarak, da ga za tri dana ne bi ni oprčao, a širok je da ga ni vitrovit konj ne bi priskočio. Ali kad si tako veliki maistor, a ti mi ga do sutra isušiš. Na danu mu je blato od kostiju onih što su kod mene istruli. To blato isušiš u prah, pa mi donesi od prašine sutra u podne, da se osviđoćim. Ne budeš li to uradio, barem će i sa tvojim kostima biti više blata u jendeku.

Ode momak pa suze roni, da bi sa njima mogao cili jendek napuniti vodom, pa mu ne smi ni blizo. Došlo tako i večer, kad se on siti perceta. Nije na njega dobro ni dunio, kad li se javi sridnja kćer djavolskog kralja. Kaže ona, da ju je najmladja sestra poslala, a momak njoj njegovu nevolju.

— Ne brini ti ništa — kaže ona njemu kad je sve to čula. — Ti sačekaj samo mrak, pa otidi na čupriju tog jendeka i viči: »Pijte braćo, da ima mesta za svežu vodu. Čim ovu ispijete, doći će sveža voda.«

Poslušao momak, a divojka dotle ode i naredi slugama njenog oca, da odvedu na jendek sve one što se kod njenog oca muče od žeđi.

Kako on povikao, a oni nevoljnici legli na vodu pa je piju ne samo na usta, već i na nos. Ne treba njima sveže, već ma kakve vode. Ispili oni za čas čili jendek, pa još legli i na blato i sisaju iz njega i poslidnju kap. Nisu oni dobro to ni uradili, a evo djavola koje je sridnja kćer poslala. Nastala trka djavola po blatu, a za sobom vuku usijana žarila i lopate. Lako je to njima, kad dan i noć lože u paklu. Pari se blato i za čas se jendek isušio. Momak onda uzeo, pa smrvio pumu zdilu prašine i drugi dan u podne evo njega prid djavolskog kralja.

Kida kose djavolski kralj, ali šta može, kad je momak i drugu želju ispunio. Rasrdio se kralj, pa sve glavu o glavu lupa djavolima, a misli se, da momku kaže kakvu želju, koju živ čovik ne može da ispunji. Nije se on dugo mislio. Kaže on momku:

— Vidiš onu zvizdu sa dva repa. To nisu repovi nego krila sa kojima brže leti nego najbrži grom. Ta zvizda treba meni za moj buzdovan. Ako je za tri dana doneseš, onda mi nosi najmladju kćer. Ne doneseš li je, onda će za moj buzdovan biti dobra i tvoja glava.

Ode momak plačući. Nevolja je, da ni misliti ne smi na nju. Samo mu je buzdovan u glavi i tri dana nije ništa ni radio. Treći dan došlo već i veče, kad se na kraju siti perćeta. Dune on u njega, a najstarija kćer, djavolskog kralja prid njim. Kaže mu ona, da je nju njena najmladja sestra poslala, a on njoj njegovu nevolju.

— Ti samo spavaj, pa se ne staraj. Perće sad baci, jer ti više ne treba, a da znaš, da to i nije perće nego mali djavo kome još nije izrastao rep, a ni rogovi.

Poslušao on divojku, a ona za čas skupi djavole vodjenjake. U sam mrak krene s njima i ode na onu zlatnu reku. Nisu se oni tu dobro ni sakrili, a ona zlatna zvizda stigla da se iz reke napije. Nije zvizda dobro ni sletila, a djavoli vodenjaci sunu sa užarenim sabljama i počnu joj sići krila. Otima se zvizda, ali gdi će se oteti, kad je na svako perće u njenom krilu po dvanaest djavola.

Doneli oni tu zvizdu i najstarija kćer djavolskog kralja kaže momku, da je odnese njenom ocu i da traži divojku i jedna vitrovita kola. Ništa drugo neka ne primi od djavolskoj kralja, jer će propasti on i njegova divojka. Kralj će ga slati, da odnese zvizdu njegovom kovaču, da je taj prikuje za njegov buzdovan, ali on neka ne uradi ni to, već neka je baci u kotao. Zvizda će onda opet dobiti krila i odletiti, dok se djavolski kralj ni ne siti.

Poslušao momak i evo ga prid djavolskog kralja sa zvizdom. Drugi bi se radovao, ali se kralj srdi, pa se naduvao tako, da je još malo trebalo pa da se kotao raspukne. Srdi se on, ali ne pokazuje, nego veli:

— E sinko moj, sad si mi zet. Učini mi još to, da ovu zvizdu odneseš, u moju kovačnicu i zapovidi tamo glavnom vragkovaču, da zvizdu prikuje u moj buzdovan.

Ne kaže momak da neće, već se napravio lud, pa lipo ispustio zvizdu u kraljev kotao. Kako on nju ispustio, a njoj izrasla krila i ode u nebo.

Latio se djavolski kralj »lipih« riči onako kako to zna djavolski kralj, ali se zet pravi lud, pa ni ne čuje. Šta će crni kralj, već na kraju pita, šta mu zet želi uz mladu. Nudi on momku toware dukata, dragog kamenja i šta hoće, ali mu zet veli, da ne želi s tovarom putovati, nego neka mu da njegovu mladu i jedna vitrovita kola.

Navalio djavolski kralj, pa samo nudi. Čovik sluša, pa sve ne bi virovao da kralj, pa još djavolski može štogod i da nudi čoviku. Nudi on, pa umalo ne privrne kotao, tako je navalio, ali se momak ne da slomiti.

Šta će crni kralj, već na kraju spremi najmladju kćer i vitrovita kola, pa mladenci odu, pa se sve praši.

Za čas oni bili prid kolibom starog lovca, a tu se uhvatila paučina na vrata. Sidi on sa babom, pa iz kolibe ni ne izlaze, nego tuguju za sinom. Tuguju siroti starci, pa se misle gdje trunu kosti njihovog jedinca, kad jedared začuju ispid kolibe:

— Roditelji moji, što vi te pauke ne šaljete u dvorac djevolškog kralja?! Neka tamo pletu paučinu.

Ne viruju siroti starci, ali kad su provirili, a bome prid kolibom njihov rodjeni sin, pa još nosi mladu kakve u okolini nema.

Grlili se i ljubili se oni tu tri dana i tri noći, pa starci ne znaju, da li bi sina ili snahu gledali. Tako su se oni radovali i veselili i jedared sin kaže ocu:

— Vidite, babo, da se niste tribali plašiti. Gdje će djavolski kralj sa jednim siromaškim sinom?! On je vas na privaru uhvatio, a znate vi, da je oteto prokleta.

Narodna pripovitka. Zapisao **Balint Vujkov**

Neobičan razgovor

U davno vrime živila dva dobra prijatelja. Odnese put jednog na jednu, a drugog na drugu stranu, ali se oni zavituju, da će onaj koji bude imao sina, kad do ženidbe doraste, poslati ga drugom sa prosiocima.

Prošlo tu sad vrimena i jednom se rodi žensko dite, a drugom muško, baš kao po zavitu. Nisu se prijatelji vidjali i kad je došlo vrime, da se dica udome prijatelji i zaboravili na zavit.

Onaj što je imao sina traži svud po svitu dobru, pametnu divojku, koja bi njegovoj siromašnoj kući odgovarala. Tražio i tražio, ali mu se ni jedna nije dopala i tako se on jedared siti i zavita. Odmah on spremi opet sina i svoju babu, da podju da potraže prijatelja.

Došli oni na njegov salašić, a tu lipo ima i marve i svinja i živine i hrane, a još sve i čestito uredjeno. Dopalo se to prijatelju, pa već sa ledine viče:

— Čeljad, ima li tu koga živog?

Nema u salašiću nikog, sem divojke, pa ih ona lipo dočekala. Kažu oni ko su, ali ne kažu zašto su došli. Lipo ona njih uvede, pa ih služi i dvori i zagovara. Pitaće oni jedared gdje joj je mater, a ona kaže da je otišla u se!o.

— Ušakoro triba da se vrati, — kaže još djevojka,

— A hoće li to biti dugo?

— Dugo neće biti, ali ako se bude vraćala prikim putem čuda može biti duže, bače li pošla drumom, onda može biti kraće.

Kaže to djevojka, a prosici se pomalo začude. Svaki pametan čovjek zna, da je priki put kraći, a drum duži kad on krivuda oko debljaca i bara, a šta govori ova djevojka?! Ne sviđa se to prosciima, ali ne kažu ništa. Začutali oni kao da su se zainatili i jedared to djevojci i dosadi, pa im kaže da pričekaju, a ona ide da stavi u peć već pojideni kruh.

Prijateljima drugo nije ni trebalo! Vide ljudi, da je pamet u djevojke nakratko skrojena. Kako će staviti u peć već pojideni kruh?!

Ne kažu oni ništa i da ih nije sramota, oni bi se već kurtalisali. Čekaju oni tu, da se barem mater vrati ili otac, ali njih nikako. Misto njih evo jedared djevojke. Pita ona, da gosti nisu ogladnili, a roditelji joj se mogu gdigod zadržati, pa je red da se prihvate.

Prosci se prvo nečkali, kako je to već bio red, ali na kraju vide, da djevojka itogod i razumno i pametno govori, pa kao vele, zašto se baš ne bi i okripili.

Kad je tako, a djevojka njih pita, da li bi jili ispod kokoške ili ispod krave. Pita ona proscu, a ovi sad opet zanimili. Jadva su je naveli na pametan razgovor, a ona opet ode čoravim sokakom. Čute oni, sad, kao da su se u djuturu pogodili. Čute oni, a čuti i djevojka, ali jedared njoj opet dosadilo pa zapita?

— Vidite li onaj otvoreni tavan?

Kažu oni, da nisu čoravi, a ona njima:

— E iz toga tavana raste naše žito.

Red je da prosci doznaju kako je i šta je u djevojačkoj kući, ali ovog razgovora im je bilo dosta i oni zainimše opet. Da nije zavita, otišli bi oni kao da nikad nisu ni bili ovde.

Znoje se prosci, pa gutaju naprazno. Ne mogu se čudom načuditi. Djevojka je lipa, pa joj para ne bi mogli naći i čista je, da je milina, ali čudo od razgovora. Sviđa se ona i momku, samo da ne govori bez repa i glave, a bome se čini, da se i momak njoj dopada, jer ona sve oko njega. E, ali ta nesrića sa jezikom se ne dopada nikom.

Jedva jedared se na pragu pokaže i mater. Došla ona iz sela, pa kad je čula ko su i šta su, a ona od radošći ne zna kuda bi ih namjestila. Nije ona goste dobro ni obletila, a u to evo i domaćin! E tu je sad radost, pa razgovor i jedared prosci kažu zašto su oni došli.

— Eto vam djevojke i ako vam se sviđa, a ona momka hoće, nama će biti od srca drago, — kažu djevojački roditelji.

Momkov otac se na to unezvurio i šapne prijatelju:

— Uzeli bi mi nju, djevojka je naočita, ali mi se čini, da ona nikud nije baš dočuvana. Eto, ona kaže, da je priki put duži, a drum da je kraći.

Kad je djevojkin otac čuo, on se nasmije, pa kaže:

— Ima dite i pravo.

Prijatelju iskočije oči kad ga je pogledao, a djevojački otac se slatko nasmijsao, pa veli:

— Ta gledaj me kako hoćeš, ali ja nisam lud. Kad ti kažem, da dite ima pravo. Kazaću ti i kako: kad idemo popriko po tuđem oranju, nas domaćini vrata, a kad idemo po drumu, mi lipo mirno do salaša. Zar to nije kraći put?!

Vidi prijatelj, da bome jeste, ali će opet:

— Dobro, ali kako može da stavlja u peć već pojideni kruh?!

Domaćin se opet nasmijsao, pa kaže:

— Ta sasvim pametno! Da ste je zapitali, kazala bi vam i sama: juče smo iznenada imali goste, kao i danas vas, pa smo pozajmili kruha i sad pečemo, da vratimo taj pojideni kruh.

Vidi prijatelj, da to nije baš tako ludo, ali će onda opet:

— Dobro, ali kako vi to jidete ispod kokoške ili ispod krave?

— A otkud su jaja, a otkud mliko i sir? — nasmije se domaćin.

— To je sve tako, ali ja još nisam vidio poštenog domaćina, kojem iz tavana raste žito.

Domaćin se sve više smije, pa kaže prijatelju:

— Onda možda ni sebe nisi dobro zagledao.

Prijatelj vidi, da je domaćin pametan čovik, ali ga ipak štogod kopa, pa će:

— Kako to misliš, prijatelju?!

— Pa, ti ne držiš žito za sime na tavanu?

— A gdje bi ga držao siromah čovik?

Domaćin se onda još dugo slatko smijao, pa kaže prijatelju, da njegova kćer eto zato kaže, da njihovo žito iz tavana raste, jer otud uzimaju sime.

Vide sad prosci, da ona ništa ludo nije govorila, samo oni nisu razumili. Nasmiju se sad i oni, pa bome / ispriopovidaju u kakvoj su nezgodi bili.

Razveselili se prosci, pa odmah pitaju i divojku, da li hoće, da podje za momka, pa ona veli:

— Ako kažem, da neću, vi ni pomisliti nećete da opet iskrenuto govorim, pa me nećete nagovarati. Bolje se neću nečkati, nego me vodite, ali što prije.

Sad su se oni tu veselili i šalili i domaćin jedared kaže otkud taj razgovor u njihovoj kući:

— Dolazio je kod nas jedan prosjak, koji je ovu našu divojku tako naučio.

Kazao je on njoj, da on zna zašto je došao na prosjački štap, samo mnogi to ne znaju. Kad bi tako mnogi znali, kako mnogo ih to ne zna, onda već u to staro vreme ne bi bilo toliko prosjaka. On je nju onda naučio tom razgovoru i rekao joj:

— Ti kćerj samo govori tako, pa će se već naći ljudi koji će te i zapitati šta ti to govoriš. Ko ne zapita, zašto tako govoriš i šta se iza riči krije, taj ne gleda ni šta se iza stvari krije i zašto je sve to tako. A koga udare po glavi, a ne pita ni zašto, taj je to i zaslužio.

Tako je eto nju taj prosjak naučio i ona se tog drži.

Sad su prijatelji znali na čemu su i svatovi su bili sa lipom, ali i sa pametnom divojkom.

Narodna pripovijetka.

Zapisao Balint Vujkov

Jugoslavija danas stoji u punom poletu svog unutrašnjeg stvaralaštva

TMO

Kola bez konja

Bio jedanput u stara vremena jedan kralj pa imao tri sina. Dva se vrte stalno oko oca, a najmladji medju svinjarima, slugama i kočijašima, pa još ni za večeru ne dolazi kod oca i medju braću, nego iz zdile sa slugama. Nije to ni pravo kralju ni njegovim sinovima, ali najmladjemu ni briga, kad se on dobro osića medju poštenim ljudima.

Poodrasla tako kraljeva tri sina, pa dva starija u svili i kadifi, a najmladji u opancima i čestitoj šubari, pa ko ga ne zna ne bi nikad ni pomislio da on nije pošten svinjar. Tako sva trojica dorasli za ženidbu pa ih otac uputi, da idu tom i tom kralju. Ode prvo najstariji, dabome, sav u svili i zlatu i kad je došao do tog kralja koji je imao udavaču, kaže otkud je i zašto je on došao. Ovom kralju drago što su mu na kćer doneli rakiju, pa ni ne pita mladoženju ko je i šta je. Daće on njemu kćer ali mu kaže:

— Ne marim ja sinko, ako si ti i prosjački sin, ali ti kćer mogu dati samo onda ako je nasmiješ.

Isripovidao on momku da se njegova kćer još nikad u životu nije nasmijala. Ona je vazda tužna i kad joj je mater umirala, ostavila je kralju u zaviti, da kćer uda samo za onoga koji je bude razveselio i nasmijao. Kaže još onda kralj da je on tako šta mislio, da bi njegovu kćer mogla nasmijati kola koja bi išla bez konja.

Kad je tako, a mladoženja se spremi pa ode u šumu da teše takva kola.

Teše on tu i radi, kad li jednog dana naidje jedan stari prosjak i zapita.

— Alaj sinko, šta ti to radiš?

Onaj je srdit što i raditi mora, a još više je srdit što se u posao kraljevog sina pača jedan prosjak i drekne na didu:

— Šta se to tebe tiče, nego se vuci otud matori, dok te ne udarim sikirom.

— Ako se ne tiče mene, a ne tiče se ni tebe, — kaže prosjak i lipo ode dalje.

Ovaj tu tesao dok mu i sikira nije zardjala i jedared vidi da od tih kola neće biti ništa, pa baci sikiru i sve i ode kući. Kaže on kako je prošao i sad će kralj spremati sridnjeg sina. Spremiti njemu sve pa i veliku pogaču a najmladji sin sve to sluša i kad niko nije vidio brže bolje odlomi pola pogače pa sebi u torbu. Što stariji brat sprema to sprema i on i kad je stariji pošao, a najmladji u potaji za njim.

Evo sridnjeg kraljevog sina u šumu pa se latio i teše po čitav dan. Nije se on dobro, ni latio, kad li se i kod njega pojavi onaj prosjak pa zapita:

— Šta ti to sinko, radiš?

— A šta se to tebe tiče, nego se vuci otud dok te ne udarim ovom sikirom — rasrdi se i ovaj kraljev sin.

— Kad se mene ne tiče, bome se ne tiče baš ni tebe, — kaže njemu stari prosjak i ode lipo dalje.

Ovaj se tu sad mučio i mučio ali jedared i njegova luda glava vidi, da od tog ne će biti ni dvokolice za magarca, a ne kola koja će sama ići.

Najmladji lipo teše pa se sve misli kako bi i šta bi kad li jedared evo i do njega onog prosjaka.

— A šta bi ti to sinko, htio napraviti? — zapita njega prosjak.

— Ja znam šta bi htio, samo dido moj slatki, ne znam da li će od toga što biti.

— A zašto ne bi moglo, kad ti baš hoćeš — nasmije se dida.

Isprripovida momak šta bi on i kako bi htio izdeljati, a prosjak mu kaže da to bome može i da bude, pa ako nije na odmet on će mu i pomoći.

— Na odmet mi nisi, dido moj slatki i rodjeni, ali nemoj se ti laćati posla, nego se radije okripi. Eno ti moje torbe i u njoj pola pogače pa se dido, odmori i čestito prihvati.

— A što da ti ne pomognem?

— Ma ne uzmi za zlo, dido moj rodjeni, ali si već stari pa kao velim dosta si se u životu naradio.

Vidi dida da momak ima pravu, ali mu kaže da se on ništa ne stara, još on može da radi i da mu čestito pomogne. Kad je tako, a momku drago, pa se njih dvojica prihvate posla. Ni kraljevom sinu nije posao težak, kad je čitavog života radio, a bome se i na prosjaku vidi da nije bio poslidnji na poslu i začas njih dvojica izdeljaše kola. Kada su kola bila gotova, a momak se tek onda začudi. Prosjak vadi iz torbe četiri jabuke, a te jabuke zlatne, pa ih lipo namisti misto čivija.

— Sidi sad u kola pa samo kaži kuda želiš, pa će te ona tamo i poneti, — kaže prosjak momku.

Momak od čuda ne zna šta bi radio i šta bi pitao, pa se zagleda jedan čas u ta kola i onda se siti da je red da se didi i zahvali, ali kad se on okrenuo, a prosjaka nigdi. Viče on njega i zaziva na sve strane, ali dide ni od korova. Šta će momak nego sidne u kola i dabome kaže kolima da krenu po divojku. Kako on to rekao, a kola odoše sama kao da ih sto konja vuče. Ide on sad drumom i tako naidje pored jednog jezerca.

Tamo se četiri divojke baš spremaju za kupanje. Izule već opanke i odrišile marame, kad li primete momka na kolima. Nisu one opazile ni momka ni to da kola idu bez konja, već samo zlatne jabuke. Zakovale im se oči za zlatne čivije i začas smislile kako će te jabuke ukrasti. Prvo su potrčale, a onda se dogovorile koja će koju ukrasti. Momak ne gleda nikud već samo prid sebe kad ide da zaprosi divojku. Ove četiri za čas stigle do kola i svaka za svoju jabuku, ali kad se one zlatnih jabuka dotakoše, tako im se ruke i zalipiše. Odoše kola, a divojke za njima kao bez duše. Momak niti gleda niti čuje kad zna da njegova kola i tako idu tamo kuda je smislio. Prolaze kola tako kroz planine i doline kad li jedared dodju pod jedno selo. Linčare tu četiri momka i kad su spazili divojke, a jedan poviče:

— Gle ove četiri batinare nije im ni sramota da sve četiri trče za jednim momkom, i to još tako napola razodivene.

Baš su linčine ovi momci, ali sad skoče kao opaljeni, pa će divojke zgrabiti za kose. Šta su smislili to su i uradili, ali kako koji divojku zgrabio za pletenicu tako mu se ruka i zalipila.

Trči sad društvo pa više, ali momak na kolima niti čuje niti vidi: ne obazire se on na tuđe stvari. Idu tako kola i evo ih pod drugim selom, a tamo jedna baba baš dohvatila lopatu sa kojom se kruh meće u peć.

Opazi baba društvo za kolima, pa zaboravila i kruh i peć i poleti sa lopatom za momcima.

— Gle ti djubrad psećiju, kako se lipo pohvatali, pa kasaju za kolima.

Udari ona jednog momka lopatom ispod krstiju, a kako lopatom udari tako se lopata i zalipila i ode sad baba za kolima. Kola prolaze kroz selo, a tu jedan dida nosi priko ramena nove opanke. Dida kao dida, nije drugog ni spazio već samo babu, pa opanke s ramena i poviče:

— Gle ti ovog djavola matorog! Za mlade nije ni čudo, ali ovaj stari grob, kud se on u ovo kolo uhvatio?!

Zatrči se dida, pa opancima babu. Kako opanci babu dohvatiše tako se i zalipiše, pa sad i dida lipo i pošteno trči za kolima.

Tako su oni sad hodili i brodili, a momak na kolima samo čuti i gleda prid sebe. Prišli su oni planine i doline i jedareć kola lipo utrču, kuda, nego baš prid dvorac žalosne udavače. Čim su kola došla do dvorca, a ono se sviit skupio pa se smije čudnom društvu iza kola. Smije se narod da se sve ori, pa na to istrčala i kraljeva kćer i kad je sve to vidila poče se smijati tako, da je natsmijala sav narod. Začudi se i kralj toj graji i smijanju pa kad je istrčao ima šta i da vidi: njegova kćer se smije. Obraduje se kralj, a kćer otrči prid njega i kaže mu:

— Babo, ja ću se udati za ovog momka i ni za koga drugog.

— Lipo bi bilo kad još ne bi — na to će i momak sa kola — Valjda nisam ova kola za drugo pravio nego zato, da te nasmijem i da mi budeš žena.

Nije sad bilo teško odmah svatove napraviti jer se tu i tako skupio sav narod. Nisu se oni ni mislili nego odmah udare u svatove, ali se momak dositi pa kaže:

— Svi smo tu, ali nismo svi. Da mi je još u svatove došao moj slatki i rodjeni prosjak koji mi je pomogao praviti ova kola, onda bi bili svi na okupu.

To on reče, kad li začuje iza sebe glas:

— A ko ti je rekao da ja nisam tu.

Obazre se momak i koga vidi, nego baš glavom starog prosjaka. Obraduje se on kako valjda još nikad u životu nije, pa zagri i izljubi starog prosjaka, o ovaj njega i momak onda kaže:

— E dido moj, slatki i rodjeni, ako vas ne bi uvridio da mi budete misto oca.

Drago to sad prosjaku pa svi svatovi čili i veseli, a gdi ne bi bili svi kad se u to i momci i divojke, pa i ona baba sa lopatom i dida sa opancima odlipiše od zlatnih čivija. E ali su oni dosta svita zajedno pritrčali pa momci kao momci, divojke kao divojke, a od nikud baba udovica a dida udovac, pa se lipo cilo čivijaško društvo oženilo.

— Eto vidite, — kaže onda mladencima stari prosjak — svi ste vi jedno drugog ismijavali, a kad ste počeli jedan krušac jisti onda ste vidili da jedan od drugog niste bolji. Zato ste se i uzeli što ste uvidili da ste jedni za druge.

— Dobro bi bilo, da smo barem jedan krušac jili pa makar i onaj što sam ga zaboravila u peć metnuti — na to će baba, — ali smo mi zajedno trčali.

— Jedan krušac i jedna nevolja to vam je isto — opet će stari prosjak.

— Sad barem znate da se niste smijali uzalud i da se ništa ne događa naprazno već sve ima svoga temelja.

Tako su oni sad lipo svi svačkivali, veselili se i častili i ja sam tamo bio i s njima se veselio, ali moram vam kazati da kogod od vas i slučajno ne posumnja, da ja za kolima nisam trčao.

Narodna pripovijetka
zapisao Balint Vujkov

Ivan Tikvicki: *Polje*

SSSR zemlja velikih djela

Sa prostranstvom teritorije Sovjetskog Saveza uglavnom je vezana i raznolikost njene prirode, koja predstavlja široke mogućnosti za privredno iskorišćavanje. Čitava površina SSSR-a sastoji se iz beskrajnih ravnica ili visokih gora. Ravnice se prostiru na hiljade kilometara. Široke i plodne, one nestaju u dalekim horizontima. U Rusiji se nalazi najveća nizija na svijetu — Zapadno Sibirski nizija.

Planinska bila se pružaju u širokim nizovima jedno za drugim, i spletena u moćne čvorove gorskih masiva, čine planinske krajeve. U SSSR-u se nalaze planine koje se ubrajaju u najviše na zemljinoj kugli.

Po karakteru površine teritoriju SSSR-a možemo uglavnom podijeliti na dvije polovice koje su razdijeljene rijekom Janisej: zapadna polovica Saveza je uglavnom ravnica, a istočna polovica planinski krajevi. Duskora je u planinskim krajevima Rusije na primjer u dubinama Pamira i Tjen-šana bilo mnogo neispitvanih mjesta, koja su na kartama bila označena »bijelim mrljama«. Posljednjih godina ti krajevi su ispitani i uneseni u karte.

Rijeke u SSSR su neobično važne za transport, naročito Volga, Dniepar i glavne rijeke Sibira. Energijske mogućnosti rijeka Sovjetskog Saveza su ogromne — one daju 280 milijona kilovata. Ta količina energije omogućava podizanje 500 moćnih hidrostanica kao što je Dujeprstroj, koja je najmoćnija hidrostanica u Evropi.

Klima Sovjetskog Saveza je zbog prostranstva zemlje neobično raznolika. U Jakutiji bivaju mrazevi oko 70 stepeni ispod nule, a u pustinjama Kara-kum vrućina dostiže temperaturu od 70 stepeni iznad nule.

U Gruziji svjetaju ruže kada su u Moskvi sniježne i studene zime. U srednjoj Aziji se završava jesenja sjetva, kada u Petro-pavlovsku na Kamčatki, poslije sniježnih mećava raskopavaju domove ispod snijega.

Raznoobraznost klimatskih uslova dozvoljava u Sovjetskom Savezu i najraznovrsnije oblike flore i faune. U Sovjetskom Savezu se nalaze i hladne tundre i žarka suprotropika. Beskrajne stepe i uspavane šume. Rastinje od patuljastih breza do palmi. Od lišajeva do lotosa. A u životinjskom svijetu od polarnih sova do flaminga, od bijelih medvjeda do tigrova.

Mi ćemo sami sve stvoriti jer imamo znanja i volje i jedinstvo naroda što su naši narodi već dokazali.

TITO

Aleksandar Sergejevič Puškin

Aleksandar Sergejevič Puškin rođen je u Moskvi 29. maja 1799. godine a umro je 1837. godine. U njegovoj kući se govorilo francuski, međutim je njega dadilja Arina Radionovna, koja je umjela da neobično lijepo priča narodne skaske, kojih je znala bezbroj, potstakla na upoznavanje ruske narodne književnosti, a naročito priča. On je naročito zavolio ovu književnost. To je našlo velikog odjeka u njegovim djelima, kao što su »Ruslan i Ljudmila«, »Priča o ribaru i ribici«, »Priča o caru Saltanu«, »O carevni i sedam bogatira« i drugim djelima. U svojoj dvadesetoj godini Puškin je objavio prvo svoje veće djelo. To je bila pjesma »Ruslan i Ljudmila«, koja je doživjela ogroman uspjeh. Pjesnik je odmah dobio opće priznanje.

Zbog slobodoljubivosti najveći ruski pjesnik bio je neprestano proganjan i pisao je u nepodnošljivim uslovima carske cenzure koju je zaveo režim cara Nikole I.

Puškin je postigao vrhunac pjesničkog stvaranja u svojim djelima »Evgenije Onjegin«, »Kapetanova kći«, »Historija Pugačovljeve bune« i »Belkinove priče«.

Značaj Puškina, naročito za Rusiju je ogroman. On je stvorio kristalno čisti ruski književni jezik i uobličio ga u skoro nedostižna formu. Veliki ruski pjesnik dobro je poznavao i naše narodno pjesništvo. Oduševljen njegovim dubokim narodnim motivima Puškin je napisao nekoliko pjesama o Južnim Slovenima.

U Sovjetskom Savezu ime Puškina znaju milioni. Preveden je na sve jezike sovjetske porodice naroda i može se reći, da tamo postoji pravi kult Puškina. Proslave u čast Puškina su uvijek veličanstvene. Otvoreni su mnogobrojni muzeji posvećeni velikom ruskom pesniku, a njegova djela izdaju se u milionima primjeraka. Njegova djela su postala općenarodna svojina naroda Sovjetskog Saveza.

Veliki ruski dramaturg Ostrovski

Jedan od najboljih ruskih pisaca Aleksandar Nikolajevič Ostrovski rodio se 2. aprila 1823. godine u Moskvi i proveo sav svoj život u zavičajnom gradu.

Biografija Ostrovskog je vrlo jednostavna: ona se sva sastoji u njegovoj djelatnosti kao dramskog književnika u njegovom samoprijegornom radu za kazalište. 1846. godine, kao mlad čovjek, on je napisao svoju prvu malu komediju »Porodična slika« i nastavio je da piše za kazalište u toku 40 godina, sve do svoje smrti (14. juna 1886. godine).

Pri kraju svog života Ostrovski je ostavio 46 originalnih komada, nekoliko komada napisanih u saradnji sa mladim dramskim piscima, čitavi niz prevedenih komada (iz Šekspira, Makiaveli, Goldoni, Bakometi i drugi), više članaka o uređenju kazališta, o vaspitavanju glumaca i vrlo mnogo pisama u kojima su nalazile odjeka neodložene potrebe ruskog kazališta.

U djelima Ostrovskog treperi ljubav prema svemu, što je istinski ljudsko, što postoji u ruskom narodu, u njima se čuje saosjećajni odziv na njegove najbolje nade i stremjenja.

Sve dramske kolizije i katastrofe u komadima Ostrovskog — pisao je N. A. Dobroljubov, — dešavaju se uslijed sukoba... starih i m'adih, bogatih i siromašnih svojevoljnih i onih koji moraju da čuju... U tom

Nikolaju Ostrovski uvijek stoji na strani »mladjih, siromašnih, onih koji čute« protiv »starijih, bogatih, svojevrsnih« — protiv onog ko ugujetava narod, krade njegov rad, pritešnjaava njegovu misao, kvari njegovu dušu.

Ostrovski je prikazivao »mračno carstvo« trgovaca i spahija u svojoj njegovoj snazi i triumfu, ali on nije vjerovao u čvrstinu te snage, u trajnost tog trijumfa. On je vjerovao u pobjedujuću snagu narodne pravde i u nepobjedivost narodne snage.

U stvaralaštvu Ostrovskog je spojena trezvena, ponekad nepoštedna istina u prikazivanju stvarnosti sa dubokom vjerom u životne i duhovne snage, u svijetlu budućnost svog naroda.

Aleksej Nikolajevič Tolstoj

Rodio se 1882 godine u Nikolajevsku kraj Samare. Više obrazovanje stekao je u petrogradskom Tehnološkom Institutu. Počeo je pisati 1907 godine, a prva knjiga mu je izašla 1910 godine pod naslovom »Svračje basne«. Maksim Gorki prvi je zapazio talenat Alekseja Tolstoja označivši ga kao »pisca nesumnjivo krupnoga, jakoga, koji okrutnom istinitošću prikazuje duševno i ekonomsko raspadanje suvremenog plemstva«. Iz toga doba potječe njegovo djelo »Hromi plemić«.

Svoja najjača djela Aleksej Nikolajevič Tolstoj stvorio je u sovjetskoj epohi. U tom slavnom razdoblju objavljena su djela: roman »Petar Prvi«, kojega je Gorki nazvao najboljim historijskim romanom, zatim trilogija »Put kroz muke«, novela »Hljeb«, drama »Ivan Grozni«.

Aleksej Nikolajevič Tolstoj je umro 23 februara 1945 godine. On je radio neumorno sve do pred samu smrt. Za vrijeme velikog Otadžbinskog rata svoj talenat je sasvim stavio u službu velike stvari njegove socijalističke otadžbine. Njegovo pero je davalo nadahnuća milijonima sovjetskih boraca za velika pregnuća u borbi koja je neumitno morala skršiti mrski fašizam. Njegovi članci su neumorno raznosili vjeru u pobjedu, koju je on još u hiljadudevetstočetredesetiprvoj godini izrazio u ovoj rečenici:

»Domovino moja, teška je kušnja došla na tebe, ali ti ćeš iz nje izići kao pobjednica, jer si moćna, malda, dobra, jer ti dobrotu i ljepotu nosiš u srcu svojemu.«

Dimitrije Furmanov

Dimitrije Furmanov rođen je 1891 godine u seljačkoj porodici u Ivanovo-Voznesenskom. Još od malena Furmanov je pokazao veliku ljubav za učenjem i saznanjem. Pored školskih udžbenika on čita Puškina, Ljermontova i Tolstoja, pa i sam piše stihove. Učio je trgovačku školu, zatim gimnaziju i poslije toga se upisao na Moskovski univerzitet. Za vrijeme prvog svjetskog rata on je bio bolničar, a u isto vrijeme je slao novinama dopise sa fronte.

U toku 1916 godine zainteresovao se i zavolio radnički pokret i postao pobornik borbe radničke klase. U Oktobarskoj revoluciji on je postao politički agitator i organizator radničkih komiteta, a u 1918 godini je odredjen za političkog komesara u partizanskom odredu legendarnog Čapajeva, kojeg opisuje u svom istoimenom romanu. U njemu prikazuje i sebe kao političkog komesara. On je htio, da u ovom djelu prikaže iz-

rastanje heroja. Čapajev je neobuzdana, stihijska priroda, beskrajno hrabar i darovit čovjek. Od neobuzdanog karaktera politički komesar je stvorio vanrednog borca i komandira.

»Čapajev« je obrazac umjetničkog romana-kronike. Drugi roman Furmanova je »Metjež«, također iz građanskog rata. Osim ta dva romana Furmanov je napisao i veći broj novela i pripovjedača, među kojima su »Crveni desant«, »Šezdeset«, »Nezaboravni dani«, »Pilot Žarov« i druge.

Furmanov se bješe razvio u produktivnog pisca, od koga je sovjetska književna kritika mnogo očekivala ali smrt ga je pretekla. Umro je 15 marta 1926 godine.

Podizanje kadrova nacionalne muzičke umjetnosti u Sovjetskom Savezu

Da bi se ljudi neruske narodnosti privikli muzičkoj kulturi Sovjetska vlada je stvorila naročito pogodne uslove.

Početak ovoga bila je organizacija pri Moskovskom konzervatorijumu u 1932 godini baškirskog operskog studija. Pred studijom je bio postavljen zadatak: pripremanje glumaca za buduće baškirsko opersko pozorište.

Po ugledu na Baškiriju za dvije godine je Tatarska republika izabrala 40 talentovanih ljudi i poslala ih na školovanje u Moskvu. Ovaj kolektiv trebao je, da uz pomoć Konzervatorijuma stvori nacionalni tatarski operski repertoar i tatarski repertoar romansa.

Poslije toga, prema iskustvu Tatarske i Baškirske sekcije pri Konzervatorijumu, počele su rad Uzbeksa, Turkmenska, Kazahska, Kirgiska i Osetinska sekcija.

Za rad sa sekcijama nacionalnih studija, Konzervatorijum je davao najbolje stručnjake. Scensku umjetnost i opersku klasu vodili su najbolji reditelji moskovskih operskih kazališta.

Na rezultate se nije moralo dugo čekati. Naprimjer Tatarska sekcija sa uspjehom je prikazivala u Moskvi odlomke iz klasičnih opera: »Faust« od Guno-a, »Evgenije Onjegin« od Čajkovskog i »Rusalka« od Dargomiškog. Baškirska sekcija dala je cijele opere: »Lijepa mljankica« od Pajezijevo-a na ruskom i baškirskom jeziku i odlomke iz opere »Maldam Beterljaj« od Pučinia.

Kazahska sekcija dala je odlomke iz muzičkih komedija »Čerka Anzoo« od Bekoka i »Figarova ženidba« od Mocarta.

Godine 1938 sve studije mogle su da prikažu odlomke opera koje su napisali njihovi pitomci. Ove se opere daju sada u nacionalnim kazalištima Baškirije, Uzbekistana, Tatarije i Turkmenije.

Država je dala sve potrebne uslove za plodno stvaralačko školovanje studenata nacionalnih studija.

U operskim kazalištima Tatarije, Baškirije, Turkmenije i Uzbekistana sada su prvi glumci bivši studenti Moskovskog konzervatorijuma. Značajni rad koji je počeo Moskovski konzervatorijum razvija se i dalje. Uskoro će konzervatorijum otvoriti sekciju za Mongole. Na Uralu, u gradu Sverdlovsku, za vrijeme rata, pri Konzervatorijumu bila su otvorena Jakutsko i Burjatsko odjeljenje, a u gradu Saratovu na Volgi Čuvaško i Mordovsko odjeljenje.

Radi izbora studenata za nacionalne studije, profesori Moskovskog Konzervatorijuma odlaze u Republike. Ovdje slušajući i provjeravajući stotine prethodno izabranih kandidata, oni odabiraju najtalentovanije pjevače i muzičare.

Sergej Prokofjev sovjetski muzičar svjetske slave

Prošle godine su u Moskvi prviput prikazana dva nova djela Sergija Prokofjeva: balet »Pepeljuga« i »Oda završetku rata«, koju je izveo Državni simfonijski orkestar Sovjetskog Saveza. »Pepeljuga« je prikazana u Velikom teatru Sovjetskog Saveza.

Muzička djela istaknutog sovjetskog kompozitora Sergeja Sergejeviča Prokofjeva već su odavno stekla svjetsko priznanje. Između ostalog njemu je u znak priznanja predata i nagrada filharmonijskog društva Engleske »Zlatna medalja muzičara svjetske slave«.

Ovo društvo postoji 139 godina i za ovo vrijeme je dodijelilo svega 48 zlatnih medalja najvećim muzičarima i kompozitorima, među kojima je i Sergej Prokofjev. Među onima koji su veličinom svog muzičkog stvaranja bili dostojni ove nagrade su Brams, Guno, Štraus, Pafi i Krajsler.

Sergej Prokofjev je prvi ruski kompozitor kome je dodijeljena »Zlatna medalja muzičara svjetske slave«.

Muzička otkrića češkog dirigenta Rafaela Kubelika

Rafael Kubelik je jedna od najvećih nada savremene češke muzike. Iako relativno mlad, Kubelik je već postao dirigent svjetskog glasa. Već je dirigovao s velikim uspjehom u najznačajnijim svjetskim muzičkim centrima. Nedavno je dirigovao s velikim uspjehom u Moskvi i Londonu. Veliki ruski kompozitor Dimitrij Šostakovič povjerio mu je da izvodi premijeru njegovih najnovijih radova, među njima i čuvenu »Lenjingradsku simfoniju«.

Prelistavajući stare arhive Kubelik je otkrio čitav niz rukopisa starih čeških majstora, dosada nepoznatih, koji međutim zaslužuju, da budu re-produkovani i rašireni po čitavom svijetu. U tim rukopisima su davno prije Hajdna i Mocarta udareni temelji kasnije toliko razvijenoj sonati i simfoniji. To je slučaj i sa starim češkim majstorom Františekom Vaclavom Mičom. Mič je živio u prvoj polovini osamnaestog vijeka kao dirigent i tenorista u zamku Jaromjeržicama. Kubelik je pronašao jedan Mičov rukopis, koji nosi naslov »Koncertino noturno in Dis«, a koji je napisan 1730 godine. Kubelik tvrdi, da će taj rukopis biti jedna od svjetskih muzičkih senzacija, jer je u njemu obuhvaćen čitav Hajdn i Mozart. Kubelik je djelo stavio na program Češke filharmonije i odlučio da ga izvede i u Moskvi i u Londonu. Prema Kubelikovoj izjavi Mič je genije, koji mora biti rehabilitovan i na osnovu njegovih radova će se najbolje shvatiti stvaranje nove muzičke ere na prijelazu iz baroka u rokoko i pokazati, kako su bečki klasici, koji su vjerovatno te radove poznavali, imali relativno lak posao, da ono čemu je Mič položio temelje, razrade i popularišu.

Tako će poslije 215 godina djelo Františka Vaclava Miča iz Jaromjeržica doživjeti zaslugom Rafaela Kubelika svoju prvu izvedbu.

Devet sinova

Živio jedared jedan siromah čovik i žena ali nikad nisu imali dice. Čovik je išao svaki dan u šumu, pa je tamo otesao na dan po jednu drvenu kašiku ili varjaču. Bio je on velik majstor! On je to prodavao po selu i tako je sa ženom živio.

Otišao on jednog dana u šumu, a žena ostala kod kuće pa će sijati proju. Sije ona tako pa najedared kaže:

— Da mi je barem toliko dice kao što je ove proje, pa ma i ne bila veća od nje.

Jedva ona to kazala a iz kolibe se čuje:

— Zu, zu, zu...

Puna koliba dice, pa valjda ih ima na hiljade. U to došao kući i čovik, pa ima šta i da vidi: po čoškovima, po odžaku, pod klupom, ta na sve strane natučeno dice kao u bogatom mravinjaku. Gdi čovik sidne, a žena:

— Joj čoviče, ta nemoj na dite!

Gdi stane, a žena:

— Pazi nagazićeš na dicu!

Gdi se nalegne, a žena:

— Skrhaćeš im kosti!

Tako to išlo dan za danom, pa čovika pomalo poče prolaziti radost i jednog dana kad je žena otišla u selo, čovik lipo smisli i kad je onda dohvatio metlu, i počeo da tuče, a ono sva dica odoše niz vodu. Potukao čovik sve što mu je pod ruku došlo i ostade živo samo devet dice što se pozavlačilo po ognjištu.

Uradio to čovik, pa se tek onda sitio šta luda glava naradi. Siti se čovik ali kasno i šta će, već smisli da pobigne u šumu. Što smislio to uradi i lipo se čovik u šumi podivljačio: pravi pravcati divlji čovik.

Šta će mater, kad je ostala sama sa sitnom dičicom, već se muči dok malo nisu poodrasli. Kad su dica stala malo na noge, a ona njih lipo u službu, pa jedan zaradi prasence, drugi malo žita, treći malo krompira i ogriva i tako se oni sad krpore u životu. Prošlo tu vrimena i vrimena, pa dica poodrasla i jedared zapitaju da li su oni imali oca. Kakva bi to dica bila kad ni oca ne bi imala, i mater njima lipo isripovida šta je i kako je njihov otac naradio i da je pobigao u šumu i podivljačio se.

— Pa zašto vi to nama niste prije kazali, pa bi ga mi otišli potražiti, — kažu dica.

— A gdi ćete vi naći divljeg čovika, mahnite se vi toga dico, — odgovara njih mater.

Odgovara ona, ali su i ova dica pomalo divlja, pa što smisle tu razgovora nema: ići će oni tražiti svog divljeg oca. Kažu oni materi, da im spremi jednu veliku pogaču, zdilu rakije i jednu čizmu u koju se može dvije noge strpati. Šta će mater, nego spremi sve to i dica se oproste, pa odu u šumu.

Prolaze oni kroz šume i šume, raspituju se za oca ali ga se niko ni ne sića. Šta će dica, nego samo pronose kroz šume pogaču, čizmu i zdilu rakije i jedared naidju na jednu stazu. Kad su oni spazili stazu u toj divljini znali su da ovuda mora da prolazi taj njihov divljak. Šta će oni, nego malo zadju stazom pa na jedno misto ostave pogaču i malo dalje zdilu sa rakijom i na kraju čizmu, pa se sakriju.

Čekaju oni i uskoro vide da nisu uzalud čekali. Ide na stazi čudan stvor. Kosa do kolina, brada do članjaka, a nokti kao u dobrog konja, pa ljudi odmah vide da to niko drugi nije, nego njihov rodjeni otac.

Uredio se on čovik, a kako i ne bi kad se dvadeset godina nije ni brijao ni šišao, a ni nokte potsicao. Diči se čovik sa noktima i na nogama i na rukama, da bi sa njima lako kruh zaradio, kad bi korita kopao.

Ide divlji čovik stazom i kad je vidio pogaču a on se sav unezviri i najedared skoči pa zagriže pola pogače.

— E pa ovo sam ja kadgod jio.

Pojide on pogaču pa ode dalje po stazi i evo ga za čas kod zdile sa rakijom. Lizne malo, pomiriši pa kaže:

— Pa ovo sam ja kadgod pio.

Popije on svu zdilu rakije i sad ide kao pravi pošten čovik: noga desno, noga livo. Tetura se on stazom i začas došao do čizme. Gleda on nju, pa će najedared:

— Pa ovo sam ja kadkog nosio.

Šta će čovik, nego turi u čizmu jednu nogu. Noge su dvi a čizma jedna, pa čovik nema šta, nego turi u nju i drugu nogu kad je čizma za dvi noge krojena. Udesio čovik noge baš kao mačak kad ga udešavaju. Dica drugo nisu ni čekala nego skoče i ocu zavežu ruke. Ponesu oni sad njega kući, a on se dere kao kakvo živinče. Niko ne može s njim da izadje na kraj kad je čovik podivljao kao da se u šumi i rodio.

Došli oni kući i šta će sa divljim čovikom nego mu stave postelju na zemlju, pa u zid jednu alku i lipo ga opašu sa čestitim lancem pa ga zavežu za zid. Moraju ljudi, da čovik ne bi sebi štogod naradio. Urliče on, baca se i sto čuda, a dica njemu samo donose dobra jila i pića.

Tako je to trajalo jedno vreme kad jedared poče otac da govori sa sobom: — Pa šta sam ja lud, nije tu baš tako nezgodno.

Došao on sebi i počeo opet govoriti kao čovik i kaže svojoj dici:

— Pustite vi mene, neću ja više u šumu.

Poslušala njega dica i daj tu odmah berbera pa mu potkrešu i bradu i kosu i nokte, pa se čovik lipo na potoku oslobodio od dvadesetgodišnje kore i obukao se kao pravi domaćin.

Nije se on dobro ni uredio, a dica stadoše prid njega:

— Znate li, babo, šta je novo?

— Vi, dico, recite.

— Mi bi se ženili.

— A vi se ženite.

Pristane čovik ali kad se dobro zamislio nije to baš tako laka stvar: oženiti devet sinova. A kad su još dica rekli da bi se oni ženili sa devet sestara, onda je samo otac vidio da ženidba

neće ići tako lako. E-ali šta će kad su sinovi navali, nego mora da krene u prosidbu.

Sašili njemu sinovi gvozdene opanke, gvozdenu kabanicu, pa ni šubara nije drukčija i baci čovik priko ramena gvozdenu torbu, a u tikvu vode, pa štap u ruke i podje po svitu tražiti priju koja ima devet udavača. Išao on po svitu i hodio i brodio, ali nigdi da se namiri na mater koja baš sad sprema prciju za devet udavača. Našao je on i pet i šest, i sedam, pa čak i osam sestara udavača, ali nigdi devet.

Prošlo je tu već vrimena i vrimena, prišao je on i planina i dolina, i mora i jezera, kad jedared dodje u jednu veliku šumu i usrid srca ove šume baš u samu ponoć nadje jednu babu gdi plivi šargaripu.

— Ej, babo, ti baš nisi našla bolju zgodu nego da u ponoć pliviš.

— Da ti imaš devet udavača kao ja, plivio bi ti i od ponoći do ponoći, ozovne se baba.

— Plivi, babo, ako ćeš i do posljednje ponoći, kad tako što imaš, — razveseli se on kad je to čuo.

Zapita baba i zašto, a on njoj sve po redu kaže, pa rič po rič i dida i baba se utanače, kad će on dignuti svatove.

Vratio se on kući prikim putem i čim je dič kazao šta je i kako našao, a oni odmah u ergelu pa biraju konje za svatove. Svi oni biraju dobre konje jedan boljeg nego drugi, a najmladjem ostao jedan šugo.

— Uzmi tj samo mene, pa ne brigaj, — kaže šugo najmladjem.

Uzme on njega, a braća se smiju što šugo jedva vuče noge i dođe naprid, pa ga ni ne čekaju. Ne kaže on ništa, a ni šugo, sve dok braća ne poodmakoše, ali se onda javi šugo:

— Sad se dobro drži za grivu!

Poslušaj njega momak i kad se dobro dohvatio grive, a šugo zastruže kopitima varnice i kad se onda zaletio, a ori za čas priletiše braći priko glava. Nije se momak dobro još ni zagrijao na šugi, a oni već među onom šargaripom što je baba plivila. Kroz koji dan stigla i braća i kad tu zatekoše šugu i njihovog najmladjeg brata, a oni se začude. Čude se oni, a najmladjji brat im kaže:

— Zar vi baš niste vidili kola koja su pronela pored vas i mene i mog šugu?

Otsmijaše to braća, pa ne kažu ništa, a bome ni najmladjji ništa više ne kaže.

Smistiće se oni tu u babinom dvorcu, pa šugo momku lipo kaže:

— Tvoja braća će ždribad povezati u babinu štalu, ali ti me ne veži za dud prid kućom. Ako te zapitaju zašto to radiš, a ti kaži da se bojiš da me jači konji u štali ne ubiju.

Kako šugo rekao tako momak i uradio.

Došlo tu i veče pa će mladoženje po običaju sa svojim mladama, a najmladjji gdi će, kad je njegova divojka u kolivci. Na zapečku razapeta zlatna žica pa se tu ljulja njegova divojka i šta će on, nego lipo sidne u zapećak, pa udri u ljuljanje. Poligali svi oni, a najmladjji ljulja i kad bi jedno doba noći čuje on gdi šugo

pod dudom struže kopitima. Kako on to čuo, već se i našao kod šuge, a ovaj njemu kaže:

— Slušaj pobratime, brzo se vrati i skidaj sa glava braće šubare pa ih primisti na njihove udavače, jer baba već sprema nož da ti braću zakolje.

Nije baba ni dvaput povukla nož na tociću, a šubare su već bile na osam udavača. Jedva momak stigao do zapečka, a baba već tu sa velikim nožem i kako u mraku napipa šubaru, a ona vrat već ne pipa rukom nego nožem i za čas njenih osam kćerka ostade bez glave.

Nije baba dobro ni priko praga izašla a momak u zapečku čuje gdi šugo opet struže kopitima:

— Idi, pa uvedi u babinu štalu ždripce tvoje braće, a na njihovo mjesto uvedi babine kobile, jer baba sprema nož i za ždribad tvoje braće.

Što šugo rekao to momak i učinio, a za njim je i baba za čas svršila svoj posao. Poklala ona u mraku svoje kobile, pa se sve raduje. Svršila baba posao pa kad pivci zakukurikaše ode i ona na počinak. Kako baba legla, a šugo opet struže kopitima.

— Idi probudi braću pa da bižimo, jer ako se baba ositi dobro biti neće.

Što šugo rekao to momak i uradio i svati polako izvedu svoju ždribad i osam braća ode u potaji, a najmladji ostade sa šugom. Kad je ono osam izmaklo iz babinog atara, a šugo onda veli momku:

— Sad me driši pa ćemo i mi zaprašiti.

Uzjaši momak pa bi sad već išao, ali šugo kaže:

— Čekaj pobratime, nećemo, mi baš tako otići da se babi ne javimo, — pa vikne prema dvorcu: »Ej, babo, ti si mislila da ubijaš osam mladoženja, a ti ubila osam tvojih udavača; mislila si da kolješ osam naših ždribadi, a ti zaklala osam tvojih kobila.«

Kako on to viknuo, a baba žarilo, pa za šugom. Ali ti šugo za toliko priletio babin atar, zabolo se žarilo na mrginju babinog atara pa ni makac dalje.

— No čekaj momče, doći ćeš ti još meni.

— A kako ne bih došao, kad mi je kod tebe ostala djevojka, — smije se momak, a baba da pukne od jida.

Odoše oni za braćom, ali kad su im se približili kaže šugo, momku, da oni više sa braćom ne idu. Neće oni kući, nego će otići na drugu stranu. Lipo se momak sa braćom oprostio i oni odoše kući, a šugo krene pod vitar.

— Sad da se dobro držiš, — kaže momku šugo — ali mi za živu glavu da ne pogledaš na zemlju jer ćeš se kajati.

Poslušao momak, a šugo poleti s njim kao oluja. Lete oni tako i kako i zašto to ni sam nije znao, dosta to da je momak najedared pogledao na zemlju i spazio zlatno perće.

— Aoj, ljudi, što je ovo lipo zlatno perće, — izlance se on.

— Jesam li ti rekao da ne gledaš na zemlju jer ćeš se kajati. Sad uzmi to perće, kad si ga već vidio i stavi ga u nidra, — kaže onda šugo.

Poslušao momak pa se opet stara da ne gleda na zemlju, ali mu djavo ne da mira i jedared šugo samo čuje, gdi onaj opet veli:

— Aoj ljudi, ala je ovo lipo zlatna pletenica.

— Kajadeš se kad me ne slušaš. Sad uzmi tu pletenicu, kad si je već pogledao — opet će šugo.

Posluša momak i sad opet jezde dalje jedno vrijeme, pa on samo gleda iznad oblaka, ali gdi ćeš ti s djavolom izaći na kraj, pa šugo i treći put čuje:

— Aoj ljudi, što je to lipa zlatna potkovicica.

— Biće ona tebi lipa kad se staneš kajati što me nisi poslušao, — i treći put će šugo.

Digne momak i potkovicu i stavi i nju u nidra, u to se šugo dohvati zemlje. Gdi će njih dvojica nego baš prid jedan kraljevski dvor pa baš prid kapiju. Stara su to vremena bila kada su još i kraljevi išli po zemlji.

Kako oni tamo došli, a kralj prid momka, pa mu veli:

— Da ti ne tražiš službu?

— Ako ćete me sa mojim konjem primiti evo mene pa makar i za kočijaša.

— Drugo meni baš i ne treba, samo ako ćeš za teretnjaka.

Hoće momak i za taljigaša, samo kad će njega primiti sa njegovim šugom. Tako se oni lipo pogode i momak šugu veže u jednu čošu u štali, a sa dva kraljeva konja iz dana u dan radi vuče kamenje, pisak, lubenice, krastavce i štogod hoćeš. Radi on tako od zore do mraka pa i po kiši i po blatu, ali njegovi konji čisti kao dan i sve deblji i deblji.

— Šta je to, — jedared će kraj na njegove kočijaše, koji ga nose u svečanim kolima — ovaj novi kočijaš vuče iz dana u dan, a konji mu sve lipši i lipši, vi ne prežete nediljno ni dvaput, a konji vam mršavi i ružni.

Dabome, da se to onim kočijašima nije dopadalo, pa oni smisle da uvrebaju momka šta on to sa njegovim konjima radi kad su tako čisti i debeli. Zavuku se oni pridveče u štalu pa proviruju i imaju šta i da vide: momak uzeo zlatno perce, pa samo povukao po svakom konju, a konj čist kao da se izmio. Metnuo on zatim zlatno perce u jasje pa mu ne treba druge svitlosti.

Sutradan odu kočijaši kralju i kažu, da se momak hvali kako bi on mogao da donese dvi zlatne patke ali baš usprkos neće. Kako kralj to čuo a on momka prida se:

— Šta ja čujem, da se ti hvališ kako bi mi mogao doneti dvi zlatne patke, ali usprkos nećeš? —

Uplaši se momak pa se brani da on tako što nije rekao, a ni ne može. Ne da se kralj osoliti, a kakav bi kralj i bio da se da, nego mu veli:

— Sutra da si mi doneo taj par zlatnih pataka jer se inače nećeš nanositi glave.

Šta će momak nego ode njegovom šugavcu plačući, a onaj ga već sa praga, pita na koju je nevolju nagazio.

— Ne znam zašto, ali su svečani kočijaši na mene nalagali da ja mogu doneti kralju dvi zlatne patke, a je ne znam ni gdi su.

— Ali ja znam, — na to će šugavac. — Jaši me pa ćemo ovog časa poći samo ne zaboravi da poneseš jedno dugačko uže.

Posluša momak šugu i začas su letili priko planina i dolina. Prišli su oni već dobar komad puta, kad li jedared veli šugo:

— A znaš li pobratime, kuda mi sad idemo?

— Ti ćeš reći.

— Ta tvojoj babi! U njenom bunaru su te zlatne patke. Kad

odemo, ja ću te spustiti u bunar, ali ti gledaj da patke najednokrat zgrabiš za vrat, jer ako puste glasa teško nama.

Oko same ponoći njih dvojica se nadju ispred babinog dvorca. Zgrabi šugo uže u zube, pa se momak po njemu lipo spusti. Kad on u bunar, a tamo plivaju dvi zlatne patke. Zgrabi momak u jedan čas za dva vrata i već se i ispeo po užetu.

E sad će oni bižati, ali se šugo nasmije sa onim njegovim vilinskim rzanjem:

— Pobratime, ta valjda nećemo otići samo tako, da se babin ni ne javimo!

Odmah momak vikne:

— Ej, babo, ti si mislila da si zaklala mojih osam braća, a ti tvojih osam kćeri. Mislila si da si zaklala osam ždribadi a ti osam kobila. Mislila si da ti zlatne patke u bunaru niko naći neće, a ja ih nosim.

Nije on to dobro ni viknuo, a vištica grije žarilo, pa za njim. Grini baba na žarilu, ali kako ona do atara, a šugo iz atara. Zabilo se žarilo u mrginj babinog atara, pa dalje baba ne može da leti, ali zaurliče:

— Čekaj, čekaj doći ćeš ti još u moj atar!

— Dabome da ću doći, kad mi je kod tebe divojka, — nasmije se momak, i ode na šugi da se sve praši.

Evo njega sa zlatnim patkama prid kralja, a ovom drago, da od dragosti ne zna šta da radi. Kralj pustio zlatne patke, ali u jednu svilenu sobu, pa sazove goste, ta i vruga i djavola pa im pokaziva kakve je patke njegov kočijaš doneo.

Prošlo tu sad vrijeme, a momak timari njegove konje za teret, pa oni dan za danom sve lipši i lipši. Njegovi konji naprid, a oni svečani natrag: njegovi za teret pa se goje, a oni za veselje, pa mršave.

Upalo to kralju opet u oči, pa će jedared na svečane kočijaše:

— Šta vi radite sa konjima, šta on radi, to ja ne znam, ali vam jedno kažem: ne budu li vaši konji bolji od njegovih, bome se vama neće dobro pisati.

Odu svečani kočijaši pokunjani kao mačak po kiši i šta će, nego se uveče prikradu do momkove štale i vrebaju šta on sad radi sa njegovim konjima. Proviruju oni i vide kako je momak uzeo zlatnu pletenicu pa polako privukao njom po konjima, a oni čisti kao izmiveni. Stavio on pletenicu u jasle, pa mu ne treba druge svitlosti: svitli ona kao da je sto svića na svatovskom stolu.

Kad su to svečani kočijaši vidili, a oni jedva čekaju da osvanu. Kako su vidli, da je kralj oči otvorio, a oni prid njega i kažu mu, da se momak hvali kako bi mu mogao doneti divojku zlatne kose, ali usprkos baš neće.

Narasle kralju zazubice za sve što je zlatno, a kako i ne bi kad je kralj, pa šuginog pobratima odmah pozove prid sebe.

— Šta čujem, da ti možeš, ali baš usprkos meni nećeš da doneseš divojku zlatne kose?!

Razgoropadio se kralj, a siromah momak i za dušu zaboravio, tako se pristrašio kad je to čuo. Otela se njemu na kraju rič, pa se izviđa kao cry na žeravici, ali se kralj zainatio kao jarac na lancu.

— Sutra da mi osvaneš u dvorcu sa divojkom zlatne kose ili će tvoja biti krvava!

Šta će jadni momak, nego ode plačući do šuge. Nije nogu ni na prag stavio, a šugavac će:

— Je li opet nevolja?

— Pa još kakva! Nabedili me opet, da mogu kralju doneti divojku zlatne kose.

Šugo samo sluša kao da ne zna šta je, pa će:

— Jesam li ti rekao, da ne gledaš na zemlju. Rekao sam ti, da ćeš se kajati ali kad ti ne slušaš.

— Tužan i žalostan, gdi ću mu doneti tu divojku, kad ne znam ni da postoji na svitu.

— Ali ja znam, pa još i to gdi je. Ostavi prazan razgovor, nego me jaši zavrimenta, da stignemo.

Poslušaj njega momak i šugo je s njim već i letio preko reka i jezera, brigova i dolina. Letili oni dobro vrime, kad se jedared oglasi šugo:

— Pobratime, sanjaš li ti kuda mi idemo?

— Ti ćeš reći.

— Bome hoću: ne idemo mi ni livo ni desno nego u babin dvorac, a po tvoju divojku.

Momak se trgao, pa umalo nije sletio s šuge. Jedva je zaustio:

— Zar moja divojka ima zlatnu kosu?!

— Pa valjda joj kolivka nije uzalud na zlatnoj žici visila, — nasmije se šugo onim vilinskim rzanjem.

Razgovor livo, razgovor desno i oni su već bili prid vištičim dvorcem, a kad sletiše do duda za koji je šugo bio vezan, divojka ih već čeka. Ositila je ona, da šugo sa njenim momkom dolazi.

Odmah ona uzjaši do momka, pa će bižati, ali se šugo opet nasmije:

— Pa valjda nećemo otići baš onako kao lopovi?! Red je, da se babi javimo, da ne misli da smo izvukli krste kao mačak iz pušnice.

Momku nije trebalo dvaputa reći, već on odmah poviče:

— Ej babo, ti si mislila da sičeš glavu mojih osam braća, a ti otsikla vrat tvojih osam kćeri. Mislila si, da kolješ naših osam ždribadi, a ti pustila krv tvojih osam kobila. Mislila vištica, da joj zlatne patke u bunaru niko neće ni naći a ja ih i odneo, a sad ti nosim i kćer.

Dolivati baba žarilo, pa grije i za čas se diže za njima. Leti vištica i doleti do atara, a šugo iz atara.

— Čekaj, čekaj, doći ćeš ti još meni, — poviče baba.

— Kad bi divojka još bila kod tebe, ali ovako nikad više, — nasmije se momak.

Smije se momak, a vištica slomi žarilo i od jida skoči tako visoko, da se je sva raspukla kad je opet zemlju dohvatila.

Smije se momak, ali kad su se počeli približavati kraljevom dvorcu, a on se ražalosti. Satio se momak, da divojka ne nosi sebi, već kralju. Zapita njega divojka, šta je tako tužan, a kad joj on sve po istini kazao, bome ni ona nije bila više vesela. Obisili se njih dvoje kao dvi žalosne vrbe, a šugo će opet:

— Tribalo je tebi, da gledaš na zemlju. Kao da ti nisam rekao, da ćeš se pokajati.

Kaje se on, ali šta će. Pošten je čovik i nema šta, nego da odnese kralju divojku kad je tim poslom pošao.

Raduje se kralj, pa ne zna na koju bi nogu stao. Momak od žalosti ne zna kud da pogleda, ali zato konje timari i oni sve lipši i lipši.

Zapadne to kralju opet za oko, pa pozove prid sebe svečane kočijaše i kaže:

— E sad mi je već dosta! Ako za svatove ne udesite konje tako, da budu desetputa lipši, nego oni što teret vuku, znajte da će meni biti svatovi, a vama ukop.

Šta će oni, nego se uveče prikradu štali i šta vide? Momak izneo zlatnu potkovicu i kad je povukao po njegovim konjima, a oni čisti kao da su se na izvoru kupali. Metne on potkovicu na jaste, pa mu ne triba druge svitlosti.

Ona dva da puknu od jida i zlobe i jedva čekaju, da se javi zora. Kralj se nije još ni umio, a njih dvojica su već prid njim:

— Onaj se opet hvali. Kaže, da bi mogao doneti ždripca zlatne grive, ali baš usprkos neće.

Kralju zaigralo srce od bisa i od radosti. Kud ćeš lipše za njega: ima zlatne patke, divojku zlatne kose, pa da mu je sad još za svatove ždribac zlatne grive. Raduje se on što to može da bude, a bisan je što momak smi da prkosi i neće da mu donese ždripca.

Za čas su momka doveli prid njega, ali mu kralj sad ne da ni da zine, nego se naoštri:

— Ne šali se sa glavom, nego kreći po ždripca ako nećeš, da ti krvnik spremi za glavu panj i sikiru!

Nigdi oblaka, ali sve do štale ostaje trag za momkom kao da se izlila kiša kablara. Roni suze kao da mora stvoriti dva potoka, a ne ždripca zlatne grive.

Kaže on šugi, koja ga je nevolja sad snašla.

— Kako ću ja tog ždripca doñeti, kad ne znam ni da postoji, a još manje gdi je.

— Ako ti ne znaš, ali ja baš znam, — zarže šugo. — A ti ne plači, nego se vrati kralju i kaži mu, da mi njegov kovač skuje potkovice, ali takve da u svakoj budu volovska kola gvoždja. Neka ti da dvanaest dobrih volovskih koža, dvanaest buradi smole i dvanaest tovara krupne zobi, pa ćemo onda poći.

Kako je momak zaiskao, tako mu je kralj sve i dao. Potkuje kovač šugu sa onim velikim potkovicama, momak natovari sve drugo i krenu njih dvojica. Odoše oni i jedared se počnu približavati babinom ataru.

— U njega nećemo, ali do njega hoćemo, — kaže šugo.

Isripovida on momku da je baba imala još devet kobila i jednog ždripca, a taj ždripac je zlatne grive. Ne idu oni baš nikud na drugo misto, već po tog ždripca. Jedno je samo zlo, što oni sad ne smiju u atar, jer bi ih kobile ubile.

Kad su došli do potoka na babinom ataru, a šugo stane i kaže momku da iskopa jednu jamu ali toliku, da može u nju stati sve do grive. Kako on rekao, tako momak i uradio i u jami istopio svu smolu. Kad i to bilo, a šugo se počne valjati u smoli i

onda naredi momku, da na njega nalipi sve volovske kože. Kad je sve to bilo gotovo, šugo legne u tu jamu i kaže momku da se popne na dud iznad njega.

— Ti čekaj tu na dudu sve dok ne dodje babin ždribac. Mi ćemo se potući i ako njemu počne ići krvava pina, ti skoči i udri ga sa ularom, pa samo viči: »Dura babin ždribac«. Onda će se on umiriti i biće naš, ali ako meni krene krvava pina, onda ne silazi ni po koju cinu.

Ode momak na drvo, kad li jedared evo babinog ždripca: ositio je da tu ima koga. Kako on došao do potoka, a šugo zarže. Ždribac oslušne, pa se zaleti priko potoka, ali kako on dodje priko, a šugo začuti. Ode ždribac natrag u atar, pa se sve goropadi, a šugo zarže. Opet se ždribac zaleti, a šugo začuti. Tako je to išlo, dok se babin ždribac nije dobro zamorio.

Izadje šugo onda iz jame, a babin ždribac odmah sune na njega. Nije šala ni to, kad šugo udari sa onim njegovim potkovicama od volovskih kola gvoždja, ali kad ždribac udari šugu, boje se šugo privrne i sedamputa i taj čas otpadne jedna volovska koža.

Tako su se oni tukli cili dan, pa šugo već jedva vuče i noge, a ne da bi potkovicama mogao čestito lupiti, ali njemu još bila pina ide, kad li se ždripcu javi i krvava.

Ako se kogod načekao i nadrhtao, momak jeste, pa on sad skoči sa dudu i udri ždripca ularom:

— Dura babin ždribac! Dura babin ždribac! — i nije udario ni sedamputa, a ždribac se pripitomio i priklonuo glavu na momkovo rame.

Taj čas se digao i šugo i kaže momku:

— A sad bižimo, ali tako kako nas samo noge mogu da nose! Zakasa se on, da sve praši, kad li jedared ositi štogod.

— Dede, obazri se samo, da vidiš ide li ko za nama, jer mene jako peče zob na ledjima.

Obazre se momak i vidi jedan strašno crni oblak gdi piri za njima, ali tako da će ih skoro stići.

— Ne čekaj nego bacaj tri tovara zobi! To su se babine kobile ositile, da smo oteli ždripca i ako nas stignu, teško nama.

Baci momak tri tovara zobi, a babine kobile se privare. Dok one nisu pojile svu zob, dotle su ovi odmakli. Malo posli šugo opet ositi gdi ga zob peče. Momak nije čekao, nego opet tri tovara baci i tako je to išlo dok je zobi trajalo. Jedva zob dotrajala, a oni stigli do kraljevog dvorca. Stigli oni u dvorac, a šugo kroz jednu štalu debelih zidova, pa na druga vrata napolje. Utrčale kobile u štalu, a šugo zatvori jedna vrata, momak druga. Tuku sad kobile, kopitima, pa ne puštaju nikog blizu.

Kad sutra jutro svanulo, a momak odvede prid kralja ždripca zlatne grive. Raduje se sad kralj, pa razaslao na sve strane glasnike, da se hvale koliko ih usta nose.

Misli sad momak, da je nevolja dosta, ali ona dva svečana kočijaša ne miruju. Ždere njih zloba i smišljaju, kako bi mu vrat slomili. Nisu uzalud mislili, nego su i smislili. Kažu oni kralju, da se momak hvali kako bi od šale mogao da pomuzi onih devet goropadnih kobila, al usprkos neće. Neće zato, jer bi se kobile pripitomile, kad bi ih pomuzio.

Kralju drugo nije ni trebalo. Ima on sad sve zlatno, ali se

sad satio kako će on na svadbi jašiti na ždripcu zlatne grive, a u divojačka kola bi upregao tih devet kobil.

— Ti baš ne misliš, da se okaniš prkosa? — na momka će kralj. — Ti valjda ne znaš, da se krvnik svaki dan tuži kako galdanovi već svrbe.

Zna momak, da tu razgovora nema, pa ode plačući u štalu i sve po redu kaže šugi, a ovaj njemu:

— Ništa se ti ne boj: ni laža, ni zlobe, ni jogunastog kralja. Gdi ćemo se mi bojati, kad su nam ruke čiste. Ti samo traži od kralja, da i ja mogu ući s tobom u štalu, alj niko drugi.

Ne mari kralj, samo neka mu kobile pomuzi i pripitomi. Kad on ne mari, a šugo ode sa momkom u štalu kod babinih kobil. One su se već čestito nagladovale i kako koja dodje blizu, a šugonju po čelu onim čestitim potkovicama, pa kad kleknu, a momak muzi kako hoće. Muzi on jednu za drugom i namuzio nekoliko buradi. Namuzio on, ali to mliko vri kao da je gromovnik pod njega vatru naložio. Ključa mliko kao rastopljena smola.

Raduje se sad kralj što su kobile pripitomljene, a raduje se i neobičnom mliku. Naredio slugama, pa sve mliko salili u jedno veliko bure, a mliko vri dan i noć.

Ona dva kočijaša od bisa niti jidu niti piju, nego samo misle, i drugi dan su već i smislili, kako će mu zavrnuti vratom. Odu oni do kralja i kažu kako se momak hvali, da bi se on u tom vri-lom mliku okupao, ali neće kralju usprkos.

Kralj se već hvališe na sve strane kako neobično mliko je zapatio, pa bi se sad još više hvalio, kakvog on kočijaša ima, koji se može u tom mliku i okupati. Nema tu razgovora, već on naredi momku, da se u mliku okupa, ali još sutra, kad gosti dodju.

Kad je momak došao kod šuge plačući, on je već znao šta su svečani kočijaši opet nalagali, pa kaže:

— Ništa se ti ne boj, već traži od kralja da i ja mogu tamo biti, da vidim kakvom ćeš smrću umriti.

Ne mari kralj, ako će ko tamo biti, samo neka se momak kuppa u mliku. Kad je tako, a šugo podje sa momkom na to čudno kupanje. Kako oni došli tamo, a šugo iz mlika uvuče svu paru u nos, a u mliko pustj mraz.

Skočio momak u mliko i bome se dobro okupao i zdrav i čitav izišao iz bureta. Što se on okupao i što je živ iz bureta izišao, to još nije ništa, ali se polipšao, da lipšeg momka niko još ni u snu nije vidio. Ali kako momak izišao, a šugo mraz opet povukao u nozdrve, a paru pustio, pa mliko vri kao bisno.

Gleda sad to kralj, pa kao veli, kad već sve ima, zašto se i on ne bi tako polipšao. Kako čovik i ne bi, kad je prid svadbom. Nije se kralj dugo mislio, već odmah do bureta, pa glavački u njega. Kako on u bure skočio, tako se i raskuvao, da mu ni traga nije ostalo.

Oslobodio se momak kralja, pa on taj čas do njegove divojke i još taj dan udarili u svatove u kojima su se sve sluge veselile, kako još nikad nisu. Sav svit zna, da je momak zaradio i zlatne patke, i ždripcu sa zlatnom grivom i čudne kobile, pa mu kažu neka sve to i vodi, ali momak neće: dosta je njemu njegova žena i njegov šugo, a svitu ostavi i zlatne patke i babine čudne kobile, nek oru na njima.

Raduju se sad sluge i kočijaši, što će oni imati tako dobre ko-

bile pa će momku zahvaljivati. Zahvaljuju se oni, a među njima i ona dva kraljeva svečana kočijaša, koji su momku lomili vrat. Zaboravili oni sve, prave se ljudi, pa i oni među pošten svit. Prave se oni ljudi, ali nije lud momak, već on veli njima:

— Čekajte ljudi, vas ja nisam računao kad sam moju muku poštenim ljudima poklonio. I vaše će biti patke i kobile, ako i uradite ono čime se hvalite.

— Nismo se mi hvalili, — pokunje se oni, jer već osjećaju da su na zli trn nagazili.

— Kako da se niste hvalili?! — nasmije se momak. — Kad sam se ja branio prid kraljem, da ne mogu doneti zlatne patke, pa konja zlatne grive, pa divojku zlatne kose, pa da ne mogu kobile pomuziti, pa da se ne mogu u mliku okupati, a vi kralju: »Kako, da ne može, kad nas dvojica možemo ugasiti živu vatru, ako na nju samo pljunemo!«

Osićaju ona dvojica, da im se sprema crni dan, pa jedva izuste:

— Otkud bi mi mogli samo onako, da pljunemo, pa da vatru ugasimo?!

— Nemojte, ljudi, — na njih će momak — pa valida je taj vaš kralj morao imati i vatrogasce neobične, kad je već sve neobično imao, nego vi to nama i pokažite, kad ste se tako znali hvaliti.

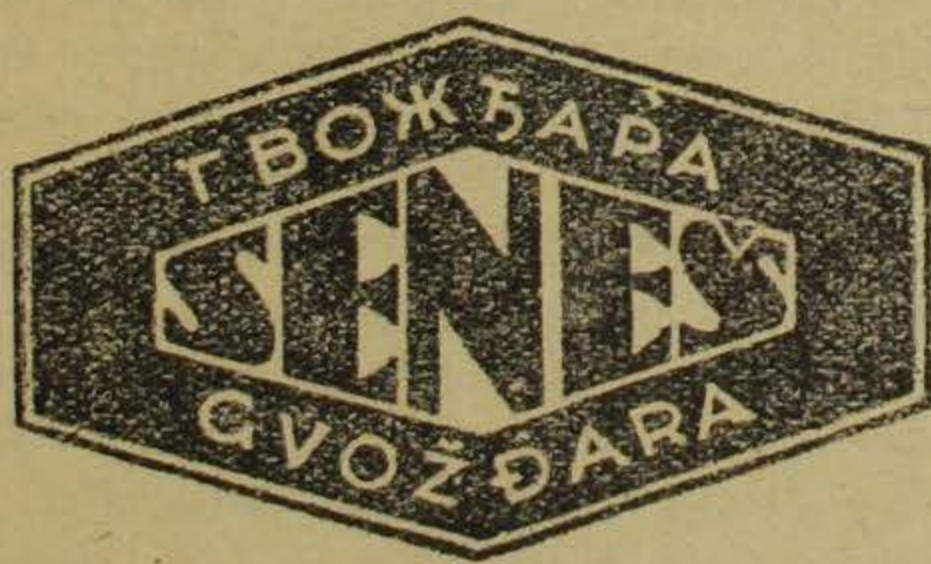
Nečkaju se oni, ali narod navalio i nema šta. Navalio narod, da oni pokažu kako će pljuniti i vatru ugasiti, a momak već i smislio, kako će to biti.

Zabije on srid velikog plasta sina dobar kolac, pa onu dvojicu vežu iznad plasta na kolac i zapale pod njima sino.

Pljuju oni u vatru, ali plamen sve bolje i bolje ih liže. Miriši pečenica, da je milota, a momak im onda kaže:

— Tako prolaze izdajice! Sluge vi, a sluga bio ja i baš vi ste se našli da mi lomite vrat i da na mene naučavate tog vašeg prokletog kralja. Srećan vam put do njega!

Narodna pripovijetka. Zapisao Balint Vujkov

BENEŠ LAJČO

Elektroinstalatersko preduzeće
Subotica, Fra Jese trg 6. Tel. 208
Projektuje i izvodi sva električna
postrojenja, instalacije i uređja-
je, puni, popravja sve vrste
A K U M L A T O R A.

Stara ženska nošnja kod Hrvata u Bačkoj

Mnogi se istraživači folkloru zanimaju i za narodnu nošnju. Mnogi narodi imaju lijepu narodnu nošnju osobito kod ženskih. Usporedimo li ove nošnje sa nošnjom Bunjevaka i Šokaca, a posmatrajući sa estetske strane, moramo uvidjeti, da je nošnja naših ženskih ukusna, lijepa i estetična.

Djevojčice se nose dosta skromno i jednostavno. Djevojke za udaju odijevaju se u skupocijene haljine a po gotovo kad su isprošene. Kosa im je ispletena u dvije »pletence«, od kojih načine vrlo ukusnu i okruglu »kukuljicu«. U kosi imaju dvije vrpčice. Jedna je takozvani »ubradjaj«, kojom vežu kosu od tjemena do zatiljka. Druga je »crna pantlika«, koja ima na kraju »rojte« (resice). O vratu nose dukate pričvršćene na zlatnom lancu. Košulja im je zlatom vezena. Na košulju navuku »prsluk« od kadife, koji je izradien vrlo ukusnim zlatnim vezom. Na prsluk navlače »bluzu ili vizitlu«, to jest mali kaputić od skupocijene svile. Nekad su u Bači nosili takozvane »drolje«, neku vrstu kaputića. Zimi su nosili »čurak«, to jest kratki kaput od kadife ili od čoje tamno-plave boje opšiven krznom.

Žene su nosile »čurdiju«. To je dugački zimski kaput. Najviše muškom, nego ženskom odijelu. Sašivena je od fine čoje ili kadife višnjeve ili tamno-plave boje i opšivena skupim krznom, zlatnim rojtama i trakama. Donja suknja zove se »skute«. Na skute navežu »turnir«, to jest jedan okrugli opasač, zatim mnogo i dobro uštirkanih i širokih sukanja tako kad hoda, sve šušti. Naigornja suknja je od svile ili kadife opšivena zlatnim trakama na donjem kraju. Od iste svile ili kadife je i zlatnim trakama opšivena »pregača«. Na nogama imaju fine čarape i ukusne cipele, a u starije vrijeme svilene papuče »na grane«. Žene nose na glavi »maramit«. Djevojke su prije išli gologlave. Sada i one nose svilene marame razne boje.

Ženska narodna nošnja kod Bunjevaca je već izumrla. Danas je sve već moderno. Ostale su samo lijepe svile raznih boja. Šarolika i lijepa slika nam se pruža pred očima, kada gledamo bunjevačke djevojke nedjeljom i blagdanom, gdje se šetaju na »bunjevačkom korzu«. Tu ćemo se najbolje uvjeriti o dobrom ukusu i estetskom osjećanju naših Bunjevaka.

Ženska nošnja kod Šokaca je izraz žilavosti, kojom je ovo pleme primilo sve ono, što misli da je njegovo. Ženske zimi nose »čurdije«, dugačke do zemlje, ili šarene kožuhe i otunčice. Na glavi im je »naglavalo« od čipaka i umjetno cvijeća, koje im pokriva svu glavu tako, da im je samo lice slobodno. Udata žena, prema starosti, nosi suknju od čoje u različitoj boji. Prevladuju boje: crvena, zelena, plava i crna. Mnoge ženske ni ne nose suknje, nego samo »košuljicu«, od bijelog platna, koja je kod mladih ukrašena vrpčama, cvijećem ili »tiitikom«, srmom ili »šljokama«. Donji dio košuljice, takozvana »krilašca« nabrana su u sitne mrske. Na

vratu nose 5—8 djerdana, sa kojih na ledjima vise 4—6 vrpčica različite boje. Košuljicu stegnu pojasom, na kome visi šarena pregača i marama zadjevena za pojas. To je ljetnja ženska nošnja. Zimi nose šareni »kožuli« ili »otonku«, a na nogama crvene čizme. Češljaju se u 40—50 struka i kite se umjetnim cvijećem. Najljepša šokačka nošnja je u Baču, a njihove »pletence«, su prave narodne umotvorine.

E.

Najčešći i najopasniji štetnici i bolesti naših voćaka

Naše voćke svake godine, sad u jačoj sad u slabijoj mjeri, napadaju razni štetnici i bolesti. Među njima dolaze neki štetnici i bolesti, koje se pojavljuju redovno svake godine. Oni su ujedno i najopasniji po naše voćarstvo, jer s jedne strane smanjuju u većoj ili manjoj mjeri prinos i kvalitet plodova, a s druge strane ugrožavaju opstanak čitavih voćnjaka.

Štetnici, koji dolaze redovno a vrlo su opasni po naše voćarstvo, su slijedeći:

Šljivina štitasta uš (*Lecanium corni*). — Ova štitasta uš napada naše šljivike, a štetnost joj se sastoji u tome, što svojim sisanjem oduzima biljci potrebnu hranu, te time dovodi do postepenog sušenja vrškova mladica, zatim grana i naposljetku do sušenja čitavog drveta. Na ovako oslabljeno drvo, kao sekundarna pojava, dolaze potkornjaci, a mogu se javiti i rāk-rane, koje uzrokuju potpunu propast šljivovog stabla.

Šljivina štitasta uš povremeno se javlja u većoj mjeri, te može uzrokovati naglo propadanje čitavih šljivika, kao što je to bio slučaj godine 1925—1930, kad je kod nas uništila oko 12 milijuna šljivinih stabala.

Druga je štitasta uš, slična po opasnosti *kalifornijska štitasta uš* (*Sams José*). — Ona najčešće dolazi na jabukama i kruškama. U posljednje vrijeme širi se sve više. Njezino štetno djelovanje sastoji se, kao i kod šljivine štitaste uši u tome, što sisanjem oduzima biljci hranive sokove i dovodi do oslabljenja i konačnog osušenja drva. Ovaj štetnik svojom pojavom ugrožava opstanak i drugih voćaka, a osobito ribizla i breskva, te u slučaju povoljnih prilika može izazvati propadanje tih voćaka. Treba napomenuti da se ne dozvoljava izvoz voća zaraženog kalifornijskim štitašem.

Suzbijanje ovih po naše voćarstvo tako opasnih štetnika je vrlo teško, te iziskuje sistematsku i organiziranu njegu i prskanje, ako hoćemo da naše voćke zaštitimo i očuvamo od potpune propasti. Suzbijanje ovih štetnika je najpodesnije zimi. Budući da u slučajevima jačeg napada ove uši prekriju koru drveta u više naslaga, te je potrebno prije samog prskanja, koru drveta očistiti četkama za struganje kore, a tek onda pristupiti prskanju. Prskanje se provodi sa voćnim karbolineumima u odgovarajućoj koncentraciji. Ukoliko u voćnjaku nalazimo pojedine jako zaražene voćke najbolje ili je izvaditi i spaliti.

Pored štitastih ušiju, vrlo je opasan štetnik na našim voćkama *bučni savijač* (*Carpocarpa pomonella*).

Ovaj štetnik izaziva crvljivost plodova jabuka i krušaka, ali napada i druge voćke. Jabučni savijač doduše ne ugrožava opstanak stabla jabuka i krušaka, jer on napada samo plodove, ali se njegova opasnost sa-

stoji u tome, što se javlja od maja do augusta i tako oštećuje plodove od samog zametka pa do berbe i na taj način smanjuje prinos plodova često u velikoj mjeri. Jabučni savijač, kojeg narod zove jabučni crv, javlja se u dvije generacije. Prosječno godišnje ošteti 50% plodova. Nepotpuno dozreli plodovi otpadaju, a zreli plodovi nemaju svoje vrijednosti, jer se ne mogu očuvati, budući ih obično napada trulež, pa se brzo pokvare.

Suzbijanje ovog štetnika vrlo je teško i to radi toga, što imade dvije generacije, koje se ne javljaju u određeno vrijeme godine. Još nije završen razvoj prve generacije i već dolazi do početka razvoja druge generacije. Stoga je vrlo teško odrediti vrijeme prskanja, te je potrebno suzbijanje vršiti gotovo od cvatnje do zriobe, to jest izvršiti 4—5 prskanja. Prskanje voćaka vršimo sa arsenskim sredstvima, a obično provodimo kombinirano prskanje, to jest prskamo istovremeno i proti glističnih bolesti dodajući bordoškoj čorbi arsenska sredstva.

Mehaničkim načinom suzbijamo ovog štetnika postavljanjem ljepljivih pojaseva za vrijeme cvatnje, a u drugoj polovici jula i augusta korisno je postavljanje lovniih prstenova. Gusenice ovog štetnika skrivaju se i zapredaju pod lovniim prstenovima, a često ovdje rado i prezimljuju. Tu se prstenovi rano u proljeće skidaju, a gusenice koje ovdje nalazimo treba spaliti. Tako možemo veliki broj gusjenica uništiti. Osim toga treba otpale plodove sakupljati i dati svinjama za hranu. U zimi, premazivanjem stabala voćnim karbolineumom, takodjer uništavamo gusjenice koje u koži drva prezime.

Bolesti voćaka

Uz spomenute štetnike dolaze na voćkama bolesti, koje su po voćke isto tako vrlo opasne. Tako dolazi bolest *trulež plodova* (*monilia fructigena*). Ova bolest dolazi kod svih vrsti voćaka, a najčešće na jabukama i kruškama. Napada cvjetove, lišće, plodove i grane, izaziva propadanje plodova, a osim toga može izazvati i propadanje pojedinih grana, pa i stabala. Ova je bolest vrlo opasno, te smanjuje prinos jabuka i krušaka godišnje za 20—40%.

Suzbijanje ove bolesti nije teško i može se postići potpuni uspjeh ako se provede potpuno i sistematski. Suzbijanje se vrši prskanjem bordoškom čorbom. Prvo prskanje treba provesti prije cvatnje. Ostala tričetiri prskanja poslije cvatnje provodi se kombiniranimi sredstvima to jest bordoškom čorbom i dodatak arsenskog sredstva. Prije nego pristupamo samom prskanju, bezuvjetno je potrebno voćke očistiti od suvih, trulih plodova (mumija), suvih izboja i grana.

Jedan od najčešćih bolesti na kruškama, a manje na jabukama *krastavost plodova* ili fuzikladij. — U proljeće napada lišće koje kasnije zaraženo otpada i slijedećeg proljeća ponovno zaražuje zdrave voćke. Zatim napada plodove tako da kožica ploda puca, a plod na tom mjestu postaje tvrd i plutast. Štetnost ove bolesti je velika, jer plodovi radi lošeg izgleda gube na svojoj vrijednosti te su nepodesni za prodaju.

Suzbijanje se vrši slično kao i kod truleži plodova, t. j. da prskamo bordoškom čorbom. Prvo prskanje treba provesti prije pupanja.

Trulež plodova i krastavost ploda su dvije najopasnije bolesti jabuka i krušaka. One uzrokuju postepeno slabljenje drveta, a osim toga redovno svake godine smanjuju prinos plodova.

Suzbijanje štitaštih uši karbolineumima, te suzbijanjem crvljivosti, truleži i krastavosti arsenskim sredstvima i bordoškom čorbom odnosno

kombiniranim prskanjem bordoške čorbe uz dodatak arsenskog sredstva suzbijamo istovremeno i mnoge druge manje ili više opasne štetnike ili bolesti koje se javljaju u većoj ili manjoj mjeri.

Njezi i prskanju voća treba da pristupimo svim sredstvima koja imamo na raspolaganju. S jedne strane moramo spriječiti katastrofalno oštećivanje voćaka od strane bolesti i štetnika, a s druge strane poboljšati kvalitet voća. Jedno i drugo je za naše voćarstvo od osobite važnosti.

Suzbijanje bolesti i štetnika kod voćaka, bez obzira da li se radi o suzbijanju nenadane jače pojave neke bolesti ili štetnika, ili se radi o redovitom suzbijanju, predstavlja posebno pitanje i organizacije. Organizacija samog prskanja bi pak morala biti takova, da se prskanje vrši redovito svake godine kao što se vrši i prskanje vinograda.

Kako se vrši odabiranje sjemena strnih žitarica, pšenice, zobi, ječma i raži

Veliki doprinos žetve se osigurava ispunjavanjem svih uslova koje iziskuje dobra žetva. Pored pogodnih vremenskih prilika, i dobre zemlje obradivač sa svoje strane treba da pruži zemlji dobar rad i dobro sjeme.

Bacimo li loše, neprobrano sjeme, loš je i početak. Bacanjem sjemena koje nije trijerano, niti raskuženo, već onako nečisto, raznih veličina, puno korova i zaraženo, sasvim je prirodno da ne možemo očekivati dobar doprinos ma kako dalje ispravno obavljali sve poslove kao kad bacimo odabrano sjeme. Zato je potrebno sjeme odabirati, da bi već dobar početak davao opravdane nade za dobru žetvu.

Kod žitarica je utvrđeno da je najbolje sijati sjeme srednje krupnoće, zdravo, suho, jedro, bez mirisa i posebnog sjaja. Sjeme treba odabirati već u polju.

Kod sjemena koje je sijano mašinom odabiranje u polju se vrši ovako: prvo se odabiranje vrši u početku klasanja. Duljim drvenim motčicama obilježimo one busove koji nisu pregusti, koji su dobro razvijeni, najbolje one sa 3—4 vlata, od kojih svaki nosi klas, a dobro su razvijeni i zeleni. Kada je žito potpuno isklasalo, to jest kada se razvio klas onda dolaze do izražaja pojedine bolesti žitarica kao rdja, tvrde i prašne snijeti i td., i tada ponovno probiramo odabrane busove. Oni treba da su otporni spram tozvanih kriptogramnih bolesti, da su srednje jačine, otporni spram polijeganja, dobro prezimjeli kod ozimina i td. One busove koji su kod ovog drugog odabiranja oboljeli od navedenih i sličnih bolesti izlučimo i označimo samo one koji odgovaraju postavljenim uslovima, to jest samo one koji su otporni spram bolesti, koji su srednje jačine, dobro prezimjeli kod ozimina i otporni spram polijeganja. Ovo su sada izabrani busovi za sjeme.

Ovakve obilježene, izabrane busove ćemo pri žetvi srpom posebno požnjati, povezati u male snopove i spremiti da se suše.

Još je bolje busove čupati rukom, jer tako možemo poslije pregledati koje ćemo busove isključiti.

Ako to nisu ozimine onda čuvamo žito u busovima na suhom i prozračnom mjestu do proljeća i onda ih ovršimo, te propustimo kroz trijer ili selektor i raskužimo.

Obično je dobiveni materijal prve godine premalen za potrebe sjetve pa ga treba sijati odvojeno na malu površinu dobro priredjenu i jednolično pognojenu i tek kad ga dovoljno umnožimo zasijati ćemo sve površine ovim odabranim sjemenom prema sjetvenom planu. Ovdje takodjer treba ispitati klijavost kao kod kukuruza i ona mora biti najmanje 85 posto. Sijati treba sjeme srednje krupnoće. Za 3—4 godine doći ćemo do dovoljne količine odabranog sjemena, ali odabiranje treba vršiti svake godine koncem juna i polovicom jula mjeseca za kasne sorte, a polovicom juna za rane sorte.

Tako odabrano sjeme je poslije dobrog oranja prvi korak ka dobroj žetvi koja će osigurati kruh radnog naroda sela i grada.

ROVAC

U povrtarstvu rovac čini velike štete. On voli da se zadržava u rastresitom, humusnom zemljištu, dakle više voli suho zemljište. Zato se on u teškim zemljištima vrlo rijetko zadržava.

Gdje se rovac gnjezdi i namnoži on nanosi veliku štetu nagrizanjem korijena. Rovac se ne hrani samo korijenom povrća, nego jede i posijano sjeme s mlade biljke.

On se pari u drugoj polovici juna i početkom jula, pa ženka snese 200—300 jaja u gnjezda, koja pravi u zemlji. Gnjezda su velika kao kokošije jaje, a iz njih vode hodnici na više strana. Larve se legu kroz dvije tri nedjelje i žive zajedno u gnjezdu, a hrane se biljnim ostacima koji se nalaze u blizini gnjezda. Poslije toga vremena se razilaze iz gnjezda i ruju svaka svoje hodnike. Poslije trećeg svlačenja, mjeseca oktobra, već su velike 2,5 cm. Prezimljuju u zemlji duboko do 1 m. ispod površine. U proljeće se presvuku četiri put i u aprilu su gotovi kukci.

Rovac izlazi na površinu noću i može da leti do 1 km. daleko i na taj način se širi po okolini. On mnogo voli vodu pa radi nje kopa hodnike do podzemnih voda ako ove nisu jako duboko. Prirodni su neprijatelji: jež, gavran, svraka, a najveći je krtica. U povrtnjacima i klijalštima najlakše je rovce hvatati u lonce s vodom. Lonac treba ukopati do vrha u zemlju i kad rovac noću traži vodu on upadne u lonac i jutrom ih tamanim.

Kako ćemo popuniti prazna mjesta u vinogradima

Kod tog posla treba i stari položeni čko dobro pričvrstiti na dnu jarka.

Usljed ratnih prilika u mnogim vinogradima stradali su pojedini čokoti. Posljedica toga jest, da nam vinogradi ne daju redoviti prirod, pa je stoga potrebno da se sva prazna mjesta ispune, kako bi se prirod vinograda donekle opet povisio na normalno stanje.

Prazna mjesta u vinogradu ispunjavaju se obično podsadivatielma loznih cijepova ili loznih korenjaka, koje proizvadjaju državni i privatni lozni rasadnici. Ti rasadnici danas nisu u stanju dati dovoljnu količinu loznog materijala za podizanje novih vinograda, a niti za ispunjavanje praznih mjesta.

Sadnja loznih cijepova ili korenjaka u stari vinograd, koji je već u propadanju, nije ni rentabilna jer ćemo za koju godinu biti primorani čitav vinograd iskrčiti i sa stariim čokotima izbaciti i mladi, tek posadjeni lozni materijal.

S druge strane u pomanjkanju loznog materijala ne bi bilo nikako zgodno da iskrčimo stare vinograde, nego ih treba popuniti. Tako ćemo održati vinograde još nekoliko godina na snazi, dok se proizvodnja loznih rasadnika ne podigne u tolikoj mjeri da možemo računati na dovoljan broj loznog materijala.

Jedan stari, a u današnjim prilikama vrlo dobar i podesan način za popunjavanje praznih mjesta, jeste *povaljivanje loze*.

Za povaljivanje možemo odrediti sve jake čokote koji se nalaze kraj praznih mjesta u vinogradu. Povaljivanje se vrši na slijedeći način: Od čokota kojega smo odredili za povaljivanje, iskopamo jarak do susjednog praznog prostora. Dubina jarka treba da bude tolika da možemo stari čokot, kojega smo do glavnog korijena otkopali, vodoravno u jarak položiti. Kad smo čokot vodoravno položili povučemo jednu lozu do kolca kojim smo označili prazno mjesto, te ovu lozu vrbom od dna jarka okomito uz kolac privežemo. Drugu najdalju lozu zaokrenemo oprezno i okrenemo prema mjestu gdje je stajao stari čokot. Obadvije loze trebaju biti rodne. Čim nam je uspješlo loze u oba pravca položiti i vrbom pričvrstiti, možemo sve ostale nepotrebne loze sa starog čokota odrezati, kod tog posla treba i stari položeni čokot dobro pričvrstiti na dnu jarka. Prije zatrpavanja povaljene loze, nabacimo na položeni čokot i na dno jarka komposta ili u pomanjkanju toga dobre zemlje, da bude čokot potpuno pokriven zemljom. Na pokriven čokot nabacimo dobar stajski gnoj i nakon toga napunimo jarak prije izbačenom zemljom. Za vrijeme ispunjavanja jarka režu se povaljene loze svaka na dva pupa, iz kojih istjeraju već u prvoj godini plodne mladice. Ovako povaljeni čokot može da nam rodi najviše do deset godina.

L. KRISHABER

dipl. opt.

PRODAJE SVAKOVRSNU OPTIČKU
ROBU I PRIMA POPRAVKE

Subotica, Republikanska ul. 7.

Kako se uzgaja bagrem

Za male seljačke šume posebnu pažnju zaslužuje bagrem (akacija ili drač, kako ga narod zove u našim krajevima). Vrijednost bagrema očituje se kako u njegovom lakom zašumljavanju (sadnji), tako i obzirom na mnogostranu upotrebljivost njegovog drveta.

Bagrem se razmnaža sadnicama, ali jedanput posadjen (kao se obnavlja, te šta više, i širi. Bagremovi istjeraju brojne mladice. Što više, izbojnu snagu ima i korijenje, pa ako se panj posve sasiječe, istjerat će mladice iz okolnog korijenja. Ovo svojstvo treba iskoristiti kod pomladivanja posječene šume, pa panjeve treba sasjeći sasvim pri zemlji tako, da mlada šuma potjera iz korijenja. Time će se dobiti bolja mlada šuma, nego li u onom slučaju, kada mladice istjeraju iz panjeva. Zbog ovog dobrog svojstva bagrema negdje ga ne vole, jer prenašćuje u njive, livade i vrtove. U tom slučaju treba mladicu koja je potjerala iz korijena, koji je pod zemljom došao na njivu ili livadu, tokom ljeta dva do tri puta posjeći pa neće više dalje rasti. Važno je napomenuti, da bagremu prija rahla zemlja, a raste i na slabijim zemljištima, pa je s time u vezi naročito pogodan za pošumljavanje, naročito pijesaka.

Kod uzgoja bagrema važno je znati, da bagrem voli mnogo svjetla, pa mu je i krošnja rijetka, te propušta dosta sunca na zemlju. Zato se može saditi i uz puteve pa i na pašnjacima. Što više, pod bagremovim stablima pojedine prikladne trave za pašu stoke dobro uspijevaju, te su svježije i u ono doba, kada je na nezaštićenim površinama već davno nestalo zelene i svježije trave. Ne treba se bojati da će pašnjak obrasti bagremom, jer bagremove mladice stoka rado jede, pa će svaku mladicu stoka brzo odgristi i tako uništi.

Bagremare podižemo sadnjom bagremovih biljaka. Prije sadnje treba biljke prikratiti na 10 do 12 cm., a istodobno valja prikratiti i korijen. Bagremove biljke mogu se dobiti iz državnih šumskih rasadnika, ali ih može odgojiti i svako gospodarstvo. Do sjemena nije teško doći. Treba samo pobrati mahune, sjeme izvaditi iz mahune, kao što se vadi i grahove zrnje. Za sjetvu sjemena zemlja se priredi, kao i za sjetvu povrća. Samo sijanje vrši se u redove red od reda po prilici 25 cm. Za sjetvu se priredi jarčić dubine 2 do 3 cm., a posijano sjeme pokrije se rahlom zemljom. Vrijeme sjetve je druga polovina aprila i početak maja mjeseca. Tokom ljeta treba biljke češće plijeviti, da se ne zakorove, a ako je ljeto sušno, treba ih i zalijevati. Za presadljivanje su dobre već jednogodišnje biljke.

Bagremovo sjeme ima tvrdu koru i zato ga treba za sjetvu posebno prirediti. To se vrši na dva načina:

1. Zagrijemo vodu tako, da u njoj jedva držimo ruku i u tako zagrijanu vodu stavimo sjeme, koje u vodi ostane jedan sat. Iza toga sjeme držimo u mlakoj vodi preko noći.

2. Li se bagremovo sjeme moći dva dana u mlakoj vodi. Da se kroz to vrijeme voda ne bi ohladila, mora se neprekidno nadolijevati nova topla voda.

Iz jednog kilograma bagremovog sjemena može se dobiti oko osam hiljada biljki, s kojom se košćinom može zasadi površina od preko jednog hektara.

Šahovski život u Subotici

U prijeratnom vremenu Subotica je predstavljala na šahovskom polju dobar kvalitet, a može se reći slobodno da je sa svojom gradskom ekipom bila među najboljima jer je jednom prilikom stigla do polufinala za državno međugradsko prvenstvo. Ona je od toga vremena pa na ovamo izgubila priličan broj svojih dobrih igrača koji su iz raznih razloga sišli sa subotičkog šahovskog polja. Danas mi u Subotici imamo četiri šahovska kluba i to: Radnički šah klub, Šah klub subotičkog Srpskog kulturnog društva, Šah klub Hrvatskog kulturnog društva i Šah klub Mađarske čitaonice.

Od oslobođenja pa na ovamo imali smo prilično utakmica i to većinom međuklubskih. Na tim utakmicama se dokazalo da šahovski život u Subotici nije zamro, nego na suprot tome, da je mnogo živiji nego što je se moglo očekivati da će se moći postići u ovako kratkom vremenu. Ta četiri kluba što je rijedak slučaj kod ostalih gradova kada nastupaju, nastupaju sa 16 igrača dok je obična norma 8. Dakle u stvari Subotica igra ne sa četiri nego sa osam timova. Na međuklubskom prvenstvu pokazalo se, da naši m'adji imaju smisla za ovu plemenitu igru i da se može od njih očekivati da će biti dostojni nasljednici bivših i sadanjih šahovskih veterana. Istina da utakmice koje su bila odigravane u dosta slučajeva nisu donijele objektivne rezultate s obzirom na zauzetost pojedinih šahovskih igrača, koji pored ove igre imaju još niz krupnih zadataka na radu obnove naše zemlje. I pored toga ipak vidimo da je interesovanje i sama organizacija na polju šahovskog života zastupljena u priličnoj mjeri.

Odvija se šahovsko prvenstvo za prelazni pehar koji je Prosvjetni odsjek Gradskog Narodnog odbora dao u cilju unapređenja ove vještine koja se pokazala između ostalih kao najkorisnija i najplemenitija. Istina da se ona još za sada ne zastupa u svim svojim granama u Subotici, jer pored te jedne koja se sada forsira postoje još više vrsta koje su isto toliko korisne i koje kriju u sebi isto toliko vještine koliko i ova prethodna tj. odigravanje šahovskih utakmica. Među ove druge osobine moglo bi se nazvati komponovanje šahovskih problema završenica i studije te rješavanje istih, studiranje pojedinih vrsta igara i slično tome. No mi ipak očekujemo od subotičkih šahovskih igrača, da će oni dokazati, da sve one vrline koje se kriju u njima, da će uroditi korisnim plodom i da će naš šahovski život u Subotici biti na onoj visini koja se i očekuje od njega, a to je, da će biti među najboljima u našoj zemlji.

M. M.

A. S. Popov tvorac radia

A. S. Popov znameniti ruski pronalazač rodio se 16 marta 1859 godine. Prošle godine se navršilo četrdeset godina od njegove smrti.

On je 1899 godine u ljeto konstruisao prvi u svijetu telefonski radio-prijemnik. Po prviput je Popov rad telefonskog prijemnika uspio praktički da ispita na vazdušnom balonu. To se desilo ovako.

Pukovnik Kovanjko, koji se oduševljavao problemima vazduhoplovstva, vršio je u parku blizu Petrovgrada prve oglede u tom pravcu. Kovanjko je već višeputa čuo o radu kronštatskog nastavnika fizike sa bežičnim telegrafom i pažljivo pratio uspjehe novog štetstva za yezu. Od prijatelja-mornara je saznao da je Popov postigao nove, vrlo vrijednosne rezultate: primao je signale pomoću telefona direktno na sluh.

— Ali je radio potreban ne samo za mornare — govorio je dalekovidni pukovnik. — Zar se on ne može iskoristiti za vrijeme lijeta? Ne mora samo brod, koji je otplovio daleko u more, da održava sa obalom vezu pomoću bežičnog telegrafa. Kako će to biti zgodno za pilota i njegove putnike, da, nalezeći se visoko u vazduhu, imaju takodje pouzdanu vezu sa zemljom!

I Kovanjko je riješio da iscrpnije sazna o radiotelegrafiji i da se upozna bliže sa njenim tvorcem. On je oputovao u Kronštadt kod Popova.

Popov je ljubazno primio goste, pozvao oficire u fizikalni kabinet i ispričao detaljno o principima bežičnog telegrafisanja.

— Cijela je stvar u elektromagnetskim talasima. Nauka se postarala da mnogo štošta b'agovremeno pripremi za nas. Meni je palo u dio da konstruišem ovaj prijemnik.

I Popov je primakao bliže pribor koji je stajao na stolu.

— Ako se ne varam, — prekinuo je Kovanjko, — na vama teži još jedan dio rada, koji nije lakši.

Aleksandar Stepanović Popov je u nedoumici pogledao sagovornika.

— Potrebno je dokazati ogromnu korist vašeg pronalaska, primorati ljude da povjeruju u njega — nastavio je Kovanjko.

Popov se nasmiješio:

— Da, pred nama stvarno stoji taj teški zadatak.

Kovanjko je zamolio da mu pokaže rad aparata. Aleksandar Stepanović je povjerio demonstriranje svom asistentu Ribkinu. Ogleđi su prošli uspješno i toliko su zainteresovali oficire, da je pukovnik ponudio Popovu da ispita bežični telegraf na vazdušnom balonu. Ponuda je bila primamljiva.

— Pa to se može izvesti.

Iduće nedjelje su Popov, Ribkin i njihov pomoćnik Troicki doputovali sa aparaturom u vazduhoplovni park. Tamo je već sve bilo spremno.

Ogromni vazdušni balon lagano se njihao na čvrstom užetu. Ribkin je pristao da se popne s njim. On je postavio u gondoli (korpi) otpremnik i akumulatore, učvrstivši ih za slučaj potresa i sam se udobno smjestio sa jednim od oficira koji je rukovodio lijetom.

Kovanjko je dao signal. Vojnici su polako otpuštali dugačko uže, aerostat se postepeno peo u visinu.

Ribkin je uključio otpremnik. Sinula je plavičasta varnica i Ribkin je počeo da otkucava tačkama i crticama utiske svog prvog vazdušnog putovanja.

— Kako me čujete? — upitao je on Popova.

Sa zemlje su javljali o dobrom hvatanju i molili da se radioemisija nastavi. Ribkin je saopćavao o pravcu vjetrova, o visini uspona, o tome kako se osjeća. Između kratkih radiograma on je emitovao jedan sa imenom pukovnika.

»Kovanjko«.... — sastavio je na sluh od znakova Morze Aleksandar Stepanović Popov.

To su radiopioniri pozdravljali zaneseničke ruske avijacije, koja se radjala. A kada su ogledi bili potpuno završeni i aerostat se spustio, Ribkin se zajedno sa Popovim top'o zahvalio komandi vazduhoplovnog parka za omogućavanje originalnog provjeravanja rada radiotelegrafa.

(Iz uspomena P. N. Ribkina zabilježio G. Golovin)

Radiotalasi do mjeseca i sunca i natrag

Odavno se vrše pokušaji, da se radiotalasi pošalju do mjeseca i ostalih nebeskih tijela. Ranije to nije uspjelo zbog jonizovanog vazduha oko zemlje — Hevisajdovih slojeva. Ti slojevi se ponašaju kao metalni prekrivači nad zemljinom površinom i nalaze se na visini od 100 do 300 kilometara. Kroz ove slojeve, kojih ima nekoliko su se probijali samo najkraći radiotalasi. Duži su se odbijali i vraćali. Od kraćih talasa se, ranije i najkraći praktično korišćeni, dakle od jednog metra, odbijao od posljednjeg sloja jonizovanog vazduha i zato nije mogao biti otposlata do nebeskih tijela.

Medjutim je sada pronadjen »Radar«. To je u stvari radiostanica koja radi sa talasnim dužinama od 1—25 santimetara i ovi talasi su se mogli probiti i kroz posljednji Hevisajdov sloj. Sada je bilo moguće, da radiotalasi prodru u svemir. Tako je 10 januara 1946 godine izvršen eksperiment, da se radiotalasima stupi u vezu sa mjesecom i u potpunosti je uspio. Radio impuls poslat u pravcu mjeseca, od koga se odbio, vratio se i zabilježen je na polaznom mjestu.

Radiotalas koji se vratio sa mjeseca prešao je put od oko 760.000 kilometara za nešto više od dvije i pol sekunde. Poslije toga su upućeni santimetarski talasi čak do sunca (159.020.000 kilometara) i zabilježen je eho reflektovanog impulsa poslije nešto više od četvrt sata.

Na ovaj način se dobilo sasvim pouzdano sredstvo, da se direktno mjere i ispituju kosmičke i svemirske pojave.

Zanimljiv broj 37

Poznate li zanimljivosti množenja pojedinih brojeva? Pogledajmo broj 37 u množenju sa brojem 3 odnosno sa brojevima koji se uvijek povećavaju sa tri. Dobićemo slijedeće zanimljive brojke:

3 × 37	—	111
6 × 37	—	222
9 × 37	—	333
12 × 37	—	444
15 × 37	—	555
18 × 37	—	666
21 × 37	—	777
24 × 37	—	888
27 × 37	—	999

Uzmi na mjesto broja 37 već i broj koji sadrži alj i te brojeve, na primjer: 3367 pa ih množimo sa 33, i poslije uvijek sa brojem koji je sa 33 veći od svog prethodnika, dobit ćemo vrlo interesantne cifre, kao u prethodnom slučaju. Evo kako:

$$\begin{aligned} 33 \times 3367 &= 111111 \\ 66 \times 3367 &= 222222 \\ 99 \times 3367 &= 333333 \\ 132 \times 3367 &= 444444 \\ 165 \times 3367 &= 555555 \\ 198 \times 3367 &= 666666 \\ 231 \times 3367 &= 777777 \\ 264 \times 3367 &= 888888 \\ 297 \times 3367 &= 999999 \end{aligned}$$

Ima od ovog još zanimljiviji gdje se rezultati u stotinkama uvijek povećavaju, a u deseticama se sukcesivno smanjuju kao na primjer kod broja 91.

$$\begin{aligned} 1 \times 91 &= 091 \\ 2 \times 91 &= 182 \\ 3 \times 91 &= 273 \\ 4 \times 91 &= 364 \\ 5 \times 91 &= 455 \\ 6 \times 91 &= 546 \\ 7 \times 91 &= 637 \\ 8 \times 91 &= 728 \\ 9 \times 91 &= 819 \end{aligned}$$

Najzanimljiviju igru brojki ostavili smo na poslijetku. Evo je:

$$\begin{aligned} 1 \times 8 + 1 &= 9 \\ 12 \times 8 + 2 &= 98 \\ 123 \times 8 + 3 &= 987 \\ 1234 \times 8 + 4 &= 9876 \\ 12345 \times 8 + 5 &= 98765 \\ 123456 \times 8 + 6 &= 987654 \\ 1234567 \times 8 + 7 &= 9876543 \\ 12345678 \times 8 + 8 &= 98765432 \\ 123456789 \times 8 + 9 &= 987654321 \end{aligned}$$

Pokušajte da sastavite i vi ovakva "čudesna", ima ih još. Mi ih poznamo. Samo malo truda i ta čudesna i vi ćete otkriti.

Kratke zanimljivosti

Školjke se razmnožavaju u neobično velikom broju. Jedna školjka daje 500 miliona jaja. Kada bezbrojni neprijatelji školjki ne bi uništavali njen potomak, godišnji lov školjki na pojedinim obalama priobalnih zemalja bi bio toliko, da bi se cijela teritorija države mogla pokriti slojem od oko 10 metara debljine.

Pojedine životinje mogu da izdrže dugo vrijeme bez hrane. Tako pauci mogu da žive četiri do pet godina potpuno bez hrane. Još izdržljiviji je pseći krpelj. Jedan naučnik koji je krpelje pripremljene za naučne opite zaboravio u bočicama, našao ih je žive poslije šest godina.

Najstarije i istovremeno najkрупnije drvo koje danas raste na zemlji je mamutovo drvo, koje raste u Kaliforniji. Njegova starost je blizu 4000 godina. Ovo se drvo odlikuje neoblčnom žilavošću. Kada se sasiječu grane mamutovog drveta, one se ne sasušu i ne uvenu ni poslije nekoliko nedjelja.

Život na kopnu i u vodi je ograničen na jako različite dubine. Dok je na kopnu život ograničen uglavnom na zemljinu površinu i na sasvim mali sloj zemlje u dubinu, dotle u okeanima ima živih bića i na 10 kilometara dubine.

Za vrijeme punog mjeseca mi vidimo osvijetljenu stranu mjeseca. Ta strana mjeseca ima površinu od 21 i pol milijona kvadratnih kilometara, tojest gotovo istu površinu kao što je teritorija Sovjetskog Saveza.

Najbolji plivači svijeta mogu da preplivaju bez prekida velike razdaljine. U Crnom Moru kraj mjesta Soči, Moskovljanin V. Kuznecov preplivao je za 28 sati i 25 minuta punih 60 kilometara.

Spisak godišnjih vašara koji se održavaju na teritoriji A P Vojvodine

SREZ APATINSKI :

Apatin 1 maja, 1 oktobra
Stapar 21 aprila, 12 avgusta,
19 oktobra

SREZ BAČKA PALANKA :

Bačka Palanka 25 marta, 1 maja,
22 avgusta, 3 oktobra
Tovariševo 1 aprila

SREZ BAČKA TOPOLA :

Bačka Topola 18 aprila, 13 jula,
19 avgusta, 4 oktobra
Pačir 6 maja, 18 septembra
Mali Idjoš 23 maja, 5 septembra
Feketić 10 maja, 15 avgusta 28 okt.
Sekić 17 juna, 27 septembra
Stara Moravica 19 marta, 29 juna,
2 novembra
Čantavir 2 februara, 24 aprila,
20 septembra, 1 novembra

SREZ ŽABALJSKI :

Žabalj 15 aprila, 20 juna, 29 septembra,
15 novembra
Gospodjinci 25 avgusta
Čurug 4 marta, 1 juna, 6. oktobra

SREZ KULSKI :

Kula u subotu pred 29 aprila, 24
juni, 6 avgusta, 9 oktobar
Torža 11 juna, 1 oktobra
Ruski Krstur 26 juna, 15 oktobra
Crvenka 13 maja, 30 septembra
Vrbas 21 marta, 2 juna, 12 sept.
Kucura 4 marta, 2 oktobra

SREZ NOVOSADSKI

Bački Petrovac 11 marta, 13 maja,
26 avgusta, 11 novembra
Stari Futog 29 marta, 16 juna, 16
Stari Futog 29 marta, 16 juna
16 avgusta, 1 novembra
Pašićevo 12 aprila, 20 jula, 27 okt.
Gložan 25 maja, 15 oktobra
Despot sv. Ivan 25 marta, 5 juna,
2 oktobra
Kisač 20 marta, 5 maja, 10 jula,
21 septembra
Temerin 5 maja, 4 septembra,
22 novembra

SREZ ODŽACKI

Odžaci 1 aprila, 10 juna, 23 sept.
Bač 10 marta, 21 maja, 8 septem-
bra, 26 oktobra

Bački Brestovac prve nedjelje mjeseca maja

Pivnice 17 aprila, 1 jula, 23 okt.

SREZ SENČANSKI

Mol 30 maja, 30 septembra

Martonoš 12 juna, 12 septembra,
12 novembra

Ada 15 marta, 15 juna 10 augusta

Horgoš 12 marta, 23 juna, 11 okt.

SREZ SOMBORSKI

Bezdan 8 marta, 14 juna, 27 septembra,
15 novembra

Stanišić 12 aprila, 4 oktobra

Svetozar Miletić 7 maja, 20 oktobra

Bajmok 24 maja, 17 augusta,
11 novembra.

Sivac 15 marta, 15 juna, 15 sept.

SREZ STAROBEČEJSKI

Stari Bečej 8 aprila, 5 jula, 17 okt.

Srbobran 12 marta, 27 jula, 20 septembra,
10 novembra

Bačko Petrovo Selo 8 maja, 30 augusta,
1 novembra

Bačko Gradište 22 marta, 22 maja
20 augusta

Turija 22 aprila, 13 augusta,
25 oktobra

SREZ TITELSKI

Titel 6 aprila, 22 augusta, 20 okt.

Budisava 1 aprila, 16 jula, 15 sept.

Gornji Kovilj 7 aprila, 21 jula,
21 septembra

Šajkaš Sv. Ivan 10 marta, 10 juna,
10 septembra

SREZ ALIBUNARSKI

Alibunar 15 marta, 28 maja,
25 augusta, 5 oktobra

Olandža posljednje subote mjeseca
marta, juna, septembra

Olandža posljednje subote mjeseca
novembra

Dobrica 6 maja, 27 septembra

Boka 25 marta, 25 juna, 11 sept.

Margitica treći dan Duhova

Sečanj 18 oktobra

SREZ BELA CRKVA

Banatski Karlovac 27 juna, 26 sept.

Ujma 2 marta, 17 augusta

SREZ VELIKI BEČKEREK

Begej Sv. Djuradj 20 aprila (najbliže nedjelje), 20 juna (najbliže nedjelje) 30 septembra (najbliže nedjelje)

Perlez 15 marta, 28 juna, 1 augusta
8 novembra (subotom i nedjeljom)

Srpski Itebej 3 augusta, 17 oktobra,
11 aprila

SREZ VELIKA KIKINDA

Mokrin 13 februara, 21 maja,
27 augusta

Padej 8 juna, 16 septembra

Bašaid srijedom i četvrtkom pre
11 maja, 9 septembra

Idjoš 7 aprila, 9 novembra

SREZ VRŠAČKI

Konak 13 marta, 24 juna, 21 septembra

SREZ JAŠA TOMIĆ

Jaša Tomić 11 marta, 8 augusta,
6 oktobra

Ninčičevo 16 maja, 16 septembra

SREZ CRNJA

Srpska Crnja 21 marta, 27 juna,
29--30 augusta, 8 novembra

SREZ KOVAČIČKI

Debeljača 18 i 19 marta, 31 augusta, u prvi petak i subotu u mjesecu junu i novembru

Sakule 9 i 10 augusta

Jarkovac 9 aprila, 21 juna, 19 augusta, 25 oktobra

Kovačica 10 marta, 20 juna, 10 augusta, 10 novembra

SREZ KOVINSKI

Kovin 17, 18 i 19 marta, 4, 5 i 6 maja, 6 septembra

Bavanište 28 februara, 1 i 2 augusta, 26 i 27 maja, 20 i 21 novembra

Deliblato 6 i 7 marta, 10 i 11 septembra

SREZ NOVI BEČEJ

Novi Bečej 25 marta, 3 augusta,
3 oktobra

Vranjevo 8 maja, 13 jula, 25 okt.
Beodra 8 septembra
Molenci 28 augusta, 8 novembra
Kumane 6 maja, 14 oktobra

SREZ PANČEVAČKI

Ban. Novo Selo 20 augusta
Dmoljica 18 augusta

SREZ NOVOKANJIŠKI

Nova Kanjiža 1 maja, 1 augusta,
1 novembra
Čoka 3 aprila, 29 septembra
Pot. Sv. Nikola 1 aprila, 1 okt.
Crna Bara 15 aprila, 15 oktobra
Ban. Arandjelovo 15 marta, 15 juna
1 oktobra
Krstar 7 maja, 17 septembra
Sanad 8 marta, 7 septembra

SREZ ZEMUNSKI

Surčin 19 marta, 28 juna, 21 sept.
Šimanovci 7 aprila, 21 novembra
Dobanovci 6 maja, 27 oktobra,
21 novembra

SREZ ILOČKI

Ilok 24 aprila, 13 juna, 2 augusta,
23 oktobra, 25 novembra
Erdevik 7 aprila, 7 jula, 27 sep-
tembra, 27 oktobra
Čerević 20 jula

SREZ IRIŠKI

Tri dva dana pred Teodorovu su-
botu, dva dana pred Đuhove (pra-
voslavne), 26 augusta

SREZ MITROVIČKI

Kuzmin 12 jula, 15 septembra
Čalma 19 augusta
Martinci 21 maja

SREZ RUMSKI

Đurina 12 februara, pravoslavni Cvi-
jeti (u prethodni utorak), 24 ap-
rija, 12 juna, 10 oktobra, 19 no-
vembra
Vadlja 15 februara, 1 juna, 15 au-
gusta, 22 aprila, 27 septembra
18 decembra

SREZ STARA PAZOVA

Stara Pazova 12 augusta, 30 oktobra
Nova Pazova 23 marta, 28 augusta
Colubinci 20 maja, 8 septembra

SREZ ŠIDSKI

Šid 10 februara, 17 marta, 18 au-
gusta, 30 oktobra, 11 decembra
Tovarnik 15 juna, 22 i 23 augusta,
20 septembra
Morović 5 jula, 13, 14 i 15 augusta
Bapska Tjelova rimokatoličko (dru-
gog dana poslije), 7 septembra
Kukuļevci 30 maja, 16 oktobra

SREZ SRIJEMSKI KARLOVCI

Srijemski Karlovci 2, 3 i 4 decembra

GRAD NOVI SAD 17 marta, 15 ma-
ja, 20 augusta, 20 novembra

GRAD SOMBOR 25 marta, 30 maja
28 augusta, 25 novembra

GRAD SENTA 26 marta, 24 juna,
27 augusta, 11 novembra

STARA KANJIŽA 6 marta, 25 ma-
ja, 1 septembra, 6 novembra

SUBOTICA 24 februara, 16 maja,
29 juna, 8 septembra, 28 oktobra

BELA CRKVA 5 i 6 marta, 23 i 24
juna, 18 i 19 oktobra

GRAD VELIKA KIKINDA 20 febr-
ara, 20 juna, 20 septembra (su-
bota i nedjelja), 1 decembra

VELIKI BEČKEREK u februaru (pe-
tak, subota i nedjelja posljednje
sedmice), u aprilu (petak, subota,
nedjelja druge sedmice), u maju
(petak, subota i nedjelja treće
sedmice), u augustu i u oktobru
(petak, subota i nedjelja druge
sedmice), u novembru (petak, su-
bota i nedjelja treće sedmice)

GRAD VRŠAC u četvrtak pre Sv.
Save, u četvrtak pre Cvijeta, u
četvrtak pre Sv. Ilje, u četvrtak
pre Sv. Luke

GRAD SRIJEMSKA MITROVICA

19 marta, 4 maja, 26 juna, 14 jula
19 septembra, 20 oktobra

RANAPOZ

SUBOTICA

Vrši snabdjevanje širokih narodnih masa. Sa svojih 40 prodavnica prednjači sa niskim cijenama i odličnom kvalitetom robe.

RANAPOZ

SUBOTICA

Vilsonova 9

Telefonski brojevi: 501, 502 i 532

Jestivo i dobro možete kupiti u drogeriji

„NADI“

Horvat Jovan

trgovac gotovog odjeća.
Subotica Krupčevićeva 1.

ROTMAN

državna fabrika metalne robe i livnica.
OSNOVANA 1888 GOD. U SUBOTICI.

Proizvodi poljoprivredne mašine, mašine za obradu drveta, kompletne bicikle i djelove, željezni namještaj. Livenica prima na livenje komada do 1300 kg. Proizvodi fabrike sa solidni i najboljeg kvaliteta

Prva pekarska zadruga
SUBOTICA,
PETROGRADSKA 15,
DALMATINSKA 19
I JAGODINSKA 8.

RADNIK

Upotrebljavano odjeću i predmete za uređjaja stanova prima u komisijama

PRODAJU TEKSTIL
ALJABINOVA 6.

VUČOV I NEMET

VELETRGOVINA BRATKE,
KOZMETIČKE I PAPIRNE ROBE
SUBOTICA, — TELEFON: 515

Narudžbe i popravke izvršavamo tačno i na vrijeme

Matija Dević

TAPETAR
SUBOTICA, GENERALA DRAPŠINA UL. 7.

Gradski Narodni Magazin

"GRA - MAG"

S U B O T I C A

IMA SVOJE

Stočno odjeljenje, koje sklapa ugovore o tovljenju svinja. Sklopite i Vi ugovor o tovu svinja sa „GRA - MAGOM“

osim toga

„GRA - MAG“ Vam daje uz zakonsku cijenu potrebnu količinu kukuruza po rebnu količinu mekinja a u slučaju potrebe i kredit

Stočno odjeljenje „Gra-Maga“ nalazi se u zgradi Muzičke škole, preko puta od Gradske kuće. Telefon: 325.

Proizvodi svakovrsne metle

BAKO ILIJA

Subotica, Dva. Art. Puka 12 telefon 260

KALUŠEV RADA valetrogovac
specerajske robe

Stovarište sovib i soljenih crijeva

Subotica, Streljačka ulica 14 telefon 118

NAMEŠTAJI

KOD I. SUBOTIČKE DRVODELJSKE RADNIČKE
PROIZVODJAČKE ZADRUGE S. O. J.

FA - FA

Izložite se o novim cijenama namještaja. Spavaće, hobi-
sane sobe i kuhinjske uređaje prodajemo uz solidne cije-
ne. Mušterije izvan Subotice bit će najbrže poslužene.

Radionica: Oslobođenja 93 Prodavnica: Tr. Mar. Tita 13

TELEFON 255.

TELEFON 283.

Špediterska radnja

KOLEDIN SAVA

Subotica, Carinarska ul. 9 telefon 62

CENTRALNA ŠPEDICIJA

Pledjuna rodna špediterska radnja

SAVO J. SIMIĆ

Subotica, Marošlovićeva ul. 6. tel. 7-39

Vrši sve špediterske poslove.

Najviša cijena za živin,
laja i divljač plaća uvijek

ŽIVINOPROMET

INDUSTRIJA — SUBOTICA, Bledska ul. 6-8. — Telefon 218

Tražite cjenovnik

Tražite ponudu!

Pod rukovod-
stvom Uprave
narod. dobara

„ERIKA“

tvornica sapuna, parfima i kozmetičke robe

Subotica,

tel.: 102

Telegrami: Erika

Beogradski p. 105

KOTEKS EKSPozITURA

Subotica, Zrinjski trg 21

BROJ TELEFONA: 304.

Državno preduzeće
za promet kožom i
tekstilom. Otkuplju-
je po dnevnim cije-
nama svakovrsnu
sirovu kožu i vunu.

DIEČJA ODIJELA I OPREME
ZA NOVORODIENČAD KOD

MALI DRUGOVI

Subotica, pored redakcije Hrvatske riječi

KIŠ A. JOSIP

radnja za vršenje prepisa, provo-
da i umnožavanje spisa

Subotica, Karadžićeva ulica 22

20-godišnja praksa

Braća Vaš

PRODAJA vina, piva, ruma,
likera i svakovrsnih alkoholi-
nih pića na veliko i malo!!

SUBOTICA

Vilzešova 23

Telefon 91

„Vaša radnja“

Subotica, Strossmayerova 10. Telefon: 656

ima stalno na lageru manufakturne, krutke
pletene robe. Primamo na prodaju svakovrsnu
stare stvari.

MANO BEK

TVORNICA SAPUNA I KOZMETIČKE ROBE

Preporučuje svoje proizvode u prvoklasnom kvalitetu.
Izvršite jednu pokusnu, porudžbinu da se osvjedočite!

Subotica, Put Jugoslovenske Armije 59. — Telefon: 97.

Metalija

D. E. tvornica metalne i drvene robe

SUBOTICA

Carinarska 17

Telefon: 465

proizvodi pod nadzorom inženjera us o-
vima svakovrsnu kvalitetnu robu za
potrebe domaćinstva.

P. U. O. N. O.

Foster Gustav

stolarsko preduzeće, Subotica,
GAJEVA ULICA BROJ 38.

Prima stil. jednostavne i kombino-
vane sobe, trpezarije, kuhinje po
narudžbini na izradu; nadalje gra-
đevinske i sve stručne poslove,
Radnja Republikańska ulica 6 sa veli-
kim izborom svakovrsnog go'ovog
i tapetiranog namještala.

OPŠTE TRANSPORTNO PREDUZEĆE FILIJALA
ZA VOJVODINU SAOBRAĆAJNI
CENTAR SUBOTICA

Bilježnica i kancelarija

Subotica, Cara Dušana br. 2.

BROJ TELEFONA: 671.

Mašinerija za izradu tačani, kofera, i ostale
kožne galanterije

TODOR VIŠKOVIĆ

Subotica, Republikanska ul. 4 - tel. 329

ima veliki izbor tačani, kofera, novčanika,
dječijih torbica i ostale kožne galanterije

Tovite svinje!

Sklapajte ugovore za tovljenje!

Tovljač, koji sklopi sa nama ugovor o tovljenju
uživa sledeće privilegije:

1) Obezbeđuje mu se potreban **KREDIT**
za tovljenje.

2) Može da zadrži od svojih viškova kukuruza
onoliko koliko mu je potrebno za tovljenje.

3) Može ukoliko nema dovoljno, da po odre-
đenim cijenama nabavi potreban kukuruz.

Bliza obavještenja dobit ćete kod naše
MESNE REJONSKE STANICE, SUBOTICA,
Faje Knjandžića ul. 7. (kuća dr. Biro Karolja).

Mesopromet Pekrajinsko poduzeće za promet sto-
kom i stočnim proizvodima Vojvodine
Centra: Novi Sad, J. Đurđevića 9

Maksić M. Petar

SOMBOR — Telefon 112

**Elektrotehnička robn.
bicikli, motorbicikli i dijelovi
DJEČIJA KOLICA!**

OPKIDNA ZEMALJSKOPOSREDOVAČKA ZITORSKA ZADRUŽA

303 — MESOPROMET, SOMBOR

TELEFON 137

OTKUPLJUJE SVINJE I STOKU

STANTIĆ ANTUN

Graver i pečatorezac

Umetnički zavod za štampilje, pečate, signete, tis-
tarske papire sa ispunjenim slovima i svakosrni
graverški poslovi

Subotica, Mancelovića ulica broj 3

Madjar Andrija

MEHANIČAR, SOMBOR

— Stručna opravka motornih vozila —

AUTOGARAŽA

KARAJKOV IVAN

krojač i konfeksionar

SOMBOR, — Telefon 70.

Nikolić Ivan

ŠPEDITER • SOMBOR

Telefon 150 železnička stanica 220
kancelarija

“Prosveta”

knjižara i papirnica

S O M B O R

Telefon 60

RADIVOJ STEVANČEV

mehaničar

konzerviranih

strojeva

Sombor, Laloševićeva 1

ŠPEDIČIJA **VUKOVIĆ IVAN**

S O M B O R

Telefoni: Kancelarije 271
S t a n i c a 272
Železnička stanica 194

“GVOPIRED”

Zemaljsko preduzeće
za promet gvoždjem i metalima

Filijala **SUBOTICA**

Vrši prodaju na veliko i na malo
Jelačićeva ulica 2

Prodavnica samo na malo
u Štrosmajerovoj 22

Fabrika
Hleba
i Keksa

JEDINSTVO

IZRAĐUJE SVE VRSTE
PEKARSKIH PROIZVODA
DVOPEKA I KEKSA

Halbrot

ŠPEDIICIJA
Mikičev put 16. Tel. 16
Prima svakevrstni
prevoz robe i
se idbe.

BRAĆA RUF

TVORNICA BONBONA
I ČOKOLADE

SUBOTICA.

Pokrajinski voćni i lozni rasadnik (prije HORTUS) Subotica

Ima na prodaju za jesen 1946 god. i proleze 1947 god. u velikim količinama sve
vrste i sorte preokladanih voćnih sadnica ukrasnog šiblja i drveća.

Kapovina sadnica nije ograničena. Početak isporuka sadnica je druga polovina
oktobra, a mogu se dobiti svakog radnog dana.

Pošto je jesenja sadnja bolja od prolećne to se leti preporučuje svim sadnicarima.

Prepise, prevode na svakom jeziku
primam uz vrlo jeftinu cijenu

Supr. ing. Pletikosića

SUBOTICA

Generala Dvapšina (Sokolska ul) 2/1.

Narudžbe i popravke izvršujem
točno i na vrijeme

MATIJA DEVIĆ

tapetar

Generala Dvapšina ul. br. 7

Ujuna i rakije svih vrsta ima stalno
na skladištu prodaja na veliko i malo

JOVAN VORGIĆ

trgovina vinom i rakijom

Subotica, Paže Kujundžića 58

„Luvica“ kozmetika

SUBOTICA, Trg Herojeva, Tla br. 10
(pored Vitarovića)

Uljepšava svako lice i izrađuje
najmodernije kozmetičke preparate

SVETLO

ERDEŠ R.

— Subotica —

Rajski-konarska ul. 8

telefon : 507.

elektro i radio

FABRIKA HAN RUŽE

SUBOTICA, MIKIČEV PUT 16.

Izrađuje : Džepne lampe sa baterijom, petrolejske
lampe, DAIMON lampe sa ličnim
svetlom sa prednjom mrežom.

TRAŽITE PONUDU!

„JUPITER“

baterije i akumulatori dugotrajne i pouzdane
IZRAĐUJE

„JUPITER“

Iskustvena baterija SUBOTICA, Jugoslav. Armija 41

Senti Ladislav

stolarsko preduzeće za izradu unjelnog
namještaja i gradjevina

— SUBOTICA —

Jugovićeve 7 Tel. 311.

Boroš Ladislav

Subotica, Alfabinova ul. 8

prima opravke električnih uređaja
instrumentacije, orgulja i harmonika

AIDA KOZMETIKA

Subotica — u Niševoj palati

Kozmetičke preparate sa garantovanim modernim njego-
vanjem lica. Vlasnik Vilma Roik

UPRAVA

Lojalnih proizvodnih
preduzeća Gradskog
Narodnog Odbora Subo-
tica preporučuje svoje
radionice koje se nalaze
pod svojom upravom:

- 1 Stolarska
radionica
- 2 Pektarska
radionica
- 3 Krojačka
radionica
- 4 Pečarska
radionica
- 5 Proizvod.
soda voda
- 6 Proizvod.
alk. pića
- 7 Plinara
- 8 Kovačka
radionica
- 9 Bravar.
radionica
- 10 Mehani.
radionica
- 11 Fabrika
cigalja
- 12 Molerska
radionica

Zemaljsko preduzeće

VOČAR

obština Subotica Zelnjki trg 11.
Tel. 575 vrši otkup
voća i povrća u va-
gonstima kotičinama.

Geza Kereši

Veliko skladište specijal-
ne i delikatesne
roba, alkoholnih i
cvečevajućih pića,
aromatizirani za zaštitu bi-
ljaka, gaziranih pot-
rebitaka kod firme
SUBOTICA,
Knepeževićeva ul. 4
TELEFON: 222.

TENER

stručni optičar
SUBOTICA,
Nišnova palata,
TELEFON: 658.

Knjžara i papirnica

Boroši Skala

SUBOTICA,
TELEFON: 744.

PROMES

Zemaljsko preduzeće Srbije za promet
stokom i stočnim preradivcima,
BEOGRAD
Bijala SUBOTICA tel. 335 Muzilovićeva 1/1
Vrši kontraktiranje slobodnih svinja
otkupljuje svu vrstu stoke kao i mast
živinu i jaja.

DRŽAVNA FABRIKA BRAĆA LENARD

Industrija metalne i čelene
roba, proizvodi kuhinjske po-
trebitine i željezni namještaj
SUBOTICA, TUK 101. — Telefon 575

SRESKA ZADRUGA ZA NABAVKU I PRODAJU s. o. j. — SUBOTICA

NABAVLJA

industrijske proizvode za selo i ot-
kupljuje zemljoradničke za grad
Budite zadovoljni „ZANJIP“!

Bendi Birman

Trgovina kožom
Telefon 586

Stalno veliko
stovarište ko-
že, kožarskog,
i saračkog
p r i b o r a
Subotica, Fra Jese trg 4

„BAČKA“

industrija konzervi
i suhomesnati roba

SUBOTICA

„ZORKA“

HEMIJSKA INDUSTRIJA A. D.

TELEFON 3-18 **SUBOTICA** TELEFON 3-18

Osnovano 1907

Velika hemijska industrija-PROIZVADJA:

SUPERFOSFAT 16%
SUMPORNU KISELINU
SUMPORASTU KISELINU
AKUMULATORSKU KISELINU

Gorku so - Vinobran -

Natriumsiliciumfluorid

Sulfite i bisulfite

Za kupu-prodaju obratiti se na „HEMPRO“
i na tvornicu

»ZORKA«

Pod Br. III/20139/46 od 24. X. 1946 Zemaljskog ureda za cijene Narodne
Republike Srbije odobrena cijena od 25 dinara.

Za izdanje odgovara: Balint Vučković, Subotica, 29 Novembra trg, br. 3

zkvh.org.rs

